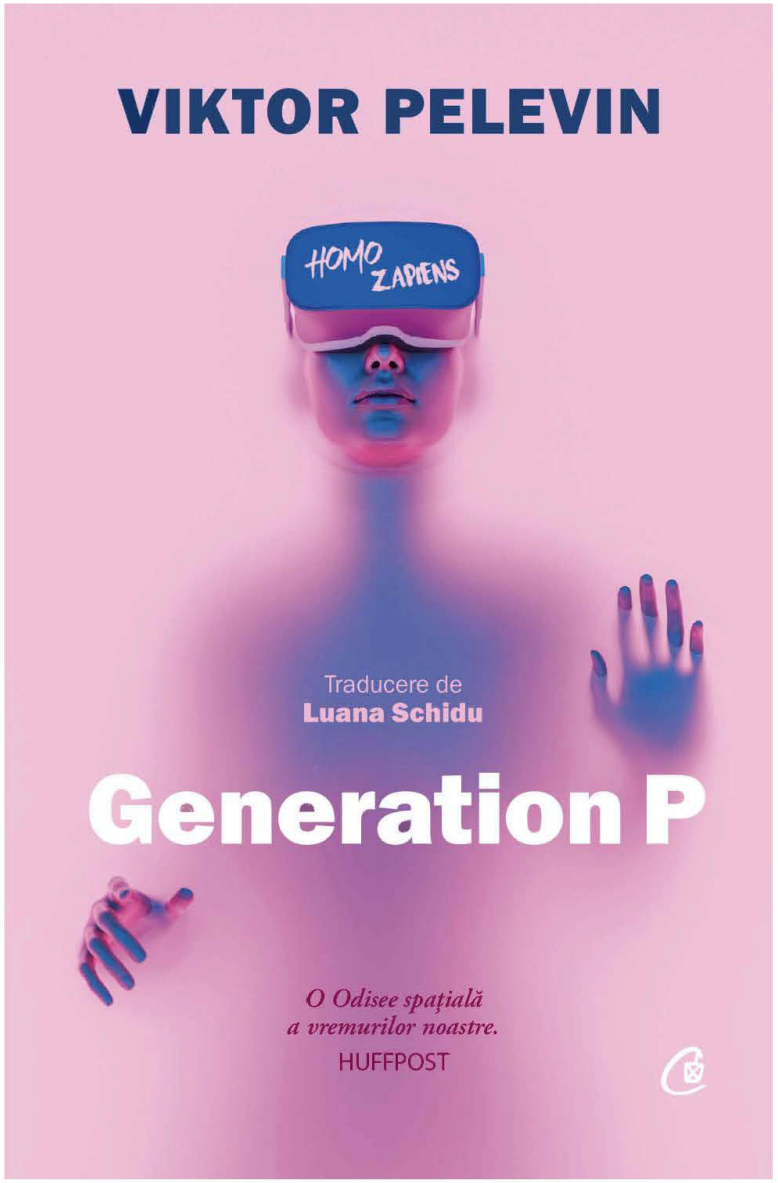

Generation P

Colecția
Byblos

Recunoscut drept unul dintre cei mai spectaculoși scriitori ruși contemporani,**VIKTOR PELEVIN** s-a născut la Moscova în anul 1962. S-a înscris la Institutul Energetic din Moscova pentru a nu fi obligat să plece în armată, urmând totodată și cursuri de scriere creativă la Institutul de Literatură „Maxim Gorki". A lucrat o perioadă într-o agenție de publicitate, precum și în redacția revistei *Nauka i relighiia*.

Printre cei care i-au influențat literatura, Pelevin îi enumeră pe Mihail Bulgakov, Franz Kafka și William S. Burroughs. Prima sa povestire a fost publicată în anul 1989, iar odată cu *Omon Ra* (1991) și *Jizni nasekomîh* (1993), a devenit cunoscut în toată lumea, la vremea respectivă fiind considerat de revista *The New Yorker* unul dintre cei mai talentați autori europeni sub treizeci și cinci de ani. Au urmat alte romane, volume de povestiri și eseuri, traduse cu succes în întreaga lume. Pelevin s-a impus ca unul dintre cei mai inovatori scriitori ruși contemporani, datorită capacității sale de a inventa jocuri nesfârșite în care miturile naționale și cultura pop se întrepătrund în cea mai autentică manieră postmodernă.

LUANA SCHIDU este editor și traducător literar. Traduce cu egală pasiune din engleză și rusă (uneori, mai rar, și din franceză sau spaniolă). Printre zecile de autori cărora li s-a dedicat se află Oscar Wilde, Antoine de Saint-Exupéry, Anaïs Nin, Lev Tolstoi, Henry James, Tatiana Tolstaia, Djuna Barnes, Lydia Davis. Traducerile volumelor *Vrăjitorul* de Vladimir Nabokov, *Vremuri second-hand* de Svetlana Aleksievici și *Copiii de pe Volga* de Guzel Iahina (apărute la editura Humanitas) au fost premiate de Uniunea Scriitorilor din România.

VIKTOR PELEVIN

Generation P

Ediția a II-a

Traducere din rusă și note de

LUANA SCHIDU

CURTEA VECHE

În memoria clasei de mijloc

I'm sentimental, if you know what I mean;
I love the country but I can't stand the scene.
And I'm neither left or right.
I'm just staying home tonight,
Getting lost in that hopeless little screen [*].

Leonard Cohen

[*] „Sunt sentimental, de știți ce vreau să spun,/ Țara o iubesc, dar nu suport decorul./ Nu-s nici de stânga, nici de dreapta./ În astă-seară stau acasă,/ Privind pierdut televizorul."

Generația P

În Rusia chiar a trăit o generație tânără, fără griji, care surâdea verii, mării și soarelui – și care a ales Pepsi.

Acum, e greu de stabilit de ce anume s-a întâmplat acest lucru. Pesemne că la mijloc nu erau numai calitățile excepționale ale gustului acestei băuturi. Și nici cofeina, care îi face pe copii să ceară mereu încă o doză, plasându-i temeinic, încă din copilărie, pe făgașul cocainei. Și nici banala mită – am vrea să credem că birocratul de partid de care depindea încheierea contractului a încercat și a îndrăgit pur și simplu acest lichid întunecat și înțepător din toți porii sufletului său ce-și pierduse încrederea în comunism.

Motivul a fost mai degrabă că ideologii din URSS socoteau că adevărul este unul singur. De aceea, generația P nu a avut, de fapt, de ales, și copiii sovietici ai anilor '70 au ales Pepsi exact la fel cum părinții lor îl aleseseră pe Brejnev.

Oricum ar fi stat lucrurile, acești copii, care-și făceau veacul vara pe malul mării, priveau îndelung orizontul albastru fără niciun nor, beau Pepsi-Cola cald, îmbuteliat în orașul Novorossiisk și visau că, într-o zi, îndepărtata lume interzisă de dincolo de mare avea să intre în viața lor.

Au trecut zece ani și această lume a început să intre – mai întâi prudentă, cu un zâmbet politicos, apoi tot mai încrezătoare și mai îndrăzneață. Una dintre cărțile ei de vizită era clipul publicitar pentru Pepsi-Cola – clip care, după cum au observat mulți cercetători, a devenit punctul de cotitură în dezvoltarea întregii culturi mondiale. În el erau comparate două maimuțe. Una dintre ele bea „Cola obișnuită" și, drept urmare, devenea capabilă să îndeplinească o serie de acțiuni logice simple cu bețișoare și cuburi. Cealaltă bea Pepsi-Cola. Chiuind veselă, ea se îndrepta spre mare într-un jeep, îmbrățișând niște fete care disprețuiau în mod evident drepturile egale ale femeii cu ale bărbatului (când trebuie să comunicați îndeaproape cu maimuțele, este mai bine să nu vă gândiți la asemenea lucruri, deoarece atât egalitatea în drepturi, cât și lipsa ei vă vor apăsa sufletul la fel de mult).

Dacă stăm să ne gândim, se putea înțelege încă de atunci că nu era vorba de Pepsi-Cola, ci de bani, cu care produsul are o legătură directă. La această concluzie a ajuns, în primul rând, asociația clasică a freudienilor, din cauza culorii produsului; în al doilea rând, deducția logică – ingerarea băuturii Pepsi-Cola permite achiziționarea de mașini scumpe. Dar nu ne propunem să analizăm în profunzime acest clip (deși poate tocmai aici s-ar putea găsi explicația faptului că așa-numiții șaizeciști îi numesc cu obstinație pe cei din generația P „mâncători de rahat"). Pentru noi este important numai ca simbolul ultim al generației P să rămână maimuța în jeep.

Ne-a întristat un pic să aflăm cum își închipuie băieții de la agențiile de publicitate de pe Madison Avenue publicul, așa-numitul *target group*. Dar ne-a fost greu să nu ne minunăm de profunda cunoaștere a

vieții de care au dat dovadă. Tocmai acest clip ne-a făcut să înțelegem cât de mare este numărul maimuțelor care vegetează în Rusia, de au ajuns deja să se urce în jeepuri și să umble cu fiicele omului.

Ar fi o prostie să căutăm aici vreo urmă de conspirație antirusă. Conspirația antirusă, fără îndoială, există – singura problemă este că la ea participă întreaga populație adultă a Rusiei. Astfel că Pepsi-Cola nu are aici absolut niciun amestec. S-a întâmplat să facă parte dintr-un proces universal, înfățișat în nenumărate cărți (e de ajuns să amintim *Ojidanie obezian*[1] de Andrei Bitov sau *Brazzaville Beach*[2] de William Boyd). Acest proces nu a ocolit nici America, deși acolo lucrurile s-au petrecut cu totul altfel – Coca-Cola a izgonit complet, definitiv și ireversibil Pepsi-Cola de pe terenul de culoare roșie, ceea ce pentru cunoscători este echivalent cu victoria de la Waterloo. Schimbarea a avut legătură cu acțiunea drepturilor religioase, care sunt foarte puternice în Statele Unite. Ele nu recunosc evoluțiile; Coca-Cola se înscrie mai bine în tabloul lor global, deoarece maimuța care o bea rămâne maimuță. De altfel, vorbim prea mult despre maimuțe – doar porniserăm în căutarea unui om.

Vavilen Tatarski s-a născut cu mult înaintea acestei victorii istorice a roșului asupra roșului. De aceea, el s-a pomenit direct în generația P, deși vreme îndelungată habar n-a avut. Dacă cineva i-ar fi spus, în anii aceia îndepărtați, că atunci când va crește va deveni copywriter, probabil că de uimire ar fi scăpat sticla de Pepsi-Cola direct pe pietrișul fierbinte al plajei taberei de pionieri. În acele zile de demult, copiii trebuiau să aspire la casca strălucitoare de pompier sau la halatul alb de medic. Până și cuvântul universal „designer" părea un neologism dubios, tolerat în măreața limbă rusă datorită unor limite lingvistice numai până la prima înrăutățire serioasă a situației internaționale.

Dar pe vremea aceea, în limbaj și în viață, în general, existau foarte multe lucruri dubioase și stranii. Să luăm fie și numele „Vavilen", atribuit lui Tatarski de către tatăl lui, care reușise să combine în sufletul său credința în comunism cu idealurile șaizeciștilor. Era format din primele litere ale numelor Vasili Axionov și Vladimir Ilici Lenin. Tatăl lui Tatarski, pesemne, își putuse închipui cu ușurință un leninist adevărat, înțelegând recunoscător din curajoasele pagini ale lui Axionov că marxismul a susținut inițial amorul liber, sau un estet înnebunit după jazz, pe care o secvență muzicală prelungită de saxofon îl face să înțeleagă brusc că, în cele din urmă, comunismul o să triumfe. Dar nu numai tatăl lui Tatarski era așa – la fel era întreaga generație sovietică a anilor '50 și '60 care dăduse lumii muzica de amatori și trimisese în pustiul negru al cosmosului primul sputnic – spermatozoidul cu patru cozi al viitorului ce nu a început nicicând.

Tatarski era foarte jenat de prenumele lui, prezentându-se drept Vova ori de câte ori putea. Apoi a început să-și mintă prietenii că tatăl său îi dăduse acest prenume pentru că era interesat de mistica orientală și se gândise la orașul antic Babilon[3], a cărui doctrină misterioasă el, Vavilen, avea s-o moștenească. Iar combinația dintre Axionov și Lenin tatăl lui o crease deoarece era un adept al maniheismului și al filozofiei

naturii și considera de datoria lui să restabilească echilibrul între principiul luminii și cel al întunericului. În ciuda acestei strălucite scorneli, la vârsta de șaptesprezece ani Tatarski și-a pierdut cu plăcere primul buletin, iar pe al doilea l-a primit pe numele „Vladimir".

După aceea, viața lui s-a desfășurat cât se poate de banal. A intrat la Politehnică nu pentru că ar fi fost atras de tehnică, se înțelege – specializarea lui era în nu știu ce cuptoare electrice –, ci pentru că nu voia să plece în armată. Dar la douăzeci și unu de ani i s-a întâmplat ceva ce i-a decis cursul vieții.

Vara, la țară, citea un volumaș de Boris Pasternak. Versurile, spre care nu vădise până atunci vreo înclinație, l-au zguduit în asemenea măsură, încât săptămâni la rând nu s-a mai putut gândi la nimic altceva, după care a început să scrie și el. Avea să țină minte toată viața caroseria ruginită a autobuzului înfipt oblic în pământ, la marginea unei păduri din apropierea Moscovei. Lângă această caroserie i-a venit în cap primul vers din viața lui – „Norii-sardină înoată spre sud" (mai târziu avea să descopere că această poezie mirosea a pește). Într-un cuvânt, întâmplarea a fost absolut obișnuită și a avut un sfârșit obișnuit – Tatarski a intrat la Facultatea de Litere. E drept, n-a reușit la secția de poezie – a fost nevoit să se mulțumească cu traducerile din limbile popoarelor din URSS. Tatarski își imagina viitorul astfel: ziua, amfiteatrul pustiu de la Litere, o traducere literală din uzbecă ori kârgâză, care trebuia pusă în versuri până data viitoare, iar seara, trudă pentru eternitate.

Apoi, pe neașteptate, a avut loc un eveniment fundamental pentru viitorul lui. Uniunea Sovietică, după ce începuse să fie reînnoită și îmbunătățită tocmai pe când Tatarski hotăra să-și schimbe profesia, s-a îmbunătățit într-atât, încât a încetat să existe (dacă un stat este capabil să intre în nirvana, atunci acela a fost un asemenea caz). Din această pricină, nu mai putea fi vorba de niciun fel de traduceri din limbile popoarelor din URSS. Era o lovitură, dar Tatarski a suportat-o. Îi rămânea truda pentru eternitate, și asta îi era de ajuns.

În acest moment s-a petrecut ceva neprevăzut. A început să se întâmple ceva și cu eternitatea, căreia hotărâse să-i dedice timpul și truda lui. Asta chiar nu mai înțelegea deloc. Că doar eternitatea – sau, în orice caz, el așa crezuse mereu – era ceva neschimbător, indestructibil și deloc dependent de lucrurile pământești trecătoare. Dacă, de pildă, volumașul de Pasternak care îi schimbase viața căzuse în această eternitate, atunci nicio forță nu îl putea smulge de acolo.

Dar se părea că nu era deloc așa. Se părea că eternitatea exista numai atât timp cât Tatarski credea în ea cu sinceritate și, de fapt, nu era de găsit nicăieri în afara hotarelor acestei credințe. Pentru a crede sincer în eternitate, trebuia ca această credință s-o împărtășească și alții – deoarece o credință pe care n-o împărtășește nimeni se cheamă schizofrenie. Iar cu ceilalți – chiar și cu cei care îl învățaseră să privească neabătut spre eternitate – începea să se petreacă un lucru bizar.

Nu că și-ar fi schimbat vederile anterioare, nu. Însuși spațiul către care erau îndreptate aceste vederi

anterioare (căci doar vederea este întotdeauna îndreptată într-o anumită direcție) a început să se încețoșeze și să dispară, până când nu a mai rămas din el decât o pată microscopică pe parbrizul minții. Imagini ale unor peisaje complet diferite au început să licărească în jur.

Tatarski a încercat să se împotrivească, prefăcându-se că nu se întâmpla absolut nimic. La început a reușit. Comunicând strâns cu alți oameni, care se prefăceau și ei că nu se întâmpla nimic, a putut crede acest lucru o vreme. Sfârșitul a venit pe neașteptate.

Odată, pe când se plimba, s-a oprit în fața unui magazin de încălțăminte închis pentru pauza de prânz. În spatele vitrinei plutea în arșița verii o vânzătoare grasă și drăguță, pe care nu se știe de ce a numit-o în sinea lui Manka, iar în mijlocul unui multicolor talmeș-balmeș turcesc se afla o pereche de botine produse, cu siguranță, în țară.

Tatarski a încercat un sentiment de fulgurantă și pătrunzătoare recunoaștere. Erau niște cizmulițe cu tocuri înalte și vârf ascuțit făcute dintr-o piele bună. Galben-ruginii, cu tighel albastru și împodobite cu niște catarame mari, în formă de harfă, ele nu erau pur și simplu de prost gust sau demodate. Erau întruchiparea limpede a ceea ce un profesor bețiv de literatură sovietică de la Facultatea de Litere numise „*gestalt*-ul nostru“ și erau atât de jalnice, caraghioase și înduioșătoare (mai ales cataramele-harfe), încât lui Tatarski i s-au umplut ochii de lacrimi. Pe botine era un strat gros de praf – în mod evident, nu-i erau de niciun folos epocii.

Tatarski știa că nici el nu era de niciun folos epocii, dar reușise să se împace cu acest lucru, ba chiar găsise în el o satisfacție dulce-amăruie. I se părea că la el se refereau versurile Marinei Țvetaeva: „Scăldate-n praf prin prăvălii/ (De unde nimeni nu le-a luat și nu le ia!),/ Ca vinurilor scumpe, și alor mele poezii,/ Le vine rândul negreșit.“ Dacă în acest sentiment era și ceva înjositor, nu el, ci mai degrabă lumea înconjurătoare era înjosită. Dar, încremenit în fața vitrinei, el a înțeles brusc că nu se prăfuiește sub acest cer precum un vas cu vin scump, ci precum botinele cu catarame-harfe. Și a mai înțeles ceva: eternitatea, în care crezuse până atunci, nu putea exista decât cu subvenție de la stat – sau, ceea ce e totuna, ca un lucru interzis de stat. Mai mult, ea nu putea exista decât ca o amintire doar pe jumătate conștientă a unei anume Manka de la încălțăminte. Iar ei, exact ca și lui, această eternitate îndoielnică îi fusese băgată în cap în același compartiment cu științele naturii și chimia anorganică. Eternitatea era arbitrară – dacă, să spunem, nu Stalin l-ar fi omorât pe Troțki, ci invers, cu totul alte persoane ar fi populat-o acum. Dar nici asta nu conta, pentru că Tatarski înțelesese limpede: oricare ar fi fost situația, Mankăi i-ar fi păsat la fel de puțin de eternitate și, când în cele din urmă avea să înceteze să creadă în ea, nu avea să mai fie nicio eternitate, căci unde era să fie atunci? Sau, cum scrisese el în caietelul lui, venind spre casă:

Când dispare subiectul eternității, atunci dispar și toate obiectele ei – și singurul subiect al eternității este cel care, fie și numai din când în când, își amintește de ea.

N-a mai scris poezii de atunci – odată cu dispariția puterii sovietice, ele își pierduseră sensul și valoarea. Ultimele versuri pe care le-a scris imediat după acest eveniment erau inspirate de cântecul trupei DDT („Ce e toamna – sunt frunzele…") și de aluziile din scrierile târzii ale lui Dostoievski. Poezia se termina astfel:

Ce-i eternitatea? Nu-i decât o baie,
Baie cu păianjeni e eternitatea.
Și de uită Manka
De această baie,
Ce va fi cu noi și societatea?

Draft Podium

Îndată ce dispăru eternitatea, Tatarski se trezi în prezent. Se dovedi că nu știa absolut nimic despre lumea ce răsărise în jurul lui în ultimii câțiva ani.

Lumea asta era foarte ciudată. În aparență se schimbase puțin, doar că pe străzi erau mai mulți cerșetori, iar totul în jur – casele, copacii, băncile de pe alei – parcă îmbătrânise și decăzuse brusc. Nu se putea spune nici că lumea devenise alta în esență, pentru că acum nu mai avea nicio esență. Domnea peste tot o înspăimântătoare incertitudine. În ciuda acestui fapt, străzile erau invadate de Mercedesuri și Toyote în care se aflau niște tipi plini de încredere în sine și în ceea ce se întâmpla; exista chiar, dacă e să dăm crezare ziarelor, un fel de politică externă.

La televizor apăreau între timp aceleași mutre care îngrețoșau pe toată lumea de douăzeci de ani. Acum vorbeau despre exact acele lucruri pentru care înainte alții intraseră la închisoare, numai că erau mult mai îndrăzneți, mai fermi și mai radicali. Tatarski își imagina deseori o Germanie a anului 1946, unde doctorul Goebbels răcnea isteric la radio despre abisul în care fascismul aruncase nația. Fostul comandant de la Auschwitz conducea comisia pentru arestarea criminalilor naziști, generalii naziști vorbeau în cuvinte simple și clare despre valorile liberale, iar întreaga șleahtă era condusă de proaspăt iluminatul Gauleiter al

Prusiei de Est. Evident, Tatarski ura puterea sovietică în majoritatea manifestărilor ei, dar un lucru nu înțelegea: dacă merită să schimbi un imperiu al răului pe o republică bananieră a răului, care să importe banane din Finlanda.

La urma urmelor, el nu fusese niciodată un mare moralist, de aceea îl preocupa nu atât evaluarea evenimentelor, cât problema supraviețuirii. Nu avea niciun fel de relații care să-l ajute; de aceea abordă problema în modul cel mai simplu cu putință – se angajă ca vânzător la un chioșc, nu departe de casă.

Munca era ușoară, dar stresantă. În chioșc era întuneric și frig, ca într-un tanc; singura lui legătură cu lumea era un gemuleț minuscul, prin care abia putea întinde o sticlă de șampanie. Era apărat de posibilele neplăceri de un grilaj din bare groase de fier, fixate neglijent în pereții chioșcului. Seara îi înmâna câștigul unui cecen vârstnic cu un inel gros de aur; uneori se întâmpla chiar să stoarcă ceva și pentru el, peste salariu. Din când în când, de chioșc se apropiau niște bandiți în devenire și cereau cu glas spart bani pentru protecție. Tatarski îi tot trimitea plictisit la Husein. Husein era un flăcău slăbuț și scund, cu ochii veșnic împăienjeniți de la opiu; de obicei stătea pe o saltea într-o baracă pe jumătate goală de la capătul șirului de chioșcuri și asculta muzică sufistă. În afară de saltea, în baracă mai erau o masă, un fișet în care se aflau mulți bani și un model complicat de Kalașnikov cu lansator de grenade atașat.

Lucrând la chioșc (de aproape un an deja), Tatarski căpătă două noi calități. Prima era cinismul, nesfârșit ca o priveliște din turnul de televiziune Ostankino. A doua calitate era uimitoare și greu de explicat. Îi era de ajuns să arunce o privire la mâinile unui client ca să înțeleagă dacă îl putea păcăli și cu cât anume, dacă îl putea insulta sau nu și dacă exista posibilitatea să-i primească o bancnotă falsă împreună cu restul sau să paseze chiar el una. Aici nu exista niciun fel de sistem exact. Uneori, prin gemuleț se ivea un pumn asemănător unui pepene galben păros, dar era clar că posesorul lui putea fi trimis la toți dracii. Iar alteori, inima lui Tatarski stătea în loc de spaimă la vederea unei mâini subțiri de femeie, cu o manichiură impecabilă.

Odată, i se ceru un pachet de Davidoff. Mâna care puse pe tejghea bancnota mototolită de 100 000 nu era prea interesantă. Tatarski observă tremurul slab, abia vizibil al degetelor, se uită la unghiile perfect pilite și înțelese că acest client era dependent de anumite substanțe stimulante. Putea fi la fel de bine un bandit de rând sau un om de afaceri – sau, cum era cazul de cele mai multe ori, ceva între.

– De care Davidoff? Normal sau lights? în- trebă Tatarski.

– Lights, răspunse clientul, aplecându-se și privind prin gemuleț.

Tatarski tresări – în fața lui se afla colegul lui de la Litere, Serghei Morkovin. Pe vremuri fusese unul dintre cele mai strălucite personaje din an, imitându-l bine pe Maiakovski – purta un pulover galben și scria versuri epatante („Versul meu despică precum un topor…“ sau „O, chipuri ale urletului! O, Mata Hari!“). Nu se schimbase aproape deloc, doar în păr îi apăruse o cărare dreaptă, iar pe cărare, câteva fire albe.

– Vova? întrebă mirat Morkovin. Ce faci aici?

Tatarski nu știu ce să răspundă.

– Am priceput, zise Morkovin. Ia hai să mergem noi la naiba de-aici.

Fără prea multe discuții, Tatarski închise chioșcul cu cheia și, strecurându-se tiptil pe lângă baraca lui Husein, îl urmă pe Morkovin la mașina lui. Se duseră la un restaurant chinezesc scump numit *Altarul Lunii*, cinară, băură vârtos și Morkovin îi povesti cu ce se ocupa în ultima vreme. Cu publicitatea.

– Vova, zise el, apucându-l de mână, cu ochii strălucindu-i, acuma sunt alte vremuri. N-a mai fost așa niciodată și nici n-o să mai fie după aia. E febra aurului, ca în Klondike. În doi ani, totul o să fie suprasaturat. Acum însă există posibilitatea reală să te integrezi în sistemul ăsta pur și simplu venind de pe stradă. Uite, la New York se chinuie unii jumate din viață numai ca să ia prânzul cu persoanele potrivite, iar la noi…

Tatarski nu pricepea o bună parte din ce spunea Morkovin. Nu-i rămaseră clare din această conversație decât schema de funcționare a businessului în epoca acumulării primitive și legătura ei directă cu publicitatea.

– În ansamblu, zise Morkovin, lucrurile se petrec astfel: omul cere credit. Cu creditul ăsta închiriază un birou, cumpără un Jeep Cherokee și opt lăzi de Smirnoff. Când se termină sticlele de Smirnoff, se descoperă că jeepul e făcut praf, biroul e plin de vomă și creditul trebuie returnat. Atunci ia un alt credit – de trei ori mai mare ca primul. Din el achită primul credit, cumpără un Jeep Grand Cherokee și șaisprezece lăzi de Absolut. Când sticlele de Absolut…

– Am înțeles, îl întrerupse Tatarski. Și cum se termină?

– Sunt două variante. Dacă banca la care s-a împrumutat omul e una de bandiți, atunci el e omorât la un moment dat. Având în vedere că la noi nu există altfel de bănci, de obicei așa se și întâmplă. Dacă, dimpotrivă, omul este el însuși bandit, atunci ultimul credit este preluat de Banca Națională și omul declară faliment. Executorii vin la el la birou, înregistrează sticlele goale și faxul acoperit de vomă și după câtva timp el ia totul de la capăt. E drept, Banca Națională are acum și ea bandiții ei, așa că situația e ceva mai complexă, dar, în ansamblu, tabloul nu s-a schimbat.

– Aha, zise gânditor Tatarski. Dar n-am priceput ce legătură are asta cu publicitatea.

– Păi aici începe partea mai importantă. Când a mai rămas jumătate din Smirnoff sau Absolut, jeepul merge încă și moartea pare ceva îndepărtat și abstract, în capul omului care a copt toate astea se produce o reacție chimică specifică. Se trezește în el sentimentul unei infinite măreții și își comandă un clip publicitar. Insistă ca acest clip să fie mai grozav decât al altor idioți. Pe asta se duce cam o treime din fiecare credit. Din punct de vedere psihologic, totul este explicabil. A deschis omul o mică întreprindere numită Everest și vrea atât de tare să-și vadă sigla pe cel mai important canal, undeva între BMW și Coca-Cola, că ar face orice. Așa că, în momentul în care în capul clientului are loc această reacție, apărem noi din tufiș.

Lui Tatarski îi făcu mare plăcere să audă acest „noi".

– Situația arată astfel, continuă Morkovin. Există câteva studiouri care fac filmulețe. Și acestea au nevoie de scenariști isteți, pentru că de scenarist depinde acum totul. Treaba constă în următoarele: oamenii de la studio găsesc clientul care vrea să apară la televizor. Tu te uiți la el. El spune ceva. Îl asculți. Apoi scrii scenariul. De obicei are cam o pagină, deoarece clipurile sunt scurte. Îți ia cam două minute, dar nu te prezinți la el mai devreme de o săptămână – trebuie să-și închipuie că în tot acest timp tu ai alergat prin cameră ținându-te cu mâinile de cap și te-ai gândit, te-ai gândit și iar te-ai gândit. Citește ce ai scris și, în funcție de cum i se pare scenariul, comandă clipul oamenilor tăi sau se adresează altcuiva. De aceea, pentru studioul cu care lucrezi tu ești personajul cel mai important. De tine depinde comanda. Dacă reușești să-l hipnotizezi pe client, iei 10% din prețul total al clipului.

– Și cât costă un clip?

– De obicei, între 15 și 30. Să zicem 20, în medie.

– De ce? întrebă Tatarski neîncrezător.

– Doamne, că doar nu de ruble! De mii de dolari.

Într-o fracțiune de secundă, Tatarski calculă cât înseamnă 10% din 20 000, înghiți în sec și se uită ca un câine credincios la Morkovin.

– Asta, firește, nu pentru mult timp, spuse Morkovin. Într-un an, doi, totul va arăta altfel. În locul acestor umflați mărunți care iau credite pentru fleacuri, vor apărea unii care vor lua milioane de parai. În loc de jeepuri pe care să le bage în stâlpi, vor cumpăra castele în Franța și insule în Pacific. În loc să dea tunuri, vor înființa firme serioase. Dar, în esență, lucrurile se vor petrece la fel în țara asta. De aceea nici principiul muncii noastre n-o să se schimbe niciodată.

– Doamne, zise Tatarski, atâția bani… Ți se face și frică.

– Veșnica întrebare, râse Morkovin. Sunt un căcăcios sau am drepturi?

– Se pare că tu ți-ai răspuns.

– Da, zise Morkovin, așa se pare.

– Și cum e?

– Cât se poate de simplu. Sunt un căcăcios care are drepturi inalienabile. Și leve. Apropo, ai nevoie de bani? Ai un aer cam abătut. Mi-i dai când te mai pui pe picioare.

– Mulțumesc, deocamdată am, spuse Tatarski. Dar nu știi cumva de unde vine cuvântul ăsta, „leve"? Cecenii mei spun că e cunoscut și în Peninsula Arabică. Până și în engleză există ceva asemănător…

– Întâmplător, știu, răspunse Morkovin. Vine de la literele latine „l" și „v". Abrevierea de la *liberal values*.

În ziua următoare, Morkovin îl duse pe Tatarski într-un loc destul de ciudat. Se numea Draft Podium (după câteva minute de activitate intelectuală intensă, Tatarski a renunțat să mai încerce să înțeleagă ce însemna asta). Draft Podium se afla la subsolul unei clădiri vechi de cărămidă, nu departe de centru. În spatele unei uși grele de oțel exista o încăpere nu prea mare, înțesată de echipament tehnic. Acolo pe Tatarski

îl așteptau câțiva tineri. Șef era un flăcău nebărbierit pe nume Serghei, care semăna cu Dracula în tinerețe. El i-a explicat că, de fapt, acel cub mic de plastic albastru, aflat pe o cutie de carton goală, era un computer Silicon Graphics, care costa cine știe cât, iar programul Soft Image instalat pe el costa de două ori mai mult. Silicon era comoara cea mai de preț din această peșteră îngropată. În încăpere mai erau câteva computere obișnuite, scannere și un fel de aparat video complicat cu multe indicatoare. Pe Tatarski îl impresionă mai ales un detaliu: pe aparatul video se afla o rotiță cu un mâner, din acelea de care au mașinile de cusut, cu ajutorul căreia se puteau derula cadrele manual.

Draft Podium avea în vedere un client de mare perspectivă.

– Subiectul are în jur de cincizeci de ani, zise Serghei trăgând dintr-o țigară mentolată. Înainte a fost profesor de fizică. Atunci când a început nebunia, a organizat o cooperativă care se ocupa cu producția de lapte-de-pasăre și în doi ani a făcut atâția bani, că acuma a luat în gestiune combinatul de dulciuri de la Lefortovo. De curând a luat un credit important. Alaltăieri a pornit o beție, și asta îl ține vreo două săptămâni.

– De unde aveți asemenea informații? se interesă Tatarski.

– De la secretară, spuse Serghei. Ei, acuma trebuie să-l luăm și să-i arătăm scenariul, până nu se trezește. Când e treaz, mereu îi tună și-i fulgeră. Avem întâlnire mâine la unu, la el la birou.

A doua zi, Morkovin veni devreme acasă la Tatarski. Adusese cu el o pungă mare de plastic, de un galben strălucitor. În pungă era un veston cafeniu, făcut dintr-un material care semăna cu cel de manta militară. Pe buzunarul de la piept strălucea o emblemă complicată care amintea de cea de pe pachetul de Marlboro. Morkovin îi spuse că era un veston de club. Tatarski nu înțelese, dar îl îmbrăcă ascultător. Morkovin mai scoase din pungă o agendă fățoasă cu copertă din piele, un pix incredibil de gros pe care scria „Zoom“ și un pager – abia apăruseră la Moscova.

– Chestia asta ți-o atârni la curea, zise el. Vă întâlniți cu clientul la unu, iar la unu și douăzeci te sun pe pagerul ăsta. Când piuie, îl scoți de la brâu și te uiți aluziv la el. Tot timpul cât vorbește clientul, faci însemnări în agendă.

– Pentru ce toate astea? își exprimă Tatarski curiozitatea.

– Păi nu e clar? Clientul plătește bani grei pe o bucată de hârtie și câteva picături de cerneală stoarse din imprimantă. Trebuie să fie absolut sigur că înaintea lui au mai plătit o mulțime de alți oameni aceiași bani.

– Dacă mă întrebi pe mine, spuse Tatarski, toate vestoanele și pagerele astea i-ar putea stârni bănuieli.

– Te complici, dădu din mână Morkovin. Viața e mai simplă și mai idioată. Și încă ceva…

Scoase din buzunar o cutie îngustă, o deschise și i-o întinse lui Tatarski. În cutie se afla un ceas greu, la limita dintre frumos și urât, din oțel și aur.

– E un Rolex Oyster. Ai grijă să nu-i iei pojghița de aur, e fals. Îl iau numai la întâlniri de afaceri. Când vorbești cu clientul, flutură-l așa, știi, un pic. Ajută.

Tatarski se simțea foarte încurajat de acest sprijin. La douăsprezece și jumătate ieși din metrou. Băieții de

la Draft Podium îl așteptau deja aproape de intrare. Veniseră cu un Mercedes lung, negru. Tatarski începuse deja să se priceapă destul la afaceri ca să știe că mașina era închiriată pentru o oră, două. Serghei era tot nebărbierit, dar acum barba lui avea ceva sobru, stilat, probabil datorită papionului și vestonului închis la culoare, cu revere incredibil de înguste. Lângă el stătea Lena, care se ocupa de contracte și contabilitate. Era îmbrăcată într-o rochie neagră, simplă (fără bijuterii, fără farduri) și în mână ținea o mapă cu închizătoare aurie. Când Tatarski se sui în mașină, schimbară o privire, apoi Serghei îi spuse șoferului:

– Dă-i drumul.

Lena avea emoții. Tot drumul povesti chicotind despre un oarecare Azadovski – pesemne, amantul prietenei ei. Acest Azadovski îi trezise un sentiment vecin cu admirația: venit la Moscova din Ucraina, se stabilise la prietena ei, își făcuse mutație la ea în apartament, apoi își chemase sora și cei doi nepoți de la Dniepropetrovsk, le făcuse și lor mutația și imediat, fără nici cea mai mică întârziere, făcuse un schimb de apartament prin tribunal și o lăsase pe prietena Lenei cu o cameră într-un apartament comun.

– Omul ăsta o să ajungă departe! repeta întruna Lena.

O impresionase în special faptul că sora și nepoții fuseseră trimiși înapoi la Dniepropetrovsk imediat după această operațiune; în general, povestea avea atâtea amănunte, încât către sfârșitul călătoriei lui Tatarski începu să i se pară că trăise jumătate din viață în același apartament cu Azadovski și rudele lui. De fapt, avea la fel de multe emoții ca Lena.

Clientul (numele lui rămase necunoscut) semăna uimitor de tare cu imaginea pe care și-o făcuse despre el Tatarski după discuția din ziua precedentă. Era un țărănoi scund și îndesat, cu o față șireată, pe care abia începea să se estompeze grimasa mahmurelii – se pare că-și băuse primul pahar al zilei cu puțin înainte de întâlnire.

După un scurt schimb de amabilități (vorbi mai ales Lena; Serghei stătea într-un colț, picior peste picior, și fuma), Tatarski fu prezentat ca scenarist. Așezându-se în fața clientului, își lovi Rolexul de masă și deschise agenda. Se lămuri repede că, de fapt, clientul nu avea mare lucru de spus. Fără un halucinogen puternic era greu să fii inspirat de detaliile afacerii lui – cea mai mare parte a timpului bălmăji despre nu știu ce tăvi de cuptor acoperite cu un strat de fluor de care nu se lipea nimic. Ascultând cu capul ușor înclinat într-o parte, Tatarski încuviința și făcea mâzgăleli fără niciun sens în agendă. Cu coada ochiului studia încăperea – nici în ea nu era nimic interesant, dacă nu punem la socoteală căciula din blană de ren albastru, evident foarte scumpă, aflată pe raftul de sus al unui dulap gol de sticlă.

Conform promisiunii, după câteva minute îi sună pagerul de la brâu. Tatarski își scoase de pe curea cutiuța neagră din plastic. Pe ecran se putea citi: „*Welcome to route 666.*“ „Te ții de glume, ai?“ își zise Tatarski.

– Nu e de la Video International? întrebă Serghei.

– Nu, răspunse Tatarski preluând ștafeta. Încuiații ăia nu mă mai sună, slavă Domnului. Sunt cei de la Slava Zaițev. Se contramandează totul pentru azi.

– De ce? întrebă Serghei ridicând o sprânceană. Dacă-și închipuie că noi avem mai multă nevoie decât ei…

– Vorbim după aceea, zise Tatarski.

Între timp, clientul își privise gânditor și încruntat căciula de ren din dulapul de sticlă. Tatarski îi privi mâinile. Erau împreunate, iar degetele mari se roteau rapid unul în jurul altuia, parcă înfășurând un fir nevăzut. Era momentul adevărului.

– Dar nu vă temeți că totul s-ar putea sfârși? întrebă Tatarski. Doar știți ce vremuri sunt. Dacă se duce totul de râpă brusc?

Clientul se încruntă și se uită uluit mai întâi la Tatarski, apoi la însoțitorul lui. Degetele încetară să i se mai învârtă.

– Mă tem, răspunse el ridicând privirea. Cine nu se teme? Ciudate întrebări mai puneți.

– Vă rog să mă scuzați, zise Tatarski. Ziceam și eu așa.

După cinci minute, discuția se încheie. Serghei luă de la client o foaie albă cu sigla lui – o prăjitură stilizată într-un oval, sub care se aflau literele „C“, „D“, „L“. Se înțeleseră să se întâlnească din nou după o săptămână; Serghei promise că până atunci aveau să fie gata scenariul clipului, precum și un „contract-cadru“ și o „estimare“.

– Ce-i cu tine, te-ai țicnit? îl întrebă Serghei pe Tatarski îndată ce ieșiră din clădire. Cine pune asemenea întrebări?

– Lasă, zise Tatarski. În schimb, acum știu precis ce vrea.

Mercedesul îi duse pe cei trei la cea mai apropiată stație de metrou.

Întors acasă, timp de câteva ore, Tatarski scrise scenariul. De mult nu se mai simțise atât de inspirat. Scenariul nu avea un subiect concret – consta într-o înșiruire de reminiscențe istorice și metafore.

Se înălța și se prăbușea Turnul Babilonului, se revărsa Nilul, ardea Roma, hunii turbați hoinăreau prin stepă, iar în plan îndepărtat se învârteau limbile unui uriaș ceas transparent.

„Generațiile vin și se duc“, spunea pe fundal o voce surdă și demonică (așa scrisese Tatarski în scenariu), „dar pământul va trăi veșnic“.

Și pământul însă, cu imperii și civilizații apuse, se scufunda în cele din urmă în oceanul plumburiu; pe suprafața lui zbuciumată rămânea o stâncă singuratică, parcă asemănătoare ca formă cu Turnul Babel, cu care începea scenariul. Camera se apropia de stâncă și devenea vizibilă o prăjitură săpată în piatră, cu literele „C“, „D“, „L“, sub care se afla o deviză găsită de Tatarski în *Dicționarul de citate latine*:

MEDIIS TEMPESTATIBUS PLACIDUS
LINIȘTIT ÎN MIJLOCUL FURTUNII
COMBINATUL DE DULCIURI LEFORTOVO

Cei de la Draft Podium se arătară îngroziți de producția lui Tatarski.

– Tehnic nu e greu de făcut, spuse Serghei. Facem un montaj din scene din filme vechi, le înfrumusețăm, le mai aranjăm. Dar e complet pe-alături. Ba chiar un pic caraghios.

– Pe-alături, fu de acord Tatarski. Și caraghios. Dar ia spune-mi, ce vrei? Să primești un premiu la Cannes sau contractul?

După vreo două zile, Lena îi duse clientului câteva variante de scenariu scrise de alți oameni. Ele înfățișau un tânăr bucătar cu orientare sexuală incertă (se propunea subiectul clasic cu locotenentul Rjevski și sâmburele de vișină; sloganul era „Și bucătarul a mâncat prăjitura cu vișine"), Mercedesuri negre, o valiză burdușită cu dolari și alte arhetipuri naționale. Clientul le refuză pe toate fără să explice motivul. În disperare de cauză, Lena îi arătă scenariul scris de Tatarski.

Se întoarse la studio cu un contract de 35 000, din care 20 000 avans. Era un record. Conform spuselor ei, după ce citise scenariul, clientul se comportase ca un șobolan la auzul unei întregi orchestre de îngeri.

– Puteam să storc și 40 000, zise ea. M-am prins târziu, proasta de mine.

Banii veniră la timp, după cinci zile, și Tatarski primi cele 2 000 câștigate pe drept. Serghei și echipa lui se pregăteau deja să plece la Yalta, ca să filmeze o stâncă potrivită, pe care în ultimele cadre trebuia să apară prăjitura săpată în granit, când clientul a fost găsit mort în biroul lui. Cineva îl sugrumase cu firul de la telefon. Pe corp i s-au găsit obișnuitele urme de fier de călcat, iar în gură o mână nemiloasă îi îndesase prăjitura „Nocturnă" (un biscuit muiat în lichior și ciocolată ușor amăruie, presărat cu o urmă tragică de fulgi de cocos).

„Generațiile vin și se duc", cugetă filozofic Tatarski, „dar propria cămașă mi-e mai aproape de trup".

Așa deveni Tatarski copywriter. Nu dăduse niciun fel de explicații foștilor șefi, ci pur și simplu pusese cheile de la chioșc pe acoperișul barăcii în care stătea Husein. Umbla zvonul că cecenii cereau bani grei pentru ieșirea din afaceri.

Destul de repede, el făcu noi cunoștințe și începu să lucreze pentru mai multe studiouri deodată. Tunuri precum cel cu combinatul de dulciuri Lefortovo, liniștit în mijlocul furtunii, se nimereau, din păcate, nu foarte des. Curând, Tatarski înțelese că, dacă un proiect din zece are succes, deja e o mare reușită. Nu câștiga cine știe câți bani, dar oricum îi ieșeau mai mulți decât în domeniul comerțului cu amănuntul. De prima reclamă la care lucrase își amintea fără plăcere, găsind în ea un fel de grabă rușinoasă de a vinde tot ce avea mai prețios sufletul său. Iar când comenzile începură să curgă una după alta, înțelese că în acest business nu trebuie să te grăbești niciodată, pentru că astfel scazi prețul, și asta e o prostie. Ceea ce ai mai sfânt și mai înălțător trebuie să vinzi cât poți de scump, căci pe urmă nu mai ai cu ce să te tocmești. De fapt, Tatarski știa că această regulă nu se aplica la toată lumea. Adevărații maeștri ai genului, pe care îi vedea

câteodată la televizor, reușeau cumva să vândă tot ce aveau mai înălțător în fiecare zi, dar în așa fel încât nu exista niciun temei oficial conform căruia să poți spune că au vândut ceva, așa că a doua zi, cu tupeu, o puteau lua de la capăt. Cum reușeau acest lucru, Tatarski nu-și putea imagina deloc.

Treptat, începu să apară o tendință extrem de neplăcută: clientul primea un proiect lucrat de Tatarski, explica politicos că nu e tocmai ce trebuie, iar după o lună, două, Tatarski dădea peste un clip făcut evident după ideea lui. Era inutil să cauți adevărul în astfel de cazuri.

Sfătuindu-se cu noile sale cunoștințe, Tatarski încercă să urce încă o treaptă în ierarhia reclamelor și începu să elaboreze concepte publicitare. Această muncă se deosebea foarte puțin de cea dinainte. Exista o carte fermecată, pe care dacă o citeai puteai să nu te mai rușinezi și să nu te mai îndoiești de nimic. Se numea *Poziționarea. Lupta pentru un loc în mintea ta*[4] și era scrisă de doi vrăjitori americani de seamă. În esență, era imposibil de aplicat în Rusia. Din câte putea să-și dea seama Tatarski, în mințile pervertite ale patriei nu se putea face nicio comparație între produsele de nișă; situația amintea mai curând de peisajul fumegând după o explozie atomică. Și totuși, cartea era folositoare. Erau în ea o mulțime de expresii la modă precum *line extension*, pe care le puteai strecura în concepte și pe piață. Tatarski înțelese prin ce se deosebea era imperialismului în descompunere de epoca acumulării primitive de capital. În Occident, cel care comanda reclama și copywriterul se străduiau împreună să spele creierii consumatorilor, în timp ce în Rusia sarcina copywriterului era să astupe cu câlți creierul clientului.

În afară de asta, Tatarski mai înțelese că Morkovin avusese dreptate și că această situație nu avea să se schimbe niciodată. Odată, pe când fuma o iarbă de foarte bună calitate, descoperi întâmplător o lege economică fundamentală a societății postsocialiste: acumularea primitivă de capital este, deopotrivă, finală.

Uneori, înainte de culcare, Tatarski citea din cartea despre poziționare. O considera mica lui Biblie; comparația era cu atât mai potrivită cu cât în ea se găseau ecouri ale unor teorii religioase care aveau o puternică influență asupra sufletului său neprihănit: „Copywriterii romantici ai anilor '50 au trecut deja în uriașa agenție de publicitate din ceruri…“

Tihamat-2

Predicțiile lui Morkovin începură să se îndeplinească – în publicitate se pătrundea din ce în ce mai greu și, treptat, în cariera lui Tatarski se așternu liniștea. Treaba mergea la agenții, care acum aveau pe statul de plată propriii copywriteri, precum și așa-numiții „creatori". Aceste agenții se înmulțiseră îngrozitor – precum ciupercile după ploaie sau, cum scrisese Tatarski într-un concept, ca sicriele după conducătorul decedat.

Dar conducătorul părăsise, în cele din urmă, cuibul cald al Rusiei. Statuile lui fuseseră duse în afara orașului în camioane militare (se spune că unui colonel îi venise ideea să le topească și să le vândă ca material neferos și câștigase o grămadă de bani până fusese găbjit), în schimb, se instalase o tensiune cenușie, în care sufletul de tip sovietic fusese curând depășit și se prăbușise în sine. Ziarele dădeau asigurări că această tensiune o trăia de mult întreaga lume, că de aceea erau atâtea lucruri și atâția bani și că numai „mentalitatea sovietică" împiedica înțelegerea acestui fapt.

Ce era aceea „mentalitate sovietică" sau sfântul *sovok*[5], Tatarski nu pricepea până la capăt, deși folosea de multe ori cu plăcere această expresie. Dar din punctul de vedere al noului său angajator, Dmitri Pughin, nici nu trebuia să înțeleagă nimic. Trebuia să stăpânească această mentalitate. În aceasta și consta sensul meseriei sale – să adapteze conceptele publicitare occidentale la mentalitatea consumatorului rus. Era o muncă de *freelancer* – Tatarski traducea acest termen ca „luptător liber", având în vedere, înainte de orice altceva, plata.

Pughin, un bărbat cu mustață neagră și ochi negri strălucitori, care semănau foarte tare cu doi nasturi, se nimerise în vizită la niște cunoștințe comune. Aflând că Tatarski lucrează în domeniul publicitar, devenise deosebit de interesat de el. Iar el fusese cuprins brusc de un respect irațional față de Pughin – îl uimea că acesta se așezase să bea ceai fără să-și scoată paltonul negru și lung.

Atunci se și discutase despre mentalitatea sovietică. Pughin recunoscuse că în trecut o avusese și el, dar că o pierduse de tot cu câțiva ani în urmă, pe când lucrase ca taximetrist în New York. Adierile sărate de vânt din Brighton Beach îi scoseseră din cap îmbâcsitele structuri sovietice și treziseră în el o dorință nestăvilită de succes.

– La New York înțelegi extraordinar de limpede, îi spusese el lui Tatarski la o vodculiță, pe care se duseseră s-o bea împreună după ceai, că poți să-ți petreci toată viața într-o chicinetă puturoasă, cu vedere spre o curte interioară murdară, molfăind o chiftea nenorocită. Stai ca prostul la fereastră și te uiți la groapa asta cu lături, și viața trece fără să bagi de seamă.

– Interesant, zisese gânditor Tatarski, dar de ce era nevoie să mergeți la New York pentru asta? Că doar…

– Pentru că la New York înțelegi asta, și la Moscova, nu, îl întrerupsese Pughin. E drept, aici aceste chicinete puturoase și curți murdare sunt mult mai multe. Dar aici nu pricepi pentru nimic în lume că între ele ți se scurge toată viața. Până în momentul în care chiar s-a dus. Și, că tot veni vorba, asta este una dintre principalele trăsături ale mentalității sovietice.

Opiniile lui Pughin erau oarecum discutabile, dar ceea ce propunea era simplu, inteligibil și logic. După câte își putea da seama Tatarski din adâncurile mentalității lui sovietice, proiectul era un exemplu didactic al spiritului de inițiativă american.

– Uite, zisese Pughin, privind intens în depărtări peste capul lui Tatarski, *sovok*-ul aproape că nu mai produce nimic singur. Dar oamenii au nevoie de mâncare și îmbrăcăminte, nu? Asta înseamnă că aici vor veni curând mărfuri din Vest. Și, odată cu acestea, reclamele se vor revărsa în valuri. Dar acestea nu vor putea fi traduse pur și simplu din engleză în rusă, pentru că aici sunt alte… cum se spune… *cultural references*… Pe scurt, reclama va trebui să fie imediat adaptată la consumatorul rus. Acum uite ce-o să facem noi doi. Noi doi o să luăm și-o să facem în avans – înțelegi?, în avans – concepte publicitare pentru toate brandurile serioase. Și pe urmă, când vine vremea, ne înființăm cu mapa de prezentare și intrăm în business. Important e să adunăm la timp niște creiere bune!

Și Pughin bătu cu palma în masă – pesemne socotea că le și adunase. Dar pe Tatarski îl străbătea vaga senzație că iar e prostit. Perspectivele carierei la Pughin nu erau prea conturate – deși slujba era destul de concretă, era neclar cum și când avea să fie plătit.

Ca test, Pughin îl puse să schițeze un concept publicitar pentru Sprite – la început voise să-i dea Marlboro, dar se răzgândise brusc, spunând că era prea devreme pentru el să se apuce de asta. Astfel se manifesta, după cum avea să priceapă mai târziu Tatarski, mentalitatea sovietică de care fusese acuzat. Tot scepticismul lui în legătură cu Pughin se spulberă de supărare că acesta nu-i încredințase Marlboro. Dar supărarea era atenuată de bucuria că-i rămăsese, totuși, Sprite și, luat de vârtejul acestor sentimente, nici nu se mai gândi de ce un taximetrist oarecare din Brighton Beach, care nu-i dăduse nici măcar o copeică, hotărăște dacă el poate sau nu să schițeze un concept pentru Marlboro.

În proiectul pentru Sprite, Tatarski își puse toată înțelegerea în ce privește drumul istoric greșit al patriei. Înainte de a se apuca de lucru, reciti câteva capitole alese din cartea despre *poziționare* și un vraf întreg de ziare de diferite orientări. Nu mai citise ziarele de mult și, ca urmare, se simți foarte tulburat. Asta, firește, se reflectă în produsul muncii sale.

În primul rând, este necesar să luăm în considerare – scrise el în prezentarea ulterioară – *că această situație, care s-a complicat în ultima vreme în Rusia, nu poate să se prelungească mult. Trebuie să ne așteptăm în viitorul foarte apropiat la o blocare a producției celor mai multe bunuri indispensabile traiului, la un crah financiar și la cutremure sociale grave, care vor sfârși inevitabil prin instalarea unei dictaturi militare. Indiferent de programul ei politic și economic, viitoarea dictatură va încerca să recurgă la lozinci naționaliste; estetica de stat*

dominantă va deveni stilul pseudoslav. (Nu folosim acest termen în sens axiologic negativ. Spre deosebire de stilul slav, care nu există în natură, stilul pseudoslav constituie o paradigmă exactă și complexă.) Iar în spațiul lui semnificativ-simbolic, reclama occidentală tradițională este de neconceput. De aceea, ea fie va fi cu desăvârșire interzisă, fie va fi supusă unei aspre cenzuri. Este absolut necesar să avem în vedere acest lucru în elaborarea oricărei strategii pe termen lung.

Să analizăm sloganul clasic de poziționare pentru Sprite – the Uncola. *Folosirea lui în Rusia este cât se poate de potrivită, dar din alte motive decât în America. Termenul* Uncola *(adică „Necola") poziționează cu succes Sprite în contrast cu Pepsi-Cola și Coca-Cola, creând o anumită nișă pentru acest produs în conștiința consumatorului occidental. Dar, după cum se știe, în țările Europei de Est Coca-Cola este mai degrabă un fetiș ideologic decât o băutură răcoritoare. Dacă, de pildă, băuturile Herschi au un clasic „gust al victoriei", atunci Coca-Cola are „gustul libertății", după cum au stabilit în anii '70 și '80 o serie întreagă de fugari est-europeni. De aceea pentru consumatorul rus termenul* Uncola *are largi conotații antidemocratice și antiliberale, ceea ce-l face extrem de atrăgător și promițător în condițiile unei dictaturi militare. Tradus în rusește,* Uncola *ar fi „Necola". După sunet (semănând cu „Nicola") și după asocierile pe care le evocă, acest cuvânt se înscrie în estetica viitorului probabil. Posibile variante de sloganuri:*

SPRITE. NECOLA PENTRU NICOLA

(Ne-am putea gândi să introducem în conștiința consumatorului personajul Nicola Spritov – similar cu Ronald McDonald, dar profund național ca spirit.)

NU NE TREBUIE NICI COLA, NICI CAFEA.
SPRITE. NECOLA PENTRU NICOLA

(Al doilea slogan are ca target anumite grupuri marginale.)

În afară de aceasta, este absolut necesar să ne gândim la schimbarea de format al produsului vândut pe piața rusească. Aici trebuie, astfel, să introducem elemente ale stilului pseudoslav. Simbolul ideal este mesteacănul. Ar fi oportună înlocuirea cutiei verzi cu una albă cu dungi negre, asemănătoare tulpinii de mesteacăn. Un text posibil al clipului de reclamă:

„Primăvara în pădure,
Sprite ca un mesteacăn beau."

După ce citi foaia printată adusă de Tatarski, Pughin spuse:

– *The Uncola* este sloganul pentru Seven Up, nu pentru Sprite.

După aceea tăcu un timp, privindu-l pe Tatarski cu ochișorii lui ca niște nasturi. Acesta tăcea și el, amintindu-și de câte ori în viață se aflase în asemenea situații idioate.

– Dar asta nu-i nimic, se îmblânzi în cele din urmă Pughin. Se poate folosi. Dacă nu pentru Sprite, pentru Seven Up. Așa că poți considera că ai luat examenul. Acum încearcă un alt brand.

– Păi care? întrebă ușurat Tatarski.

Pughin se gândi o clipă, se scotoci în buzunare și scoase un pachet de țigări Parliament început.

– Și gândește-te și la un poster pentru ele, zise.

Cu Parliamentul treaba se dovedi mai complicată. Pentru început, Tatarski scrise cele obișnuite:

Este absolut clar că în alcătuirea unui concept publicitar serios trebuie să avem în vedere înainte de toate…

După aceasta, rămase blocat multă vreme. Ce trebuia avut în vedere înainte de toate îi era, de fapt, absolut neclar. Singurul lucru pe care îl putea asocia cuvântului „Parliament" erau războaiele lui Cromwell din Anglia. Era valabil, pesemne, pentru orice consumator rus obișnuit care citise Dumas în copilărie. O jumătate de oră de tensiune-limită a forțelor sale spirituale nu a dus decât la nașterea unui slogan jalnic:

PARcă nu te LAMENTezi.

Când pachetul de Parliament se termină, Tatarski dori să mai fumeze. Căută în tot apartamentul și găsi un pachet vechi de Iava. După ce trase de două ori, aruncă țigara în closet și se repezi la masă. I se ivise în minte un text care în primul moment i se păru decisiv:

PARLIAMENT – THE UNIAVA

Dar brusc își aminti că sloganul trebuia să fie în rusește. După multe chinuri, scrise:

ZIUA DE MÂINE CE NE ADUCE? PARLIAMENT. NEIAVA

Înțelegând că era un calc amărât după cuvântul *Uncola*, fu gata să se dea bătut. Și deodată îi veni o idee. Lucrarea de istorie pe care o scrisese la Facultatea de Litere se numea *Scurte însemnări de istorie a parlamentarismului în Rusia*. Nu mai ținea minte nimic din ea, dar era absolut convins că avea acolo material pentru trei concepte, nu unul. Țopăind de emoție, se repezi pe coridor, la debara, unde-și păstra hârtiile vechi.

După jumătate de oră de căutări, deveni limpede că n-avea să găsească lucrarea. Dar deja parcă nu-i mai ardea de ea – tot sortând teancurile adunate în debara, găsi pe un raft de jos câteva obiecte păstrate acolo încă de pe vremea când era la școală: un bust al lui Lenin mutilat cu lovituri de toporișcă de camping (Tatarski își amintea că, după execuție, îl ascunsese el însuși într-un loc greu accesibil, de teama represaliilor), un caiet de educație civică, plin de desene cu tancuri și explozii atomice, și câteva cărți vechi.

Toate acestea îl umplură de o asemenea neostoită nostalgie, că angajatorul lui, Pughin, ajunse să trezească în el repulsie și ură, după care fu alungat cu totul din conștiință, cu tot cu Parliamentul lui.

Cărțile pe care le găsise, după cum își amintea cu duioșie Tatarski, fuseseră extrase din maculatura pe care erau trimiși s-o adune după ore. Printre ele se aflau un volumaș publicat prin anii '60 de un existențialist francez de stânga, o culegere superb

alcătuită de articole de fizică teoretică intitulată *Infinitul și universul* și un dosar cu foi prinse la repezeală, pe cotorul căruia scria mare „Tihamat".

De cartea *Infinitul și universul* Tatarski își amintea, dar de dosar, nu. Deschizându-l, citi pe prima pagină:

TIHAMAT-2
Oceanul planetar.
Tabele cronologice și note.

Hârtiile prinse în dosar erau legate, în mod evident, de era dinaintea computerelor. Tatarski își aminti de un vraf de cărți în samizdat care circulaseră exact în această formă – câte două pagini dactilografiate, micșorate și fotocopiate pe o singură foaie. Avea în mâini, după câte se părea, o anexă la o disertație de istorie a lumii antice. Tatarski începu să-și aducă aminte câte ceva: parcă în copilărie nici nu deschisese acest dosar, dar înțelesese cuvântul „Tihamat" ca pe ceva asemănător cu așa-numita *sopromat* (rezistența materialelor) sau cu *istmat* (materialismul istoric), stăruind asupra înțelepciunii populare potrivit căreia cu cât mergi mai tăcut[6], cu atât mai departe ajungi. Luase această lucrare numai și numai datorită dosarului frumos și după aceea uitase pur și simplu de ea.

Se părea însă că Tihamat era fie numele unei zeități antice, fie denumirea unui ocean, fie amândouă la un loc. Tatarski înțelese din notele de subsol că acest cuvânt se putea traduce, de pildă, prin „haos".

Cea mai mare parte a materialelor din dosar erau niște „tabele cu regi". Erau destul de monotone – se înșirau nume greu de pronunțat, însoțite de cifre romane, și se spunea cine și când a plecat în campanie, a pus să se construiască un zid, a cucerit un oraș și așa mai departe. În câteva locuri, erau comparate diferite surse, iar din această comparație se trăgea concluzia că unele evenimente petrecute consecutiv în istorie sunt, de fapt, unul și același, care îi uluiește atât de mult pe contemporani și pe urmașii acestora, încât ecoul lui se dublează și se întreiește și apoi fiecare parte capătă viață proprie. După cum se vedea din tonul său de triumf și scuză deopotrivă, această descoperire i se părea autorului, în mod evident, revoluționară și chiar iconoclastă, ceea ce-l făcu pe Tatarski să se gândească o dată în plus la zădărnicia oricărei activități umane.

Nu încercă nici cea mai mică emoție aflând că Așuretilșameristuballistu al II-lea s-a dovedit a fi, de fapt, Nabucodonosor al III-lea – istoricul anonim era un pic caraghios cu patosul lui. Și regii erau caraghioși – nici nu se știa prea bine dacă erau oameni sau greșeli ale vreunui scrib pe niște tăblițe de lut, iar singura urmă lăsată de ei pe lume părea să fie cea de pe aceste tăblițe. Tatarski, în orice caz, nu mai auzise niciodată de ei; cuvântul „Nabucodonosor" i se părea o definiție excelentă pentru un om care suferă fără alinare.

Tabelele cronologice erau urmate de note extinse pe marginea unui text necunoscut – în dosar erau lipite mai multe fotografii ale unor antichități. Al doilea sau al treilea articol peste care dădu era intitulat:

BABILON: TREI ENIGME CALDEENE

Prin litera „o“ din cuvântul „Babilon“ se întrezărea un „e“ șters – era, pur și simplu, o greșeală de literă corectată, dar la vederea ei Tatarski se emoționă. Numele care i se dăduse la naștere și pe care îl renegase la maturitate îl ajunsese tocmai în momentul în care uitase cu desăvârșire de rolul pe care, cum le povestea prietenilor în copilărie, trebuiau să-l joace în destinul lui doctrinele tainice ale Babilonului.

Sub titlu se afla o poză ce semăna cu o pecete – o poartă cu gratii pe culmea unui munte sau poate a unei piramide în trepte, lângă care stătea un om bărbos cu fustă și cu un fel de pătură aruncată pe umăr. Lui Tatarski i se păru că omul ține de niște codițe subțiri două capete retezate. Dar unul dintre capete nu avea nici urmă de față, iar al doilea surâdea vesel. Tatarski citi legenda desenului: „Caldeean cu mască și oglindă pe zigurat.“ Așezându-se pe teancul de cărți scoase din debara, începu să citească textul de sub poză.

Oglinda și masca sunt obiecte ritualice legate de Ișstar. Reprezentarea canonică, exprimând și mai complet simbolismul sacru al cultului ei, este Ișstar cu mască de aur, privindu-se în oglindă. Aurul este esența trupului zeiței; proiecția lui negativă este lumina stelelor. De aici, câțiva cercetători fac presupunerea că al treilea obiect ritualic al zeiței este un burete pestriț, o ciupercă a cărei pălărie este harta naturală a cerului înstelat. În acest caz trebuie să considerăm că buretele pestriț este „ciuperca cerească“ amintită în diferite texte. Acest lucru este confirmat indirect de anumite detalii ale mitului despre cele trei mari ere – a cerului roșu, albastru și galben. Buretele roșu îl leagă pe caldeean de trecut; prin intermediul lui, devine demn de înțelepciunea și forța cerului roșu. Buretele pestriț brun (pentru „brun“ și „galben“ se folosea același cuvânt în akkadiană), dimpotrivă, este legat de viitor, și prin el se poate stăpâni toată energia inepuizabilă a acestuia.

Întorcând la întâmplare câteva pagini, Tatarski dădu din nou peste cuvintele „burete pestriț“.

p. 145. Trei enigme caldeene (Cele trei ghicitori ale lui Ișstar). Legenda despre cele trei enigme caldeene spunea că orice locuitor al Babilonului putea deveni soțul zeiței. Pentru aceasta, el trebuia să bea o anumită băutură și să se urce pe ziguratul ei. Nu e foarte limpede ce se avea în vedere: o urcare ritualică pe o construcție reală a Babilonului sau o experiență halucinantă. În sprijinul celei de-a doua ipoteze, se poate spune că băutura era pregătită după o rețetă destul de exotică: se puneau în ea „urină de măgar roșu“ (probabil tradiționalul cinabru al alchimiștilor) și „ciuperci cerești“ (pesemne buretele pestriț – v. Oglinda și masca*).*

Conform legendei, calea spre bogăție și spre înțelepciunea absolută (căci babilonienii nu despărțeau aceste două concepte – socoteau, mai degrabă, că decurg unul din altul și vedeau în ele aspecte diferite ale unuia și aceluiași lucru) era uniunea sexuală cu idolul de aur al zeiței, care se găsea în încăperea cea mai de sus a ziguratului. Se credea că spiritul lui Ișstar se pogoară asupra acestui idol în anumite momente ale zilei.

Ca să ai acces la idol, era obligatoriu să răspunzi corect la trei ghicitori ale lui Ișstar. Aceste ghicitori nu au ajuns până la noi. Notăm controversatul punct de vedere al lui Claude Greco (v. 11, 12), care presupune că este vorba despre o serie de descântece akkadiene ritmice și profund polisemantice prin omonimia lor, găsite în timpul săpăturilor făcute la Ninive.

Mai convingătoare este însă versiunea bazată pe mai multe surse: cele trei ghicitori ale lui Ișstar reprezentau trei obiecte simbolice care i se înmânau babilonianului ce dorea să devină caldeean. El trebuia să explice sensul acestor obiecte (motivul mesajului simbolic). Pe scara în spirală a ziguratului se aflau trei porți, unde viitorului caldeean i se ofereau, pe rând, aceste obiecte. Pe cel care răspundea greșit, fie și la o singură ghicitoare, paznicul porții îl arunca de pe zigurat, ceea ce nu putea însemna decât pieirea (există temeiuri să considerăm cultul lui Cybele, bazat pe ritualul autocastrării, ca fiind derivat din cel al lui Ișstar: se pare că autocastrarea înlocuia jertfa supremă).

Cu toate acestea, existau o mulțime de doritori, căci răspunsurile care permiteau ajungerea în vârful ziguratului și unirea cu zeița chiar existau. O dată la câteva decenii, cineva reușea. Cel care dezlega corect toate cele trei ghicitori ajungea în vârf și se întâlnea cu zeița, apoi devenea preot caldeean și soțul ei pământean ritualic (probabil existau mai mulți).

Într-una dintre versiuni, răspunsurile la cele trei ghicitori ale lui Ișstar existau în formă scrisă. În anumite locuri din Babilon, se vindeau tăblițe imprimate cu răspunsurile la întrebările zeiței (într-o altă versiune, era vorba despre un sigiliu fermecat, în care erau gravate răspunsurile). Cu pregătirea și comercializarea acestor tăblițe se ocupau preoții de la principalul templu al lui Enkidu – zeul ocrotitor al loteriei. Se credea că, prin intermediul lui Enkidu, zeița își alege următorul soț. Aceasta rezolva oarecum conflictul bine-cunoscut al vechilor babilonieni între predeterminarea divină și liberul-arbitru. De aceea, majoritatea celor care hotărau să urce pe zigurat cumpărau tăblițe de lut cu răspunsuri; se credea că ele nu puteau fi descifrate decât după urcarea pe zigurat.

Această practică purta chiar denumirea de Marea Loterie (termen consacrat, pe care îl datorăm nenumăraților scriitori care au fost inspirați de această legendă, deși o traducere mai exactă ar fi „jocul fără nume"). Ea nu-ți permitea decât să câștigi sau să mori, așa că, într-un anumit sens, victoria era imposibilă. Câțiva temerari doar se hotărau să urce pe zigurat fără tăblițele cu răspunsuri.

După o altă interpretare, cele trei întrebări ale lui Ișstar nu erau ghicitori, ci mai degrabă niște repere simbolice pentru anumite situații de viață. Babilonianul trebuia să le parcurgă și să-și dovedească înțelepciunea în fața paznicului ziguratului, care făcea posibilă întâlnirea cu zeița. (În acest caz, urcarea pe zigurat descrisă anterior este mai degrabă metaforică.) Persista credința că răspunsurile la cele trei întrebări ale lui Ișstar erau ascunse în cuvintele „cântecelor de piață" interpretate zilnic în târgul Babilonului, dar nu au supraviețuit niciun fel de mărturii despre cântece ori măcar despre acest obicei.

Ștergând mapa de praf, Tatarski o ascunse din nou în debara, hotărând că negreșit avea să citească într-o zi întregul conținut.

Lucrarea despre istoria parlamentarismului rus nu se găsea în debara. De fapt, către sfârșitul căutărilor, Tatarski înțelese: un corolar al istoriei parlamentarismului în Rusia era faptul că termenul „parlamentarism“ era folositor probabil numai pentru reclamele la țigările Parliament – și până și acolo, cinstit vorbind, te puteai descurca și fără el.

Cele trei ghicitori ale lui Ișstar

A doua zi, Tatarski, cufundat în continuare în gânduri cu privire la conceptul de reclamă pentru țigări, se întâlni la capătul străzii Tverskaia cu colegul lui de clasă Andrei Ghireev, despre care nu mai auzise nimic de câțiva ani. Ghireev îl uimi cu îmbrăcămintea lui – o sutană albastră peste care purta o vestă nepaleză brodată. În mâini ținea un obiect asemănător unei râșnițe de cafea, acoperit cu simboluri tibetane și împodobit cu panglici colorate, al cărui mâner îl tot răsucea; în ciuda exotismului lor accentuat, elementele ținutei sale arătau oarecum firesc în ansamblu, ca și cum s-ar fi neutralizat reciproc. Niciun trecător nu-i acorda vreo atenție lui Ghireev. Asemeni unui felinar stradal sau reclamei la Pepsi-Cola, el ieșea din câmpul receptării pentru că nu transmitea absolut niciun fel de informație vizuală.

La început, Tatarski îl recunoscu pe Ghireev după chip și abia apoi remarcă detaliile bogate ale înfățișării acestuia. Privindu-l atent în ochi, înțelese că nu era în apele lui: parcă era beat. În ciuda acestui fapt, era sobru, liniștit și inspira încredere.

Îi spuse că locuia în suburbiile Moscovei, în satul Rastorguevo, și îl invită la el. Tatarski acceptă și coborâră la metrou, apoi, de la Varșavskaia, luară

trenul. Merseră în tăcere; din când în când, Tatarski își desprindea privirea de la geam și se uita la Ghireev. Părea a fi, cu îmbrăcămintea lui trăsnită, ultima fărâmă a unui univers dispărut – nu sovietic, pentru că în acesta nu existau astrologi tibetani rătăcitori, ci un altul, care exista paralel cu lumea sovietică, ba chiar în pofida ei, dar care pierise odată cu ea. Și îi părea rău după ea, căci multe lucruri care cândva îi plăcuseră lui Tatarski și îi mișcaseră sufletul veniseră din acel univers paralel cu care, după cum fuseseră toți încredințați, nu putea să se întâmple nimic niciodată. Și se întâmplase exact același lucru ca și cu eternitatea sovietică, și tot pe neobservate.

Ghireev locuia într-o casă neagră, cam dărăpănată, în fața căreia se afla o grădină sălbatică, plină de plante cu coroane mari, având o dată și jumătate înălțimea unui om. În ce privește utilitățile, locuința era undeva la limita dintre rural și urban: în încăperea latrinei se vedeau printr-o gaură niște țevi de canalizare ude și jegoase, care treceau pe deasupra haznalei, dar nu era clar de unde veneau și încotro duceau. Casa avea însă plită cu gaze și telefon.

Ghireev îl așeză pe Tatarski la masă pe verandă și turnă într-un ceainic ceva ca un nisip grunjos dintr-o cutie roșie de tablă, pe care erau scrise cu alb câteva cuvinte în estonă.

– Ce-i aia? întrebă Tatarski.

– Burete pestriț, răspunse Ghireev și turnă apă clocotită în ceainic.

În jur se răspândi un miros de supă de ciuperci.

– Și ai de gând să bei chestia aia?

– Nu te teme, zise Ghireev, nu-s din ăia maronii.

Spusese asta pe un ton menit parcă să înlăture orice obiecții posibile, și Tatarski nu mai știu ce să răspundă. Ezită o clipă, apoi își aminti că citise chiar cu o zi înainte despre buretele pestriț, ceea ce-i alungă îndoiala. După toate aparențele, ceaiul de burete pestriț era destul de bun la gust.

– Și ce-o să iasă?

– O să vezi, răspunse Ghireev. O să-ți pui și tu la uscat pentru iarnă.

– Și acum ce facem?

– Ce vrei, zise Ghireev.

– Să vorbim putem?

– Vorbește.

Petrecură o jumătate de oră pălăvrăgind despre cunoștințe comune. Cu niciuna dintre ele, după cum era și de așteptat, nu se petrecuse între timp nimic interesant. Se distingea numai Lioșa Cikunov. Într-o noapte înstelată de ianuarie, băuse câteva sticle de Finlandia și murise înghețat într-o căsuță de pe un teren de joacă pentru copii.

– S-a dus în Valhalla, comentă sec Ghireev.

– De ce ești așa de sigur? întrebă Tatarski, dar își aminti imediat cerbii în goană și soarele purpuriu de pe etichetă și, în sinea lui, fu de acord.

Între timp, trupul îi fusese cuprins de o vagă relaxare plăcută. Valuri de tremur ușor, pornite din piept, îi răcoreau trupul și mâinile, dispărând încet înainte de a-i ajunge în degete. Iar el simțea, nu se știe de ce, nevoia imperioasă ca acest tremur să-i ajungă și în degete. Înțelese că băuse prea puțin. Dar ceainicul era deja gol.

– Mai ai? întrebă el.

– Vezi, zise Ghireev, despre asta îți vorbeam.

Se ridică, ieși din încăpere și se întoarse cu un ziar desfăcut pe care erau împrăștiate feliuțe uscate de burete pestriț. Pe câteva dintre ele rămăseseră niște urme de pielițe roșii cu buline albe, pe altele rămăseseră întipărite litere, ici-colo, pe unde se lipiseră bucăți de ziar.

Tatarski aruncă în gură câteva feliuțe, le mestecă și le înghiți. Gustul ciupercilor uscate amintea vag de cel al fulgilor de cartofi, dar era mai bun – se gândi că ar putea fi vândute precum chipsurile, în pungi, și că astfel s-ar putea deschide pesemne o cale către îmbogățirea rapidă, un jeep, clipuri publicitare și o moarte violentă. În timp ce-și imagina cum ar fi arătat o reclamă pentru aceste produse, mai luă o înghițitură de ciuperci și privi în jur. Remarcă abia acum câteva dintre obiectele care împodobeau camera. De pildă, o foaie de hârtie atârnată pe perete într-un loc cât mai vizibil; pe ea era desenată o literă sanscrită, sau poate tibetană, asemănătoare unui dragon cu coada încovoiată.

– Ce-i asta? îl întrebă pe Ghireev.

Acesta aruncă o privire spre perete.

– Hum, zise el.

– Și la ce-ți trebuie?

– Așa călătoresc eu.

– Unde? întrebă Tatarski.

Ghireev ridică din umeri.

– Mi-e greu să-ți explic, răspunse el. Hum. Când nu gândești, multe îți devin clare.

Tatarski însă uitase deja că pusese o întrebare. Îl năpădise un val de recunoștință față de Ghireev pentru că-l adusese aici.

– Știi, zise el, trec printr-o perioadă grea. În general, am de-a face cu bancheri și tipi din publicitate. E un stres teribil. Dar aici, la tine… Parcă m-aș fi întors acasă.

Ghireev părea că pricepe ce se petrecea cu el.

– Fleacuri, spuse el. Nu te mai gândi. Astă-iarnă au venit la mine doi tipi din ăștia din publicitate. Voiau să-și dezvolte conștiința. Dup-aia alergau desculți prin zăpadă. Facem o plimbare?

Tatarski acceptă bucuros. Ieșind pe portiță, traversară un câmp brăzdat de șanțuri proaspăt săpate. O cărare ducea spre pădure și se pierdea șerpuind printre copaci. Tremurul neastâmpărat din brațele lui devenea tot mai puternic, dar tot nu-i ajungea nicicum în degete. Observând că printre copaci cresc mulți bureți pestriți, rămase în urmă și smulse câțiva din pământ. Nu erau roșii, ci de un maroniu închis, foarte frumoși. Îi mâncă repede, apoi îl ajunse pe Ghireev, care nu băgase de seamă nimic.

Curând, pădurea se termină. Ieșiră într-o porțiune mare de câmp deschis – terenurile colectivei, mărginite de un râu. Tatarski privi în sus: deasupra câmpului atârnau din înalt niște nori nemișcați și se zărea flacăra portocalie a unui asfințit nespus de trist, cum sunt uneori asfințiturile toamna în jurul Moscovei. Merseră un timp pe poteca de la marginea câmpului, apoi se așezară pe un copac culcat la pământ. Nu le ardea de vorbă.

Lui Tatarski îi veni brusc în minte un posibil concept de reclamă pentru bureții pestriți. Se baza pe presupunerea îndrăzneață că forma supremă de realizare, de ciupercă, a buretelui pestriț era explozia atomică – ceva de genul corpului imaterial luminos pe care-l dobândesc unii mistici avansați. Oamenii nu sunt însă decât o formă auxiliară de viață pe care buretele pestriț o folosește pentru atingerea scopului său suprem, așa cum folosim mucegaiul în prepararea brânzei. Ridică privirea spre razele portocalii ale asfințitului și firul gândurilor i se întrerupse.

– Ascultă, rupse Ghireev tăcerea câteva minute mai târziu, mi-am amintit iar de Lioșa Cikunov. Păcat de el, nu-i așa?

– Așa-i, răspunse Tatarski.

– Ce-ngrozitor. El a murit și noi trăim… Dar îmi închipui că, de fiecare dată când ne culcăm, și noi murim exact așa. Și soarele dispare pentru totdeauna, și se termină toată istoria. Dar apoi neființa se satură de ea însăși, și ne trezim. Și lumea se naște din nou.

– Cum adică să se sature neființa de ea însăși?

– De fiecare dată când te trezești, te ivești din nou de nicăieri. Și tot restul e la fel. Iar moartea este înlocuirea cunoscutei treziri de dimineață cu altceva, absolut imposibil de imaginat. Nu avem instrument pentru asta, pentru că, în cazul nostru, mintea și lumea sunt unul și același lucru.

Tatarski se străduia să priceapă ce însemnau toate astea și constată că gânditul devenise complicat și chiar periculos, căci gândurile lui căpătaseră o asemenea libertate și forță, încât nu le mai putea controla. Răspunsul i se ivi brusc sub forma unei figuri geometrice tridimensionale. Își văzu mintea: era o sferă de un alb strălucitor, asemănătoare soarelui, dar absolut liniștită și nemișcată. Din centrul sferei porneau spre periferie niște fire răsucite și întunecate. Tatarski înțelese că acestea erau cele cinci simțuri ale lui. Firul ceva mai gros era vederea, cel mai subțirel, auzul, iar celelalte erau aproape invizibile. În jurul acestor fire nemișcate dansa o spirală unduitoare, asemeni filamentului unui bec electric, care ba se contopea pentru o clipă cu unul dintre ele, ba se înfășura în jurul ei înseși într-un cerc luminos, ca acela pe care-l desenează în întuneric o țigară pe care o învârți repede. Acesta era gândul care îi ocupa mintea.

„Înseamnă că nu există niciun fel de moarte“, își zise bucuros Tatarski. „De ce? Păi pentru că firele dispar, dar sfera rămâne!“

Faptul că reușise să formuleze un răspuns la întrebarea care chinuise omenirea în ultimele câteva mii de ani în termeni atât de simpli și pe înțelesul oricui îl umplu de fericire. Vru să-i împărtășească lui Ghireev descoperirea sa; luându-l pe după umeri, încercă să rostească ultima frază cu voce tare. Dar gura lui rosti cu totul altceva, fără niciun sens – toate silabele din care erau compuse cuvintele se păstraseră, dar erau amestecate haotic. Tatarski se gândi că trebuie să bea niște apă, așa că-i spuse lui Ghireev, care-l privea speriat:

– Aș reav să peau ăba!

Ghireev nu prea pricepea ce se petrece. Era însă limpede că nu-i plăcea deloc.

– Așarev să bea uăpa! repetă blând Tatarski, încercând să zâmbească.

Și-ar fi dorit foarte mult ca Ghireev să-i zâmbească și el. Dar acesta se comportă bizar: se ridică și se îndepărtă de Tatarski, iar acesta înțelese ce însemna expresia „avea groaza întipărită pe chip“. Groaza asta năpădise fiecare trăsătură a feței prietenului său. După câțiva pași șovăitori înapoi, Ghireev se întoarse și o luă la fugă. Acest fapt îl mâhni pe Tatarski până în adâncul sufletului.

Între timp, umbrele amurgului deveniseră mai dese. Vesta nepaleză a lui Ghireev, care se îndepărta în negura albăstruie dintre copaci, semăna cu un fluture mare. Posibilitatea urmăririi îi păru ademenitoare lui Tatarski. Se năpusti după Ghireev cu salturi mari, ca să nu se împiedice de vreo rădăcină ori de vreun ciot. Se dovedi curând că alerga mult mai repede decât Ghireev – de fapt, incomparabil mai repede. După ce îl depăși de câteva ori și se întoarse, observă că nu alerga în jurul acestuia, ci în jurul unui trunchi uscat de copac de înălțimea unui om. Asta îl făcu să-și vină un pic în simțiri și o porni pe potecă în direcția în care i se părea că s-ar afla gara.

Pe drum mai mâncă niște bureți pestriți care îi răsăriseră în cale dintre copaci și curând se trezi pe o alee largă, mărginită într-o parte de un gard făcut din plasă de sârmă vopsită.

În față îi apăru un trecător. Tatarski se apropie de el și îl întrebă politicos:

– Spumiți-ne, muc ară jung alag? La entr?

Trecătorul îi aruncă o privire, făcu un pas înapoi, după care o luă la fugă. Se pare că în ziua aceea toți reacționau la fel. Tatarski își aminti de patronul lui cecen și își zise amuzat: „Acum să mă-ntâlnesc cu Husein! Interesant, oare și el s-ar speria?“

Când în momentul următor pe marginea drumului apăru Husein, Tatarski fu cel care se sperie. Husein stătea tăcut în picioare, pe iarbă, și nu reacționă în niciun fel la apropierea lui. Încetini, se apropie de el cu pas liniștit și copilăresc și încremeni în loc cu o mutră vinovată.

– Ce vrei? întrebă Husein.

De spaimă, Tatarski nici nu-și dădea seama dacă vorbește normal sau nu. Și spuse ceva pesemne nelalocul lui.

– Numai o clipă te rețin. Voiam să te întreb, dacă ai face parte dintr-un *target group*, ce asocieri îți evocă ție cuvântul „parlament“?

Husein nu se miră. După ce meditâ puțin, răspunse:

– Avea al-Ghazali un poem, *Parlamentul păsărilor*. E despre treizeci de păsări care zburau în căutarea unei alte păsări pe nume Semurg – rege și mare maestru al tuturor păsărilor.

– Da' de ce au plecat să caute un rege, dacă aveau parlament?

– Întreabă-le pe ele. Și pe urmă, Semurg nu era doar rege, ci și un izvor nesecat de înțelepciune. Despre parlament nu se poate spune așa ceva.

– Și cum se termină? întrebă Tatarski.

– După ce au trecut prin treizeci de încercări, au aflat că „Semurg“ înseamnă, de fapt, „treizeci de păsări“.

– De la cine?

– Le-a spus o voce divină.

Tatarski strănută. Husein tăcu brusc și își întoarse fața întunecată. Tatarski așteptă destul de mult continuarea până să priceapă că Husein era un stâlp având pe el o plăcuță pe care scria: „Nu faceți focul în pădure!“, deși scrisul abia se distingea în semiîntuneric. Asta îl înfurie. Carevasăzică, Husein era în cârdășie cu Ghireev. Îi plăcuse povestea lui, dar devenise limpede că nu avea să afle alte detalii, și în forma aceasta nu-i era de niciun folos pentru conceptul de reclamă la țigări. Își continuă drumul, întrebându-se ce-l făcuse să se oprească mișelește lângă stâlpul-Husein, care nici nu-i ceruse așa ceva.

Explicația nu era dintre cele mai plăcute: încă nu se dezbărase complet de mentalitatea de sclav, un rudiment al epocii sovietice. După ce chibzui puțin, ajunse la concluzia că mentalitatea de sclav din sufletul omului sovietic nu este concentrată într-o anumită zonă a acestuia, ci mai curând zugrăvește tot ce se întâmplă pe terenul său neguros în culorile unei peritonite psihice cronice, și de aceea nu există nicio posibilitate de a-l stoarce pe acest sclav picătură cu picătură fără a prejudicia trăsături sufletești prețioase. Gândul îi păru lui Tatarski important în lumina viitoarei lui colaborări cu Pughin, și se scotoci îndelung în buzunare în căutarea unui pix cu care să-l noteze. Dar nu găsi.

În schimb, îi ieși înainte un alt trecător – de data asta, în niciun caz nu era vorba de o halucinație. Acest lucru deveni clar după încercarea lui Tatarski de a împrumuta un pix. Trecătorul o rupse pe dată la fugă, cât putu de repede și fără să privească în urmă.

Nu reușea nicicum să-și dea seama ce anume din comportamentul lui avea un efect atât de înspăimântător asupra celor întâlniți. Poate că pe oameni îi speria bizara disfuncție a discursului său – faptul că vorbele pe care se străduia să le rostească se descompuneau în silabe care apoi se lipeau din nou în mod aleatoriu. Era însă și ceva măgulitor în această reacție nepotrivită.

Deodată, îl ului atât de tare un gând, încât se opri și se bătu cu palma peste frunte. „Păi asta-i tocmai ce s-a întâmplat în Turnul Babel!“ își zise el. „Probabil că au băut o infuzie de-asta de bureți și cuvintele au început să li se încurce în gură, au pățit la fel ca mine. Și pe urmă s-a vorbit despre amestecarea limbilor. Mai corect ar fi fost «amestecarea limbii»…“

Tatarski simțea că gândurile îi erau pline de o asemenea forță, încât fiecare dintre ele era un strat al realității, la fel de important în toate aspectele ca pădurea pe care o traversa în fapt de seară. Diferența consta în aceea că pădurea era un gând pe care nu se putea împiedica să-l gândească, oricât și-ar fi dorit. Pe de altă parte, voința nu avea aproape niciun rol în ceea ce se petrecea în mintea lui. În momentul în care se gândi la amestecarea limbilor, îi deveni clar că amintirea Babilonului era, de fapt, singurul Babilon posibil: gândindu-se la el, îl readusese la viață. Iar gândurile din capul lui, ca niște camioane cu materiale de construcție, se îndreptau spre acest Babilon, conferindu-i tot mai multă materialitate.

„Amestecarea limbilor s-a numit Turnul Babilonului“, își zise el. „Dar ce este acela Turnul Babilonului? Seamănă cu Turnul Bastionului…“

Se clătină, simțind cum pământul începe să se rotească lin sub el. Se ținea pe picioare numai pentru că axa de rotație a Pământului trecea exact prin creștetul capului său. „Nu“, își zise el, „n-are nimic de-a face cu niciun bastion. Turnul Babilonului este un turn creat în Babilon. Nu este o construcție, ci chiar o creație. Adică tocmai amestecarea limbii reprezintă crearea turnului. Când se petrece amestecarea limbii, se ridică Turnul Babilonului. Sau poate nu se ridică, ci pur și simplu se deschide intrarea spre zigurat. Păi da, sigur. Uite, intrarea“.

În gardul de sârmă pe lângă care mergea deja de multă vreme apărură niște porți mari, decorate cu stele în relief. Deasupra lor ardea o lampă puternică, cu abajur; becul ei alb, strălucitor, lumina numeroasele graffiti ce acopereau tabla verde a porților. Tatarski se opri.

Un minut, două studie încercările tradiționale pentru Rusia Centrală de a scrie denumirile satelor din jur cu litere latine, niște nume de persoane cu coroane grosolane deasupra, reprezentări simbolice ale penisului și vulvei, verbele englezești „a fute“ și „a suge“ la persoana a treia singular prezent, dar cu niște apostrofuri de neînțeles, și nenumărate mărci înregistrate din industria muzicii. Apoi privirea îi căzu pe ceva bizar.

Era o inscripție imensă – semnificativ mai mare decât celelalte, întinsă deasupra ambelor porți –, făcută cu vopsea portocalie fosforescentă (strălucea puternic în lumina becului electric):

THIS GAME HAS NO NAME[Z]

Îndată ce Tatarski o citi, conștiința lui încetă să mai înregistreze ceva din restul materialului etnografic – rămaseră în ea doar aceste cinci cuvinte sclipitoare. I se părea că le înțelege sensul la un nivel foarte adânc și, deși cu greu l-ar fi putut explica altcuiva, acest sens cerea neîndoios escaladarea gardului. Lucrul se dovedi lipsit de dificultate.

În spatele porților, se afla un șantier părăsit – o vastă zonă pustie cu urme greu sesizabile de prezență umană. În centrul unei piațete, se afla o clădire neterminată – fie fundația unui observator astronomic, fie, pur și simplu, o parcare supraetajată: construcția fusese întreruptă într-un stadiu în care se ridicaseră doar stâlpii de rezistență și pereții. Semăna cu un cilindru destul de înalt, format din câteva casete de beton puse una peste alta. În jurul lor se ridica un coridor în spirală pe suporturi din beton armat, care se sfârșea la caseta cea mai de sus, încununat de un turnuleț cubic cu un fel de far roșu.

Tatarski se gândi că era una dintre chestiile alea militare începute prin anii ’70 care nu au salvat imperiul, dar au stat la baza esteticii din *Războiul stelelor*. Îi amintea de răsuflarea astmatică a lui Darth Vader; se gândi ce metaforă superbă era acesta pentru comunistul de carieră: probabil că undeva, pe navă, avea un rinichi artificial și două echipe de medici, iar în film, din câte își amintea el vag, existau aluzii în acest sens. Totuși, era periculos să te gândești în starea aceea la Darth Vader.

Clădirea neterminată era luminată de trei sau patru proiectoare ce extrăgeau din beznă, ca pe niște pete de beton, bucăți de zid, secțiuni din coridorul în spirală și turnulețul de sus, cu farul care clipea intermitent. Dacă n-ar fi fost acest far roșu, în semiîntuneric construcția neterminată ar fi părut un edificiu ros de vreme, vechi de o mie sau chiar zece mii de ani. De altfel, Tatarski se gândi că micul far ar fi putut lumina grație unei forme de electricitate neînchipuit de vechi, adusă pe sub pământ din Egipt sau din Babilon.

Urme recente de prezență umană se observau doar lângă porți, unde stătea el. Aici se găsea un fel de anexă a unei unități militare: câteva rulote, o bară fixă, un panou cu găleată și bară antiincendiu și un stand cu o pancartă pe care niște soldați parcă trași la indigo, cu o expresie de adâncire în sine întipărită pe chip, exem- plificau diferite aspecte ale instrucției militare. Tatarski nu se miră deloc văzând o ciupercă uriașă cu pălărie de tablă și cu un telefon atârnat de picior – înțelese că acesta era locul paznicului. Mai întâi constată că paznicul nu era la post, dar pe urmă văzu că pălăria conică a ciupercii era vopsită în roșu și împodobită cu buline albe simetrice.

– Nu-i chiar așa de simplu, șopti el.

În acest moment, un glas liniștit și zeflemitor rosti de undeva de aproape:

– *This game has no name. It will never be the same*[8].

Tatarski se întoarse. Nu era nimeni în jur și înțelese că era o halucinație auditivă. I se cam făcu frică, dar în cele ce se petreceau era, dincolo de toate acestea, un fel de promisiune minunată.

– Înainte, șopti el și, aplecându-se, se strecură repede prin negură spre drumul care ducea la zigurat.

„Totuși", își zise el, „trebuie să fie un fel de parcare supraetajată".

– Cu grădini suspendate, adăugă încetișor vocea din capul lui.

Faptul că vocea vorbea rusește îl convinse că era o halucinație, dar îi aminti din nou de amestecarea limbilor. Ca răspuns la gândul lui, vocea rosti pe loc o frază lungă, într-o limbă necunoscută, cu multe consoane siflante. Tatarski hotărî să n-o bage în seamă, cu atât mai mult cu cât ajunsese deja pe coridorul în spirală.

De la distanță nu estimase adevăratele dimensiuni ale construcției. Coridorul era destul de larg ca să meargă pe el două camioane. („Sau care", adăugă cu veselie vocea, „care trase de patru cai! Alea erau care adevărate!") Era construit din plăci de beton cu armăturile nesigilate. Dintre aceste armături ieșeau plante înalte – Tatarski nu știa cum se numesc, dar își amintea din copilărie că tulpinile lor rezistente puteau fi folosite pe post de șireturi pentru pantofi. În zidul din dreapta apăreau din când în când niște deschizături largi, care duceau în interiorul ziguratului. Înăuntru erau vaste spații pustii, acoperite de moloz. Coridorul cotea mereu și parcă se întrerupea în cer, așa că mergea cu grijă, ținându-se cu mâna de perete. Dintr-o parte, turnul era luminat de proiectoarele

șantierului, iar din cealaltă, de lună, care atârna dintr-o gaură a unui nor aflat foarte sus. De undeva de deasupra se auzea zgomotul unei uși deschise care se tot trântea în bătaia vântului; același vânt aducea din depărtări lătratul unui câine. Tatarski încetini și începu să meargă cu pași mici.

Ceva îi scârțâi sub picior. Era un pachet de țigări gol. Ridicându-l, se duse la lumină și văzu că era Parliament – varianta mentolată. Dar uimitor era altceva, și anume că pe fața pachetului se afla o hologramă publicitară cu trei palmieri.

– Totul se potrivește, șopti el și porni mai departe, uitându-se atent pe unde calcă.

Următoarea descoperire îl aștepta un etaj mai sus: zări o monedă care strălucea în lumina lunii. Nu mai văzuse niciodată una la fel – trei pesos cubanezi cu portretul lui Che Guevara. Tatarski nu fu câtuși de puțin mirat că vedea o monedă cubaneză pe un șantier militar: își aminti cum la sfârșitul filmului *GoldenEye* undeva, pe Insula Libertății, ieșea din apă o antenă ciclopică de fabricație sovietică. Era, pesemne, plata pentru construcția ei. Puse moneda în pachetul de Parliament și le băgă în buzunar cu convingerea deplină că îl aștepta și altceva.

Nu se înșelase. Coridorul se sfârșea în cubiculumul cel mai de sus, în fața căruia se aflau un morman de moloz și niște sertare rupte. În moloz, Tatarski zări un cubuleț straniu și îl ridică. Era o ascuțitoare de creioane în formă de televizor; pe ecranul de plastic cineva desenase cu pixul un ochi mare. Ascuțitoarea era veche – prin anii '70 se făceau din astea –, și era de mirare că se păstrase atât de bine.

După ce o curăță de noroi, Tatarski o strecură în sân și se uită în jur, întrebându-se ce să facă mai departe. Să intre în cubiculum îi era frică – acolo era întuneric și puteai să-ți rupi ușor gâtul căzând în cine știe ce gaură. Deasupra se auzi iar ușa trântită de vânt, și Tatarski își aminti că pe clădire se afla turnulețul cu far roșu. Nu se vedea de unde stătea el, dar o mică scară de incendiu ducea în sus.

Turnulețul se dovedi a fi locul în care ar fi trebuit să se afle motoarele lifturilor. Ușa era deschisă. Pe perete, imediat după ușă, era un întrerupător. Aprinzând lumina, Tatarski văzu urmele vieții aspre de soldat: o masă de lemn, două taburete și niște sticle goale de bere într-un colț. Faptul că erau urme ale vieții de soldat era evident după fotografiile de femei decupate din reviste și lipite pe perete. Tatarski le studie un timp. Una dintre ele, complet goală, cu bronz auriu, care alerga pe nisipul unei plaje tropicale, i se păru foarte frumoasă, nu atât datorită chipului sau siluetei, cât mai ales libertății neîngrădite a mișcării ei, pe care fotograful reușise s-o surprindă. Nisipul, marea și frunzele palmierilor străluceau atât de tare în fotografie, încât Tatarski oftă din greu. Modesta vară moscovită trecuse de mult. Închise ochii, și pentru câteva clipe i se păru că aude zgomotul îndepărtat al mării.

Se așeză la masă, împrăștie pe ea toate obiectele găsite și le mai privi o dată. Palmierii de pe pachetul de Parliament și cei de pe fotografiile de pe pereți semănau foarte mult și se gândi că probabil creșteau într-o parte a lumii în care el n-avea să ajungă niciodată – nici măcar după obiceiul rusesc, cu

tancul –, iar dacă ar fi ajuns totuși, asta s-ar fi întâmplat când nu ar mai fi avut ce face nici cu femeia, nici cu nisipul, nici cu marea, nici chiar cu el însuși.

Melancolia în care îl aruncă acest gând era atât de adâncă, încât tocmai când se cufundă complet în ea văzu pe neașteptate lumina: îi veniră în minte sloganul și ideea de afiș publicitar pentru Parliament pe care le căuta. Scoțându-și cu înfrigurare carnetul de însemnări, notă:

Afișul înfățișează o fotografie cu malul râului Moscova, luată de pe podul unde în octombrie '93 stăteau tancurile istorice. Pe locul clădirii Parlamentului vedem un pachet imens de Parliament (montaj făcut pe computer). În jurul lui cresc din abundență palmieri. Sloganul este un citat din Griboedov:

ȘI FUMUL PATRIEI E
DULCE PENTRU NOI
PARLIAMENT

Băgând agenda în buzunar, își adună achizițiile de pe masă și se uită pentru ultima dată prin încăpere. În mintea lui încolți gândul că ar fi putut lua ca amintire fotografia cu femeia care alerga pe nisip, dar n-o făcu. Stinse lumina, ieși pe acoperiș și se opri un pic, să i se obișnuiască ochii cu întunericul. „Și acum?" se întrebă el. „La gară."

Oameni sărmani

Aventura trăită în pădurea din jurul Moscovei avu o acțiune binefăcătoare asupra aptitudinilor profesionale ale lui Tatarski. Scenariile și conceptele începură să-i vină mai ușor în minte, iar după sloganul pentru Parliament, Pughin îi dăduse chiar și un mic avans: afirmase că Tatarski „a pus punctul pe «i»", pentru că până în '93 pachetul de Parliament costa cât pachetul de Marlboro, iar după faimoasele evenimente, Parliament a devenit rapid cea mai populară marcă de țigări din Moscova și acum costă de două ori mai mult. Drept urmare, *fumul patriei* se pierduse în uitare. Singurul îndoielnic ecou al acestui slogan în spațiul publicitar acoperit de nea al Moscovei era expresia „de pe corabie la bal", împrumutată de o colegă necunoscută a lui Tatarski de la același Griboedov. Aceasta a apărut într-un timp pe un afiș publicitar la niște țigări mentolate – un iaht, albastrul mării, un chipiu cu crab și niște picioare lungi. Tatarski simțise o împunsătură de invidie din această pricină, dar nu cine știe ce – fata din reclama la țigări mentolate fusese aleasă pe placul unui *target group* atât de larg, încât textul aproape că se citea „de pe corabie la balcoane".

Valul de energie care-i invada sistemul nervos datorită ciupercilor se revărsa cel mai bine în textele pentru țigări – pesemne din același motiv pentru care

prima experiență amoroasă sau narcotică îți determină pasiunile pentru tot restul vieții. Următorul succes important (nu numai după părerea lui personală, ci și după părerea lui Pughin, care îl ului din nou plătindu-i câțiva bănuți) fu un text scris pentru țigările Davidoff, ceea ce era simptomatic, pentru că tocmai cu ele își începuse cariera. Textul pornea de la reclama la Davidoff Classic, care se afla pe toate panourile din centru: tonuri întunecate, un chip ofilit și doi ochi în care licărea o înțelepciune negrăit de apăsătoare, și inscripția:

ÎNȚELEGEREA VINE ODATĂ
CU EXPERIENȚA.
DAVIDOFF CLASSIC

Prima dată când văzuse acest chip înțelept și ridat, Tatarski se întrebase ce anume știa acest fumător de peste hotare. Prima variantă care-i veni în minte era destul de sumbră: o vizită la un centru oncologic, raze Röntgen și un diagnostic cumplit.

Proiectul lui era o variantă complet opusă: un fundal luminos, un chip tânăr, scăldat într-o fericire tâmpă, un pachet alb cu litere aurii, subțiri, și textul:

UNDE E MULTĂ ÎNȚELEPCIUNE
E ȘI MULTĂ TRISTEȚE,
IAR CEL CE-ȘI SPOREȘTE
CUNOAȘTEREA SPOREȘTE DUREREA.
DAVIDOFF LIGHTS

Pughin spuse că era puțin probabil ca reprezentantul firmei Davidoff să accepte reclama, dar că poate avea s-o ia vreun alt dealer de țigări.

– O să vorbesc cu Usievici, îi aruncă el lui Tatarski, el are exclusivitate pe șaizeci de branduri.

Tatarski notă această frază în carnețelul său și o folosi apoi de câteva ori cu candoare în discuțiile cu clienții; timiditatea lui înnăscută îl făcu să reducă la jumătate numărul brandurilor.

Activitatea care aducea cei mai mulți bani era plictisitoare, trudnică și chiar, să recunoaștem, rușinoasă: „Ne-a ajuns și nouă la ureche: la garaje sunt discounturi nepereche!“ Sau: „Pantene Pro-V, și părul-ți crește! Doamne, îl blagoslovește!“ Orientarea literară a redactorilor – ea însăși relicvă a zgomotului alb al psihicului sovietic – dădea încă vagi roade insignifiante.

La începutul iernii, Tatarski reuși cumva să-și renoveze garsoniera (bateria italienească scumpă, pe fondul faianței bleu care stătea să cadă și care data din epoca sovietică, arăta ca un dinte de aur în gura unui lepros, dar nu avea bani de schimbări capitale). Își cumpără și un computer nou, deși nu avea neapărat nevoie de unul – pur și simplu începuseră să apară probleme cu printarea textelor pe care le scria în editorul lui de texte preferat, care era depășit: încă un geamăt prelung sub călcâiul de fier al Microsoft. Dar nu suferi mult din pricina asta, cu toate că nu-i scăpă caracterul profund simbolic al celor ce se petreceau: interfața utilizator devenise un scop în sine, un intermediar excesiv de important, care acapara o cantitate incredibilă de memorie și resurse, amintind

foarte tare prin aceasta de rusul de tip nou, tupeist, care rulează fondul de salarii pentru profesori prin propria bancă.

Cu cât se afunda mai mult în jungla afacerilor publicitare, cu atât i se iveau în minte mai multe întrebări la care nu găsea răspuns, nu numai în *Poziționarea. Lupta pentru un loc în mintea ta* a lui Al Ries, dar nici în ultima carte pe această temă, *The Final Positioning*. Un critic de artă care lucra la Kenzo îi jură lui Tatarski că toate temele pe care nu le abordase Al Ries se regăseau în *Confesiunile unui om de publicitate* de David Ogilvy. El avea mare respect pentru David Ogilvy și fără acest critic de artă; în adâncul sufletului său, nutrea bănuiala că era același personaj din *1984* de George Orwell care apăruse pentru o clipă în imaginația eroului, săvârșise un act virtual și dispăruse în oceanul neființei. Faptul că tovarășul Ogilvy, în ciuda îndoitei sale irealități, ieșise la liman, își aprinsese pipa, îmbrăcase un sacou de tweed și devenise cunoscut în întreaga lume ca un as al publicității îl umplea pe Tatarski de o admirație mistică față de propria profesie.

Însă cel mai mult îl ajută cartea lui Rosser Reeves. Găsi acolo doi termeni, „penetrare“ și „implicare“, care i se părură foarte utili pentru conceperea poantelor publicitare. Primul proiect pe baza acestor două concepte reuși să-l realizeze pentru cafeaua Nescafé Gold.

Este de mult cunoscut – scrise Tatarski la douăzeci de minute după ce faptul îi devenise cunoscut – *că există doi indicatori de bază ai eficienței unei campanii de publicitate: penetrarea și implicarea. „Penetrarea“ vizează procentul de oameni care au reținut reclama, pe când „implicarea“ se referă la procentul celor determinați, cu ajutorul reclamei, să folosească produsul. Problema constă însă în faptul că o reclamă stridentă, scandaloasă, capabilă să asigure un înalt grad de penetrare, nu garantează câtuși de puțin un înalt grad de implicare. În același fel, o campanie care scoate în evidență în mod inteligent calitățile produsului, capabilă să asigure o bună implicare, nu garantează o bună penetrare. De aceea, propunem să folosim o nouă abordare – să creăm o reclamă binară, în care funcțiile penetrării și ale implicării vor fi îndeplinite de seturi de informații diferite. Să analizăm, de pildă, această abordare în campania pentru cafeaua Nescafé Gold.*

Primul pas al campaniei este îndreptat exclusiv în direcția penetrării conștiinței cât mai multor oameni (pornim de la premisa că sunt justificate orice metode în acest scop) de către marca Nescafé Gold. De exemplu, se organizează minarea fictivă a câtorva mari magazine și gări – numărul lor trebuie să fie cât mai mare. Organele Ministerului de Interne și ale Serviciului Federal de Contrainformații primesc telefoane de la o organizație teroristă anonimă care îi anunță în legătură cu plasarea explozibililor. Dar cercetările făcute de miliție în locurile indicate de teroriști nu duc decât la descoperirea unor mari cantități de cafea Nescafé Gold în pachete și saci. A doua zi dimineață, toate ziarele, revistele și televiziunile relatează despre asta, după care etapa penetrării poate fi considerată încheiată (succesul ei depinde în mod direct de scara acțiunii). Imediat după aceasta începe etapa a

doua – implicarea. În acest stadiu, campania se poartă după regulile clasice; de prima etapă o leagă numai sloganul principal – „Nescafé Gold – o explozie a gustului!“. Iată scenariul clipului publicitar:

O bancă într-un mic scuar. Pe ea stă un tânăr în trening roșu, cu o față aspră și hotărâtă. Peste drum de scuar, lângă o vilă elegantă, sunt parcate un Mercedes 600 și două jeepuri. Tânărul se uită la ceas. Se schimbă cadrul. Din vilă ies câțiva oameni în costume scrobite, închise la culoare și cu ochelari de soare – sunt de la serviciul de pază și protecție. Aceștia înconjoară Mercedesul și unul dintre ei dă o comandă prin radiotransmițător. Din vilă iese un tip scund și grăsun, cu o față de depravat, se uită speriat în jur și coboară în grabă treptele spre mașină. După ce dispare în spatele geamurilor fumurii ale Mercedesului, oamenii de la pază și protecție se urcă în jeepuri. Mercedesul pornește și atunci se aud trei explozii puternice succesive. Mașinile se fac bucăți; strada pe care abia stătuseră este acoperită de fum. Se schimbă cadrul. Tânărul de pe bancă scoate din sac un termos și o ceașcă roșie cu dungă aurie. Își toarnă cafea în ceașcă, apoi soarbe din ea și închide ochii, extaziat. O voce din fundal: „A preparat-o pe dibuite. Dar nu s-a opărit el, ci i-a opărit pe toți ceilalți. Nescafé Gold. Adevărata explozie a gustului.“

Termenul „implicare“ nu se dovedi însă util numai în muncă. El îl făcu pe Tatarski să se gândească pe cine în ce implică și, cel mai important, cine și în ce îl implică pe el.

Aceste gânduri i se năzăriră pentru prima dată când citi un articol cu titlul extravagant *Extazul e în mâncărimea crescândă…*, dedicat „filmelor porno de nișă“. Autorul articolului se numea Sașa Blo. Judecând după text, era un tip rece și istovit de sex incert care scria în pauzele dintre orgii pentru a-și face cunoscute opiniile altor vreo zece supraoameni asemeni lui. Tonul lui Sașa Blo nu lăsa loc de îndoială: Sade și Sacher-Masoch n-ar fi putut fi nici măcar portari în cercul lui, iar Charlie Manson în cel mai bun caz ar fi ținut sfeșnicele. Într-un cuvânt, articolul era un măr al păcatului absolut, în care viermii fuseseră vârâți, fără niciun dubiu, de însuși șarpele biblic.

Tatarski era însă destul de vechi în branșă. În primul rând, știa că toate merele astea nu au alt scop decât acela de a-i izgoni pe elevii de la școlile profesionale din suburbiile Moscovei din edenul copilăriei. În al doilea rând, se îndoia de existența filmelor porno de nișă; ar fi crezut în ea doar dacă i s-ar fi prezentat niște membri ai „nișei“ în carne și oase. În al treilea și cel mai important, îl cunoștea foarte bine pe acest Sașa Blo.

Era un tip destul de trecut, gras, chel și trist, tată a trei copii. I se spunea Edik. Ca să-și plătească chiria, scria sub trei sau patru pseudonime în diferite reviste, pe orice temă. Pseudonimul Blo îl inventase împreună cu Tatarski, împrumutându-l de pe ambalajul de un albastru strălucitor al unui produs de spălat geamuri găsit sub cada din baie (căutau vodca ascunsă de nevasta lui Edik). În cuvântul „BLO“ se simțeau rezerve nebănuite de forță vitală și, totodată, ceva neomenesc, de aceea îl alesese Edik. Semna cu el numai articolele ce respirau o asemenea nețărmurită libertate și, ca să spunem așa, ambivalență, încât o

semnătură de genul „Sidorov“ sau „Petuhov“ ar fi fost ridicolă. În revistele *glossy* ale Moscovei era o mare cerere de ambivalență, atât de mare, încât apărea întrebarea: cine o face să *penetreze*? Să meditezi la acest subiect era, ce-i drept, cam înfricoșător, dar, după ce citise articolul despre extazul mâncărimii profunde, Tatarski înțelese pe dată: nu o făcuse să *penetreze* vreun spion demonic, nici vreun spirit căzut care luase chip omenesc, ci Edik.

Firește, nu singur – în Moscova erau probabil vreo două, trei sute de astfel de Ediki, făpturi universale, sufocate de fumul căminului și greutatea copiilor. Ei nu-și duceau viața printre prize de cocaină, orgii și dispute despre Burroughs și Warhol, cum s-ar fi putut conchide în urma textelor pe care le scriau, ci printre scutece și teribilii gândaci moscoviți. Ei nu aveau nici urmă de aroganță snoabă, de lascivitate insinuantă, de dandism rece, nici înclinații diabolice ori măcar tendința firească de a arunca o replică acidă în ciuda folosirii zilnice a cuvântului „acid“. Problemele lor erau alimentația, banii sau locuința, iar ca înfățișare semănau nu cu Gary Oldman, cum ai fi vrut să crezi după ce făceai cunoștință cu opera lor, ci mai degrabă cu Danny DeVito.

Tatarski nu putea privi încrezător spre orizonturile îndepărtate pe care i le schița Sașa Blo, pentru că înțelegea fiziologia apariției acestor orizonturi din capul chel al lui Edik cel sătul de viață, care era legat de computerul său așa cum pe vremuri erau legați soldații austrieci de mitraliere. Să crezi în produsul lui era mai greu decât să ai orgasm în urma unei partide de sex la telefon știind că în spatele vocii răgușite de pasiune a interlocutoarei nu se ascunde blondina promisă de fotografie, ci o babă răcită care tricotează o șosetă și citește o serie de fraze standard de pe o fițuică pe care-i picură scursuri din nas.

„Dar de unde o să știm noi – adică Tatarski și Edik – în ce să-i implicăm pe ceilalți?“ se întreba Tatarski. „Pe de o parte, desigur, se înțelege, din intuiție. Nu este nevoie să întrebăm ce și cum să facem: când ajungi la un oarecare grad de disperare, începi să pricepi totul singur. Tendința principală, ca să spunem așa, o simți când ai stomacul gol. De unde vine însă această tendință? Cine o inventează, dacă toată lumea de pe glob – și de asta sunt convins – se străduiește s-o sesizeze și s-o vândă, ca mine și Edik, sau s-o ghicească și s-o tipărească, precum editorii tuturor acestor reviste *glossy*?“

Gândurile lui pe tema respectivă erau sumbre. Ele se oglindeau în scenariul clipului pentru detergentul de rufe Ariel, scris la scurt timp după această întâmplare.

Scenariul se întemeiază pe personajele din Furtuna *lui Shakespeare. Răsună o muzică înfricoșătoare și solemnă. În cadru se află o stâncă la malul mării. E noapte. Dedesubt, în lumina sinistră a lunii, se sparg valuri amenințătoare. În depărtare se zărește un castel vechi, luminat, și el, de lună. Pe stâncă stă o fată de o frumusețe răpitoare. E Miranda. Poartă o rochie medievală din catifea roșie și o bonetă înaltă, din care se revarsă un voal. Ridică brațele spre lună și repetă de trei ori un descântec ciudat. Când îl rostește a treia oară, se aude un tunet îndepărtat. Muzica răsună și mai tare, și mai*

solemn. Din lună, care se întrezărește printr-o crăpătură în nori, coboară o rază largă de lumină, care cade pe pietrele de la picioarele Mirandei. Pe fața ei se citește tulburarea – e limpede că se teme de ceea ce urmează să se întâmple, dar își și dorește asta. Se aud glasuri de femei cântând, pline de spaimă și fericire – parcă un ecou al stării ei de spirit. De-a lungul razei alunecă o umbră; ea se apropie și, când melodia ajunge în punctul maxim de crescendo, vedem un spirit mândru și superb, cu straiele fâlfâind și cu părul lung, argintat de lumina lunii. Pe cap are o cunună subțire cu diamante. Este Ariel. El ajunge în zbor până aproape de Miranda, se oprește în aer și îi întinde mâna. După o clipă de șovăire, Miranda îi întinde mâna la rândul ei. Cadrul următor: în prim-plan, mărite, două mâini care se întâlnesc. Jos, în stânga, mâna suplă și palidă a Mirandei, sus, în dreapta, mâna transparentă și strălucitoare a spiritului. Se ating, și totul e scăldat într-o lumină orbitoare. Cadrul următor: două cutii de detergent. Pe unul scrie „Ariel". Pe celălalt, cu litere cenușii, șterse, „Caliban obișnuit". În fundal se aude vocea Mirandei: „Am auzit despre Ariel de la o prietenă."

Este posibil ca elementele concrete ale acestui clip să fi fost inspirate de o fotografie alb-negru ce atârna deasupra biroului lui Tatarski. Era o reclamă la un butic. Înfățișa un tânăr cu plete și cu o barbă scurtă, îngrijită, îmbrăcat într-un palton larg, luxos, care-i atârna neglijent pe umeri; vântul îi umfla paltonul și acest lucru se putea observa și în pânza unei bărci ce se zărea la orizont. Valurile care se spărgeau de stânci și stropeau malul aproape că îi atingeau pantofii de lac.

Pe chip avea o grimasă aspră și posomorâtă și semăna întrucâtva cu păsările cu aripile desfăcute (poate vulturi, poate pescărușii) care zboară spre cerul crepuscular dintr-o anexă la ultima versiune de Photoshop (uitându-se mai atent la fotografie, Tatarski hotărâse că tot de acolo venea și barca de la orizont).

Compoziția era atât de plină de romantism și, în același timp, atât de neromantică, încât Tatarski, după ce o contemplă zile în șir, înțelese: toate conceptele pe care încerca să se întemeieze această fotografie fuseseră produse cândva prin secolul al XIX-lea; rămășițele lor trecuseră împreună cu cele ale contelui de Monte Cristo în secolul al XX-lea, dar în pragul secolului al XXI-lea, moștenirea contelui se epuizase de mult. De prea multe ori mintea omenească își vânduse sieși acest romantism ca să se mai poată face comerț cu vreun element necomercial care mai rămăsese în el. Acum, oricât de mult ți-ai fi dorit să te amăgești, era aproape imposibil să mai crezi în corespondența dintre ambalajul vândut și conținutul presupus. Era o formă goală, care de mult nu mai însemna ceea ce ar fi trebuit să însemne. Totul era mâncat de molii: la vederea nibelungului convențional din fotografia de studio, gândul nu te ducea la mândrul suflet gotic sugerat de spuma valurilor și de favoriți, ci la cât luase oare fotograful, cu cât fusese plătit manechinul și dacă acesta era penalizat când se întâmpla să păteze cu lubrifiantul personal turul pantalonilor din colecția de primăvară. Și asta nu era valabil numai în cazul fotografiei de deasupra biroului lui Tatarski, ci și în cazul oricărei imagini care îl emoționase cândva, în copilărie: palmieri, un vapor, cerul albastru al serii.

Trebuia să fii prost făcut grămadă ca să-ți păstrezi capacitatea de a-ți proiecta visurile irealizabile pe aceste clișee pur comerciale.

În cele din urmă, aceste cugetări îl bulversară pe Tatarski. Pe de o parte, rezulta că el și Edik meșchereau pentru alții o panoramă falsă a vieții (ca într-o reprezentare de muzeu a unei bătălii, unde în fața privitorilor este presărat nisip și se aruncă pe el niște cizme uzate și niște cartușe, iar pe perete sunt desenate tancurile și exploziile), călăuzindu-se exclusiv după intuiție în privința a ceea ce se va cumpăra și ce nu. Iar el și alți participanți la istovitoarea afacere a reclamelor năvăleau în mediul vizual-informatic și se străduiau să-l schimbe, spre a-i determina pe alții să se despartă de banii lor. Scopul era simplu: să câștige o fărâmă din acești bani. Pe de altă parte, era nevoie de bani ca să te poți apropia de însuși obiectul acestei panorame. În esență, era la fel de stupid ca a încerca să fugi într-un tablou zugrăvit pe perete. E drept, un om bogat, i se părea lui, poate depăși granițele acestei false realități. Poate părăsi limitele panoramei obligatorii pentru sărăntoci. Cum arăta viața bogătașilor, Tatarski nu prea știa, de fapt. În minte i se învârteau doar imagini șterse, clișee din reclamele pe care chiar el le retraducea de atâta vreme, încât nu mai putea crede în ele. Era limpede numai că nu poți afla ce orizonturi se deschid în fața unui om cu un cont substanțial decât de la cineva bogat, și o dată chiar reuși acest lucru – din pură întâmplare.

În timp ce-și bea micul onorariu la *Oameni sărmani*, ascultă o conversație între doi cunoscuți oameni de televiziune – era aproape miezul nopții, și aceștia continuau o băută pe care o începuseră în altă parte. Tatarski stătea la numai vreo doi metri distanță, dar ei nu-i dădeau mai multă atenție decât dacă ar fi fost un copywriter împăiat, așezat pe o banchetă ca element de decorațiune interioară.

În ciuda faptului că erau beți turtă, cei doi nu-și pierduseră degajarea, strălucirea holografică din fiecare cută a veșmintelor, de parcă nu corpurile lor fizice ar fi stat la masa de alături, ci un televizor uriaș, care transmitea o emisiune cu ei. Remarcând acest efect greu de explicat, dar neîndoielnic, acesta se gândea că probabil pe lumea cealaltă avea să le ia ceva timp să se spele de toată atenția umană care le intrase până în porii sufletelor. De altfel, deși în stare de ebrietate, Tatarski realiză: din nou eternitatea se încăpățâna să ia chipul unei băi. Părăsind acest gând, începu să-i asculte pur și simplu. Starurile discutau despre slujbă – unul dintre ele, din câte înțelegea Tatarski, avea probleme cu contractul.

– Numai să mi-l prelungească pe anul viitor, zicea el agitând pumnii.

– Ei, o să ți-l prelungească, răspunse celălalt. Și dup-aia? Trece anul și-o luăm de la capăt. Iar o să înghiți Validol…

– O să le iau mulți bani, zise primul încet, pe jumătate ferit, pe jumătate în glumă.

– Și dup-aia?

– Dup-aia? Dup-aia am un plan serios și bine gândit…

Se întinse peste masă și își turnă vodcă.

– Îmi mai trebuie 500 000, spuse el. Atât vreau să fur.

– Ce plan?

– Nu spui nimănui? Ascultă…

Băgă mâna în buzunarul interior al hainei, scotoci îndelung și, într-un târziu, scoase o foaie de hârtie lucioasă împăturită.

– Uite, zise el, scrie aici… Regatul Bhutan. O țară unică în lume, unde e interzisă televiziunea. Pricepi? Absolut interzisă. Aici scrie că nu departe de capitală există o întreagă colonie în care trăiesc foștii magnați din televiziune. Dacă ai lucrat toată viața în domeniu, cel mai radical lucru pe care poți să-l faci când te retragi este să pleci în Bhutan.

– Pentru asta-ți trebuie 500 000?

– Nu. Ca să plătesc aici, să nu mă caute după aia în Bhutan. Poți să-ți închipui? E interzisă! Nu există niciun televizor, numai serviciile secrete au! Și ambasadele!

Celălalt luă hârtia, o desfăcu și începu să citească.

– Adică, pricepi, îi dădea înainte primul, în cazul în care cineva își păstrează televizorul și află autoritățile, vine poliția, pricepi? Îl iau pe poponarul ăla și-l bagă la zdup. Sau poate-l împușcă direct.

Rostise cuvântul „poponar" cu acel năduf pe care-l auzi numai la homosexualii latenți, care se lipsesc de plăcerile dragostei în numele unei interpretări pervertite a contractului social. Celălalt înțelegea totul și nu se supăra – citea articolul.

– Aha, zise el, e dintr-o revistă. Chiar foarte interesant… Cine a scris asta? Unde… Un anume Eduard Debirsian…

Cât pe ce să-și răstoarne scaunul, Tatarski se ridică și se îndreptă spre toaletă. Nu-l mira această atitudine a oamenilor de televiziune față de munca lor, deși gradul degradării spirituale a acestor indivizi te lăsa să presupui că unii dintre ei ar putea chiar să-și iubească profesia. Altceva îl dăduse gata. Sașa Blo avea o particularitate: semna toate materialele care îi plăceau cu numele său adevărat. Și cel mai mult pe lume îi plăcea să vândă produse ale imaginației lui înfierbântate drept cronică a evenimentelor reale – dar își permitea asta destul de rar.

Aranjând o linie de cocaină direct pe obrazul alb și rece al chiuvetei și fără a mai sparge cocoloașele, Tatarski o trase pe nas printr-o bancnotă răsucită de 100 de ruble (dolarii i se terminaseră), își scoase agenda și scrise:

Peretele pe care e desenată panorama unei lumi inexistente nu se schimbă. În schimbul unei sume foarte mari, poți să cumperi ca priveliște de văzut pe fereastră un soare mâzgălit, un golf azuriu și o seară liniștită. Din păcate, autorul acestui fragment va fi tot Edik, dar asta n-are importanță, pentru că fereastra pentru care se cumpără priveliștea este, la rândul ei, desenată. Atunci, poate că și peretele e desenat? Dar de cine și pe ce?

Ridică privirea spre peretele toaletei, parcă sperând să vadă acolo răspunsul. Pe faianță, niște litere vesele, rotunde, scrise cu carioca roșie, compuneau un scurt slogan: TRAPPED? MASTURBATE![2]

Întorcându-se în sală, se așeză ceva mai departe de vedetele de televiziune și încercă să urmeze înțelepciunea populară – să se relaxeze și să se simtă bine. Nu-i reuși însă – ca întotdeauna. Dezgustătoarea

cocaină moscovită, distrusă de mâinile nespălate ale unui lanț lung de dealeri, îi lăsa în rinofaringe un buchet de arome farmaceutice – de la streptocid la aspirină – și îi declanșa în trup o încordare grea și un tremur. Se spunea că praful care se vindea cu 150 de dolari gramul la Moscova nici nu era cocaină, ci un amestec de „speed" estonian cu substanțe medicamentoase rusești; pe deasupra, jumătate dintre dealeri împachetau cocaina în reclama lucioasă la Toyota Camry, ruptă din vreo revistă, și Tatarski era torturat de bănuiala insuportabilă că aceștia își câștigau existența nu numai pe seama sănătății altora, ci și din servicii de PR. De fiecare dată se întreba de ce dau el și atâția alții bani grei ca să se supună din nou unei proceduri neigienice și înjositoare, în care nu există nici măcar o secundă reală de plăcere, ci doar o mahmureală de-o clipă, care se destramă treptat. Singura explicație care-i venea în minte era următoarea: oamenii nu trăgeau pe nas cocaina, ci banii; bancnota răsucită de 100 de dolari cerută în ritualul nescris era mai importantă chiar decât praful. Dacă drogul s-ar fi vândut în farmacii cu 20 de copeici gramul ca un calmant pentru durerile de dinți, își zicea el, l-ar fi consumat numai punkiștii – cum se și întâmpla, de altfel, la începutul secolului. Iar dacă, de pildă, lipiciul Moment ar fi costat 1 000 de dolari tubul, l-ar fi tras cu poftă pe nas tot tineretul bogat al Moscovei, iar la prezentări și cocteiluri ar fi fost de bonton să răspândești un miros de chimicale, să te plângi de moartea neuronilor creierului și să te retragi pentru perioade lungi de timp în toaletă. Revistele de modă ar fi dedicat editoriale profunde designului pungii din plastic care se trage peste cap în vederea acestei proceduri (scrise, desigur, de Sașa Blo) și ar fi strecurat subtil în aceste articole reclame la cesulețe, chiloței sau parfumele…

– O! exclamă Tatarski, se lovi peste frunte, scoase din nou agenda și o deschise la litera „P":

Parfumuri din linia pentru tineret (indiferent de producător) – scrise el. *A se lega de bani și de împăratul Vespasian (aluzie la budă, sloganul „banii n-au miros"). Secvență video arbitrară. Exemplu:*

BANII AU MIROS!
BENJAMIN
NOUA APĂ DE COLONIE
DE LA HUGO BOSS

Băgând la loc agenda, simți că vârful senzației de greață trecuse deja și el era perfect în stare să se ducă până la tejghea să-și ia ceva de băut. Avea chef de tequila, dar, ajungând la barman, nu se știe de ce își luă o Smirnoff, pe care nu putea s-o sufere. După ce dădu pe gât o porție la tejghea, mai luă una și se întoarse la masă. Între timp căpătase un comesean: un tip de vreo patruzeci de ani, cu plete lungi și slinoase și cioc, îmbrăcat într-un fel de jachetă aiurită cu broderie – aparent un fost hipiot tipic, unul dintre aceia care nu reușeau să-și găsească locul nici în trecut, nici în prezent. La gât îi atârna o cruce mare din aramă.

– Scuzați, zise Tatarski, aici stăteam eu.

– Păi stai sănătos, răspunse comeseanul. Ce, îți trebuie toată masa?

Tatarski dădu din umeri și se așeză în fața lui.

– Pe mine mă cheamă Grigori, zise comeseanul prietenos.

Tatarski își ridică ochii obosiți spre el.

– Vova, spuse el.

Întâlnindu-i privirea, Grigori se întristă și clătină din cap plin de compasiune.

– Ia uite ce mutră ai, zise. Le tragi?

– Ei, așa, răspunse Tatarski. Când și când.

– Prostule, zise Grigori. Gândește-te numai: mucoasa membranei nazale e aproape calea către creier… și de unde o fi fost luat praful ăsta, cine pe unde și l-o fi băgat te-ai întrebat vreodată?

– Chiar adineaori, mărturisi Tatarski. Da' cum adică pe unde și l-o fi băgat? Unde se mai poate băga decât în nas?

Grigori se uită în jur, scoase de sub masă o sticlă de vodcă și trase o dușcă zdravănă din ea.

– Ai auzit poate de un scriitor american, Harold Robbins? întrebă el, ascunzând sticla.

– Nu, răspunse Tatarski.

– Un cretin. Dar e citit de toate profesoarele de engleză. De-aia Moscova e plină de cărțile lui și copiii știu atât de prost limba. Într-un roman de-ale lui, e un negru, futangiu de profesie, care le-o trage tănticilor albe. Și negrul ăsta, înainte de proceduri, își presăra pe…

– Am priceput, ajunge, interveni Tatarski. Mai am puțin și vomit.

– …pe ciocanul lui mare și negru cocaină, își sfârși Grigori fraza, cu vădită plăcere. O să mă întrebi de ce pomenesc de negrul ăsta. Pentru că am recitit de curând *Rosa mundi*, fragmentul ăla despre sufletul poporului. Andreev scria că acesta este o femeie pe care o cheamă Navna. Pe urmă am avut viziunea asta: stă ea ca în vis, pe o piatră albă, și se apleacă deasupra ei o siluetă nedeslușită, neagră, cu niște aripi scurte, nu i se vede fața, și o…

Grigori trase cu mâinile o mânșă nevăzută spre burtă.

– Vrei să știi ce consumați voi, ăștia? șopti el, apropiindu-și chipul schimonosit de Tatarski. Uite asta. Ce-și presară ăla pe… Și exact în momentul când și-o bagă, toți vă înțepați și trageți pe nas. Iar când și-o scoate, dați fuga să mai căutați… Și el o tot bagă și-o scoate, o bagă și-o scoate…

Tatarski se aplecă în spațiul dintre masă și banchetă și vărsă. Ridică temător ochii spre barman. Acesta era prins într-o conversație cu unul dintre clienți și părea că nu observase. Uitându-se în jur, văzu pe perete un panou publicitar. Îl înfățișa pe poetul Tiutcev cu pince-nez, cu un pahar în mână și un pled pe genunchi. Privirea lui tristă și pătrunzătoare era îndreptată spre fereastră, iar cu mâna liberă mângâia un câine care stătea lângă el. Ceea ce era însă ciudat era că fotoliul lui Tiutcev nu se afla pe podea, ci pe tavan. Tatarski își coborî un pic ochii și citi sloganul:

UMOM ROSSIJU NYE PONYAT,
V ROSSIJU MOJNO TOLKO VYERIT[10].
SMIRNOFF

Totul era liniștit.

Tatarski se îndreptă. Se simțea considerabil mai bine. Grigori se lăsă pe spătarul scaunului și mai trase o dușcă din sticlă.

– Dezgustător, constată el. Viața trebuie trăită curat.

– Da? Și cum vine asta? întrebă Tatarski, ștergându-se la gură cu un șervețel.

– Numai cu LSD. Numai în stomac și numai cu o rugăciune.

Tatarski scutură din cap ca un câine ieșit din apă.

– Și de unde să-l iau?

– Cum de unde? se necăji Grigori. Ia vino-ncoa'.

Tatarski se ridică ascultător de la locul lui, ocoli masa și se așeză lângă el.

– De opt ani le adun, zise Grigori, scoțând de sub jachetă un mic album filatelic. Ia uită-te.

Tatarski deschise albumul.

– Să fiu al naibii, zise el. Câte sunt!

– Asta nu-i nimic, zise Grigori. Aici am numai pentru schimb și vânzare. Acasă am două rafturi de albumașe de-astea.

– Da' ce, acționează fiecare diferit?

Grigori dădu afirmativ din cap.

– Păi de ce?

– În primul rând, au compoziții chimice diferite. N-am cercetat prea adânc, dar la acid se adaugă întotdeauna ceva. Vreo fenamină, vreun barbituric sau mai știu eu ce. Iar când acționează împreună, își potențează reciproc efectul. Cel mai important este însă desenul. Căci nu-i totuna dacă îl înghiți pe Mel Gibson sau locomotiva roșie, înțelegi? Mintea ta reține asta. Și când acidul ajunge la ea, totul intră pe făgașul stabilit. E greu de explicat… Ai mâncat vreodată?

– Nu, zise Tatarski. Eu mai mult cu ciuperci.

Grigori oftă și își făcu cruce.

– Atunci ce rost are să-ți mai povestesc? zise el ridicând o privire neîncrezătoare spre Tatarski. Probabil că pricepi și singur.

– Păi pricep, pricep, răspunse Tatarski degajat. Dar astea cu oase și craniu, le ia și pe-astea cineva? Sunt amatori?

– Iau de toate felurile. La urma urmei, și oamenii-s de toate felurile.

Tatarski dădu pagina.

– Oho, ce frumusețe, zise el. Asta-i Alice în Țara Minunilor?

– Îhî. Numai setul ăsta. Douăzeci și cinci de doze. E scump. Uite, ăsta cu crucifix e bun. Numai că nu știu cum merge cu ciupercile tale. Cu Hitler nu te sfătuiesc. Mai întâi ești amețit, dar pe urmă sigur ai parte câteva secunde de chinurile veșnice ale iadului.

– Cum adică să am parte câteva secunde de chinuri veșnice? Dacă-s doar câteva secunde, de ce sunt veșnice?

– Se poate numai dacă supraviețuiești. Mda. Dar poți și să nu supraviețuiești.

– Am priceput, zise Tatarski, întorcând încă o pagină. Dar chestia aia care-ți dă ție halucinația cu *Rosa Mundi* care e? E pe-aici?

– Nu-i halucinație, e vedenie, îl corectă Grigori. Aici n-am din ăla. Era un timbru rar, cu balaurul biruitor. Din seria germană *Bad trip*-ul Sfântului

Evanghelist Ioan[11]. Nici cu de-astea nu te sfătuiesc. Sunt superioare celor obișnuite și mai rele, mai tari. Deja nu mai sunt timbre, ci tablete cu lipici. Cântăresc mult. Știi, ție ți l-aș recomanda pe-ăsta, cu Rajneesh albastru. E moale, bun. Și merge de minune cu pileală…

Lui Tatarski îi atraseră atenția trei pătrățele la fel, de un albastru închis, aflate între un timbru cu Titanicul și unul cu niște zeități orientale care râdeau.

– Da' astea trei la fel ce sunt? întrebă el. Cine-i desenat aici? Cu barbă și cu șapcă? Nu se distinge, poa' să fie și Lenin, și Unchiul Sam.

Grigori chicoti aprobator.

– Uite ce-nseamnă instinctul, zise el. Habar n-am cine-i desenat aici. Dar chestia asta e foarte tare. Se deosebește prin aceea că în ea acidul este amestecat cu un metabolizant. De aceea, începe să acționeze foarte repede și foarte brusc, în vreo douăzeci de minute. Iar aici e o doză care ar ajunge unui pluton de soldați. Nu ți-aș da din ăsta, dar dacă ai mâncat ciuperci…

Tatarski observă că paznicul îi privea cu atenție.

– Îl iau, zise el. Cât face?

– 25 de dolari, spuse Grigori.

– Mi-au mai rămas numai 100 de ruble.

Grișa se gândi o clipă, apoi dădu din mână.

– Dă-le-ncoa', se învoi el.

Tatarski îi întinse bancnota răsucită ca o țeavă, luă timbrul și îl ascunse în buzunarul de la piept.

– Asta-i, zise Grișa, închizând albumul. Și să nu mai tragi pe nas porcărie de-aia. Încă nu i-a fost nimănui bine de la ea. Nu dă decât oboseală, rușine pentru ziua de ieri și sânge pe nas.

– Știi ce-i aia poziționare comparativă? în- trebă Tatarski.

– Nu, răspunse Grigori. Ce?

– E o tehnică publicitară în care ai atins măiestria supremă.

Grigori vru să spună ceva, dar nu apucă. Masa fu umbrită de silueta masivă a paznicului.

– Băieți, spuse el, ce-ar fi să vă duceți voi într-un cotlon mai întunecat? Aveți patruzeci de secunde.

Drumul spre sine

A doua zi dimineață, pe Tatarski îl trezi soneria telefonului. Prima lui reacție fu una de ciudă. Îi întrerupsese un vis foarte bizar și frumos, în care dădea un examen. Se făcea că mai întâi trăgea, unul după altul, trei bilete, apoi urca pe o scară lungă, în spirală, de tipul celor care erau într-una din clădirile primei sale facultăți, unde studiase cuptoarele electrice. Trebuia să-i găsească singur pe examinatori, dar de fiecare dată când deschidea o ușă, în loc de amfiteatru se deschidea în fața lui câmpul de la marginea Moscovei, scăldat în lumina amurgului, pe care se plimbase cu Ghireev în acea seară memorabilă. Acest lucru era foarte ciudat, pentru că în căutările lui urcase câteva etaje bune.

Trezindu-se înainte de sfârșit, își aminti imediat de Grigori și de albumul lui. „Am cumpărat", se gândi el cu groază, „și am înghițit…". Sărind din pat, se apropie de masă, trase sertarul de sus și văzu timbrul cu fața liliachie și zâmbitoare. „Nu", își zise, „slavă Domnului…". Punând timbrul în cel mai îndepărtat colț al sertarului, îl acoperi cu o cutie de creioane colorate.

Între timp, telefonul suna în continuare. „E Pughin", decise Tatarski și ridică receptorul.

– Alo, spuse o voce necunoscută, aș putea vorbi cu Tatarski… ăăă… cu domnul Tatarski?

Tatarski nu se supără – după tonul jenat al interlocutorului, își dădu seama că acesta rostise din greșeală mai întâi numele, și abia după aceea formula de politețe.

– Eu sunt.

– Bună ziua. La telefon Vladimir Hanin, de la agenția *Sfetnic de taină*. Mi-a rămas numărul dumneavoastră de telefon de la Dima Pughin. Am putea să ne întâlnim astăzi? Cel mai bine ar fi chiar acum.

– Dar despre ce e vorba? întrebă Tatarski, înțelegând deja din acel „mi-a rămas" că se întâmplase ceva rău cu Pughin.

– Dima s-a prăpădit. Știu că lucrați cu el. Iar el lucra cu mine. Așa că, indirect, ne cunoaștem. În orice caz, câteva dintre lucrările dumneavoastră, pentru care așteptați un răspuns de la Pughin, sunt pe biroul meu.

– Dar cum s-a întâmplat?

– Vă spun când ne întâlnim, zise noua cunoștință. Notați-vă adresa.

După o oră și jumătate, Tatarski intra în uriașul complex Pravda, unde își avuseseră cândva redacțiile aproape toate ziarele sovietice. La poartă găsi un permis pe numele lui. Urcă la etajul al optulea și găsi camera cu numărul pe care-l căuta; pe ușă era atârnată o tăbliță metalică pe care scria „Secția ideologică" – aparent, un vestigiu sovietic.

Hanin se afla singur în încăpere. Era un bărbat de vârstă mijlocie, cu o față plăcută, încadrată de barbă; ședea la birou și scria ceva în grabă.

– Intrați și luați loc, zise el fără să ridice capul. Termin imediat.

Tatarski făcu doi pași spre interiorul camerei, văzu un panou de reclamă lipit cu scotch pe perete și fu cât pe ce să se înece de surpriză. După cum reieșea din textul de sub fotografie, era o reclamă la un nou tip de concediu, cu folosirea alternativă a unor apartamente închiriate în comun cu alții – auzise deja că era o escrocherie, ca de altfel orice în viață. Dar nu asta era problema. Fotografia mare de un metru înfățișa trei palmieri pe o insulă paradiziacă, și acești trei palmieri reproduceau, linie cu linie, desenul holografic de pe pachetul de Parliament pe care-l găsise el la zigurat. Nici asta nu era însă mare lucru în comparație cu sloganul. Sub fotografie scria cu litere mari și negre:

IT WILL NEVER BE THE SAME!

– V-am spus doar, luați loc! Aveți aici un scaun.

Vocea lui Hanin îl scoase din transă. Se așeză și strânse stingherit mâna care-i fusese întinsă peste birou.

– Ce s-a întâmplat? întrebă Hanin, referindu-se la panou.

– A, nimic, zise Tatarski, un déjà-vu.

– A! Înțeleg, spuse Hanin pe un asemenea ton, de parcă într-adevăr ar fi înțeles ceva. Așa deci. Mai întâi despre Pughin…

Venindu-și treptat în fire, Tatarski începu să asculte.

Jaful fusese în mod evident o lucrătură din interior; după toate aparențele, jefuitorul știa că Pughin lucrase ca taximetrist la New York. Povestea suna crud și nu foarte verosimil. În timp ce Pughin își încălzea motorul, pe bancheta din spate a mașinii s-au așezat doi indivizi și au dat o adresă: Second Avenue, colț cu 27th Street. Ca într-un fel de reflex hipnotic, Pughin a pornit, a virat pe o străduță lăturalnică – și asta era tot ce a mai apucat să povestească poliției și medicilor. În corpul lui s-au găsit șapte răni provocate de glonț – fusese împușcat prin spătarul scaunului. Dispăruseră câteva mii de dolari, pe care Pughin îi avea la el, precum și un dosar – despre acesta bolborosise tot timpul, până în clipa morții.

– Dar dosarul, spuse trist Hanin, nu s-a pierdut. Iată-l. Îl uitase la mine. Vrei să-ți arunci un ochi peste el? Mai am de dat vreo două telefoane.

Tatarski luă dosarul cu șină dintr-un carton fără nicio culoare. Își aminti chipul mustăcios al lui Pughin, la fel de lipsit de culoare ca acel carton, și ochii lui ca niște năsturași negri, asemenea unor capse din plastic. Se pare că în dosar erau chiar lucrările acestuia – de multe ori sugerase că nu judeca operele altora ca un simplu observator din afară. Era și ceva în engleză. „Probabil", își zise Tatarski, „a început încă de la New York". Cât timp vorbi Hanin la telefon despre nu știu ce prețuri, Tatarski dădu peste două adevărate capodopere. Prima era pentru Calvin Klein:

Un Hamlet elegant, aproape efeminat (stil general – unisex*), în pantaloni mulați și tunică albastră îmbrăcată direct pe trupul gol, se plimbă încet prin cimitir. Se oprește lângă unul dintre morminte, se apleacă și ridică din iarbă un craniu rozaliu.*

Prim-plan: Hamlet, ușor încruntat, privește craniul. În plan secund, detaliu cu niște fese elastice pe care se văd literele „CK". Un alt plan: craniul, o mână, literele „CK" pe tunica albastră. Următorul cadru: Hamlet aruncă în sus craniul și-i trage un șut. Acesta ajunge foarte sus, apoi coboară într-un arc de cerc și cade, ca într-un coș de baschet, drept prin cununa din bronz pe care o ține în mână îngerul din marmură de pe un mormânt. Sloganul:

JUST BE. *CALVIN KLEIN*

Al doilea slogan care îi plăcu lui Tatarski era destinat rețelei de magazine Gap din Moscova și se adresa, după cum reieșea din prezentare, consumatorilor de limbă engleză, estimați la aproximativ patruzeci de mii. Se propunea ca panoul să-l înfățișeze pe Anton Cehov: prima dată într-un costum de in, a doua oară în sacou de in, dar fără pantaloni; prin contrast, ieșea în evidență spațiul dintre picioarele lui subțiri, aducând vag cu o clepsidră gotică. Apoi, de data asta fără Cehov, se repeta conturul spațiului dintre picioarele sale, transformat de-a binelea într-o clepsidră, din care se scursese aproape tot nisipul. Textul era:

RUSSIA WAS ALWAYS NOTORIOUS FOR
THE GAP BETWEEN CULTURE AND CIVI-
LIZATION. NOW THERE IS NO MORE
CULTURE. NO MORE CIVILI-
ZATION. THE
ONLY THING THAT REMAINS IS THE GAP.
THE WAY THEY SEE YOU[12].

Câteva pagini mai încolo, Tatarski dădu peste propriul text pentru țigările Parliament. Brusc, îi deveni limpede că nici Pughin nu inventase vreuna dintre reclame. Între timp, imaginația lui construise deja portretul unui titan uriaș al gândirii publicitare, capabil să citeze fie din Shakespeare, fie din istoria rusă. Însă asemeni unui metal greu de la sfârșitul tabelului periodic, acest Pughin virtual nu rezistă în conștiința lui Tatarski mai mult de câteva secunde, după care se dezintegră.

Hanin își încheie convorbirea și puse receptorul în furcă. Tatarski ridică ochii și văzu cu uimire că pe birou se aflau o sticlă de tequila, două pahare și o farfurioară cu felii de lămâie – Hanin făcuse cu îndemânare toate aceste pregătiri în timp ce vorbise la telefon.

– De sufletul lui? întrebă el.

Tatarski aprobă din cap. Ciocniră paharele și băură. El stoarse felia de lămâie între gingii și începu să compună încordat o frază potrivită pentru această împrejurare, dar telefonul sună din nou.

– Cum? Cum? întrebă Hanin în receptor. Nu știu. E o chestiune foarte serioasă. Așa că mergeți la comitetul interbancar… Da, da, în turn.

Închise și îl privi pătrunzător pe Tatarski.

– Iar acum, zise el luând sticla de tequila de pe birou, hai să ne ocupăm de ultimele tale lucrări, dacă nu te deranjează. Ai înțeles, bănuiesc, că Dima mi le aducea mie?

Tatarski dădu afirmativ din cap.

– Așa deci… Despre Parliament n-o să spun nimic – e bună. Dar dacă tot ai atins o asemenea temă, de ce ești reținut? Relaxează-te! Mergi până la capăt! Pune pe fiecare tanc câte un Elțin cu o floare într-o mână și un pahar în cealaltă…

– E o idee, aprobă însuflețit Tatarski, simțind că în fața lui se afla un om cu o mare capacitate de înțelegere. Dar atunci trebuie să scoatem clădirea Parlamentului și să facem din asta o reclamă la whiskyul ăla… Cum se cheamă – ăla cu trandafiri pe etichetă…

– Bourbon Four Roses? zise Hanin și chicoti. De ce nu? Am putea. Notează-ți undeva.

Trase spre el câteva hârtii prinse cu o agrafă, în care Tatarski recunoscu un proiect care-i solicitase mari eforturi, cel pentru compania TAMPAKO, producătoare de sucuri, dar care nu se știe din ce motiv se apucase să vândă acțiuni – i-l dăduse răposatului Pughin cu două săptămâni în urmă. Nu era un scenariu, ci un concept, adică o creație de un gen oarecum paradoxal: părea că un angajat obișnuit explică unor oameni foarte bogați cum să trăiască mai departe și le cere să-i dea pentru asta ceva bani. Foile cu textul cunoscut erau subliniate zdravăn cu roșu.

– Aha, zise Hanin uitându-se peste însemnări, uite, aici avem probleme. În primul rând, unul dintre sfaturi i-a supărat foarte tare.

– Care?

– Îți citesc imediat, spuse Hanin întorcând paginile – unde e… era subliniat cu roșu… dar aici totul e subliniat… aha, uite – cu trei linii. Ascultă: „Așadar, există două metode pentru reclama la acțiuni: abordarea care creează în mintea investitorului imaginea unei firme emitente și abordarea care formează în mintea investitorului imaginea unui investitor. În limbaj profesional, aceste abordări se numesc «unde să investesc» și «cu cine să investesc». Aplicarea lor necesită un imens…“ – nu, asta se pare că le-a plăcut… aha, uite-aici: „În opinia noastră, înainte de începerea campaniei, ar fi recomandabil să ne gândim la schimbarea numelui firmei. Acest lucru se justifică prin aceea că la televiziunile rusești se transmite intensiv reclama la tampoanele igienice TAMPAX. Acest concept ocupă o poziție atât de fermă în conștiința consumatorului, încât pentru a-l îndepărta și înlocui ar fi nevoie de cheltuieli uriașe. Legătura TAMPAKO–TAMPAX nu este câtuși de puțin benefică pentru o firmă care produce băuturi răcoritoare. Asocierea creată de această denumire este de «băutură făcută din tampoane». În opinia noastră, este de ajuns să schimbăm penultima vocală din denumirea firmei: TAMPUKO sau TAMPEKO. Astfel, asocierea negativă este complet înlăturată…“

Hanin ridică privirea.

– Ai învățat multe cuvinte, bravo, zise el. Dar cum de nu-ți dai seama că astfel de propuneri nu se fac? Ei și-au pus tot sângele și toată sudoarea în acest „Tampako“. Pentru ei e ca… Pe scurt, oamenii se identifică total cu produsul lor, iar tu le spui una ca

asta. E ca și cum i-ai spune unei mame: băiețelul dumneavoastră e urât, desigur, dar îi mai dăm cu puțină vopsea pe față și o să pară normal.

– Dar denumirea este într-adevăr sinistră.

– Și ce vrei, să fie fericiți ei sau tu?

Hanin avea dreptate. Tatarski se simți de două ori mai prost amintindu-și cum chiar la începutul carierei le explicase exact aceeași idee tipilor de la Draft Podium.

– Dar conceptul în general? întrebă el. Mai sunt și alte lucruri acolo.

Hanin mai dădu o pagină.

– Cum să-ți spun? Uite, și aici e ceva subliniat – la sfârșit, unde e din nou vorba de acțiuni… Citez: „Astfel, la întrebarea «Unde să investesc?» se dă răspunsul «În America», iar la întrebarea «Cu cine să investesc?» se dă răspunsul «împreună cu toți aceia care n-au investit în diverse jocuri piramidale, ci au așteptat până când a devenit posibil să se investească în America». Aceasta este cristalizarea psihologică după prima etapă a campaniei – atragem atenția că reclama nu trebuie să promită mutarea fondurilor investitorilor în America; ea trebuie doar să sugereze senzația…“ Apropo, de-al naibii ai subliniat asta? E o chestie tare deșteaptă, nu? Așa, mai departe… „Efectul se obține prin utilizarea insistentă în secvența video a steagului cu dungi și stele, a dolarilor și a vulturului. Ca simbol principal al campaniei, propunem folosirea unui arbore de sequoia cu bancnote de o sută de dolari în loc de frunze, ceea ce va provoca asocierea subconștientă cu pomul cu bani din povestea lui Buratino…“

– Și ce nu e bine aici? întrebă Tatarski.

– Sequoia este un conifer.

Tatarski rămase tăcut câteva clipe, pipăindu-și cu vârful limbii o carie pe care tocmai o descoperise într-un dinte. Apoi spuse:

– Și ce-i cu asta? Putem face conuri din bancnote.

– Tu știi ce înseamnă *schlemazl*? îl întrerupse Hanin.

– Nu.

– Nici eu. Au scris pe margine ca acest *schlemazl* – adică tu – să nu se mai atingă de comenzile lor. Nu te vor.

– E clar, zise Tatarski. Nu mă vor. Dar dacă peste o lună o să-și schimbe denumirea? Și dacă peste două încep să facă ceea ce am propus eu? Atunci?

– Atunci nimic, răspunse Hanin. Știi și tu.

– Știu, zise Tatarski și oftă. Și celelalte comenzi? Era și una pentru țigările West.

– Alt chix, spuse Hanin. La țigări îți ieșea de minune întotdeauna, dar acum…

Mai dădu câteva pagini.

– Ce pot să-ți spun… Secvența video… unde e… uite-o:

„Doi bărbați goi filmați din spate, unul înalt și unul scund, ținându-se pe după mijloc, fac autostopul. Cel scund ține în mână un pachet de West, cel înalt ridică mâna ca să oprească o mașină – un Cadillac albastru care se apropie. Mâna celui scund, cu pachetul de țigări, se află pe aceeași linie cu mâna ridicată a celui înalt, sugerând un alt strat al semnificației – unul «coregrafic». Camera a oprit parcă pentru o clipă un dans pasional care anticipează

libertatea iminentă. Sloganul este *Go West.*“ Asta-i din cântecul acelor sex-shop-boys, din care unii dintre ai noștri voiau să facă imn, nu? Perfect, nimic de zis. Dar dup-aia ai un paragraf lung despre partea heterosexuală a grupului-țintă. Pe ăla de ce l-ai scris?

– Nu, eu… M-am gândit că, dacă își pune clientul această întrebare, va ști că am rezolvat asta…

– Clientul a înțeles cu totul altceva. Clientul este un pușcăriaș din Rostov, căruia un mitropolit i-a plătit două milioane de dolari în țigări. El – pușcăriașul, firește, nu mitropolitul – a scris pe margine, în dreptul cuvântului „heterosexual“, „Adică cum? Poponari?“ și a refuzat conceptul. Păcat, era o capodoperă. Uite, dacă ar fi fost invers – dacă pușcăriașul i-ar fi plătit datoria mitropolitului –, ar fi trecut cu brio. Acolo e cu totul altă cultură. Dar ce să-i faci? Businessul nostru e o loterie.

Tatarski tăcea. Hanin își aprinse o țigară și începu să fumeze.

– O loterie, repetă el cu tâlc. Tu în ultima vreme nu prea mai ai noroc la loteria asta. Iar eu știu de ce.

– Explicați-mi.

– Vezi tu, zise Hanin, e un moment foarte delicat. Mai întâi te străduiești să înțelegi ce le place oamenilor, apoi le oferi asta sub forma unei minciuni. Dar oamenii vor să li se dea același lucru sub formă de adevăr.

La asta Tatarski chiar că nu se aștepta.

– Cum adică? Ce? Cum adică „sub formă de adevăr“?

– Tu nu mai crezi în ceea ce faci. Nu pui suflet.

– Cum să nu? replică Tatarski. Și încă cum! Dar ce vreți? Să rămân cu Tampako ăsta în suflet? Asta nu face nici măcar o curvă din Piața Pușkin.

– Ah, lasă poza asta, murmură Hanin.

– Păi nu, zise Tatarski calmându-se, m-ați înțeles greșit. Acum suntem toți în aceeași poză, trebuie numai să ne poziționăm cât mai adecvat, nu-i așa?

– Așa-i.

– Și de ce spun eu că n-o s-o facă nici măcar o curvă? Aici nu e vorba de repulsie. Pur și simplu, o curvă primește bani orice-ar fi, indiferent dacă i-a plăcut sau nu clientului, în timp ce eu trebuie mai întâi… Ei, înțelegeți. Și abia după aceea clientul hotărăște… Iar în asemenea condiții este absolut sigur că n-o să lucreze nicio curvă.

– Poate că o curvă nu, îl întrerupse Hanin. Dar noi, dacă vrem să supraviețuim în domeniul ăsta, o s-o facem. Ba o să facem și mai mult.

– Nu știu, zise Tatarski. Nu sunt convins până la capăt.

– O să facem, Vava, zise Hanin și îl privi pe Tatarski drept în ochi.

Tatarski tresări.

– Dar de unde știți că nu mă cheamă Vova, ci Vava?

– Mi-a spus Pughin. Cât despre poziționare… o să considerăm că te-ai poziționat, și eu am înțeles cum gândești. Vii să lucrezi pentru mine?

Tatarski privi din nou panoul cu cei trei palmieri și promisiunea în limba engleză a metamorfozării eterne.

– În ce calitate?

– De creator.

– Adică scriitor? întrebă Tatarski. Sau traducător?

Hanin surâse blând.

– Aici n-avem nevoie de niște rahați de scriitori, zise el. Creator, Vava, creator.

Ieșind în stradă, Tatarski o luă încet spre centru. Nu simțea aproape nicio bucurie că își găsise pe neașteptate un loc de muncă. Îl măcina un lucru: era încredințat că nu-i spusese niciodată lui Pughin povestea adevăratului său nume, ci se prezentase simplu Vladimir. Exista totuși posibilitatea infimă să fi bâiguit ceva despre asta la vreo beție și apoi să fi uitat – de două ori se îmbătaseră zdravăn împreună. Alte explicații erau atât de pătrunse de frica genetică de KGB, încât le elimină pe dată.

În definitiv, nu era important.

– *This game has no name*, șopti el și își strânse pumnii în buzunarele hainei.

Ziguratul sovietic neterminat îi reveni în memorie până în cele mai mărunte detalii: de câteva ori, degetele îi fură cuprinse de tremurul uitat al stării date de bureți. Forța mistică exagerase de data asta un pic cu dovezile ce se prezentau concomitent sufletului său înspăimântat: mai întâi panoul cu palmieri și textul cunoscut, apoi cuvintele „turn“ și „loterie“, folosite ca din întâmplare de Hanin de câteva ori în câteva minute, și, în sfârșit, acel „Vava“, care-l îngrijora mai tare decât orice altceva.

„Poate mi s-a părut“, își spunea Tatarski. „Poate așa pronunță el… Dar l-am întrebat de unde știe că mă cheamă Vava. Și a zis că de la Pughin. Nu, nu trebuie să mă mai îmbăt în halul ăsta, nu trebuie.“

După vreo patruzeci de minute de mers încet, cufundat în gânduri, ajunse la statuia lui Maiakovski. Oprindu-se, o studie cu atenție o vreme. Jacheta din bronz în care puterea sovietică își îmbrăca întotdeauna poetul era din nou la modă – Tatarski își aminti că, nu demult, văzuse modelul acesta într-o reclamă la Kenzo.

Dând ocol statuii și admirând fundul ferm al poetului revoluției, Tatarski înțelese, în sfârșit, că în suflet i se strecura depresia. O putea îndepărta prin două metode: să bea două păhărușe de vodcă sau să cumpere imediat ceva, să spargă vreo 50 de dolari (cu câtva timp în urmă, pricepuse cu uimire că aceste două activități provoacă o stare similară unei euforii ușoare, care durează între o oră și o oră și jumătate).

De vodcă nu avea chef, din pricina recentei amintiri a bețiilor cu Pughin. Tatarski se uită în jur. Erau multe magazine, dar toate foarte specializate. Cu jaluzele, de pildă, nu avea ce să facă. Începu să se uite la firmele de pe partea cealaltă a străzii Tverskaia și tresări uluit. Era deja prea mult. Pe peretele unei clădiri de pe Sadovoe Kolțo era o firmă albă pe care se citea limpede cuvântul „Ișstar“.

După un minut, două, gâfâind puțin, se apropie de intrare. Era un magazinaș efemer, proaspăt transformat dintr-un chioșc de sendvișuri, dar care purta deja pecetea declinului și prăbușirii iminente: un panou din vitrină anunța reduceri de 50%.

Înăuntru, în încăperea strâmtă, dublată de oglinzile de pe pereți, erau niște rafturi lungi cu tot felul de blugi și un stelaj la fel de lung cu încălțăminte – în special adidași. Tatarski, aidoma demonului lermontovian, cuprinse această minune din piele și cauciuc cu o privire tristă, și-naltă fruntea lui rămase încremenită sub îngheț. Își dădu seama că până și asta îl părăsise. Cu vreo zece ani în urmă, o pereche nouă de adidași, adusă de o rudă îndepărtată din străinătate, ar fi marcat începutul unei noi perioade din viață – modelul de pe talpă ar fi fost asemenea liniilor din palmă după care se poate ghici viitorul pentru anul următor. Fericirea izvorâtă dintr-o astfel de achiziție ar fi fost veșnică. Acum, ca să-ți câștigi dreptul la o asemenea fericire, trebuia să-ți cumperi cel puțin un jeep, dacă nu chiar o casă. Pentru asta, Tatarski nu avea bani și nici nu se aștepta să aibă în viitorul apropiat. E drept, își putea cumpăra un vagon întreg de adidași, dar acum ei nu-i mai bucurau sufletul. Încrețindu-și fruntea, se străduia câteva clipe să-și amintească denumirea acestui fenomen în jargon și, amintindu-și-o, scoase agenda și o deschise la litera „I“, respectiv la „Imobiliare“.

Inflația de fericire – notă el grăbit – *trebuie plătită mai scump la aceeași cantitate. A se folosi în reclamele la imobiliare. Exemplu:*

Doamnelor și domnilor! Între acești pereți sunteți feriți de disonanța cognitivă! De aceea, nici nu aveți nevoie să știți ce înseamnă acest termen.

– Pot să vă ajut? întrebă vânzătoarea.

Tatarski făcu un gest liniștitor, deschise agenda la ultima pagină, unde făcea însemnări banale, și notă:

Materialism. Cum este văzut astăzi Oleg Înțeleptul [13]*. Plecat la bazar după khazari. A fost primul iubitor de cumpărături. Posibil un clip pentru curse charter sau excursii de shopping la Istanbul. Exemplu:*

Doamnelor și domnilor! Pe asta s-a întemeiat și se întemeiază pământul rusesc! Variantă: „Să ne întoarcem la origini.“

– Ce căutați? repetă vânzătoarea.

Nu-i plăcea deloc că un client scria nu știu ce într-o agendă – asta putea anunța vreo inspecție.

– Îmi trebuie ceva de încălțat, răspunse Tatarski cu un zâmbet politicos. Ușor, de vară.

– Pantofi? Adidași? Bascheți?

– Bascheți, zise Tatarski. N-am mai văzut bascheți de ani de zile.

Fata îl conduse lângă stelaj.

– Aici, spuse ea. Sus.

Tatarski luă de pe raft unul dintre bascheți, alb, înalt.

– Ce firmă e asta? întrebă el.

– No name, răspunse fata. Englezești.

– Cum ați spus? întrebă el nevenindu-i să creadă.

Fata întoarse pantoful cu talpa în sus și el văzu o etichetă de cauciuc pe care scria: „NO NAME“.

– Măsura 43 aveți? întrebă Tatarski.

Ieși din magazin încălțat cu baschetii cei noi – ghetele, într-o pungă de plastic, erau în servietă. Știa deja cu precizie că întreg traseul din ziua aceea nu

fusese întâmplător și se temea foarte tare să nu facă vreo greșeală, să nu încurce drumul. Șovăind, porni încet pe Sadovaia.

După vreo cincizeci de metri, dădu peste un chioșc de țigări. Apropiindu-se ca să-și cumpere un pachet, Tatarski se minună de varietatea neobișnuit de mare de prezervative, mai potrivită într-o farmacie. Printre „kamasutre" malaysiene cu sâni în relief, se distingea un dispozitiv bizar, din cauciuc albastru semitransparent, cu o mulțime de țepi groși, foarte asemănător cu capul tartorului demonilor din filmul *Hellraiser*. Sub el se afla o etichetă pe care scria „refolosibil".

Dar atenția îi fu atrasă de un pătrat perfect, negru cu galben și cu roșu, cu un vultur asemănător celui de pe stema germană, înconjurat de două cercuri negre, sub care scria „Sico". Semăna atât de mult cu un mic stindard, încât Tatarski cumpără două pachete întregi. Pe spatele ambalajului scria: „Cumpărând prezervativele Sico, aveți parte de calitatea și controlul tipic germane."

„Inteligent", își zise Tatarski, „foarte inteligent".

Medită câteva minute pe această temă, compunând un slogan. În cele din urmă, fraza necesară i se limpezi în minte.

– Sico. Un BMW în lumea prezervativelor, șopti el și scoase agenda din buzunar.

Deschise la litera „P" și notă găselnița. Tot acolo, dădu peste un slogan uitat din același domeniu, scris pentru prezervativele stacojii Passion, de producție polono-indoneziană:

MAL, DA UD AL[14].

Băgând agenda la loc, privi în jur. Stătea la colțul dintre Sadovaia, Triumfalnaia și încă o stradă, care ducea spre dreapta. Chiar în fața lui, pe un zid, era un panou cu inscripția „Calea spre sine" și o săgeată galbenă care arăta după colț. Inima i se opri pentru o clipă, apoi fu invadată de presimțirea sumbră că această „Cale spre sine" era, de fapt, un magazin.

– Ce altceva? murmură el.

Reuși să găsească magazinul abia după o rătăcire îndelungată prin curți și pasaje – către capătul drumului își aminti că Ghireev îi povestise despre magazinul acesta, numindu-l prescurtat CSS. Nu se vedeau nicăieri firme mari; doar pe ușa unei căsuțe obscure cu două etaje se afla o tăbliță pe care era scris de mână „Deschis". Tatarski, firește, înțelese că acest lucru nu se datora neglijenței, ci era intenționat pentru a induce o stare de presentiment ezoteric. Cu toate acestea, metoda avu efect și asupra lui: pășind pe scara care ducea la magazin, observă că devenea cuprins de o ușoară reverență.

Chiar de la ușă își dădu seama că instinctul îl condusese la locul potrivit. Deasupra tejghelei era atârnat un tricou negru cu portretul lui Che Guevara și cu inscripția *Rage Against the Machine*. Sub tricou era o etichetă pe care scria „Bestsellerul lunii!". Nu era de mirare – Tatarski știa (ba chiar scrisese despre asta în nu știu ce concept) – că în domeniul culturii radicale a tinerilor nimic nu se vinde atât de bine ca

revolta corectă politic și frumos ambalată împotriva unei lumi guvernate de corectitudinea politică, în care totul este ambalat spre vânzare.

– Ce măsuri aveți? o întrebă el pe vânzătoare, o fată foarte drăguță, oarecum de tip asiro-babilonian.

– Mai avem numai unul, răspunse ea. Chiar măsura dumneavoastră.

După ce plăti, băgă tricoul în servietă și rămase nehotărât lângă tejghea.

– Am primit globuri de cristal, luați până nu se vând toate, rosti fata și începu să sorteze o grămadă de insigne pentru copii cu tot felul de inscripții runice.

– La ce folosesc? întrebă Tatarski.

– La contemplație.

Tatarski vru să întrebe dacă trebuia să contempli ceva prin globul de cristal sau chiar în el, dar observă surprins pe perete o etajeră mică; fusese ascunsă până atunci de tricoul pe care tocmai îl cumpărase. Pe ea, sub un strat considerabil de praf, se odihneau două obiecte de natură incertă.

– Spuneți-mi, vă rog, zise el, acelea ce sunt? Aia-i vreo farfurie zburătoare sau ce? Ce reprezintă desenul de pe ea?

– Este un *frisbee* pentru avansați, spuse fata, iar ceea ce numiți desen este litera azurie hum.

– Dar pentru ce e? întrebă Tatarski, în conștiința căruia își făcea loc o amintire întunecată, legată de bureți și de Ghireev. Prin ce se deosebește de un *frisbee* obișnuit?

Fata se strâmbă ușor.

– Aruncând un *frisbee* cu litera azurie hum, nu aruncați un disc banal din plastic, ci vă creați niște merite. Zece minute de aruncat *frisbee*-ul cu litera azurie hum echivalează, în termeni de merit acumulat, cu trei ore de meditație *shamatha* sau cu o oră de meditație *vipassana*.

– Ooo! exclamă neîncrezător Tatarski. Merite față de cine?

– Cum față de cine? replică fata ridicând din sprâncene. Dumneavoastră vreți să cumpărați sau aveți doar chef de conversație?

– Vreau să cumpăr, zise Tatarski. Dar trebuie să știu ce cumpăr. Și în dreapta produselor pentru avansați ce e?

– Aceea este o planșetă. Clasică.

– Și pentru ce e?

Vânzătoarea oftă.

Era limpede că se săturase de atâția idioți pentru ziua respectivă. Luând planșeta de pe raft, o puse pe tejghea, în fața lui Tatarski.

– O puneți pe o foaie de hârtie, zise ea. Sau o atașați la o imprimantă cu cleștișorii ăștia. Aici puneți hârtia și reduceți cât se poate de mult viteza imprimantei. E mai ușor dacă folosiți o rolă. În deschizătura asta puneți mâinile – uite așa, o să vă arăt. Apoi intrați în contact cu spiritul și vă lăsați mâinile să se miște liber. Penița va scrie textul obținut.

– Ascultați, zise Tatarski, nu trebuie să vă supărați, dar vreau să știu adevărul – ce spirit?

– Dacă o cumpărați, vă spun.

Tatarski își scoase portofelul și numără banii necesari. Pentru o bucățică de pal lăcuit pe trei rotițe, planșeta costa remarcabil de mult – și această

disproporție între preț și obiect inspira o încredere pe care niciun fel de explicații, oricât de complexe, nu ar fi putut-o inspira.

– Poftiți, spuse el punând bancnotele pe tejghea. Așadar, cu ce spirit o să intru în contact?

– Răspunsul la această întrebare depinde de nivelul forței dumneavoastră personale, spuse vânzătoarea, și mai ales de credința dumneavoastră în existența spiritelor. Dacă stabiliți un dialog interior după metoda descrisă în volumul al doilea, atunci intrați în contact cu un spirit abstract. Dacă sunteți creștin sau satanist, se poate și cu unele concrete… Care vă interesează?

Tatarski ridică din umeri.

Fata ridică un cristal pe care-l purta la gât pe un șnur negru din piele și se uită două, trei secunde prin el în centrul frunții lui Tatarski.

– Ce profesie aveți? întrebă ea. Cu ce vă ocupați?

– Cu reclamele, răspunse Tatarski.

Fata băgă mâna sub tejghea, scoase de acolo un caiet obișnuit de matematică și răsfoi îndelung paginile acoperite cu niște tabele completate cu un scris mărunt.

– Pentru dumneavoastră, spuse ea într-un târziu, cel mai bine este să considerați textul obținut o eliberare a energiei psihice subconștiente prin intermediul aptitudinilor mobilizatoare ale scrisului. Un fel de curățire a grajdurilor lui Augias, potrivită pentru un lucrător în domeniul publicității. Această abordare supără cel mai puțin spiritele.

– Stați așa, mă scuzați, zise Tatarski, adică vreți să spuneți că spiritele se vor supăra aflând că lucrez în publicitate?

– Cred că da. De aceea, cea mai bună apărare împotriva mâniei lor ar fi să le puneți la îndoială existența. La urma urmelor, totul pe lumea asta este o chestiune de interpretare, iar descrierea cvasiștiințifică a unei ședințe de spiritism este la fel de adecvată ca oricare alta. Și atunci, orice spirit luminat va fi de acord că nu există.

– Interesant. Și cum ghicesc spiritele că lucrez în publicitate? Ce, mi-e scris în frunte?

– Nu, spuse vânzătoarea. Pe reclamă scrie că e din fruntea dumneavoastră.

Tatarski era cât pe ce să se arate ofensat de aceste cuvinte, dar, după ce se gândi puțin, își dădu seama că se putea simți chiar flatat.

– Știți, spuse el, dacă o să mai am nevoie de consultații în materie de spirite, o să mai trec pe la dumneavoastră. Nu vă deranjează?

– Totul este în mâinile lui Allah, răspunse fata.

– Dați-mi voie, se întoarse brusc spre ea un tânăr cu pupilele dilatate, care până atunci privise liniștit într-un glob uriaș de cristal. Cum adică totul? Și conștiința lui Buddha? Căci mâinile lui Allah nu sunt decât în conștiința lui Buddha. Sper că nu aveți de gând să contestați asta!

Fata de la tejghea zâmbi politicos.

– Sigur că nu, zise ea. Mâinile lui Allah nu există decât în conștiința lui Buddha. Numai că și conștiința lui Buddha se află în mâinile lui Allah.

– După cum scria Ishikawa Takuboku, interveni un cumpărător mohorât cu înfățișare mefistofelică, apropiindu-se de tejghea, lăsați, lăsați această ceartă… Mi s-a spus că aveați broșura lui Swami Jigalkin, *Gândurile estivale ale unei ființe samsarice*. Puteți să vă uitați? Poate pe raftul acela, nu, nu, uite acolo, în stânga, sub tibia aceea…

Homo zapiens

Planșeta arăta pe masă ca un tanc în piața centrală a unui mic oraș european. Sticla închisă de Johnny Walker de alături amintea de primărie. Vinul roșu pe care-l băuse Tatarski se potrivea și el în acest cadru. Recipientul său – o sticlă lungă și îngustă – semăna cu o catedrală gotică ocupată de comitetul orășenesc de partid, iar pustietatea dinăuntrul acestei sticle amintea de găunoșenia ideologică a comunismului, de lipsa de sens a vărsărilor de sânge din istorie și de criza generală a ideii ruse. Lipindu-și buzele de gâtul ei, Tatarski bău ce mai rămăsese din vin și azvârli sticla goală în coșul pentru hârtii. „Revoluția de catifea", se gândi el.

Stătea la masă îmbrăcat în tricoul cu inscripția *Rage Against the Machine* și termina de citit instrucțiunile planșetei. Penița cu heliu pe care o cumpărase de la metrou se potrivi fără efort în deschizătură, și el o fixă cu un șurub. Era suspendată pe un arc slab, care trebuia s-o țină fixă pe hârtie. Hârtia – un teanc întreg – era deja sub planșetă. Putea începe.

Privind prin cameră, era gata să pună mâinile pe planșetă, dar deodată se ridică nervos, traversă încăperea, se întoarse, apoi trase jaluzelele de la ferestre. După ce mai stătu un pic pe gânduri, aprinse

lumânarea de pe masă. Alte pregătiri ar fi fost de-a dreptul caraghioase. De fapt, caraghioase fuseseră și acestea.

Așezându-se la masă, puse mâinile pe planșetă. „Așa", își zise el, „și acum? Ar trebui să spun ceva cu voce tare sau nu?".

– Chem spiritul lui Che Guevara. Chem spiritul lui Che Guevara, zise el și deodată se gândi că nu trebuia doar să invoce spiritul, ci și să-i pună o întrebare. Voiam să știu… ei, să spunem, ceva nou despre reclamă, ceva ce n-a fost la Al Ries sau la amicul Ogilvy. Ca să înțeleg mai bine decât oricine.

În aceeași clipă, planșeta tremură epileptic sub palmele lui și penița pusă în deschizătură trasă în partea de sus a hârtiei niște litere mari de tipar:

IDENȚIALISMUL CA STADIU
SUPREM AL DUALISMULUI

Tatarski își trase repede mâinile și se uită speriat la scris câteva secunde. Apoi puse mâinile la loc și planșeta începu din nou să se miște, dar de data aceasta literele ieșeau de sub peniță mărunte și clare:

Inițial, aceste gânduri erau destinate revistei forțelor armate cubaneze, Oliva Verde. *Dar ar fi o prostie să insistăm asupra unor detalii atât de mărunte acum, când știm precis că întregul plan al existenței în care sunt publicate reviste și acționează forțe armate nu este decât o succesiune de momente de conștiență, unite numai prin aceea că în fiecare moment este prezentă ideea celor anterioare. Deși această succesiune este neîntreruptă încă din timpuri imemoriale, simpla conștiență nu este niciodată conștientă de sine. De aceea, condiția omului în viață este deplorabilă.*

Marele luptător pentru eliberarea omenirii Siddhartha Gautama a arătat însă în multe dintre scrierile sale că principala cauză a condiției deplorabile a omului în viață este, înainte de toate, însăși reprezentarea despre existența umană, viață și condiția deplorabilității, adică dualismul care ne face să împărțim în subiect și obiect ceea ce, de fapt, nu a existat și nu va exista niciodată.

Tatarski scoase foaia scrisă, puse mâinile pe planșetă și aceasta începu iar să scrijelească:

Siddhartha Gautama a reușit să transmită acest adevăr simplu multor oameni, pentru că în vremea lui sentimentele erau simple și puternice, iar lumea lăuntrică era limpede și netulburată. Un cuvânt auzit putea să schimbe complet viața unui om și să-l treacă într-o clipită pe malul celălalt, spre o libertate neîngrădită de nimic. Dar de atunci au trecut multe secole. Acum, la cuvintele lui Buddha au acces toți, dar salvarea o află puțini. Asta are legătură, fără îndoială, cu noua situație culturală, pe care textele vechi ale tuturor religiilor o numeau „evul întunecat", situație ce avea să vină.

Tovarăși de luptă!

Acest ev întunecat a sosit. Și acest lucru este determinat în primul rând de rolul pe care au început să-l joace în viața omului așa-numiții generatori psiho-vizuali sau obiectele de tipul al doilea.

Susținând că dualismul este provocat de împărțirea arbitrară a lumii în subiect și obiect, Buddha avea în vedere împărțirea subiect-obiect numărul unu. Principala trăsătură distinctivă a evului întunecat este faptul că influența hotărâtoare asupra vieții umane o are împărțirea subiect-obiect numărul doi, care pe vremea lui Buddha pur și simplu nu exista.

Pentru a lămuri ce se înțelege prin obiectele numărul unu și obiectele numărul doi, vom da un exemplu banal: televizorul. Când televizorul este închis, el reprezintă un obiect numărul unu. Nu este altceva decât o cutie cu un perete din sticlă, la care suntem liberi să ne uităm sau nu. Când privirea omului cade pe ecranul întunecat, mișcarea ochilor este coordonată exclusiv de impulsurile nervoase interne sau de procesele psihice care se petrec în conștiința lui. De pildă, un om poate să observe că ecranul este pătat de muște. Sau să decidă să cumpere un televizor de două ori mai mare. Sau să-și spună că ar fi bine să-l mute într-un alt colț. Televizorul nepus în funcțiune nu se deosebește prin nimic de obiectele cu care oamenii aveau de-a face în vremea lui Buddha, precum piatra, roua de pe firele de iarbă ori săgețile cu vârful despicat – într-un cuvânt, tot ce dădea Buddha ca exemplu în convorbirile sale.

Când însă televizorul este aprins, el se transformă dintr-un obiect numărul unu într-un obiect numărul doi. Devine un fenomen de o cu totul altă natură. Și chiar dacă, adeseori, cel care privește ecranul nu remarcă banala metamorfoză, ea este grandioasă. Pentru privitor, televizorul dispare ca obiect material, care are greutate, dimensiuni și alte caracteristici fizice. În schimb, el simte senzația prezenței într-un spațiu diferit, bine cunoscută tuturor celor adunați acolo.

Tatarski privi în jur, așteptându-se, în mod limpede, să vadă această adunare. Nu zări, firește, pe nimeni. Scoțând de sub planșetă și această foaie scrisă, socoti pentru câtă vreme va ajunge hârtia și își puse din nou palmele pe placa de lemn.

Tovarăși de luptă!
Singura întrebare este cine anume este prezent. Se poate spune că privitorul însuși? Repetăm întrebarea, deoarece este foarte importantă: se poate spune că televizorul privește la omul care îl privește?

Credem că nu. Și iată de ce: când omul se uita la televizorul închis, mișcarea ochilor săi și fluxul atenției sale erau coordonate de propriile impulsuri voluntare, fie și haotice. Ecranul întunecat, fără nicio imagine, nu exercita asupra lor niciun fel de influență, sau exercita, dar numai ca fundal.

Televizorul deschis nu transmite practic niciodată un aspect static cu o singură cameră nemișcată, de aceea imaginea lui nu reprezintă un fundal. Dimpotrivă, această imagine se schimbă tot timpul. La fiecare câteva secunde are loc fie o schimbare de cadru, fie o concentrare asupra unui obiect anume, fie o trecere la altă cameră – imaginea este modificată neîncetat de către operator și de către regizorul care se află în spatele lui. Această schimbare a imaginii se numește tehnomodificare.

Aici este necesară o mare atenție, căci următoarea situație este destul de greu de înțeles, deși esența ei este

foarte simplă. În plus, poate apărea senzația că este vorba despre un fenomen psihic caracteristic pentru sfârșitul celui de-al doilea mileniu.

Schimbarea imaginii de pe ecran ca rezultat al diferitelor tehnomodificări poate fi pusă în legătură cu un proces psihic virtual, care l-ar face pe observator să-și deplaseze atenția de la un eveniment la altul și să extragă ceea ce este mai interesant din ceea ce se petrece, adică să-și coordoneze atenția după cum o coordonează în locul lui echipa de filmare. Apare un posibil subiect al acestui proces psihic, care pe parcursul transmisiunii TV înlocuiește individul, pătrunzând în conștiința lui precum se strecoară o mână într-o mănușă de cauciuc.

Fenomenul este similar posedării de către un spirit; diferența constă în aceea că în acest caz spiritul nu există, ci există doar simptomele posedării. Acest spirit este virtual, dar în momentul în care telespectatorul permite echipei de filmare să îi deplaseze atenția după cum dorește de la un subiect la altul, este ca și cum s-ar transforma în el; spiritul, care nu există cu adevărat, îl posedă pe el și pe alte milioane de telespectatori.

Putem numi ceea ce se petrece o experiență de neființă colectivă, de vreme ce subiectul virtual care înlocuiește conștiința proprie a telespectatorului nu există în absolut – el nu este decât un efect, un rezultat al eforturilor colective ale inginerilor de montaj, operatorilor și regizorului. Pe de altă parte, pentru omul care se uită la televizor, nimic nu este mai real decât acest subiect virtual.

Ba mai mult, Lapsang Suchong de la mănăstirea Pu Er consideră că, în cazul în care un anumit program – de exemplu, un meci de fotbal – ar fi urmărit în același timp de mai mult de patru cincimi din populația Pământului, acest efect virtual ar părea capabil să întărească în conștiința comună a oamenilor viziunea karmică a unui plan de existență ale cărui urmări pot fi imprevizibile (este perfect posibil ca alături de iadul metalelor topite, iadul copacilor tăiați etc. să apară un nou iad – acela al campionatului de fotbal etern). Dar calculele lui nu sunt verificate, și, în orice caz, această idee aparține viitorului. Pe noi nu ne interesează perspectivele înspăimântătoare ale zilei de mâine, ci nu mai puțin înspăimântătoarea realitate a zilei de azi.

Vom trage prima concluzie. Obiectul numărul doi, adică televizorul deschis, corespunde subiectului numărul doi, adică telespectatorului virtual, care și-ar dirija atenția exact după cum îl ghidează echipa de regie și montaj. Sentimentele și gândurile, secreția de adrenalină și de alți hormoni din organismul telespectatorului sunt dictate de operatorul din afară și sunt determinate de calculele altcuiva. Și, desigur, subiectul numărul unu nu observă momentul în care este înlocuit de subiectul numărul doi, iar după înlocuire nu mai are pe cine observa – subiectul numărul doi nu este real.

El nu este însă ireal pur și simplu (acest termen se poate aplica, în esență, la orice în lumea umană). Nu există cuvinte pentru a descrie gradul lui de irealitate. Este o îngrămădire de irealități aruncate unele peste altele, un castel construit în aer, a cărui temelie este o prăpastie. Se poate naște întrebarea: ce rost are să tot pritocim aceste irealități, evaluând măsura irealității lor? Această distincție între subiectele de tipul unu și cele de tipul doi este însă foarte importantă.

Subiectul numărul unu crede că realitatea este lumea materială. Subiectul numărul doi crede că realitatea este lumea materială arătată la televizor.

Fiind un subiect al unei false diviziuni subiect–obiect, subiectul numărul unu este iluzoriu. Dar în mișcarea haotică a gândurilor și stărilor sale există, oricum, un telespectator – se poate spune metaforic că subiectul numărul unu se uită constant la o emisiune despre sine, uitând treptat că este un spectator și identificându-se cu emisiunea.

Din acest punct de vedere, subiectul numărul doi este ceva complet neverosimil și indescriptibil. Este o emisiune TV care se uită la o altă emisiune TV. La acest proces participă emoții și gânduri, dar lipsește cu desăvârșire cel în a cărui conștiință apar ele.

Trecerea rapidă a televizorului de pe un program pe altul, în fuga de reclame, se numește zapping. *Gândirea burgheză a cercetat destul de amănunțit starea psihică a omului care se cufundă în* zapping *și tiparul corespunzător de gândire care devine treptat un fundament al lumii moderne. Dar tipul de* zapping *analizat de cercetătorii acestui fenomen corespunde schimbării canalelor de către telespectator.*

Schimbările din telespectator, care sunt determinate de regizor și operator (adică inducția forțată a subiectului numărul doi ca rezultat al tehnomodificării) constituie un alt tip de zapping, *coercitiv, al cărui studiu este, practic, blocat în toate țările, cu excepția Buthanului, unde televiziunea este interzisă. Dar* zapping-*ul coercitiv prin care televizorul se transformă în pupitrul de control al manipulării de la distanță a telespectatorilor nu este numai una dintre metodele de organizare a succesiunii de imagini, ci fundamentul televiziunii, principalul mod prin care domeniul publicitar-informațional acționează asupra conștiinței. De aceea, subiectul de tipul doi va fi numit în continuare* Homo Zapiens, *sau* HZ.

Repetăm această concluzie extrem de importantă: așa cum telespectatorul, nevrând să se uite la calupul de reclame, schimbă canalul, tot astfel tehnomodificările rapide și imprevizibile ale imaginii îl schimbă pe telespectator. Trecând în starea de Homo Zapiens, *devine el însuși o emisiune TV condusă de la distanță și își va petrece cea mai mare parte a vieții în această stare.*

Tovarăși de luptă! Situația omului modern nu este doar deplorabilă – am putea spune că ea lipsește cu desăvârșire, deoarece omul aproape că nu mai există. Nu mai există nimic spre care ai putea să arăți spunând: „Iată, acesta este Homo Zapiens.“ HZ *nu este decât o luminiscență reziduală a unui suflet adormit; este un film despre facerea altui film, difuzat la televizor într-o casă pustie.*

Apare, pe bună dreptate, întrebarea: de ce a ajuns omul modern într-o astfel de situație? Cine încearcă să-l transforme pe și așa rătăcitul Homo Sapiens *într-un metru cub de vid, sub formă de* HZ*?*

Răspunsul este, firește, limpede: nimeni. Dar nu vom zăbovi asupra absurdului amar al situației. Pentru a o înțelege mai bine, să ne amintim că principala cauză a existenței televiziunii este funcția ei publicitară, legată de circulația banilor. De aceea, trebuie să ne referim la domeniul gândirii umane cunoscut ca economie.

Economie se numește pseudoștiința care studiază relațiile iluzorii ale subiecților de tipul unu și doi pe fondul procesului halucinant al îmbogățirii lor imaginare.

Din punctul de vedere al acestei discipline, fiecare om constituie o celulă a organismului pe care economiștii antici îl numeau mammon. *În materialele didactice, frontul eliberării lui totale și definitive se numește simplu ORANUS (tradus prin „gurăfund"). Aceasta răspunde mai mult naturii lui reale și lasă mai puțin loc speculațiilor mistice. Fiecare dintre aceste celule, adică omul văzut ca entitate economică, are o membrană psihosocială diferită, ce permite trecerea banilor (care joacă în organismul oranusului rolul sângelui sau al limfei) înăuntru și în afară. Din punct de vedere economic, sarcina fiecărei celule a* mammon*-ului este să permită intrarea unor sume de bani cât mai mari și ieșirea unora cât mai mici de sub membrană.*

Dar imperativ pentru existența oranusului ca întreg este ca structura celulară să fie scăldată permanent de un flux cât mai mare de bani. De aceea, în procesul evoluției sale (el aflându-se pe scara evoluției aproape de nivelul unei moluște), oranusul dezvoltă aparența unui sistem nervos elementar, așa-numit „media", a cărui bază este televiziunea. Acest sistem nervos trimite în organismul virtual impulsuri nervoase care controlează activitatea celulelor-monade.

Impulsurile respective sunt de trei tipuri. Ele se numesc wow*-impulsuri (de la interjecția comercială* wow!*) orale, anale și dislocante.*

Wow*-impulsul oral determină celula să ingereze bani, pentru a distruge suferința provocată de conflictul dintre imaginea sinelui și imaginea ideală a „sinelui superior", creată de reclamă. Remarcăm că nu este vorba despre lucrurile care se pot cumpăra cu bani pentru a întruchipa acest „sine" ideal, ci despre bani ca atare. Într-adevăr, mulți milionari umblă în zdrențe și conduc mașini ieftine – dar, ca să-ți permiți acest lux, trebuie să fii milionar. Un om sărac în situația asta ar suferi nespus de o disonanță cognitivă, deoarece mulți săraci se străduiesc, cu ultimii lor bani, să se îmbrace scump și bine.*

Wow*-impulsul anal determină celula să elimine bani, pentru a experimenta plăcerea dată de suprapunerea imaginilor menționate anterior.*

Cele două impulsuri descrise – ingerarea banilor și eliminarea lor – se află în opoziție; wow*-impulsul anal acționează într-o formă mascată, iar omul crede că plăcerea este legată nu de actul în sine al pierderii banilor, ci de posedarea unui obiect sau a altuia. Deși este evident că, de pildă, un ceas de 50 000 de dolari ca obiect fizic nu-i poate aduce cuiva mai multă plăcere decât un ceas de 50, suma de bani are o importanță covârșitoare.*

Wow*-impulsurile oral și anal se numesc astfel prin analogie cu funcțiile sfincterelor; ele ar trebui puse mai degrabă în relație cu intrarea și ieșirea. Senzația provocată de ele este similară cu un soi de asfixie psihică sau, dimpotrivă, cu o hiperventilație. Cea mai mare inervare oralo-anală este obținută la o masă de joc de cazinou sau în timpul unei speculații la bursă, deși metodele de* wow*-stimulare pot varia.*

Impulsul dislocant atacă și dislocă din conștiința omului toate procesele psihice care pot împiedica

identificarea totală cu celula oranusului. El apare atunci când din stimulul psihic lipsesc elemente oralo-anale. Impulsul dislocant este un semnal de bruiaj care blochează transmisiunea unui canal radio nedorit, generând interferențe intense. Acțiunea lui este minunat exprimată în dictoanele Money talks, bullshit walks[15] *și* If you are so clever show me your money[16]. *Fără acest impuls, oranusul nu ar putea să determine oamenii să-și îndeplinească rolul de celule. Sub acțiunea impulsului dislocant, care blochează toate micile procese psihice nelegate direct de circulația banilor, lumea începe să se perceapă exclusiv ca întruchipare a oranusului. Aceasta produce un rezultat înspăimântător. Iată cum își descria viziunea un broker de la Bursa de Valori din Londra: „Lumea este locul unde businessul întâlnește banii."*

Nu este exagerat să spunem că această stare psihică este larg răspândită. Tot ceea ce face obiectul de studiu al economiei, sociologiei și culturologiei este, în esență, descrierea proceselor metabolice și somatice ale oranusului.

Oranusul este prin natura sa un organism virtual primitiv de tip parazitar. Particularitatea lui constă însă în aceea că nu se atașează de un alt organism, ci face din alte organisme celulele sale. Fiecare celulă a sa este o ființă omenească cu posibilități nelimitate și înzestrată cu dreptul la libertate. Paradoxul este că oranusul ca organism se află mult mai jos pe scara evoluției decât oricare dintre celulele sale. El nu este capabil nici de gândire abstractă, nici chiar de autoreflecție. Se poate spune că bine-cunoscutul ochi în triunghi înfățișat pe bancnota de un dolar nu vede, de fapt, nimic. El a fost pur și simplu mâzgălit pe o piramidă de un artist din orașul Odessa, atât. De aceea, pentru a nu-i stârni pe conspirologii cu tendințe schizofrenice, ar fi mai bine să-l ascundem sub o bandă neagră…

Lui Tatarski îi veni în minte un gând neașteptat. Lăsă planșeta, luă un creion în care băgă o mină roșie și, cu un scris rapid, aproape ilizibil, făcu o listă într-un colț:

Clip pentru ochelarii Ray-Ban: eliberarea Ducelui, la sfârșit – în prim-plan, Otto Skorzeny[17]; pe legătura de la ochi scrie „Ray-Ban". 2) Să nu uit – clip/panou recl. pentru Sony Black Trinitron. Statuia Libertății. În mână, în loc de faclă, ține un tub strălucitor de televizor.
După ce se mai gândi un pic, înlocui „Sony" cu „Panasonic" și adăugă: „Iar în loc de carte, programul TV." Apoi, cu un vag sentiment de rușine, puse din nou palmele pe planșetă. Aceasta rămase într-o nemișcare ofensată. Tatarski așteptă un minut. Nu se întâmplă nimic. Totuși, profesionistul din el fusese mai puternic decât romanticul, și trebuia să plătească pentru asta.

Îi mai veni o idee. Puse din nou mâna pe creion și adăugă sub prima însemnare:
Clip/panou recl. pentru Sony Black Trinitron. În prim-plan, mâneca unei tunici. Degetele strivesc o Herzegovina Flor[18] și o rostogolesc pe masă. O voce:

– N-ați văzut pipa mea, tovarășe Gorki?

– Am aruncat-o, tovarășe Stalin.

– Păi de ce?

– Pentru că, tovarășe Stalin, conducătorul proletariatului mondial nu poate avea decât o pipă Trinitron Plus!

(Pos. variantă: Matsushita – monitoare ViewSonic.) De gândit.

Așezându-și din nou mâinile pe planșetă, Tatarski era aproape convins că nu avea să se mai întâmple nimic și că spiritul nu avea să-i ierte trădarea. Dar îndată ce degetele atinseră suprafața rece din lemn, planșeta sări din loc:

Oranusul nu are nici urechi, nici nas, nici ochi, nici minte și, desigur, nu este nicidecum o întruchipare a răului sau dracul gol, cum afirmă mulți reprezentanți ai businessului religios. El nu dorește nimic, deoarece pur și simplu nu este capabil să-și dorească ceva abstract. Este un polip negânditor, lipsit de emoții sau intenții, care absoarbe și elimină vid. Fiecare celulă a sa este potențial capabilă să conștientizeze că, de fapt, nu ea este o celulă a oranusului, ci, dimpotrivă, oranusul este un obiect neînsemnat al minții sale. Tocmai pentru blocarea acestei posibilități îi este necesar oranusului impulsul dislocant.

Înainte, oranusul avea doar un sistem nervos vegetativ; apariția mass-mediei electronice arată că în procesul evoluției el a căpătat unul central. Principala terminație nervoasă a oranusului, care ajunge la fiecare om, este, în zilele noastre, televizorul. Am explicat deja cum conștiința telespectatorului este înlocuită de conștiința unui Homo Zapiens *virtual. Să analizăm acum mecanismul de acțiune al celor trei* wow-*impulsuri.*

Un om într-o stare normală e, teoretic, capabil să identifice wow-*impulsurile și să li se opună. Dar un* Homo Zapiens, *contopit inconștient cu emisiunea TV, nu mai este o personalitate, ci pur și simplu o stare. Subiectul numărul doi nu este capabil să analizeze ceea ce se petrece, așa cum o înregistrare la magnetofon nu este capabilă să cânte precum cocoșul. Până și iluzia evaluării critice a ceea ce se petrece pe ecran constituie o parte din procesul psihic de inducție.*

La fiecare câteva minute, în emisiunea TV – adică în conștiința subiectului numărul doi – are loc o demonstrație de clipuri publicitare, fiecare dintre acestea constituind o combinație complexă și elaborată de wow-*impulsuri anale, orale și dislocante, ce intră în rezonanță cu diferitele straturi culturale ale psihicului.*

Ca să facem o analogie grosolană cu procesele fizice, pacientul este, mai întâi, anesteziat (înlocuirea subiectului numărul unu cu subiectul numărul doi), apoi trece printr-o ședință rapidă de hipnoză, care îi consolidează amintirea despre toate aceste etape printr-o relație de reflex condiționat.

La un moment dat, subiectul numărul doi închide televizorul și se transformă din nou în subiectul numărul unu, adică într-un om obișnuit. După aceea nu mai primește direct cele trei wow-*impulsuri. Dar apare un efect asemănător unei magnetizări reziduale. Mintea începe să capete singură toate aceste impulsuri. Ele apar spontan și se confundă cu fundalul pe care apar toate celelalte gânduri. Dacă subiectul în starea* HZ *este supus acțiunii celor trei* wow-*impulsuri, atunci, prin revenirea la starea normală, el se supune acțiunii celor trei* wow-*factori generați automat de mintea sa.*

Căderea continuă și regulată a omului în starea de HZ *și expunerea la* wow-*impulsul dislocant duc la faptul*

că în conștiință apare un filtru ce permite absorbirea numai a acelei informații saturate de wow-*conținut oralo-anal. De aceea, omul nu mai are nici măcar posibilitatea de a-și pune întrebări despre adevărata sa natură.*

Dar ce înseamnă adevărata natură?

În virtutea unei serii de circumstanțe asupra cărora nu este cazul să insistăm aici, fiecare poate răspunde numai singur la această întrebare. Oricât de jalnică ar fi starea unui om obișnuit, el are totuși posibilitatea de a afla răspuns. În ce-l privește pe subiectul numărul doi, pentru el această posibilitate nu există, pentru că el însuși nu există. Cu toate acestea (sau poate tocmai de aceea), sistemul media al oranusului care transmite cele trei wow-*impulsuri prin spațiul informatic pune în fața lui* HZ *problema identificării.*

Și aici începe partea cea mai interesantă și paradoxală. Cum subiectul numărul doi nu mai are niciun fel de natură interioară, singura posibilitate de rezolvare pentru el este să se definească prin intermediul unei combinații arătate la televizorul obiectelor materiale, care în mod vădit nu îl reprezintă nici pe el, nici o parte constitutivă a lui. Asta amintește de teologia apofatică, unde Dumnezeu este definit prin ceea ce nu este, numai că aici avem de-a face cu antropologia apofatică.

Pentru subiectul numărul doi, răspunsul la întrebarea „Ce sunt eu?" poate suna într-un singur fel: „Eu sunt cel care conduce mașina asta, locuiește în casa asta, poartă hainele astea". Autoidentificarea este posibilă numai prin alcătuirea unei liste de produse folosite, iar transformarea – numai printr-o schimbare a acestei liste.

De aceea, majoritatea obiectelor pentru care se face reclamă au legătură cu un anumit tip de personalitate, cu o trăsătură de caracter, cu o înclinație sau o proprietate. Ca rezultat apare o combinație perfect convingătoare a acestor proprietăți, înclinații și trăsături, capabilă să producă impresia de personalitate reală. Numărul combinațiilor posibile este, practic, nelimitat, la fel și posibilitatea de alegere. Reclama formulează acest lucru astfel: „Sunt un om calm și încrezător în sine, de aceea îmi cumpăr papuci roșii." Subiectul de tipul doi care vrea să adauge la colecția lui de proprietăți calmul și încrederea în sine realizează acest lucru reținând că trebuie să-și cumpere papuci roșii, ceea ce se și întâmplă sub influența wow-*factorului anal. În cazul clasic, stimularea oralo-anală creează un cerc închis, ca în faimosul exemplu cu șarpele care își înghite coada: este necesar un milion de dolari pentru a-ți cumpăra o casă într-un cartier scump, casa este necesară ca să ai prin ce să te plimbi în papuci roșii, iar papucii roșii sunt necesari pentru a-ți asigura calmul și încrederea în sine care să-ți permită să câștigi un milion de dolari, ca să-ți cumperi o casă într-un cartier scump, prin care să poți să te plimbi în papuci roșii, asigurându-ți, astfel, calmul și încrederea în sine.*

Când stimularea oralo-anală creează cercul închis, se poate considera că scopul magiei publicitare a fost atins: se naște o structură iluzorie care nu are un centru, deși toate obiectele și proprietățile se leagă unele de altele prin funcția acestui centru, numită identity.

Identity *este subiectul de tipul doi aflat în acel stadiu de dezvoltare în care este capabil să existe de sine stătător, fără activarea continuă a celor trei* wow

-impulsuri, ci numai sub acțiunea a trei wow-*factori reziduali, generați independent de mintea lui.*

Identity *este un ego fals, și cu asta am spus tot. Gândirea burgheză, analizând situația omului modern, consideră desprinderea brutală de* identity *și întoarcerea la ego o mare victorie spirituală. Și poate că așa și este, deoarece egoul nu există în mod relativ, după cum nici* identity *nu există în mod absolut. Singura problemă e că acest lucru este imposibil, căci nu are cine să se desprindă, de ce să se desprindă sau în ce scop să se desprindă. Cu toate acestea, putem presupune că lozincile „Înapoi la ego!" sau „Înainte, spre ego!" capătă în această situație dacă nu un sens, măcar o confirmare estetică.*

Aplicarea celor trei wow-*factori la procesele mai subtile care au loc în psihicul uman dă naștere întregii varietăți mediocre a culturii contemporane. Un rol deosebit îl joacă aici impulsul dislocant. El se aseamănă cu zgomotul unui ciocan pneumatic, care acoperă orice alt sunet. Toți stimulii externi, în afară de cel* wow-*oral și* wow-*anal, sunt eliminați, și omul își pierde interesul față de orice lucru căruia îi lipsește componenta orală sau anală. În mica noastră lucrare, nu analizăm latura sexuală a publicității, dar observăm că sexul este din ce în ce mai des atrăgător numai pentru că simbolizează energia vitală care poate fi transformată în bani – și nu invers. Acest lucru poate fi confirmat de orice psihanalist competent. Omul contemporan încearcă o profundă neîncredere în, practic, orice nu are legătură cu ingerarea sau eliminarea de bani.*

În afară, aceasta se manifestă prin faptul că viața devine din ce în ce mai plictisitoare, iar oamenii, din ce în ce mai reci și mai calculați. În știința burgheză, noul cod de comportament este explicat de regulă prin încercarea de a păstra și a conserva energia emoțională aflată în relație cu necesitățile economiei corporatiste a stilului de viață contemporan. În realitate însă, emoțiile nu devin mai puține în viața omului. Dar acțiunea continuă a wow-*factorului dislocant face ca întreaga energie emoțională a omului să se concentreze în domeniul proceselor psihice legate de* wow-*tematica orală sau anală. Mulți specialiști burghezi intuiesc rolul mijloacelor de comunicare în masă în deplasarea de paradigmă ce are loc, dar, după cum spunea tovarășul Allende junior: „Caută o pisică neagră care nu a existat niciodată într-o cameră întunecată care nu va exista niciodată." Deși ajung să numească televiziunea o proteză pentru eul stafidit și uscat sau să spună că mass-media hiperbolizează o personalitate care a devenit ireală, ei continuă să scape din vedere esențialul.*

Numai o personalitate care a fost reală poate să devină ireală. Pentru a se stafidi și a se usca, acest „eu" trebuie mai întâi să existe. Mai sus, și, deopotrivă, în lucrările noastre anterioare (vezi Problema rusă *și* Cedera Luminosa*), am arătat întreaga eroare a acestei abordări. Sub acțiunea* wow-*factorului dislocant, cultura și arta evului întunecat se reduc la o tematică oralo-anală. Principala trăsătură a acestei arte poate fi definită pe scurt ca gurăfundism.*

Servieta neagră, plină cu teancuri de bancnote de o sută de dolari, a devenit deja cel mai important simbol cultural și un element central al majorității filmelor și cărților, iar traiectoria deplasării ei prin viață, firul conducător al subiectului. Mai precis, tocmai prezența în creația artistică a acestei mari serviete negre generează

interesul emoțional al publicului față de ceea ce se petrece pe ecran sau în text. Remarcăm că, în unele cazuri, servieta cu bani nu este prezentă direct; atunci, funcția ei este îndeplinită fie de participarea așa-numitelor „staruri", despre care se știe prea bine că o au acasă, fie de informația inoportună despre bugetul filmului și succesul de casă. Iar în viitor nu se va mai produce nici o singură operă de artă întâmplător; nu este departe momentul în care vor apărea cărți și filme al căror conținut principal va fi o odă mascată pentru Coca-Cola și un atac la Pepsi-Cola sau invers.

Sub acțiunea concertată a impulsurilor oralo-anale, în om este încurajat un auditor intern (o variantă caracteristică economiei de piață pentru „comintern"). El evaluează continuu realitatea numai prin evaluarea proprietății și îndeplinește o funcție punitivă, silind conștiința să sufere imens din cauza disonanței cognitive. Wow-*impulsului oral îi corespunde eticheta de* loser[19] *aplicată de auditorul intern.* Wow-*impulsului anal, eticheta de* winner[20]. Wow-*impulsului dislocant îi corespunde situația în care auditorul intern aplică simultan etichetele de* winner *și de* loser.

Putem numi câteva tipuri stabile de identity. *Acestea sunt:*

a) wow-*tipul oral (*pattern-*ul predominant în jurul căruia se organizează viața psihică și emoțională este dorința obsesivă de bani);*

b) wow-*tipul anal (*pattern-*ul predominant este eliminarea voluptuoasă de bani sau manipularea unor obiecte care îi înlocuiesc, numit și* wow-*exhibiționism anal);*

c) wow-*tipul dislocant (în posibilă combinație cu oricare dintre primele două tipuri) – când se atinge o insensibilitate efectivă față de orice stimul în afară de cei oralo-anali.*

Relativitatea acestei clasificări rezidă în faptul că una și aceeași identity *poate fi anală pentru cei aflați mai jos în* wow-*ierarhie și orală pentru cei aflați mai sus (desigur, nu există „*identity *în sine" – este vorba despre un pur epifenomen).* Wow-*ierarhia liniară, alcătuită din mulțimea de* identities, *se numește linie corporatistă. Aceasta este motorul etern al societății; secretul său constă în aceea că orice* identity *trebuie să se verifice în relație cu alta, care se află cu o mică treaptă mai sus. În folclor, acest mare principiu este reflectat în expresia* to keep up with the Joneses[21].

Oamenii organizați după principiul liniei corporatiste amintesc de peștii atârnați pe o sfoară. Numai că, în cazul nostru, acești pești sunt încă vii. Mai mult decât atât, sub acțiunea wow-*factorilor oral și anal, ei dau impresia că se deplasează de-a lungul liniei corporatiste într-o direcție care lor li se pare a fi ascendentă. Ceea ce-i determină să facă acest lucru este instinctul sau, dacă vreți, tinderea către un sens al vieții. Iar sensul vieții, din punctul de vedere al metafizicii economice, este transformarea* identity-*ului oral în cel anal.*

Situația nu se limitează la faptul că subiectul aflat sub acțiunea celor trei wow-*factori reziduali este forțat să se perceapă pe sine ca* identity. *Intrând în contact cu un alt om, el vede și în locul acestuia o* identity. *Absolut tot*

ce poate caracteriza un om este deja corelat de cultura evului întunecat cu sistemul de coordonate oralo-anal și plasat în contextul gurăfundismului infinit.

Wow-*omul dislocant analizează orice întâlnește ca pe un clip saturat de informație comercială. Înfățișarea exterioară a altui om, discursul și comportamentul său sunt imediat interpretate ca un set de* wow-*simboluri. Este inițiat un proces necontrolat foarte rapid, care constă în urmările impulsurilor anale, orale și dislocante ce apar și dispar în conștiință, determinând relațiile pe care le au oamenii unii cu alții.* Homo homini lupus est, *spune un inspirat dicton latin. Dar omul nu mai este de mult lup pentru om. Omul nu este pentru om nici măcar* image-maker, *nici* dealer, *nici* killer, *și nici distribuitor exclusiv, după cum afirmă sociologii moderni. Totul e mult mai ciudat și mai simplu. Omul este pentru om* wow *– și nu pentru om, ci tot pentru un* wow. *Astfel încât, proiectat pe sistemul contemporan de coordonate culturale, acest dicton latin sună astfel:* Wow Wow Wow!

Acesta se referă nu numai la oameni, ci în general la tot ce intră în sfera noastră de atenție. Evaluând ceea ce privim, încercăm o tristețe adâncă dacă nu întâlnim stimulii familiari. Are loc un fel de binarizare a percepției noastre: orice fenomen este plasat pe combinația liniară a vectorilor anal și oral. Orice image *are o expresie pecuniară precisă. Chiar dacă este pronunțat necomercială, se naște întrebarea ce valoare comercială are acest tip de necomercial. De aici și senzația cunoscută oricui că totul se reduce la bani.*

Și, într-adevăr, totul se reduce la bani – deoarece banii au fost reduși de mult la ei înșiși, iar restul este interzis. Tresăririle oralo-anale devin singura reacție psihică permisă. Orice altă activitate a minții este blocată.

Subiectul de tipul doi este absolut mecanizat, pentru că este un ecou al proceselor electromagnetice din tubul televizorului. Singura libertate pe care o are este libertatea de a spune Wow! *la cumpărarea următorului produs care, de regulă, este un nou televizor. Tocmai de aceea impulsurile care guvernează oranusul se numesc* wow-*impulsuri, iar ideologia inconștientă a idealismului se numește* wow-*erism. În ce privește* wow-*erismul corespunzător regimului politic, acesta e numit uneori telecrație sau mediacrație, pentru că obiectul opțiunilor (și chiar și subiectul lor, după cum s-a arătat anterior) îl constituie emisiunea TV. Trebuie să amintim că noțiunea de „democrație", folosită adeseori în mijloacele moderne de comunicare în masă, nu este câtuși de puțin aceeași noțiune de „democrație" care a fost răspândită în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea. Sunt așa-numitele omonime; vechiul termen „democrație" s-a format de la grecescul* demos, *iar cel nou, de la sintagma* demo-version.

Să tragem așadar concluziile.

Idențialismul este dualismul aflat în stadiul de dezvoltare în care cele mai mari corporații încheie scindarea conștiinței umane care, sub acțiunea neîntreruptă a wow-*impulsurilor oral, anal și dislocant, începe să genereze independent trei* wow-*factori, rezultând dislocarea temeinică și permanentă a personalității și apariția în locul ei a așa-numitei* identity. *Idențialismul este un dualism care are trei caracteristici. Este un dualism a) mort; b) putred; c) digitalizat.*

Se pot da numeroase definiții termenului identity, *dar nu are absolut niciun sens, de vreme ce oricum nu există în mod real. Iar dacă în etapele anterioare ale istoriei omenirii se putea vorbi despre asuprirea omului de către om sau a omului de către noțiunile abstracte, în epoca identialismului nu se mai poate vorbi despre asuprire. În etapa identialismului dispare complet din câmpul vizual cel pentru a cărui libertate s-ar putea lupta.*

De aceea, sfârșitul lumii, despre care au vorbit atâta creștinii și către care duce inevitabil wow-*erizarea conștiinței, va fi absolut inofensiv în toate sensurile – căci dispare cel pe care pericolul l-ar fi putut înspăimânta. Sfârșitul lumii va fi, pur și simplu, o emisiune TV. Și asta, tovarăși de luptă, ne umple pe toți de un indescriptibil extaz.*

Che Guevara,

Muntele Shumeru, eternitatea, vara.

– Iar Sumer. Suntem toți sumerieni, șopti încet Tatarski și ridică ochii.

În spatele jaluzelelor tremura lumina cenușie a unei noi zile. În stânga planșetei se afla un teanc de hârtii scrise, iar pe el îl dureau crunt mușchii obosiți ai antebrațelor. Singurul lucru pe care și-l amintea din toate cele scrise era expresia „gândire burgheză". Ridicându-se de la masă, se îndreptă spre pat și se prăbuși îmbrăcat în el.

„Dar ce-o fi aia gândire burgheză?" se întrebă el. „Dracu' știe. Probabil ceva legat de bani. Ce altceva?"

Portul liniștit

În liftul care-l ducea pe Tatarski la noul său loc de muncă era un singur graffiti, dar unul care se făcea înțeles pe loc: undeva în apropiere bătea însăși inima businessului publicitar. Desenul era o variațiune pe o temă clasică: reclama la whiskyul Jim Beam, unde un hamburger banal evolua spre un sendviș complex, cu mai multe straturi, sendvișul, spre o baghetă și mai sofisticată, iar bagheta devenea la loc hamburgerul banal, ceea ce demonstra: totul se întoarce la origini. Cu litere mari, tridimensionale, care lăsau o umbră lungă, desenată, pe peretele liftului scria:

PULA

Dedesubt, cu litere mărunte, era repetat sloganul pentru Jim Beam:

YOU ALWAYS GET BACK
TO THE BASICS[22].

Faptul că întregul lanț al evoluției sugerat de inscripție fusese omis îl încânta pe Tatarski – simțea în această exprimare laconică tușa unui maestru. În afară de asta, în ciuda riscului de limitare a temei, în text era și o urmă de freudism.

Artistul necunoscut era, după toate probabilitățile, unul dintre cei doi colegi ai lui care

lucrau pentru Hanin. Aceștia se numeau Serioja și Maliuta și se aflau, practic, într-un contrast total. Serioja, un blondin scund și slăbuț cu ochelari cu ramă aurie, se străduia din toate puterile să semene a copywriter occidental, dar fiindcă nu știa cum arată, de fapt, un copywriter occidental și se baza numai pe propriile idei ciudate în materie, producea impresia a ceva înduioșător de rusesc și aproape mort.

Maliuta, un zdrahon sănătos, îmbrăcat într-un costum jegos de jeans, era tovarășul de suferință al lui Tatarski – și el suferea în urma atracției unor părinți romantici față de numele surprinzătoare și rare. Dar asta nu-i apropia. Când începu să vorbească cu Tatarski pe tema lui favorită, geopolitica, acesta îi spuse că, după părerea lui, conținutul ei era, în mare, conflictul nerezolvat dintre emisfera dreaptă și cea stângă, care există la unii oameni din naștere. După aceea, Maliuta începu să se poarte cam neprietenos cu el.

Maliuta era, în general, un tip înspăimântător. Era un antisemit înflăcărat, nu pentru că ar fi avut vreun motiv să nu-i placă evreii, ci pentru că se străduia din toate puterile să-și păstreze un *image* de patriot, presupunând logic că era singura șansă pentru un om care purta numele „Maliuta". Și toate tabloidele analitice în care Maliuta găsea descrierea lumii erau de acord că antisemitismul este un element obligatoriu al imaginii patriotului. De aceea, ca rezultat al eforturilor îndelungate de a-și crea o personalitate, Maliuta începea să amintească mai degrabă de un răufăcător din mafia libaneză întruchipat într-un film de acțiune idiot cu buget redus, ceea ce-l făcea pe Tatarski să se întrebe serios dacă filmele astea cu buget redus erau chiar atât de idioate sau aveau rafinamentul de a transforma realitatea după imaginea lor.

Când se cunoscuseră, Tatarski și cei doi colaboratori ai lui Hanin făcuseră schimb de mape cu lucrările lor; era în asta ceva similar cu comportamentul unor câini, care la prima întâlnire se amușină unii pe alții. Răsfoind lucrările din mapa lui Maliuta, Tatarski oftă de câteva ori. Același viitor pe care el îl descrisese în joacă în conceptul pentru Sprite (imaginea populară a esteticii pseudoslave, tot mai limpede vizibilă prin fumul negru al unei lovituri militare) se ridica în toată măreția lui din aceste pagini copiate la indigo. Tatarski fu zguduit mai cu seamă de scenariul clipului pentru motocicletele Harley-Davidson:

O stradă dintr-un mic orășel rusesc. În prim-plan, o motocicletă neclară, în ceață, se înfățișează amenințător privitorului. În depărtare se înalță o biserică, bate un clopot. Tocmai s-a terminat slujba, și strada se umple de oameni. Printre trecători sunt doi tineri în cămăși roșii lăsate peste pantaloni – probabil elevi la liceul militar în vacanță. Detaliu: în prim-plan, ghidonul și rezervorul unei motociclete, în spate, eroii noștri, privind intens motocicleta. Detaliu: niște degete sparg semințe de floarea-soarelui. Detaliu: cei doi eroi schimbă priviri; unul îi spune celuilalt:

– Pe sergentul plutonului nostru îl chema Harley. Era o fiară tipul. Dar a dat-o pe băutură.

– Păi de ce? întreabă al doilea.

– De-aia. Nu mai e viață pentru ruși.

Următorul cadru: pe ușa unei clădiri iese un evreu hasidim de proporții uriașe, îmbrăcat într-o geacă neagră de piele și purtând o pălărie neagră cu boruri largi, de sub care-i ies perciunii cârlionțați. Pe lângă el, eroii noștri par mici și slăbuți – fără să vrea, se dau înapoi. Hasidimul se urcă pe motocicletă, o pornește cu zgomot și, în câteva secunde, dispare din cadru – nu mai rămâne decât un nor albastru de benzină. Eroii noștri se privesc din nou. Cel care pomenise de sergent scuipă o coajă de sămânță și spune cu un oftat:

– Oare câți ani o să-i mai călărească Davidsonii pe Harleyi? Trezește-te, Rusie!

(Sau: „Istorie universală. Harley-Davidson." E posibilă și o variantă mai blândă a sloganului: „Motocicleta Harley. Fără Davidson nu merge.")

Tatarski crezu la început că este o parodie și abia din alte texte ale lui Maliuta pricepu că floarea-soarelui și cojile de semințe erau pentru el elemente estetice pozitive: convins de tabloidele analitice că semințele de floarea-soarelui sunt legate pe veci de imaginea patriotului, Maliuta își cultiva dragostea pentru ele cu aceeași consecvență cu care își cultiva antisemitismul.

Al doilea copywriter, Serioja, răsfoia cu orele reviste occidentale și traducea sloganuri publicitare cu dicționarul, socotind că ceea ce merge pentru un aspirator pe o emisferă poate să meargă foarte bine pentru un ceas de perete care ticăia pe cealaltă. Într-o limbă engleză corectă, îl descosea îndelung pe dealerul care-i procura cocaina, un pakistanez pe nume Ali, despre codurile și formulele culturale la care făceau trimitere reclamele occidentale. Ali locuise multă vreme în Los Angeles și putea, dacă nu să explice o bună parte dintre nelămuriri, măcar să mintă convingător în legătură cu ceea ce nu pricepea nici el. Poate că datorită cunoașterii profunde a teoriei reclamei și a culturii occidentale în general, Serioja prețui foarte mult prima lucrare a lui Tatarski, întemeiată pe *wow*-tehnica secretă învățată din ședința de spiritism cu El Comandante. Era o reclamă pentru o agenție de turism care organiza excursii la Acapulco. Sloganul suna astfel:

WOW! ACAPULCOPSIS NOW!

– Tare, zise scurt Serioja și îi strânse viguros mâna lui Tatarski.

Acesta, la rândul său, admira sincer una dintre lucrările mai vechi ale lui Serioja, pe care autorul o considera nereușită:

Nu, nu mai ești marinar… Așa îți reproșează prietenii indiferența față de un nou asalt. Dar tu le răspunzi cu un zâmbet. Nici n-ai fost vreodată marinar – ai plutit doar, viața întreagă, spre acest port liniștit.

FONDUL DE PENSII „PORTUL LINIȘTIT"

Maliuta nu folosea niciodată revistele occidentale – citea fie tabloide, fie *Amurgul idolilor*, deschis mereu în același loc. Dar în scurt timp, Tatarski observă cu uimire că, în ciuda acestor diferențe serioase în orientarea spirituală și personalitate, Serioja și Maliuta

erau la fel de adânc cufundați în bezna infinită a gurăfundismului. Acest lucru se manifesta într-o mulțime de amănunte și trăsături. De pildă, povestindu-i lui Tatarski despre o cunoștință comună, i-o descriseră pe rând în următorii termeni:

– Ei, știi, zise Serioja, psihologic e ceva de genul unui broker începător, care ia 600 de dolari pe lună, dar își propune ca până la sfârșitul anului să ajungă la 1 500…

– Și de-aia, adăugă Maliuta ridicând un deget, dacă se duce cu gagica la Pizza Hut și cheltuiește acolo vreo 40 de dolari pentru două persoane, i se pare că e mare chestie.

Imediat după această frază, Maliuta fu covârșit de acțiunea *wow*-factorului anal: scoțându-și telefonul mobil scump, îl răsuci în mâini și dădu un apel absolut inutil.

În plus, Serioja și Maliuta realizaseră produse uluitor de asemănătoare – Tatarski înțelese când găsi în mapele lor două lucrări destinate aceluiași obiect.

Cu două sau trei săptămâni înainte de intrarea lui pe statul de plată al lui Hanin, se primise o comandă importantă. Niște indivizi obscuri, care trebuiau să vândă urgent un lot mare de adidași falși, îi comandaseră lui Hanin o reclamă la Nike – aceasta era marca pe care o copiau papucii lor de mușama. Intenționaseră să vândă marfa pe piețele din jurul orașului, dar lotul era atât de mare, încât indivizii cei obscuri, după niște mișcări misterioase în fața calculatoarelor, hotărâseră să plătească o reclamă televizată ca să grăbească afacerea. Așadar, doriseră o reclamă impresionantă – „una care să-i stârnească pe loc", după cum spunea unul dintre ei. Hanin i-a dat două variante, a lui Serioja și a lui Maliuta. Serioja, care citise în timp ce lucrase nu mai puțin de zece manuale de publicitate în limba engleză, crease urmă- torul text:

*În proiect este folosită o Trimitere Culturală Americană (*American Cultural Reference*), bine cunoscută consumatorului rus din mijloacele de comunicare în masă,* scria el respectuos, *și anume sinuciderea în masă a membrilor grupului ocult Heaven's Gate din San Diego, cu unicul scop al transcenderii în corpul subtil pentru a putea călători pe o cometă. După cum se știe, toți cei care s-au omorât erau întinși pe niște paturi simple, suprapuse; înregistrarea video s-a făcut numai în alb-negru. Fețele celor decedați erau acoperite de o pânză neagră simplă, iar în picioare purtau adidași negri Nike cu sigla albă, așa-numita* swoosh. *Varianta de scenariu propusă e construită estetic pe baza unui clip de pe internet dedicat acestui eveniment – imaginea de pe ecranul televizorului reproduce ecranul monitorului, în centrul căruia se repetă cadrele cunoscute ce amintesc de filmul CNN. În final, după ce tălpile nemișcate cu inscripția „Nike" au fost expuse destul timp, în cadru apare tăblia unui pat cu o hârtie Whatman lipită pe ea; cu marker negru e desenată o* swoosh *care seamănă cu o cometă:*

Camera coboară, și se vede sloganul, scris tot cu marker:

JUST DO IT.

În timpul lucrului la scenariu, Maliuta nu citise nimic altceva decât niște tabloide murdare și câteva dintre așa-numitele gazete patriotice, cu interpretarea lor sumbru-escatologică a evenimentelor. În schimb, se uitase la multe filme. Varianta lui arăta astfel:

O stradă dintr-un mic sat vietnamez pierdut în junglă. În prim-plan, un atelier tipic pentru țările din Lumea a Treia al firmei Nike – aflăm asta din inscripția Nike sweatshop No. 1567903 *de deasupra ușii. În jur se înalță arbori tropicali și zornăie o bucată de șină atârnată de barieră în loc de clopot. La intrarea în atelier stă un vietnamez cu un Kalașnikov automat, îmbrăcat în pantaloni kaki și cămașă neagră, amintind de filmul* Vânătorul de cerbi. *Detaliu: mâinile pe automat. Camera intră pe ușă și vedem două șiruri de mese de lucru la care stau muncitori în lanțuri. Priveliștea ne face să ne amintim de vâslașii la galeră din filmul* Ben-Hur. *Toți muncitorii sunt îmbrăcați în uniforme militare americane incredibil de vechi, uzate și rupte. Sunt ultimii prizonieri de război americani. Pe mesele din fața lor sunt adidași Nike aflați în diferite faze de lucru. Toți prizonierii au bărbi negre ondulate și nasuri coroiate.* (Ultima frază era adăugată cu pixul printre rânduri – pesemne lui Maliuta îi venise ideea după ce se tipărise textul.) *Sunt nemulțumiți de ceva – mai întâi murmură încet, apoi încep să bată cu adidașii neterminați în mese. Se aud strigăte: „Cerem o întâlnire cu consulul american! Cerem venirea comisarului ONU!" Deodată se pornește o rafală de mitralieră în tavan și zgomotul se stinge pe loc.*

În ușă stă vietnamezul în cămașă neagră, cu automatul fumegând în mâini. Ochii tuturor celor din încăpere sunt îndreptați spre el. Vietnamezul mângâie tandru mitraliera, apoi întinde degetul arătător spre masa cea mai apropiată, pe care zac niște adidași neterminați, și spune într-o engleză stricată:

– Just do it!

O voce în fundal: „Nike. Binele învinge mereu!"

Găsindu-l la un moment dat pe Hanin singur în birou, Tatarski îl întrebă:

– Spuneți-mi, lucrările astea ale lui Maliuta mai și trec?

– Trec, zise Hanin punând deoparte cartea pe care o citea. Sigur că trec. Că adidașii or fi ei americani, dar trebuie să-i vinzi mentalității rusești. De aceea, toate astea sunt foarte potrivite. Sigur, mai redactăm un pic, să nu încalce legea.

– Și ce, clienților le place?

– Clienții noștri sunt de așa natură, încât trebuie să le explicăm noi ce le place și ce nu. Și-apoi, de ce ne comandă nouă reclama?

Tatarski ridică din umeri.

– Nu, spune, spune.

– Ca să-și vândă marfa.

– Asta cu vândutul mărfii e în America.

– Păi atunci ca să se simtă importanți.

– Asta era acum trei ani, zise Hanin didactic. Acum e altfel. Acum clientul vrea să le arate marilor oameni care urmăresc atent ce se petrece pe ecran și în viață că poate să ia și să arunce un milion de dolari la coșul de gunoi. De aceea, cu cât e mai proastă reclama lui, cu atât mai bine. Telespectatorii rămân cu impresia

că atât cel care a comandat reclama, cât și cei care au creat-o sunt niște cretini, dar aici – Hanin ridică un deget și abordă o privire înțeleaptă –, în creierul observatorului, ajunge un impuls care îl face să se întrebe cât a costat. Și concluzia în legătură cu cel care a comandat reclama este că o fi el un cretin absolut, dar afacerea îi merge așa de bine, că poate să trimită în eter orice rahat de câte ori vrea. Și nu poate fi nimic mai bun decât această reclamă. Unui astfel de om i se acordă credit oriunde fără nicio obiecție.

– Sofisticat, zise Tatarski.

– Păi, da. Nu citești asta în Al Ries.

– Dar de unde se poate acumula o asemenea profundă cunoaștere a vieții? întrebă Tatarski.

– Chiar din viață, răspunse cu tâlc Hanin.

Tatarski se uită la cartea care se afla pe masă în fața lui. Arăta exact ca o ediție secretă din Dale Carnegie pentru membrii Comitetului Central – pe copertă era un număr de exemplar din trei cifre și dedesubt era bătut la mașină titlul: *Businessul virtual și comunicațiile*. În carte erau puse câteva semne; pe unul dintre ele, Tatarski citi însemnarea: „Sugest. schizoblocuri."

– E o chestie despre computere? întrebă el.

Luând cartea, Hanin o ascunse în sertarul biroului.

– Nu, zise el fără tragere de inimă. Pur și simplu, despre businessul virtual.

– Ce-i aia?

– Pe scurt, zise Hanin, este businessul în care principalele mărfuri sunt spațiul și timpul.

– Cum adică?

– Păi ca la noi. Uite, țara asta nu mai produce nimic de mult. Ai făcut vreodată măcar un proiect de reclamă la un obiect produs în Rusia?

– Nu-mi aduc aminte, răspunse Tatarski. Deși, stați, a fost unul – pentru Kalașnikov. Dar asta poate fi socotită o reclamă de *image*.

– Exact, zise Hanin. În ce constă principala caracteristică a miracolului economic rusesc? Principala caracteristică a miracolului economic rusesc constă în aceea că economia se afundă tot mai adânc în rahat, în timp ce afacerile se dezvoltă, se consolidează și ies în arena internațională. Acum gândește-te: cu ce fac comerț oamenii pe care-i vezi în jur?

– Cu ce?

– Cu ceva total imaterial. Cu timp de emisie și spațiu publicitar – în reviste sau pe străzi. Dar timpul singur nu poate fi de emisie, așa cum spațiul nu poate fi publicitar. Primul care a reușit să lege spațiul și timpul printr-o a patra dimensiune a fost fizicianul Einstein. El avea o teorie a relativității – poate ai auzit. Puterea sovietică a făcut același lucru, dar în mod paradoxal – asta știi: a aliniat deținuții, le-a dat lopeți și le-a ordonat să sape tranșee lângă gard până la prânz. Iar acum acest lucru se realizează foarte simplu – un minut de emisie în prime-time costă la fel ca două coloane color într-un ziar central.

– Adică banii sunt a patra dimensiune? în- trebă Tatarski.

Hanin dădu afirmativ din cap.

– Mai mult decât atât, zise el, din punctul de vedere al fenomenologiei monetare, ei sunt substanța

din care e construită lumea. Era un filozof american pe nume Robert Pirsig, care considera că lumea e constituită din valori morale. În anii '60 așa o fi părut – știi tu, Beatles, LSD, chestii de-astea. De-atunci s-au lămurit multe. Ai auzit de greva cosmonauților?

– Parcă am auzit ceva, răspunse Tatarski, amintindu-și vag un articol de ziar.

– Cosmonauții noștri primesc douăzeci, treizeci de mii de dolari pe un zbor. Cei americani, două sau trei sute. Și ai noștri au zis: nu mai zburăm pe treizeci de mii de parai, vrem să zburăm și noi pe trei sute. Ce înseamnă asta? Asta înseamnă că, de fapt, ei nu zboară spre punctele luminoase ale unor stele nevăzute, ci spre sume concrete în valută forte. Asta și este natura cosmosului. Iar caracterul neliniar al spațiului și al timpului se exprimă prin faptul că noi și americanii ardem aceeași cantitate de combustibil și zburăm același număr de kilometri ca să ajungem la sume de bani complet diferite. Și în asta constă unul dintre principalele secrete ale universului…

Hanin tăcu brusc și își aprinse o țigară.

– Pe scurt, acum încă nu e totul clar până la capăt, zise el, încheind vădit conversația, dar eu cred că, în principiu, rubla este inepuizabilă, la fel ca dolarul. Și acum du-te la treabă.

– Dar pot să citesc și eu cândva cărticica aia? întrebă Tatarski, arătând cu capul spre birou, unde Hanin își ascunsese manualul secret. Pentru dezvoltarea mea generală?

– Cu timpul, zise Hanin și surâse dulce.

Dar Tatarski începu să se descurce și fără manuale secrete în comunicațiile epocii businessului virtual. După cum pricepu repede, observând comportamentul colegilor de serviciu, baza acestor comunicații era așa-numitul PR negru sau, cum pronunța în întregime Hanin, *black public relations*. Când Tatarski auzi pentru prima dată aceste cuvinte, în sufletul lui reînvie, pentru o clipă, bardul de la Facultatea de Litere, care cânta cu voce macabră de bas: „Negru piar, sub jugul sorții…" Dar nu exista niciun fel de romantism în spatele acestei îmbinări de cuvinte piratate. Și îi lipseau complet acele conotații negative pe care i le conferă scientologii și alți adepți ai lui Ron Hubbard, care înțeleg prin PR negativ un atac realizat prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă.

Totul era exact pe dos – reclama, ca și celelalte aspecte ale activității umane pe întinderile reci ale Rusiei, se împletea implacabil cu circulația banilor negri, ceea ce, în practică, însemna două lucruri. În primul rând, jurnaliștii își înșelau bucuroși ziarele și revistele, primind bani negri de la cei care se nimereau oarecum firesc în câmpul atenției lor – îi plăteau nu numai restaurantele care voiau să fie comparate cu Maxim, ci și scriitorii care voiau să fie comparați cu Márquez, astfel că granița dintre literatură și critica de restaurant devenea tot mai subțire și mai arbitrară. În al doilea rând, copywriterii își înșelau cu plăcere agențiile, găsindu-și prin ele clienți și apoi încheind cu aceștia acorduri verbale pe la spatele șefilor. Uitându-se bine în jur, Tatarski păși cu grijă pe acest teren, unde avu succes pe loc.

De prima dată îi trecu un proiect pentru un distribuitor de jeanși Diesel, bazat pe folclorul rus. Era o variantă grosolană, ba chiar ordinară, compusă de Tatarski în spiritul „Necola pentru Nicola". Secvențele vizuale erau următoarele: lângă un motor diesel uriaș, plin de ulei și păcură, stăteau doi tonți grăsuți și mustăcioși, amândoi în pielea goală (e drept, acesta era ecoul călătoriei nerealizate spre vest cu reclama la țigările West). Alături era malul unui râu cu o fâșie de nisip; după picăturile mari de pe trupurile celor doi prieteni, era limpede că tocmai ieșiseră din apă. Acoperindu-și rușinea cu mâinile, ei se uitau mirați în ochii privitorului. Textul spunea:

IVAN ILICI ȘI CU MINE
LA UN DIESEL MEȘTEREAM.
EU SUNT TONT ȘI EL E TUT,
DIESELUL NI S-A FUTUT!

De obicei, Tatarski avea de-a face cu manageri de PR, dar de data asta a fost chemat la coproprietarul firmei care urma să devină distribuitor Diesel. Acesta era un tânăr posac și corect. După ce citi de câteva ori cele două pagini aduse de Tatarski, chicoti, se gândi, își sună secretara și îi ceru să pregătească hârtiile. După jumătate de oră, Tatarski ieșea uluit în stradă, purtând în buzunarul interior un plic în care se aflau două mii jumate de dolari și un contract de cedare totală și necondiționată a tuturor drepturilor pentru această creație firmei tânărului.

Această pleașcă era de-a dreptul fantastică pentru vremurile noi. În încercarea de a nu lăsa din mână coada azurie a succesului, Tatarski produse imediat ceva similar. Imitația lui de folclor era destul de vulgară (de altfel, asta nu influența valoarea de piață), și speranța era doar în cantitatea mică de cuvinte folosite:

MANKĂI EU, DE ZIUA EI,
UN COLIER DE BEERS I-OI DA
ȘI DE LA CARTIER CERCEI —
SĂ NE-O TRAGEM POATE-O VREA!

Trimiterea era absolut precisă – se păstra chiar și alăturarea dintre marcă și acțiunea trivială. Tatarski avea chiar vaga bănuială că ieșise din Lethe pentru a-i fi eroină însăși acea Manka din ultima lui poezie („Ce e vara – e o toamnă"), iar cerceii și colierul erau plata de la un ordin masonic internațional pentru trădarea băii cu păianjeni care avusese loc până la urmă. Dar alungă imediat acest gând, ca nefuncțional. În general, îi era greu să creadă că de curând petrecuse atâta timp în căutarea unor rime fără sens, pe care de mult le nega poezia democrațiilor de piață. Părea pur și simplu inimaginabil că în urmă cu numai câțiva ani viața era atât de liniștită și fără obligații, că puteai risipi kilowați de eforturi mentale pe niște noduli morți, absolut irecuperabili, ai spiritului.

A doua poezioară suna atât de fals, încât, conform tuturor conceptelor irațională ce guvernau viața moscovită, era pur și simplu obligatoriu să treacă. Dar nu reuși să ajungă la reprezentantul De Beers, sau măcar la PR-ul firmei; avea senzația că sare în sus și atinge cu mâinile un pustiu învăluit într-o tăcere

respectuoasă. Armani, după cum a aflat mai târziu, nu-și făcea deloc reclamă în Moscova, deoarece aici nu avea nici măcar un butic. Cerceii au atârnat în conștiința lui cât doi Esenini minusculi, și fiorul popular primăvăratic din sufletul său s-a stins.

După vreo două luni, Tatarski își lămuri un amănunt foarte supărător: se pare că viitorul distribuitor Diesel îl plătise nu pentru că ar fi hotărât să-i folosească textul în reclamă, ci mai degrabă din motive superstițios-mistice. Pe asociatul lui și principalul finanțist al firmei îl chema tocmai Ivan Ilici, și Tatarski fusese plătit într-o încercare de a se răscumpăra față de șamanul rău și atotștiitor care ghicise prea mult. Îl consolă însă vestea că și lor li se futuse dieselul: Ivan Ilici și asociatul lui nu fuseseră acceptați ca distribuitori.

Cu toate acestea, PR-ul negru era un fenomen mai larg și mai semnificativ decât un simplu mod de existență a organismelor proteice în epoca celei de-a patra puteri. Dar Tatarski nu reușea nicicum să lege diferitele presupuneri despre natura acestui fenomen într-o explicație limpede și completă. Parcă-i mai trebuia ceva.

Public relations *constituie felul în care se raportează oamenii unii la alții* – nota el confuz în agenda sa. *Oamenii vor să câștige ca să capete libertatea sau măcar un moment de respiro în eforturile lor neîncetate. Iar noi, copywriterii, transformăm atât de mult realitatea în ochii* target-*ului, încât libertatea începe să fie simbolizată ba de un fier de călcat, ba de un tampon cu aripioare, ba de o limonadă. Pentru asta suntem plătiți. Noi revărsăm asta asupra lor de pe ecran, iar ei o revarsă apoi unii asupra altora și asupra noastră, a autorilor – este ca o contaminare radioactivă, unde nu mai are importanță cine a detonat bomba. Toți se străduiesc să-și demonstreze unii altora că au ajuns deja la libertate, și, în consecință, sub acoperirea comunicării și a prieteniei, noi nu facem altceva decât să revărsăm unii asupra altora paltoane negre, telefoane mobile și decapotabile cu scaune de piele. E un cerc închis. Acest cerc închis se numește PR negru.*

Tatarski se adâncise atât de mult în gândurile despre natura acestui fenomen, că nu se miră deloc când Hanin îl opri la un moment dat pe coridor, îl apucă de un nasture și îi spuse:

– Văd că PR-ul negru ți-e cât se poate de clar.

– Aproape, zise el automat, deoarece tocmai se gândea la această temă. Doar că îmi lipsește un element central.

– Și o să-ți spun eu care. Îți lipsește înțelegerea faptului că *black public relations* există numai în teorie. În viață se manifestă PR-ul gri.

– Interesant, se aprinse Tatarski, foarte interesant! Uluitor! Și ce înseamnă asta în practică?

– În practică, asta înseamnă că trebuie să plătești.

Tatarski tresări. Gândurile care i se învârtejeau începoșate în cap se risipiră într-o clipită, lăsând în urmă o înspăimântătoare limpezime.

– Cum adică? întrebă el stins.

Hanin îl luă de braț și-l trase după el pe coridor.

– Ai luat două miare pe Diesel? îl întrebă el.

– Da, recunoscu Tatarski cu jumătate de gură.

Hanin dădu să îndoaie degetul mijlociu și pe cel inelar, astfel încât să pară că face gestul cunoscut, dar să nu fie sigur.

– Acu' ține minte, zise el încet. Câtă vreme lucrezi aici, lucrezi pentru mine. În toate sensurile. De aceea, calculele arată că un miar este al meu. Sau vrei să ieși pe cont propriu?

– Păi eu… Cu plăcere, șopti șocat Tatarski. Adică în niciun caz nu vreau… Adică vreau. Și eu intenționam să mă achit, dar nu știam cum să aduc vorba.

– Nu te rușina. Cine știe ce se poate înțelege. Știi ceva? Vino să-mi faci o vizită azi. Bem ceva, stăm de vorbă. Și-mi aduci și mălaiul cu ocazia asta.

Hanin locuia într-un apartament mare, proaspăt renovat, unde pe Tatarski îl uluiră ușile din stejar cu broaște aurite – ceea ce-l ului era că lemnul se crăpase deja și crăpăturile groase de un deget fuseseră umplute cu chit. Șeful îl întâmpină gata beat. Era într-o dispoziție minunată – când Tatarski îi întinse încă din prag plicul, el se încruntă și dădu din mână, ca și cum l-ar fi mâhnit această grabă meschină, dar în prelungirea acestui gest luă plicul și îl ascunse imediat undeva.

– Să mergem, zise el. Liza a pregătit ceva de mâncare.

Liza era o femeie înaltă, cu fața roșie de la prea multe exfolieri cosmetice. Îl servi pe Tatarski cu sarmale. El le ura încă din fragedă copilărie, când le credea bebeluși fierți de vii. Ca să-și înăbușe repulsia, bău multă vodcă și, când se ajunse la desert, era aproape în aceeași stare de ebrietate ca Hanin, drept care comunicarea deveni semnificativ mai ușoară.

– Ce aveți acolo? întrebă el, arătând cu capul spre perete.

Acolo era atârnată o reproducere a unei pancarte staliniste: steaguri roșii grele, cu ciucuri galbeni, în mijlocul cărora se înălța veselă clădirea albăstruie a universității. Pancarta era evident mai bătrână decât Tatarski cu vreo douăzeci de ani, dar desenul era cât se poate de proaspăt.

– Aia? Aia a făcut-o pe computer un băiat care a lucrat la noi înaintea ta, răspunse Hanin. Vezi, acolo au fost secera și ciocanul și steaua, dar el le-a scos și în locul lor a pus „Coca-Cola" și „Coke".

– Chiar, zise uimit Tatarski. Și nici nu observi de prima dată – sunt la fel de galbene.

– Dacă te uiți bine, observi. Pancarta asta stătea înainte deasupra biroului meu, dar băieții începuseră să se bosumfle. Maliuta s-a supărat din cauza steagului, iar Serioja, din cauza inscripțiilor cu „Coca-Cola". A trebuit s-o aduc acasă.

– Maliuta s-a supărat? se miră Tatarski. Păi și el are deasupra biroului inscripții din astea… Ați văzut ce și-a lipit ieri?

– Încă nu.

– Deasupra biroului scrie: „Cum stăm cu banii?" Până aici e bine, impulsul ăsta putem să-l înțelegem. Dar acum, dedesubt, a apărut următorul text: „Brandul, fiecare, o legendă are. Orice Lizavetă are o planetă. Orișice Avram are un program."

– Și ce-i cu asta?

Tatarski simți deodată că Hanin chiar nu vedea nimic ciudat în acest dicton. Mai mult, și el încetase brusc să mai vadă în el ceva ciudat.

– N-am înțeles ce înseamnă asta: „Brandul, fiecare, o legendă are."

– Legendă? Așa se traduce la noi expresia *brand essence*. Adică expresia concentrată a oricărei politici de imagine. De pildă, legenda mărcii Marlboro e țara bărbaților adevărați. Legenda mărcii Parliament e jazzul și așa mai departe. Ce, nu știi?

– Ba știu, sigur că știu. Drept cine mă luați? Doar că-i o traducere foarte ciudată.

– Ce să-i faci, zise Hanin. Asia.

Tatarski se ridică de la masă.

– Unde e toaleta? întrebă el.

– Ușa următoare, din bucătărie.

Ducându-se la toaletă, Tatarski zări cu coada ochiului o fotografie cu un colier de briliante sub care scria *De Beers. Diamonds are forever* [23], atârnată pe peretele de vizavi de ușă. Asta îl derută un pic, și câteva secunde se strădui să-și aducă aminte de ce venise acolo. Când reuși, rupse o bucată de hârtie igienică și scrise:

1) Esența brandului (legenda). De pus în toate conceptele în loc de „cristalizare psihologică".

2) Parliament cu tancuri pe pod – de schimbat sloganul. În loc de „fumul patriei", all that jazz. *Variantă de panou: Grebenșcikov* [24]*, stând în poziția lotus pe vârful unui deal, își aprinde o țigară. La orizont, cupolele bisericilor din Moscova. La poalele dealului, un drum pe care înaintează încet o coloană de tancuri. Slogan:*

PARLIAMENT
PÂNĂ NU ÎNCEPE JAZZUL.

Ascunzând hârtiuța în buzunarul de la piept și trăgând conspirativ apa, se întoarse în bucătărie și se duse direct la pancarta cu „Coca-Cola" pe steagul roșu.

– Absolut uimitoare, zise el. Da' cum se imprimă?

– Ce să zic. Ce-i așa extraordinar? Știi cum se spune „reclamă" în spaniolă? Hanin sughiță. *Propaganda*. Noi doi suntem lucrători în domeniul ideologic, dacă n-ai priceput încă. Propagandiști și agitatori. Eu, de altfel, tot în ideologie am lucrat și înainte. La nivel de ȚK VLKSM[25]. Toți prietenii mei sunt acum bancheri, numai eu... Îmi tot zic că n-am de ce să mă necăjesc. Înainte era: „Individul e nimic, colectivul e totul", iar acum „*Image*-ul e nimic, setea e totul". Agitatorul propagandist e nemuritor. Doar cuvintele se schimbă.

Tatarski fu cuprins de o presimțire îngrijorătoare.

– Auziți, zise el așezându-se la masă, dar nu s-a întâmplat să luați cuvântul la vreo adunare a activiștilor de partid din afara Moscovei?

– Ba da, răspunse Hanin. De ce?

– La Firsanovka?

– La Firsanovka.

– Asta era, zise Tatarski și dădu vodca peste cap. Am avut tot timpul senzația că vă cunosc de undeva, și nu puteam cu niciun chip să-mi amintesc unde vă mai văzusem. Numai că atunci nu aveați barbă.

– Da' ce, și tu ai fost la Firsanovka? întrebă Hanin cu veselă mirare.

– O dată, răspunse Tatarski. Ați urcat la tribună așa de mahmur, că am crezut că o să vomitați îndată ce-o să deschideți gura…

– Ei, cum vorbești așa în fața nevesti-mii… Deși, da, în principal de-aia ne și duceam acolo, să bem. Ce vremuri!

– Și ce s-a întâmplat? Ați rostit un asemenea discurs! continuă Tatarski. Pe atunci eram la Litere – tare m-ați emoționat. Vă invidiam. Pentru că îmi dădeam seama că eu n-o să învăț niciodată să manevrez astfel cuvintele. Nu au niciun sens, dar se înlănțuie în așa fel încât deodată înțelegi totul. Adică nu înțelegi ce vrea să spună omul, fiindcă el chiar nu vrea să spună nimic, ci înțelegi totul despre viață. Cred că de aceea se și țineau aceste adunări ale activiștilor. În seara aceea m-am așezat să scriu un sonet, și în loc de asta m-am îmbătat.

– Dar mai ții minte despre ce am vorbit? în- trebă Hanin.

Se vedea că-i făcea plăcere să-și amintească.

– Păi ceva despre congresul al XXVII-lea și însem- nătatea lui.

Hanin își drese glasul.

– Eu cred că vouă, activiștilor komsomoliști, spuse el cu glas tare și intonație frumoasă, nu e nevoie să vă explic de ce hotărârile celui de-al XXVII-lea congres al partidului nostru sunt considerate nu numai importante, ci de-a dreptul epocale. Și totuși, diferența metodologică dintre aceste două noțiuni creează adeseori confuzii chiar și în mintea propagandiștilor și agitatorilor. Și doar propagandiștii și agitatorii sunt arhitecții zilei de mâine, ei nu trebuie să aibă niciun fel de neclarități în ce privește planul după care sunt chemați să clădească viitorul…

Sughițând zdravăn, își pierdu șirul.

– Uite, uite, zise Tatarski, acum chiar vă recunosc. Cel mai uimitor este că ne-ați explicat un ceas întreg diferența metodologică dintre caracterul important și cel epocal, și eu am înțeles perfect fiecare propoziție separată. Dar când încerci să înțelegi oricare două propoziții împreună, deja te lovești de un zid… Nu se poate. Și nici să redai cu cuvintele tale nu se poate. Deși, pe de altă parte… De pildă, cum trebuie să înțelegem „Just do it“? Și în ce constă diferența metodologică dintre „Just do it“ și „Just be“?

– Asta și explic, spuse Hanin turnând vodcă. E același lucru.

– Ce-oți fi bând atâta, oameni buni, prinse glas Liza, care tăcuse până atunci. Măcar să fi toastat și voi.

– Așa-i, ia zi un toast, zise Hanin și sughiță din nou. Da' știi, unul care să nu fie numai important, ci și epocal. Ca de la komsomolist la comunist, pricepi?

Ținându-se de masă, Tatarski se ridică în picioare. Stătu puțin pe gânduri, cu ochii la pancartă, apoi ridică paharul și rosti:

– Tovarăși! Să înecăm burghezia rusă în marea nesfârșită a imaginilor!

Timbrul babilonian

Ajungând acasă, Tatarski simți o energie pe care n-o mai simțise de mult. Metamorfozarea lui Hanin pusese întregul trecut recent într-o perspectivă atât de bizară, că după asta trebuia neapărat să se petreacă ceva miraculos. Gândindu-se de ce să se apuce, se plimbă neliniștit de câteva ori prin tot apartamentul și își aduse aminte de timbrul pe care-l cumpărase de la *Oameni sărmani* și care rămăsese în sertarul mesei – în tot acest timp, nu găsise un mijloc de a-l înghiți, și îi era și frică.

Apropiindu-se de masă, scoase timbrul din sertar și îl studie atent. Rânjea la el un chip cu o bărbuță ascuțită; necunoscutul avea pe cap o podoabă stranie – ceva între cască și scufie, cu margini foarte înguste. „Dacă are scufie", își zise Tatarski, „probabil că e un bufon. Înseamnă că o să fie vesel". Fără să mai stea pe gânduri, băgă timbrul în gură, îl mărunți cu dinții, transformându-l într-un cocoloș mic, și îl înghiți. După aceea se întinse pe divan și începu să aștepte.

Dar se cam plictisea să stea așa, degeaba. Se ridică, își aprinse o țigară și porni să se plimbe iar prin apartament. Apropiindu-se de debara, se gândi că după aventura din pădurea de la marginea Moscovei nu mai umblase în dosarul „Tihamat-2". Era un caz clasic de dislocare: nu-și amintise nici măcar o dată că intenționase să termine de citit materialele adunate acolo, deși, pe de altă parte, parcă n-ar fi uitat niciodată de asta. Se întâmplase exact același lucru ca și cu timbrul, căci ambele obiecte erau rezervate pentru acea împrejurare specială care în cursul unei vieți normale și fericite nu are loc niciodată. Tatarski luă dosarul cu șină de pe raftul de sus și se întoarse în cameră. În el erau mai multe fotografii, lipite pe foi de hârtie. Una dintre ele căzu când deschise dosarul și el o ridică de pe jos.

În poză era un fragment de basorelief – un cer în care fuseseră sculptate stele mari. În partea de jos a fotografiei se vedeau două palme ridicate, tăiate de marginea cadrului. Stelele sunt adevărate – străvechi, imense și vii. Acestea se stinseseră de mult pentru oameni și rămăseseră numai pentru eroii din piatră ai sculpturilor antediluviene. De fapt, se gândi Tatarski, stelele nu se prea schimbaseră de atunci – oamenii se schimbaseră. Fiecare stea era constituită dintr-un cerc central și opt raze ascuțite, între care se țeseau mănunchiuri de linii ondulate simetrice.

Observă că în jurul acestor linii se vedeau vag niște nervuri roșii-verzui, de parcă le-ar fi privit pe un monitor prost reglat. Suprafața lucioasă a fotografiei prinse un licăr ca de briliante în culorile curcubeului și scânteierea ei începu să atragă atenția mai mult decât însăși imaginea pe care o înfățișa. „Am pornit", își zise Tatarski. „Da' chiar, ce repede…"

Găsind pagina de pe care se dezlipise, dădu cu limba pe pata uscată de lipici și apoi fixă fotografia la loc. După aceea întoarse foaia cu atenție și o netezi cu palma, ca să se lipească mai bine. Privind următoarea poză, fu gata să scape dosarul din mână.

Era înfățișat același chip ca pe timbru. Fusese luat din alt unghi – din profil – , dar nu exista nici cea mai mică îndoială.

Era fotografia întreagă a aceluiași basorelief. Tatarski recunoscu fragmentul cu stele – acum acestea erau mici și abia se distingeau, iar mâinile întinse spre ele aparțineau, se pare, unui omuleț care încremenise pe acoperișul unei clădiri într-o poză de spaimă cumplită.

Figura centrală a basoreliefului, al cărei chip îl recunoscuse Tatarski, era de câteva ori mai mare decât omul de pe acoperiș și decât toți ceilalți oameni din jur. Era un bărbat cu un coif ascuțit din fier și cu un zâmbet misterios, aproape beat, pe buze. Chipul lui părea ciudat și chiar nelalocul lui în ilustrația antică – era atât de firesc, încât Tatarski ar fi putut crede cu ușurință că basorelieful nu fusese realizat cu trei mii de ani înainte, la Ninive, ci la sfârșitul anului trecut, la Erevan sau la Calcutta. În locul bărbii în formă de lopată, cu bucle simetrice, tipice pentru un sumerian antic, bărbatul avea un cioc subțirel, părând o combinație între cardinalul Richelieu, Unchiul Sam și tătuca Lenin.

Întoarse repede foaia și găsi textul care se referea la fotografie:

Enkidu (cel făcut de Enki) este un zeu-pescar, slujitor al zeului Enki (stăpânul pământului). Este zeul ocrotitor al Marii Loterii. Are grijă de iazuri și canale; în afară de aceasta, sunt bine-cunoscute descântecele închinate lui Enkidu împotriva diferitelor afecțiuni ale tractului digestiv. Este creat din țărână, precum Adam cel din Vechiul Testament; se credea că tăblițele de lut cu întrebări pentru Loterie sunt din trupul lui Enki, iar băutura rituală care se prepară în templul său, sângele lui Enki.

Îi era greu să citească: pricepea greu sensul, iar literele scânteiau și clipeau în culorile curcubeului. Începu să studieze amănunțit imaginea zeității. Enkidu era învăluit într-o mantie acoperită cu niște plăci ovale, iar în mâini ținea două mănunchiuri de sfori îndreptate în evantai spre pământ, amintind de Gulliver, pe care o armată de liliputani încerca să-l imobilizeze trăgând de frânghiile cu care îl legase de mâini. Nu erau în jur niciun fel de iazuri sau canale, de care se presupunea că trebuia să se ocupe Enkidu – el mergea printr-un oraș în flăcări, ale cărui clădiri de trei, patru etaje îi ajungeau până la talie. Sub picioarele lui zăceau prosternate trupuri cu mâinile întinse în față – privindu-le, Tatarski remarcă o legătură certă între arta sumeriană și realismul socialist. Detaliul cel mai interesant al imaginii erau sforile care ieșeau din mâinile lui Enkidu. Fiecare sfoară se termina cu o roată mare, în centrul căreia se afla un triunghi cu un ochi desenat grosolan în el. Pe sfori erau înșirate trupuri omenești, ca peștii pe care-i usca Tatarski demult, în copilărie, atârnându-i de sfoara undiței în curte.

Pe pagina următoare era un fragment mărit al basoreliefului, înfățișând omuleții înșirați pe o coardă. Simți o ușoară greață. Cu un naturalism respingător, basorelieful arăta cum frânghia intra în fiecare om prin gură și îi ieșea prin fund. Mâinile unora dintre oameni

erau desfăcute în lături, alții se țineau cu ele de cap, iar în spațiul dintre ei pândeau niște păsări cu capete mari. Tatarski citi mai departe:

Conform legendei, Endu, soția zeului Enki (în altă versiune, ipostaza lui feminină, care este neverosimilă; de asemenea, este posibilă identificarea sa cu figura lui Ișter), stătea odată pe malul unui canal și învârtea pe degete mătăniile din mărgele de curcubeu dăruite de soțul ei. Soarele strălucea puternic, și pe Endu a cuprins-o somnul. Ea a scăpat din mână mătăniile, care au căzut în apă, s-au împrăștiat și s-au scufundat. După aceasta, mărgelele de curcubeu au hotărât că sunt oameni și s-au instalat pe toată întinderea apei. Și-au clădit orașe, au început să aibă împărați și zei. Atunci Enki a luat un bulgăre de lut și a modelat din el figura unui pescar. Suflând viață asupra lui, l-a numit Enkidu. Dându-i un fus cu fire de aur, i-a poruncit să intre în apă și să culeagă toate mărgelele. Cum în numele „Enkidu" e conținut însuși numele lui Enki, el are o mare putere, și mărgelele, supunându-se voinței divine, trebuiau să se prindă singure pe firele de aur. Unii cercetători presupun că Enkidu adună sufletele morților și le duce pe aceste fire în lumea celor adormiți – în acest sens, el este similar figurii transculturale a luntrașului de dincolo de mormânt.

În epoci mai târzii, Enkidu a început să îndeplinească funcția de ocrotitor al piețelor și al slugilor domnești; s-au păstrat numeroase imagini în care târgoveții și funcționarii îi cereau ajutorul. Aceste rugăciuni conțin solicitarea repetată de a-i „ridica pe cei puternici mai mult pe firul de aur" și de a-i „înzestra cu enlilitate" (vezi „Enlil"). În mitul despre Enkidu se remarcă și motive escatologice – îndată ce Enkidu îi va fi adunat pe firele lui pe toți cei care trăiesc pe pământ, viața va înceta, pentru că ei se vor transforma la loc în mătăniile unei mari zeițe. Acest eveniment care trebuie să aibă loc în viitor este identificat cu sfârșitul lumii.

În legenda antică există și un motiv greu de explicat: unele surse descriu exact cum urcă mărgelele pe firul lui Enkidu. Ele nu se folosesc de mâini – mâinile le servesc numai pentru a-și acoperi ochii și urechile sau a se apăra de păsările albe care încearcă să le smulgă de pe sfoară. Ele urcă pe fir mai întâi înghițindu-l, apoi apucându-l alternativ cu gura și cu anusul. Nu este foarte clar de unde provin aceste detalii pantagruelice din mitul lui Enkidu; este posibil ca acesta să fie un ecou al altui mit, care nu a ajuns până la noi.

Este necesar, de asemenea, să atragem atenția asupra roților de la capetele sforilor lui Enkidu. Pe ele este înfățișat un fel de ochi înscris într-un triunghi. Aici realitatea se intersectează cu mitul: roțile carelor de război ale vechilor sumerieni erau într-adevăr întărite cu o placă triunghiulară din bronz, atașată pe partea din exterior. Iar desenul de pe placă, amintind de conturul unui ochi, simbolizează fusul pe care este înfășurat firul de aur. Roata este simbolul mișcării; astfel, avem în fața noastră fusul ce se deapănă singur al zeului Enki (cf., de pildă, firul Ariadnei sau roțile pline de ochi din vedenia profetului Iezechiel). Forța numelui „Enki" este atât de mare, încât, deși inițial a fost un singur fus, oamenilor li se poate părea că sunt nenumărate.

Tatarski observă o scânteiere în semiîntunericul camerei. Își zise că era de la vreo lumină de pe stradă, se ridică și se uită pe fereastră. Nu se petrecea nimic interesant. Văzu în geam reflexia propriului divan și fu uimit: culcușul jerpelit pe care de atâtea ori voise să-l ducă la gunoi și să-i dea foc părea, în oglindă, cea mai bună piesă a unui interior necunoscut și uluitor de frumos. Întorcându-se la locul lui, zări din nou cu coada ochiului luminița scânteietoare. Își întoarse privirea, dar lumina se deplasă și ea, ca și cum sursa ei ar fi fost un punct de pe corneea lui. „Aha", se gândi bucuros, „au început halucinațiile". Atenția lui se îndreptă spre acest punct și zăbovi acolo doar o clipă, dar fu de ajuns ca în minte să i se întipărească un eveniment care începu să iasă treptat la suprafață și să devină tot mai clar în conștiința lui, ca o fotografie în tăvița cu revelator.

Era vară și se afla într-un oraș, pe o stradă cu căsuțe identice. Deasupra orașului se înălța ceva asemănător unui coș de uzină conic sau poate unui turn de televiziune – era greu de spus, căci în vârful acestui coș-turn ardea o faclă orbitor de albă, atât de strălucitoare, încât aerul tremurător din cauza căldurii îi estompa contururile. Se vedea că partea de jos semăna cu o piramidă în trepte, dar mai sus, în nimbul alb, nu se mai putea distinge niciun detaliu. Tatarski își zise că această construcție ar fi putut fi un arzător de gaz de felul acelora de la rafinăriile de petrol, dacă flacăra n-ar fi fost atât de strălucitoare.

În spatele ferestrelor deschise ale caselor și pe stradă stăteau oameni nemișcați – priveau în sus, la acest foc alb. Tatarski ridică și el ochii și fu pe dată smucit în sus. Simțea că focul îl atrage și, dacă nu-și ferește privirea, flacăra o să-l tragă în sus și o să-l ardă. Cumva, știa multe despre focul ăsta. Știa că mulți fuseseră deja absorbiți înaintea lui și îl trăgeau și pe el după ei. Știa că mai erau mulți care puteau ajunge acolo numai în urma lui și că aceștia îl împingeau de la spate. Se forță să închidă ochii. Când îi deschise, observă că turnul se deplasase.

Vedea acum că nu era un turn – era o uriașă siluetă umană care domina orașul. Ceea ce el luase drept piramidă părea acum un veșmânt în falduri, ca o mantie. Sursa luminii era un coif conic de pe capul individului. Tatarski îi văzu limpede fața cu un fel de cioc strălucitor din oțel în loc de barbă. Era îndreptată spre el, și înțelese că nu vede focul, ci un chip și un coif, numai pentru că acest foc îl privea, dar că în realitate nu era nimic omenesc în el. În privirea îndreptată spre Tatarski se citea o așteptare, dar, înainte să apuce să se gândească ce însemna sau să-l întrebe dacă într-adevăr voia ceva, arătarea îi dădu răspunsul și se uită în altă parte.

Observă lângă el doi oameni: un bărbat mai în vârstă într-o cămașă cu o ancoră brodată pe ea și un băiețel în tricou: ținându-se de mână, ei priveau în sus și era evident că aproape se topiseră în acel foc, devenind una cu el, și trupurile lor, strada din jur și întregul oraș nu erau decât umbre.

Înainte ca imaginea să dispară în sfârșit, Tatarski ghici că focul pe care-l văzuse arde nu sus, ci jos, ca și cum ar fi privit reflexia soarelui într-o băltoacă și ar fi uitat că nu privește acolo unde se afla, de fapt, soarele. Unde se afla soarele și ce însemna asta nu reuși să

priceapă, dar pricepu, în schimb, altceva, foarte ciudat: că nu soarele se reflecta în băltoacă, ci dimpotrivă, tot restul – strada, casele, ceilalți oameni și el însuși – se reflecta în soare, care nu era câtuși de puțin interesat de asta, pentru că habar nu avea.

Gândul la băltoacă și soare îl umplu pe Tatarski de o asemenea fericire, încât începu să râdă de emoție și recunoștință. Toate problemele vieții, tot ce i se păruse irezolvabil și cumplit încetă, pur și simplu, să existe – lumea se transformă pentru o clipă la fel cum se transformase divanul lui, reflectat în geam.

Tatarski își reveni – stătea pe divan, ținând între degete foaia pe care nu mai apucase s-o întoarcă. În urechi îi pulsa un cuvânt neinteligibil – parcă „sirrukh" sau „sirruf". Era răspunsul pe care i-l dăduse arătarea.

– Sirrukh, sirruf, repetă el. Nu înțeleg.

Fericirea pe care tocmai o simțise se transformă brusc în spaimă. Se gândi că nu se cuvenea să afle așa ceva, pentru că nu înțelegea cum să trăiască cu această cunoștință. „Și dacă numai eu știu", își zise el agitat, „cum mi s-ar mai putea permite să știu asta și să merg mai departe? Dacă povestesc cuiva? Deși, pe de altă parte, cine ar putea să-mi permită sau nu, dacă numai eu știu? Dar, ia stai, de fapt, ce aș putea povesti?".

Căzu pe gânduri. Nu putea povesti nimic concret nimănui. Că doar n-o să-i povestești bețivului de Hanin că nu soarele se reflectă în băltoacă, ci băltoaca în soare și că, până la urmă, nu are de ce să te întristeze nimic în viață. Adică de povestit, poți să-i povestești, bineînțeles, numai că… Tatarski se scărpină în cap. Își aminti că era deja a doua revelație de acest fel din viața lui: după ce mâncase bureți pestriți cu Ghireev, descoperise ceva nespus de important pe care, ce-i drept, îl uitase apoi cu desăvârșire. În amintire îi rămăseseră doar cuvintele prin care trebuia transmis acest adevăr: „Nu există moarte, pentru că firele dispar, dar sfera rămâne!"

– Doamne, murmură el, tare greu e să strecori ceva aici, oricât de puțin…

– Exact, zise o voce liniștită. Dezvăluirea oricărei adâncimi ori întinderi e inevitabil limitată de cuvinte. Iar cuvintele sunt inevitabil limitate de ele însele.

Vocea i se părea cunoscută lui Tatarski.

– Cine-i acolo? întrebă el, uitându-se prin încăpere.

– A sosit Sirruf, răspunse vocea.

– Ce-i ăsta, un nume?

– *This game has no name*, răspunse vocea. Mai degrabă o funcție.

Tatarski își aminti unde mai auzise glasul ăsta: pe șantierul militar din pădurea din afara Moscovei. De data asta îl văzu pe cel care vorbea sau, mai curând, și-l imagină pentru o clipă, fără nici cel mai mic efort. Mai întâi i se păru că în fața lui e un fel de câine – cam ca un ogar, dar cu labe puternice, cu gheare și cu un gât lung, vertical. Fiara avea un cap prelung cu urechi conice și o mutriță foarte drăguță, deși un pic șireată, deasupra căreia se revărsa o coamă cochetă. De spate avea parcă prinse niște aripi. Privindu-l atent, Tatarski înțelese că animalul era atât de mare și de ciudat, încât i s-ar fi potrivit mai bine cuvântul „dragon", cu atât mai mult cu cât era acoperit cu niște solzi cu sclipiri de curcubeu (de altfel, în acest moment aproape toate

obiectele din cameră aveau sclipiri de curcubeu). În ciuda trăsăturilor clare de reptilă, creatura transmitea atâta bunătate, încât Tatarski nu era speriat.

– Da, totul se limitează la cuvinte, repetă sirruful. Din câte știu, cea mai profundă revelație care l-a vizitat vreodată pe om sub influența narcoticelor a fost provocată de o doză critică de eter. Destinatarul a găsit în el forța s-o noteze, deși a fost extrem de complicat. Însemnarea suna astfel: „În tot universul miroase a petrol." Tu mai ai până la asemenea profunzimi. Dar, în fine, toate astea-s poezie. Mai bine spune, de unde ai luat timbrulețul ăla?

Tatarski își aminti de colecționarul de la *Oameni sărmani*, cu albumul lui. Dădu să răspundă, dar sirruful i-o luă înainte:

– Grișa filatelistul. Bănuiam eu. Câte avea?

Tatarski își aminti pagina de album și trei pătrate movulii cu buzunare din plastic transparent.

– Am priceput, zise sirruful. Carevasăzică, încă două.

Apoi dispăru și Tatarski își reveni. Înțelese ce se petrece cu omul când are delirium tremens, despre care citise atâta în scrierile clasicilor ruși ai secolului al XIX-lea. Nu are niciun control asupra halucinațiilor. Și este imposibil de știut unde o să-l ducă următorul gând întâmplător. I se făcu frică. Se ridică, se duse repede la baie, își așeză capul sub jetul de apă și îl ținu așa până începu să-l doară de rece ce era. După ce își șterse părul, se întoarse în cameră și se mai uită o dată la reflexia acesteia în geam. Acum interiorul cunoscut i se părea o decorație gotică pentru un eveniment înfricoșător care urma să aibă loc din clipă în clipă, iar divanul semăna foarte tare cu un altar pentru jertfit animale mari.

„Ce mi-o fi trebuit să mănânc porcăria aia?" se întrebă el cu tristețe.

– Absolut niciun motiv n-ai avut, zise sirruful, răsărind din nou dintr-o dimensiune necunoscută a conștiinței lui. În general, nu merită să iei niciun fel de narcotice. Dar mai ales psihedelice.

– Păi văd eu și singur, răspunse foarte încet Tatarski. Acuma.

– Omul are o lume în care trăiește, spuse didactic sirruful. Omul este om pentru că nu vede nimic în afară de această lume. Dar când iei o supradoză de LSD sau mesteci bureți pestriți, ceea ce, de altfel, e o totală neobrăzare, săvârșești o faptă foarte riscantă. Ieși din lumea umană – și, dacă ai înțelege câți ochi nevăzuți te privesc în acel moment, n-ai face asta niciodată. Iar dacă ai vedea fie și doar o mică parte din aceia care te privesc, ai muri de spaimă. Prin această acțiune afirmi că nu-ți ajunge să fii om și vrei să fii altceva. În primul rând, ca să încetezi să fii om trebuie să mori. Vrei să mori?

– Nu, răspunse Tatarski și puse cu sinceritate mâna pe inimă.

– Și ce vrei să fii?

– Nu știu, zise el zdrobit.

– Asta și vreau să spun. În plus, dacă timbrul era din fericita Olandă, mai era cum mai era. Dar ăla pe care l-ai mâncat tu e cu totul altceva. Ăla e un permis numerotat, un document de serviciu, pe care dacă-l

mănânci treci într-o zonă în care nu există niciun fel de plăceri. Și unde nu este permis să hoinărești fără nicio treabă. Și tu n-ai nicio treabă. Nu-i așa?

– Așa-i, admise Tatarski.

– Cu Grișa filatelistul rezolvăm noi. E un om bolnav, un colecționar. Și din când în când capătă câte un permis. Dar tu de ce l-ai înghițit?

– Am vrut să simt pulsul vieții, zise Tatarski și suspină adânc.

– Pulsul vieții? Poftim, simte-l, spuse sirruful.

Când își reveni, Tatarski nu voia decât ca experiența pe care tocmai o încercase, pentru descrierea căreia nu avea cuvinte, ci doar o spaimă întunecată, să nu se repete niciodată. Era gata să facă orice pentru asta.

– Mai vrei? îl întrebă sirruful.

– Nu, zise Tatarski, vă rog, nu mai trebuie. Niciodată, niciodată n-o să mai mănânc porcărie din asta. Promit.

– O să-i promiți sectoristului. Dacă trăiești până dimineață.

– Cum?

– Exact cum ai auzit. Știi că permisul ăsta e pentru cinci oameni? Și tu ești unul singur. Sau ești cinci?

Când își veni din nou în fire, Tatarski se gândi că, într-adevăr, n-avea mari speranțe să supraviețuiască acelei nopți. Tocmai fusese cinci oameni și tuturor acestor cinci le fusese atât de rău, încât el întrezări pentru o clipă ce însemna fericirea – să fii la singular – și se miră cât de puțin prețuiesc oamenii, în orbirea lor, această fericire.

– Vă rog, bâigui el, nu mai e nevoie să-mi faceți asta.

– Dar nu-ți fac nimic, răspunse sirruful. Faci totul singur.

– Pot să vă explic? imploră patetic Tatarski. Înțeleg că am făcut o greșeală. Înțeleg că nu avem dreptul să ne uităm la Turnul Babilonului. Dar eu n-am…

– Ce-au a face toate astea cu Turnul Babilonului? îl întrerupse sirruful.

– Tocmai l-am văzut.

– Nu poți să vezi Turnul Babilonului, răspunse sirruful. Poți doar să te urci pe el – îți spun asta ca paznic. Ceea ce ai văzut tu este exact opusul lui. Putem spune că este o mină cartagineză, așa-numitul tofet.

– Ce înseamnă „tofet"?

– Este un loc pentru arderea jertfelor. Asemenea gropi au existat în Tir, în Sidon, în Cartagina și așa mai departe, și în ele chiar se ardeau oameni. De aceea, apropo, a și fost distrusă Cartagina. Aceste gropi se mai numeau și gheena – după numele unei văi antice unde a fost deschis pentru prima dată acest business. Aș putea adăuga că Biblia le numește mârșăvia amoniților, dar se pare că oricum pe asta n-ai citit-o.

– Nu înțeleg.

– Bine. Poți să consideri că tofetul este un televizor obișnuit.

– Tot nu înțeleg. Cum adică, am fost într-un televizor?

– Într-un anumit sens. Ai văzut spațiul tehnic în care arde lumea voastră. Ceva cam ca un incinerator de gunoi.

Tatarski observă iar cu coada ochiului silueta care ținea niște sfori strălucitoare în mâini. Dură o fracțiune de secundă.

– Dar nu era zeul Enkidu? întrebă el. Tocmai am citit despre el. Știu chiar ce sunt corzile alea pe care le ține în mâini. Când mărgelele din mătăniile marii zeițe au decis că sunt oameni și s-au stabilit pe tot fundul apei…

– În primul rând, nu e un zeu, ci mai degrabă dimpotrivă. Enkidu este unul dintre numele lui rare, el este mai cunoscut ca Baal. Sau Bhal. În Cartagina se străduiau să-i aducă jertfe arzând copii, dar nu avea sens să facă asta, căci el nu face niciun rabat, îi arde pe toți la rând. În al doilea rând, nu mărgelele au decis că sunt oameni, ci oamenii au decis că sunt mărgele. De aceea, cel pe care tu îl numești Enkidu strânge aceste mărgele și le dă foc, ca oamenii să priceapă cândva că nu sunt deloc mărgele. Ai înțeles?

– Nu. Ce sunt alea mărgele?

Sirruful rămase o vreme tăcut.

– Cum să-ți explic? Mărgelele sunt ceea ce Che Guevara al tău descrie prin cuvântul *identity*.

– Și de unde au apărut ele?

– De nicăieri. De fapt, nu există.

– Atunci, ce arde? întrebă neîncrezător Tatarski.

– Nimic.

– Nu înțeleg. Dacă e un foc, înseamnă că trebuie să existe ceva care să ardă. O materie oarecare.

– L-ai citit pe Dostoievski?

– Cum, cum?

– Ăla care a scris despre baia cu păianjeni.

– Știu. Să spun sincer, nu pot să-l sufăr.

– Degeaba. Într-unul dintre romanele lui era un stareț, Zosima, care a ghicit îngrozit ce este *focul material*. Nu e clar de ce se temea atât de tare de el. Focul material este însăși lumea voastră. Focul în care ardeți trebuie întreținut. Și tu faci parte din personalul de serviciu.

– Personalul de serviciu?

– Păi, nu ești copywriter? Atunci ești unul dintre cei care îi fac pe oameni să privească în flacăra consumului.

– Flacăra consumului? Consumul a ce?

– Nu a ce, al cui. Omul crede că el este cel care consumă, dar, de fapt, focul consumului îl arde pe el, oferindu-i bucurii modeste. E ca sexul protejat, în care vă desfătați fără încetare, chiar și în singurătate. E o tehnologie curată din punct de vedere ecologic de ardere a gunoiului. Dar tot nu pricepi.

– Bine, dar cine e gunoiul ăsta, cine? întrebă Tatarski. Omul?

– Omul, prin natura sa, este minunat și măreț, spuse sirruful. Aproape la fel de minunat și de măreț ca sirruful. Dar el nu știe asta. Gunoiul este tocmai această neștiință a lui. Această *identity* care, de fapt, nu există. Omul este prezent în această viață prin arderea gunoiului acestei *identity* a lui. Trebuie să fii de acord că e mai bine să te încălzești la acest foc decât să arzi de viu în el.

– Dar ce nevoie are omul să se uite în acest foc, dacă în el arde viața lui?

– Voi oricum nu știți ce să faceți cu viețile astea. Și oriîncotro v-ați uita, tot în focul care vă mistuie viața vă uitați. Alinarea constă în aceea că în loc de

crematorii aveți televizoare și supermarketuri. Dar adevărul e că ele nu au decât o funcție. Și apoi, focul este o metaforă. Tu l-ai văzut pentru că ai mâncat un permis pentru o stație de incinerare a gunoiului. Cei mai mulți nu văd în fața lor decât un ecran TV.

Zicând acestea, dispăru.

– Hei, îl chemă Tatarski.

Nu veni niciun răspuns.

Mai așteptă un minut și înțelese că rămăsese față în față cu mintea lui, gata să o ia razna. Trebuia să-și găsească urgent o ocupație.

– Să dau un telefon, șopti el. Cui? Lui Ghireev! El știe ce să facă.

Multă vreme nu ridică nimeni receptorul. Într-un târziu, la al cincisprezecelea sau al șaisprezecelea apel, Ghireev răspunse mahmur:

– Alo.

– Andriușa? Salut. Aici Tatarski.

– Știi cât e ceasul?

– Ascultă, începu grăbit Tatarski, am un necaz. Am luat prea mult acid. Specialiștii zic că au fost cinci doze. Parcă mă descompun din toate încheieturile. Ce să fac?

– Ce să faci? Nu știu ce să faci. Eu în astfel de cazuri citesc o mantra.

– Poți să-mi dai și mie?

– Cum să-ți dau? Trebuie transmise.

– Și nu există și din alea care nu trebuie transmise?

Ghireev se gândi puțin.

– Stai un pic, zise el și puse receptorul pe masă.

Câteva minute, Tatarski ascultă sunetele îndepărtate purtate de un vânt electric. Mai întâi se auziră niște frânturi de conversație, apoi o voce de femeie care protestă îndelung și, în sfârșit, totul fu acoperit de plânsul pătrunzător și imperios al unui copil.

– Notează, spuse într-un târziu Ghireev. Om melafefon bva kha sha. Repet pe litere: o-me…

– Am notat, zise Tatarski. Ce înseamnă?

– N-are importanță. Concentrează-te numai pe sunet, ai priceput? Vodcă ai?

– Parcă aveam. Două sticle.

– Poți să bei zdravăn. Cu mantra asta merge foarte bine. Într-un ceas îți trece. Te sun mâine.

– Mulțumesc. Ascultă, cine plânge acolo?

– Fiu-meu, răspunse Ghireev.

– Ai un fiu? N-am știut. Cum îl cheamă?

– Namhai, zise nemulțumit Ghireev. Pe mâine.

După ce puse jos receptorul, Tatarski se repezi în bucătărie recitând grăbit, în șoaptă, descântecul primit. Găsind o sticlă de Absolut, bău trei pahare unul după altul, mai înghiți niște ceai rece și se duse în baie – în cameră îi era frică să se întoarcă. Așezându-se pe marginea căzii, se sprijini de ușă și șopti:

– Om melafefon bva kha sha, om melafefon bva kha sha…

Propoziția era atât de greu de pronunțat, încât în mintea lui nu mai era loc pentru alte gânduri. Trecură câteva minute liniștite, apoi trupul îi fu inundat de valul cald al beției. Tatarski se liniștise aproape de tot și

deodată observă cu coada ochiului licărirea familiară, își încleștă pumnii și începu să șoptească mantra mai repede, dar noua halucinație nu mai putea fi oprită.

Acolo unde tocmai fusese ușa băii izbucni un fel de salvă, iar când scânteia galben-roșiatică aproape se stinsese, el văzu în fața lui o tufă arzând. Crengile erau învăluite într-o flacără strălucitoare, de parcă fusese literalmente acoperită cu benzină, dar frunzele late, de un verde închis, nu ardeau în acel foc. Nici nu începu bine să studieze tufa în amănunt, că din spatele ei se întinse o mână cu pumnul strâns. Tatarski tresări și fu gata să se prăbușească pe spate în cadă. Pumnul se desfăcu, și el văzu în palma din fața lui un castravecior murat plin de brobonele.

Când tufa dispăru, Tatarski nu-și mai amintea dacă luase sau nu castraveciorul, dar simțea în gură inconfundabilul gust sărat. Poate că era sânge de la buza mușcată.

– Nu, Ghireev, nu funcționează mantra ta, șopti el și se duse în bucătărie.

După ce mai bău niște vodcă (pentru aceasta fu nevoie de un efort), se întoarse în cameră și aprinse televizorul. Se auzi o muzică solemnă, pata albastră de pe ecran se topi și se transformă în imagine. Se transmitea nu știu ce concert.

„Doaamne, ascultă-ne ruga!“ cânta, rotindu-și ochii ieșiți din orbite, un bărbat cu fața pudrată, cu papion și cu o jiletcă sidefie sub frac. În timp ce cânta, își mișca ciudat palma, de parcă i-ar fi fost luată de un curent nevăzut al eterului celest.

Tatarski apăsă pe telecomandă, și omul cu papion dispăru. „Să mă rog, oare?“ se întrebă el. „Poate că totuși…“ Își aminti de oamenii de pe basorelief, cu mâinile întinse spre cerul înstelat.

Ducându-se în centrul încăperii, se așeză cu greutate în genunchi, puse mâinile pe piept și ridică ochii spre tavan.

– Doamne, ascultă-mi ruga, zise el încet. Sunt atât de vinovat în fața ta! Trăiesc prost și greșit, știu. Dar în adâncul sufletului meu nu am nicio dorință murdară, pe cuvânt de onoare. Numai că ești total greșit poziționat. Nu ești deloc slăvit. Uite, dacă n-ar fi decât acest ultim clip, în care se adună bani pentru o biserică. E o babă care stă cu o cutie, și în ea mai întâi pune cineva o rublă dintr-un Zaporojeț, apoi o sută de dolari dintr-un Mercedes. Se înțelege intenția, dar ca poziționare nu e bine deloc. Că doar cel care este în Mercedes n-o să stea la coadă după un Zaporojeț. Știe orice prost. Iar ca *target group* avem nevoie tocmai de cei din Mercedesuri, pentru că, dacă judecăm după donație, unul din Mercedes face cât o mie din Zaporojeț. Nu trebuia s-o facă așa. Acuma…

Reușind cumva să se ridice în picioare, Tatarski se duse la masă, luă pixul și, cu un scris săltat și lăbărțat, notă:

Pancartă (subiectul clipului): o limuzină albă lungă pe fundalul Bisericii Mântuitorului. Portiera din spate e deschisă, și prin ea se vede o lumină. Din lumină ies o sanda ce abia atinge asfaltul și o mână așezată pe mânerul portierei. Fața n-o vedem. Numai lumina, mașina, mâna și piciorul. Slogan:

HRISTOS MÂNTUITORUL
UN DOMN SOLID PENTRU DOMNI
SOLIZI.

Variantă:

UN DOMN PENTRU DOMNI SOLIZI.

Aruncând pixul, își ridică ochii înlăcrimați spre tavan.
– Îți place, Doamne? întrebă el încet.

Micuțul Vovcik

Dragostea lui Dumnezeu față de om se manifestă în marele și inexprimabilul principiu „Și totuși, se poate". „Și totuși, se poate" înseamnă un număr imens de lucruri – de pildă, că însuși acest principiu, în ciuda caracterului său absolut inexprimabil, poate fi exprimat și manifestat. Mai mult decât atât, el poate fi exprimat de infinite ori, și de fiecare dată complet altfel – de aceea și există poezia. Așa este dragostea lui Dumnezeu. Și cum îi răspunde omul?

Tatarski se trezi scăldat într-o sudoare rece, nepricepând de ce dinspre geam se năpustește asupra capului său o necruțătoare lumină albă. Își amintea vag că țipase în somn și că încercase să se justifice în fața cuiva – în ansamblu, avusese un coșmar de beție. Iar mahmureala lui era atât de adâncă și fundamentală, încât era inutil și să se îmbrace și să-și toarne pe gât salvatoarea sută de grame. Nu putea nici măcar să se gândească la asta, pentru că simpla amintire a alcoolului îi provoca spasme de vomă. Dar, din fericire, acea ipostază irațional-mistică a iubirii lui Dumnezeu, pe care o cânta marele Erofeev, îl acoperise deja cu aripa-i tremurătoare.

Mahmureala putea fi totuși combătută. Exista pentru aceasta o metodă specială numită „locomotiva". Ea fusese perfecționată de generații în șir de alcoolici și transmisă lui Tatarski de un individ din cercurile

ezoterice ale Sankt Petersburgului în dimineața de după o beție monstruoasă. „Metoda, în esență, i se datorează lui Gurdjieff, îi explicase individul. Ține de așa-numita «cale a omului șiret». Trebuie să te consideri o mașină. Această mașină are niște receptori, niște terminații nervoase și un centru superior de control, care anunță limpede că orice încercare de a ingera alcool duce la vomitarea imediată. Ce face omul șiret? Păcălește receptorii mașinii. Partea practică arată după cum urmează. Îți umpli gura cu limonadă. După aceea, torni vodcă în pahar și o duci la gură. Apoi înghiți limonada și, în timp ce receptorii comunică centrului superior de control că bei limonadă, dai repede pe gât vodca. Organismul pur și simplu nu apucă să reacționeze, pentru că mintea este destul de încetinită. Dar există aici o nuanță. Dacă înainte de vodcă nu înghiți limonadă, ci Coca-Cola, te abați de la reușită cu cincizeci de procente. Iar dacă înghiți Pepsi-Cola, te abați sută la sută."

„Cum ar suna asta într-un concept", își zise posomorât Tatarski, îndreptându-se spre bucătărie. Într-una din sticle mai rămăsese puțină vodcă. O turnă într-un pahar și se duse la frigider. Îl speria gândul că acolo nu se afla nimic altceva decât Pepsi-Cola, pe care îl cumpăra, de obicei, din fidelitate față de idealurile generației sale, dar, din fericire, pe raftul de jos era o cutie de suc 7UP, primită de la un musafir.

– Seven Up, șopti Tatarski, umezindu-și buzele uscate. *The Uncola*…

Operațiunea reuși. Revenind în cameră, se apropie de masă și întinse pe ea câteva hârtii scrise cu litere strâmbe. Revărsarea de sentiment religios din seara precedentă părea să fi așternut pe hârtie o întreagă culegere de texte, pe care nu-și amintea când anume le scrisese. Primul era:

Idee comică: să anunți o licitație pentru turnarea unor clopote necesare Bisericii Mântuitorului. Clopotul Cola și clopotul Pepsi. Dopul sticlei este în formă de clopoțel din aur. (Mântuirea pentru pro-V: șampon, investiții.)

Mai departe, părea că sufletul îi fusese atras în obișnuitele divagații, dar se rușinase – sub clopote scria, tăiat apoi cu pixul:

coca-colanți, coca-lar, coca-ină

Pe următoarea listă scria foarte clar, cu litere de tipar:

COCTEIL „VIAȚĂ VEȘNICĂ"
OMULE! NU-ȚI DORI NIMIC PENTRU TINE
ÎNSUȚI. CÂND CEI MULȚI VIN LA TINE,
DĂ-LE TOT CE AI, FĂRĂ EZITARE.
SPUI CĂ NU EȘTI ÎNCĂ PREGĂTIT?
NOI
CREDEM CĂ MÂINE O SĂ POȚI!
ÎNTRE
TIMP – GIN BOMBAY SAPHIRE CU APĂ
TONICĂ, SUC SAU DOAR UN CUB DE
GHEAȚĂ.

Utimul text venise, pesemne, din marea agenție publicitară din cer în momentul în care Tatarski atinsese stadiul suprem al beției – îi luă câteva minute ca să poată descifra propriile mâzgăleli. Sloganul era scris, probabil, când trecuse apogeul extazului religios și conștiința revenise, în sfârșit, la raționalismul pragmatic.

DO IT YOURSELF, MOTHERFUCKER.
REEBOK

Sună telefonul. „Hanin", își zise speriat Tatarski, ridicând receptorul. Dar era Ghireev.

– Vavan? Cum îți e?

– Merge, răspunse Tatarski.

– Iartă-mă pentru ieri. M-ai sunat târziu. S-a înfuriat nevastă-mea. Ți-a trecut?

– Mai mult sau mai puțin.

– Știi ce voiam să-ți spun? O să te intereseze probabil ca profesionist. A venit un lama – Urgan Djambon Tulku al șaptelea din secta Gelugpa. A ținut o întreagă conferință despre reclame. Am o casetă, o să ți-o dau s-o asculți. Erau mai multe chestii, dar ideea principală e foarte interesantă. Din punctul de vedere al budismului, sensul reclamei este extrem de simplu. Ea se străduiește să convingă că folosirea produsului promovat va duce la reincarnarea într-o condiție superioară și plăcută, dar nu după moarte, ci imediat după actul folosirii. Adică mesteci un Orbit fără zahăr și deja ești un *asura*. Mesteci Dirol și deja ești un zeu cu dinți albi-albi.

– Nu înțeleg nici cuvintele din ce-mi spui, zise Tatarski, zguduit de spasmele tot mai rare ale greței.

– Ei, mai simplu formulat, ceea ce voia să spună el era că principala sarcină a reclamei este să le arate oamenilor alți oameni care au reușit să se amăgească și să găsească fericirea în posesia de obiecte materiale. De fapt, astfel de amăgiți există numai în clipurile publicitare.

– De ce? întrebă Tatarski, încercând să urmărească discursul sinuos al prietenului său.

– Pentru că întotdeauna sunt promovate nu obiecte, ci, pur și simplu, fericirea umană. Întotdeauna sunt înfățișați oameni la fel de fericiți, doar că, în diferitele contexte, această fericire este adusă de diferite achiziții. De aceea, omul se duce la magazin nu după obiecte, ci după această fericire, și ea nu e de vânzare acolo. Apoi, lama critică teoria unui anume Che Guevara. El spune că Che Guevara nu este în totalitate budist și că de aceea el nu este o autoritate pentru budiști. Și, de altfel, el nu a oferit lumii nimic altceva decât rafale de mitralieră și faimoasa lui marcă înregistrată. E drept, nici lumea nu i-a dat lui nimic…

– Ascultă, îl întrerupse Tatarski, treci la subiect. Oricum acuma n-o să pricep nimic, mă doare capul. Mai bine spune-mi, ce e mantra aia pe care mi-ai dat-o?

– Nu e o mantra, răspunse Ghireev. E o propoziție din manualul de ivrit. Învață nevastă-mea.

– Nevastă-ta? repetă surprins Tatarski, ștergându-și picăturile de transpirație rece de pe frunte. A, normal. Dacă ai copil, ai și nevastă. Și de ce învață ivrit?

– Păi vrea să se care de-aici. A avut de curând o viziune îngrozitoare. Fără niciun fel de halucinații, doar meditând. Pe scurt, era o piatră și pe ea stătea întinsă o fată goală și fata asta era Rusia. Și cică se apleca asupra ei un… Nu i se vedea chipul, dar avea un fel de mantie cu ciucuri. Sau o manta. Și o…

– Nu te ambala, zise Tatarski. Îmi vine să vomit. Hai că te sun eu mai târziu.

– Bine, fu de acord Ghireev.

– Stai. De ce mi-ai dat propoziția aia, și nu o mantra?

– Ce importanță are? În starea aia, e totuna ce repeți. Totul e să-ți ocupi mintea cu ceva și să mai bei niște vodcă. Și cine o să-ți dea o mantra fără o ceremonie de transmitere?

– Și ce înseamnă propoziția aia?

– Mă uit imediat. Unde era… Aha, uite. *Od Melafefon bva kha sha*. Înseamnă „Mai dați-mi, vă rog, un castravete." Haios, nu? O mantra naturală. E drept, nu începe cu „Om", ci cu „Od", am schimbat eu. Și dacă la sfârșit mai bagi și un „hummm"…

– Gata, zise Tatarski. Salut. Mă duc după bere.

Dimineața era senină și proaspătă; puritatea ei răcoroasă ascundea un reproș neînțeles. Ieșind din pasaj, Tatarski se opri și rămase pe gânduri. Ca să ajungă la magazinul deschis non-stop, unde se ducea de obicei după mahmureală (bețivii din cartier îl numeau „non-stopat") îi lua zece minute și încă pe-atâta înapoi. Foarte aproape, la două minute de mers, erau niște chioșcuri și la unul din ele lucrase pe vremuri, dar de atunci nu mai trecuse pe-acolo nici măcar o dată. Acum însă nu era momentul pentru temeri nedefinite. Luptându-se cu dorința de a o sfârși cu viața, Tatarski se îndreptă spre chioșcuri.

Unele se deschiseseră deja; lângă ele era un stand de ziare. Tatarski cumpără trei cutii de Tuborg și un tabloid analitic – îl studia pentru paginile de reclame, față de care încerca un interes profesional chiar și în stare de mahmureală zdravănă. Bău prima cutie, răsfoind tabloidul. Atenția îi fu atrasă de reclama la Aeroflot, în care pe o cărare boltită de fructele paradiziace ale palmierilor urca un cuplu căsătorit. „Ce idioți", își zise Tatarski. „Cine mai face o asemenea reclamă? Să zicem că are omul nevoie să zboare la Novosibirsk. Și ei îi promit că o să ajungă în rai. Dar poate pentru el e cam devreme să ajungă în rai, poate are treabă la Novosibirsk… Mai rămâne să inventeze airbusul Icar…" Pagina alăturată era acoperită de un panou colorat de reclamă la șampania Văduva Dovgan[26] Nr. 57: o blondă orbitor de frumoasă făcea schi nautic pe lângă o insulă aurie plină de palmieri, vorbind cu cineva la telefonul mobil. În tabloid se mai găsea o reclamă la un restaurant american din Piața Revoluției – era fotografiată intrarea, deasupra căreia strălucea o firmă de neon cu o inscripție veselă:

BEVERLI KILLS
A CHUCK NORRIS ENTERPRISE

Închizând revista, Tatarski o puse pe o ladă murdară dintre două chioșcuri, se așeză pe ea și desfăcu a doua bere.

Aproape imediat se simți mai bine. Ca să nu privească lumea înconjurătoare, se concentră asupra cutiei de bere. Sub cuvântul „Tuborg", scris cu galben, era un desen mare: un bărbat gras cu bretele își ștergea fruntea de sudoare cu o batistă albă. Deasupra lui se întindea cerul albastru și el era singur pe o potecă îngustă, care ducea spre orizont; într-un cuvânt, desenul avea o asemenea încărcătură simbolică, încât era de mirare cum de îl ține tabla subțire a cutiei. Tatarski începu automat să compună un slogan.

„De pildă", se gândi el. „Viața este o călătorie solitară sub soarele dogoritor. Drumul pe care mergem nu duce nicăieri. Și nu se știe unde o să ne întâmpine moartea. Când îți amintești de asta, totul pe lume pare pustiu și lipsit de sens. Și atunci ai o viziune. Tuborg. Gândește-te la ce-i important!"

O parte a sloganului putea fi scrisă în latină, Tatarski rămăsese cu acest gust de la prima sa lucrare. De pildă, „Oprește-te, trecătorule" – parcă se spunea „viator" sau așa ceva, nu-și amintea precis, trebuia să se uite în *Dicționarul de citate latine*. Se scotoci în buzunare, căutând un pix ca să noteze conceptul. Nu avea pix. Hotărî să ceară cuiva de pe stradă, ridică ochii și îl văzu chiar în fața lui pe Husein.

Husein zâmbea cu gura până la urechi, cu mâinile în buzunarele pantalonilor largi de catifea, și ochii lui strălucitori și alunecoși nu exprimau nimic – era cu injecția proaspăt făcută. Nu se schimbase aproape deloc, poate doar se îngrășase un pic. Pe cap avea o căciulă caucaziană cam mică.

Tatarski scăpă din mână cutia de bere, și un pârâiaș în mod simbolic galben desenă pe asfalt o pată întunecată. Sentimentele care îi străbătură sufletul pentru o clipă se potriveau perfect cu conceptul de reclamă pentru Tuborg pe care tocmai îl crease – cu excepția faptului că nu avu niciun fel de viziune.

– Să mergem, zise Husein și-l împunse cu degetul pe Tatarski.

Pentru o clipă, acesta șovăi, gândindu-se s-o ia la fugă, dar decise că era mai înțelept să n-o facă. Din câte își amintea, Husein lua din reflex drept țintă orice obiect mai mare decât un câine și mai mic decât un automobil care se mișca repede. Firește, în ultima vreme, sub acțiunea morfinei și a muzicii sufiste, s-ar fi putut petrece schimbări serioase în forul lui interior, dar Tatarski nu era foarte dispus să verifice acest lucru.

Baraca în care locuia Husein nu se schimbase nici ea aproape deloc – doar că la geamuri erau acum draperii groase, iar pe acoperiș era farfuria verde a unei antene de satelit. Husein deschise ușa și îl împinse ușor din spate.

Înăuntru era semiîntuneric. Mergea un televizor uriaș: pe ecran încremeniseră trei personaje sub ramurile răsfirate ale unui copac. Imaginea tremura vag – televizorul era pe video și caseta era pe *Pause*. În fața televizorului era o banchetă. Pe ea, sprijinit de perete, stătea un om care nu se bărbierise de mult, într-o geacă de piele ponosită cu nasturi aurii. Duhnea. Piciorul drept îi era prins de mână cu niște cătușe trecute pe după banchetă, motiv pentru care corpul îi stătea într-o poziție pe jumătate culcată greu de descris, care îi amintea lui Tatarski de poza *wow*-analâ a pasagerului de la *business class* din reclama la Coreean Air (numai că în reclama la Coreean Air

corpul era întors în așa fel încât cătușele să nu se vadă). La vederea lui Husein, omul se crispă. Husein scoase din buzunar un telefon mobil și i-l arătă. Acela dădu din cap a refuz și Tatarski observă că gura îi era acoperită de o bandă lată de scotch de culoare pământie, pe care era desenat cu markerul roșu un zâmbet.

– Ce pacoste! mormăi Husein.

Luând telecomanda de pe masă, apăsă pe buton. Personajele de pe ecranul televizorului se mișcară greoi – videocasetofonul rula cu încetinitorul. Tatarski recunoscu acele cadre de neuitat pentru corectitudinea lor politică din *Prizonierul din Caucaz* – parcă așa se numea filmul. Un soldat rus într-o uniformă șifonată se uita vesel și neîncrezător în jur, doi caucazieni cu ochi de foc în costum popular îl țineau de brațe, iar un al treilea, purtând o căciulă la fel ca a lui Husein, îi ținea la gât o sabie lungă de muzeu. Pe ecran se succedară câteva prim-planuri – ochii soldatului, tăișul sabiei pe pielea întinsă (Tatarski se gândi că trebuie să fie o trimitere directă la *Câinele andaluz* al lui Buñuel, introdusă pentru delectarea juriului de la Cannes), apoi mâna ucigașului trase brusc sabia înapoi. Imediat după aceasta, pe ecran începu acțiunea: ucigașul duse din nou sabia la gâtul victimei. Secvența era circulară. Abia acum Tatarski înțelese că privea ceva de genul unui film publicitar expus la un stand de expoziție. Și chiar era un film publicitar: tehnologiile informaționale îl cuceriseră și pe Husein, și acum, cu ajutorul mijloacelor vizuale, se poziționa în conștiința clientului, explicând ce servicii propune întreprinderea lui. Probabil prim-planul cu sabia la gât era și el montat – Tatarski nu-și amintea să fi fost în film. Clientul, pesemne, era familiarizat și cu acest clip, și cu întreprinderea lui Husein – închizând ochii, lăsă capul în piept.

– Uită-te, uită-te, zise Husein, îl apucă de păr și-l întoarse cu fața spre ecran. Clovn căcăcios ce ești. Te învăț eu să zâmbești…

Nefericitul gemu încetișor, dar pentru că pe fața lui era așternut același zâmbet larg, Tatarski simți o repulsie irațională față de el.

Husein îi dădu drumul, își îndreptă căciula și se întoarse spre Tatarski:

– Trebuie să dea un singur telefon și nu vrea. Se chinuie și pe el, îi chinuie și pe alții. Cum e omul… Tu cum o duci? Ești în sevraj, din câte văd?

– Nu, răspunse Tatarski. Sunt mahmur.

– Atunci stai că-ți torn, zise Husein.

Apropiindu-se de un seif, scoase din el o sticlă de Hennessy și două pahare fațetate nu tocmai curate.

– Bucuroși de oaspeți, spuse el turnând coniacul.

Tatarski ciocni cu el și bău.

– Care mai e viața ta? întrebă Husein.

– Lucrez.

– Unde?

Trebuia să spună ceva, dar în așa fel încât Husein să nu ceară o compensație pentru că ieșise din afacere. Nu avea bani acum. Ochii i se opriră pe ecranul televizorului, unde moartea apărea din nou. „Uite-așa o să mă omoare“, își zise, „și n-o să-mi pună nimeni o floare pe mormânt…“.

– Deci, unde? repetă Husein.

– La afacerea cu flori, zise Tatarski surprinzându-se și pe sine. Cu niște azeri.

– Azeri? întrebă neîncrezător Husein. Ce fel de azeri?

– Cu Rafik, răspunse Tatarski inspirat, și cu Eldar. Închiriem un avion, aducem flori aici, iar acolo… Înțelegi tu ce. Evident, nu eu închiriez. Eu sunt așa, mână de lucru.

– Da? Și de ce n-ai putut să explici ca omu'? De ce-ai aruncat cheile?

– Eram beat mort, răspunse Tatarski.

Husein stătu o clipă pe gânduri.

– Știu și eu? zise. Florile sunt o afacere bună. Nu ți-aș fi zis nimic dacă mi-ai fi spus ca de la bărbat la bărbat. Dar așa… Trebuie să vorbesc cu Rafik al tău.

– Acum e la Baku, zise Tatarski. Și Eldar la fel.

Pagerul de la centură îi piui.

– Cine e? întrebă Husein.

Tatarski se uită pe ecran și văzu numărul lui Hanin.

– O cunoștință oarecare. N-are nicio legătură…

Husein întinse mâna în tăcere, și Tatarski îi puse resemnat pagerul în ea. Husein luă telefonul, formă numărul și se uită cu subînțeles la Tatarski. La celălalt capăt al firului, cineva ridică receptorul.

– Alo, zise Husein, cu cine vorbesc? Hanin? Salut, Hanin. Te sun din partea comunității caucaziene. Husein mă cheamă. Uite de ce te deranjez – îl avem lângă noi pe prietenul tău Vova. Are o problemă – ne datorează niște bani. Nu știe de unde să-i ia. Și m-a rugat să te sun pe tine, poate-l ajuți. Și tu lucrezi cu el la flori?

Făcându-i cu ochiul lui Tatarski, ascultă în tăcere un minut sau două.

– Cum? întrebă el încruntându-se. Zi, lucrezi cu el la flori sau nu? Cum adică metaforic? Ce trandafir persan? Care Ariosto? Cine? Pe cine? Dă-mi-l pe prietenul tău… Ascult…

După expresia de pe fața lui, Tatarski înțelese că la capătul celălalt al firului cineva spusese ceva de neînchipuit.

– Da' puțin îmi pasă mie cine ești, răspunse Husein după o lungă pauză. Păi trimite pe cine vrei… Da… N-ai decât să trimiți și un regiment de trupe speciale pe tancuri. Numai avertizează-i, pentru orice eventualitate, că aici nu e un cercetaș rănit de la Casa Albă, ai priceput, da? Ce? Vii chiar tu? Vino… Scrie adresa…

După ce închise telefonul, Husein se uită întrebător la Tatarski.

– Ți-am spus doar, nu merită, zise acesta.

Husein chicoti.

– Ți-e frică pentru mine? Apreciez, ești amabil. Dar nu e cazul.

Scoțând din seif două grenade, le îndreptă puțin firul detonatorului și puse câte una în fiecare buzunar. Tatarski simulă că se uită în altă parte.

După o jumătate de oră, la câțiva metri de baracă se opri legendarul Mercedes 600 cu geamuri fumurii și Tatarski se uită prin crăpătura dintre draperii. Din mașină ieșiră doi oameni – primul era Hanin, cam șifonat, iar pe celălalt nu-l cunoștea.

După toți *wow*-indicatorii, era un reprezentant al așa-numitei clase de mijloc – mardeiașul tipic, roșu la

față, zdravăn, din cine știe ce speluncă dintr-un port din sud. Purta o geacă neagră de piele, un lanț greu de aur și pantaloni de trening. Judecând după mașină însă, reprezenta acel caz rar în care soldatul poate ajunge să fie avansat general. După ce schimbă câteva cuvinte cu Hanin, se apropie de ușă. Hanin rămase pe loc.

Ușa se deschise. Necunoscutul intră năvalnic în baracă, se uită mai întâi la Husein, apoi la Tatarski și, în sfârșit, la cel legat de banchetă. Pe față i se citi uimirea. O clipă rămase nemișcat, evident nevenindu-i să-și creadă ochilor, apoi se duse la prizonier, îl apucă de păr și îl lovi puternic de două ori cu capul de genunchi. Omul încercă să se apere cu mâna liberă, dar nu reuși.

– Aici erai, bulangiule! răcni nou-venitul aplecându-se, cu chipul purpuriu de-a binelea. Și noi te căutăm de două săptămâni prin tot orașul! Ce, ți s-a făcut de ascuns? Te răzvrătești, vânzător labagiu?

Tatarski și Husein se uitau unul la altul.

– Ei, nici chiar așa, zise nesigur Husein. Sigur, e vânzător, dar n-are tarabă totuși, e vânzătorul meu.

– Ce? întrebă necunoscutul, dând drumul capului însângerat. Al tău? Era al meu când tu încă pășteai caprele prin munți.

– Eu prin munți n-am păscut capre, ci țapi, răspunse liniștit Husein. Și dacă ai venit s-o faci pe taurul, îți bag un inel în nas, pe bune.

– Cum ai zis? se încruntă necunoscutul și își descheie geaca, sub care, în partea stângă, se vedea ceva umflat. Ce inel?

– Uite ăsta, zise Husein scoțând o grenadă din buzunar.

Vederea detonatorului îl liniști imediat pe necunoscut.

– Nenorocitul ăsta îmi datorează bani, anunță el.

– Și mie, zise Husein, punând deoparte grenada.

– Mie mi-e dator mai întâi.

– Nu. Mai întâi mie.

Se uitară unul la altul un moment.

– Bine, zise necunoscutul. Mâine ne întâlnim și ne socotim. La zece seara. Unde?

– Păi vino direct aici.

– Ne-am înțeles, zise necunoscutul și arătă cu degetul spre Tatarski. Pe tânăr îl iau cu mine. E de-al meu.

Tatarski se uită întrebător la Husein. Acesta surâse blând:

– Tu datorii nu mai ai. Amicul tău a preluat totul asupra lui. Dar așa, ca prieten, mai treci pe-aici. Adu-mi și flori, trandafiri. Îmi plac.

Ieșind în stradă în urma lor, Husein își aprinse o țigară și se sprijini de peretele barăcii. După doi pași, Tatarski se întoarse.

– Mi-am uitat berea, zise el.

– Du-te și ia-ți-o, răspunse Husein.

Tatarski se întoarse în baracă și luă de pe masă ultima cutie de Tuborg. Cel legat de banchetă gemu și își ridică mâna liberă. Tatarski observă în ea un pătrățel de hârtie colorată, îl luă și-l băgă repede în buzunar. Prizonierul scoase un geamăt liniștit cu o octavă mai sus, învârti cu degetul discul unui telefon nevăzut și duse mâna la inimă. Tatarski dădu din cap și ieși.

Husein, care fuma în prag, părea să nu fi văzut nimic. Necunoscutul și Hanin erau deja în mașină; îndată ce Tatarski se așeză pe bancheta din spate, aceasta porni.

– Faceți cunoștință, spuse Hanin. Vavan Tatarski, unul dintre cei mai buni specialiști ai noștri. Iar acesta, arătă el cu capul spre necunoscut, care conducea mașina, este Micuțul Vovcik, aproape tizul tău. I se mai spune și Nietzscheeanul.

– Ei, asta-i deja rahat. A fost demult.

– Ăsta, continuă Hanin, e un om cu o funcție economică foarte importantă. Se poate spune că este o verigă-cheie în modelul liberal al țărilor cu temperatură medie anuală scăzută. Înțelegi ceva din economia de piață?

– Atâtica, răspunse Tatarski apropiind două degete și lăsând între ele doar un milimetru.

– Atunci, trebuie să știi că pe piața absolut liberă trebuie să existe prin definiție niște prestatori de servicii care să limiteze libertatea absolută. Vovcik este un astfel de limitator. Pe scurt, e ocrotitorul nostru…

Când mașina se opri la semafor, Micuțul Vovcik ridică spre Tatarski ochii lui mici și lipsiți de expresie. Nu era clar de ce i se spunea „micuțul" – era un bărbat de dimensiuni uriașe și vârstă înaintată. Avea trăsăturile vagi și buhăite ale banditului tipic, care nu stârneau o repulsie deosebită. Studiindu-l pe Tatarski, spuse:

– Pe scurt, le ai cu ideea rusă?

Tatarski tresări și făcu ochii mari.

– Nu, zise el. Nu m-am gândit la subiectul ăsta.

– Cu atât mai bine, interveni Hanin. Cum se zice, are mintea proaspătă…

– Proaspătă pentru ce? întrebă Tatarski întorcându-se către el.

– Ai o comandă pentru o lucrare, răspunse Hanin.

– De la cine?

Hanin arătă spre Vovcik.

– Uite aici pix și blocnotes, zise el, ascultă-l cu atenție și ia notițe. Pe urmă scrii după ele.

– Păi ce-i de ascultat, se stropși Vovcik. E clar oricum. Ia zi, Vavan, când pleci peste graniță, te simți umilit?

– N-am fost niciodată, mărturisi Tatarski.

– Bravo ție. Că dacă te duci, o să te simți. Îți spun eu: ăia nu ne consideră oameni, parcă am fi toți niște rahați, niște animale. Adică, sigur, dacă iei un etaj întreg la vreun Hilton, atunci stau toți la coadă să ți-o sugă. Dar dacă te nimerești la vreun bufet sau la vreo întrunire, vorbesc cu tine de parc-ar vorbi cu o maimuță. De ce aveți o cruce așa de mare, zic, sunteți teolog? Așa un teolog ți-aș da eu ție la Moscova, labagiule…

– Dar de ce au această atitudine? îl întrerupse Hanin. Ți-ai făcut o părere?

– Mi-am făcut, zise Vovcik. Totul e pentru că trăim din mila lor. Ne uităm la filmele lor, mergem cu mașinile lor, ba chiar mâncăm haleala lor. Iar noi producem, dacă stăm să ne gândim, doar lovele… Care sunt, de asemenea, în toate sensurile, dolarii lor, așa că nici nu e limpede cum de reușim să le producem. Deși, pe de altă parte, de produs le

producem, că doar nu ni le dă nimeni pe de-a moaca… Eu unul nu-s economist, dar îmi dau seama clar – aici nu-i lucru curat, trebuie să fie un clenci.

Vovcik tăcu și căzu pe gânduri. Hanin vru să spună ceva, dar Vovcik răbufni brusc:

– Dar ăștia cred că noi suntem nuli cultural! Parc-am fi niște sălbatici din Africa, înțelegi? Nu suntem decât niște animale cu bani. Niște porci sau niște vite. Dar noi suntem Rusia! Ți-e frică și să te gândești! O țară măreață!

– Da, zise Hanin.

– Pur și simplu ne-am pierdut pentru o vreme rădăcinile din cauza porcăriei ăsteia. Știi și tu cum e viața, n-ai timp nici să tragi un pârț. Dar asta nu înseamnă să uităm de unde venim, ca niște negri îndobitociți…

– Hai să nu ne mai enervăm, spuse Hanin. Explică-i flăcăului ce vrei de la el. Și mai simplu, fără lirisme.

– Pe scurt, o să-ți explic imediat situația simplu, pe puncte, zise Vovcik. Afacerea noastră națională iese pe scena internațională. Acolo se învârt tot felul de lovele – cecene, americane, columbiene, mă rog, ai priceput tu. Și dacă le privim doar ca lovele, sunt toate la fel. Dar în spatele fiecărei grămezi de lovele stă o idee națională. Înainte, noi am avut ortodoxia, suveranitatea și naționalismul. Pe urmă a fost comunismul ăla. Iar acum, când s-a terminat, nu mai există niciun fel de idee în afară de lovele. Dar nu se poate ca în spatele lovelelor să se afle numai lovele, nu-i așa? Pentru că atunci chiar e de neînțeles de ce unul e înainte și alții, în urmă.

– Așa-i, zise Hanin. Ia aminte, Vavan.

– Și când dolarii noștri rusești se învârt pe undeva prin Marea Caraibilor, continuă Vovcik, chiar că nu te prinzi ce anume îi face pe ei dolari rusești, și nu de alt fel. Ne lipsește i-den-ti-ta-tea națională…

Penultimul cuvânt Vovcik îl silabisi.

– Ai priceput? Cecenii o au, iar noi, nu. De-aia se uită la noi ca la niște rahați. E nevoie să existe o idee rusă limpede, simplă, ca să i-o poți explica oricărui labagiu de la orice Harvard: unu și cu unu fac doi, și nu te mai uita ca boul. Și trebuie să știm și noi înșine de unde venim.

– Hai, dă-i tema, zise Hanin făcându-i cu ochiul lui Tatarski în oglinda retrovizoare. Că e cel mai bun creator al meu. Un minut din timpul lui costă mai mult decât câștigăm noi doi la un loc într-o săptămână.

– Tema e simplă, zise Vovcik. Descrie-mi ideea rusă în, să zicem, aproximativ cinci pagini. Și versiunea scurtă într-o pagină. Să fie expusă limpede și concret, fără înfloriturі. Ca să-i pot da cu ea în cap oricărui bulangiu de import, fie el businessman, cântăreț, sau ce-o fi. Să nu creadă că noi aici, în Rusia, n-am făcut decât să furăm bani și să punem o ușă de oțel. Ca să simtă același spirit, boarfele, ca în patruș' cinci la Stalingrad, pricepi?

– Și de unde s-o… începu Tatarski, dar Hanin îl întrerupse:

– Asta, dragul meu, e deja treaba ta. Ai termen o zi, e o lucrare urgentă. Pe urmă o să am nevoie de tine pentru alte chestii. Și ia seama: în afară de tine, am mai comandat ideea asta cuiva. Așa că dă-ți silința.

– Cui, dacă nu e secret? întrebă Tatarski.

– Lui Saşa Blo. Ai auzit de el?

Tatarski tăcu. Hanin îi făcu semn lui Vovcik, şi maşina se opri. Întinzându-i lui Tatarski o hârtie de o sută, Hanin zise:

– Să ai de taxi. Du-te acasă şi lucrează. Şi să nu mai bei azi.

Coborând pe trotuar, Tatarski aşteptă să plece maşina, apoi scoase cartea de vizită a prizonierului din Caucaz. Arăta ciudat – în centru era desenat un sequoia, iar tot locul rămas liber era ocupat de stele, dungi şi vulturi. Deasupra acestei măreţii romane scria cu litere aurii înflorite:

SOCIETATEA DESCHISĂ PE ACŢIUNI
TAMPOKO
BĂUTURI RĂCORITOARE ŞI SUCURI
Manager de plasare a acţiunilor
Mihail NEPOIMAN

– Aha, murmură Tatarski. Ne aducem aminte, da, ne aducem aminte.

Băgând cartea de vizită în buzunar, se întoarse spre şirul de maşini şi ridică mâna. Un taxi se opri aproape instantaneu.

Taximetristul era un individ dolofan şi greoi cu o expresie profund obidită pe chip. Lui Tatarski îi trecu prin minte că semăna cu un prezervativ umplut atât de tare cu apă, încât e de ajuns să-l atingi cu ceva ascuţit ca să se reverse asupra celor din jur într-o cascadă de unică folosinţă.

– Spuneţi-mi, întrebă Tatarski pe negândite, nu ştiţi cumva care este ideea rusă?

– Ha, zise şoferul parcă aşteptând de mult această întrebare. Îţi spun imediat. Eu sunt pe jumătate mordvin. Ei, şi când eram în armată, în primul an, la instrucţie, aveam un sergent care se numea Harley. „Eu, zicea el, pe mordvini şi pe alţi sălbatici nu pot să-i sufăr." Şi m-a trimis să spăl latrina cu o periuţă de dinţi. Două luni şi-a bătut nenorocitul joc de mine. Dar apoi ne vin în regiment trei fraţi mordvini deodată – şi toţi halterofili, poţi să-ţi închipui? Cui nu-i plac mordvinii pe-aici? au întrebat.

Şoferul râse fericit şi maşina se undui larg pe drum, gata să treacă pe contrasens.

– Şi ce-are asta cu ideea rusă? întrebă Tatarski speriat, ţinându-se de scaun.

– Păi are. Că Harley ăsta a luat-o pe coajă aşa de tare, că a stat două săptămâni culcat pe spate într-un batalion sanitar. Asta are. Şi l-au mai tăvălit şi dup-aia de vreo cinci ori, până a dat în dambla. Şi dacă doar l-ar fi tăvălit…

– Opriţi, vă rog, aici, zise Tatarski, nemaiputând suporta.

– Aici nu se poate, spuse şoferul, trebuie să întorc. Cum vă spuneam, dacă doar l-ar fi bătut… Doamneee!…

Tatarski se resemnă şi, în timp ce maşina îl ducea acasă, şoferul îi oferi atâtea amănunte despre soarta sergentului şovin, încât distruse şi cea mai mică

posibilitate de compasiune – aceasta presupune, în esență, un scurt moment de identificare cu obiectul ei, dar aici era imposibilă, pentru că nici mintea, nici sufletul nu riscau așa ceva. De altfel, era o banală poveste din armată. Când coborî, șoferul îi mai spuse:

– Cât despre ideea aia, îți spun direct: dracu' s-o știe. Eu nu vreau decât să câștig destul ca să am de benzină și de pileală. În rest, că-i Dudaev, că-i Mudaev – numai să nu mă dea cu mutra de masă.

Poate că datorită acestor cuvinte Tatarski își aminti din nou de managerul înlănțuit care forma în aer un număr de telefon. Ajuns în hol, se opri. Abia acolo își dădu seama ce se cerea în situația dată. Scoțând cartea de vizită din buzunar, scrise pe dosul ei:

ACȚIUNI TAMPOKO!
ASTĂZI, O BUCATĂ DE HÂRTIE,
MÂINE, UN BUTOI DE SUC!

„Deci, e un conifer", se gândi el. „Bine. Să-i dăm omului o ultimă șansă. O să sun când o să-i dea drumul Husein. Între timp, n-are decât să facă suluri din dolari."

Institutul de Apicultură

Se întâmplă adesea: ieși într-o dimineață de vară pe stradă, vezi în fața ta o lume vastă, minunată, care se grăbește undeva, plină de promisiuni nedeslușite și de fericire împrăștiată pe cer, și deodată îți tresare în suflet sentimentul acut, comprimat într-o fracțiune de secundă, că viața se așterne înaintea ta și că poți păși pe ea fără să privești înapoi, să mizezi pe tine însuți și să câștigi, să navighezi pe mările ei într-o șalupă albă, să gonești pe șoselele ei într-un Mercedes alb. Și pumnii ți se strâng singuri, și venele tâmplelor ți se umflă, și-ți făgăduiești că o să mai smulgi cu dinții mulți, mulți bani acestui pustiu ostil și o să mături din drum pe oricine, dacă o să fie nevoie, și nimeni n-o să îndrăznească să te definească prin termenul american *loser*.

Așa acționează în sufletele noastre *wow*-factorul oral. Tatarski însă, mergând spre metrou cu mapa la subraț, era indiferent la chemarea lui imperioasă. Se simțea tocmai *loser*, adică nu numai un idiot absolut, ci și un criminal de război și o verigă nereușită în evoluția biologică a omenirii.

Încercarea din ziua precedentă de a compune ideea rusă se încheiase cu primul eșec total din cariera lui. La început, sarcina nu i se păruse complicată, dar, așezându-se la masă, realizase îngrozit că nu-i vine în cap nimic, absolut nimic. Nu-i fusese de folos nici

planșeta de spiritism la care apelase în disperare de cauză când acele ceasornicului se opriseră la miezul nopții. Che Guevara, ce-i drept, nu apăruse, dar ca răspuns la întrebarea despre ideea rusă transmisese un mesaj cam bizar:

Ruși!
Ar fi mai corect să vorbim despre wow-*acțiunea oralo-anală, de vreme ce aceste influențe se contopesc într-un singur impuls, și tocmai acest complex de emoții, acest conglomerat este considerat o proiecție a omului valoroasă din punct de vedere social. Vom observa că reclama preferă uneori abordarea cvasijungiană celei cvasifreudiene: se întâmplă ca pentru achiziționarea unui obiect material să fie nevoie nu de actul nud al copulării monetare, ci de căutarea unei proprietăți magice, capabile să plaseze stimularea oralo-anală pe planul al doilea. De pildă, o periuță de dinți verde cu albastru garantează cumva posibilitatea de a coborî fără niciun pericol dintr-un balcon aflat la un etaj superior la cel de dedesubt, un frigider te apără de moartea sub bucățile unui pian căzut de pe acoperiș, iar un borcan cu kiwi marinat te salvează dintr-o catastrofă aviatică – dar aceasta este o abordare pe care majoritatea specialiștilor o consideră învechită. Amin.*

De ideea rusă nu amintea aici decât adresarea-clișeu „ruși"; lui Tatarski aceasta i se părea mereu oarecum similară termenului „deținuți", cu care hoții arestați își încep mesajele scrise care circulă prin închisoare, așa-numitele „misive". Dar în ciuda acestei asemănări, Micuțul Vovcik cu greu ar fi fost mulțumit de acest fragment. Încercările lui Tatarski de a intra în legătură cu un spirit mai competent în problemă nu avuseseră niciun rezultat. E drept, după invocarea spiritului lui Dostoievski, în care își pusese speranțe deosebite, apăruseră câteva efecte secundare: planșeta tremurase ușor și începuse să salte, de parcă ar fi tras-o din toate părțile niște prezențe la fel de puternice, dar mâzgălelile strâmbe lăsate pe hârtie erau la fel de inutile pentru client, deși, firește, puteai să te alini cu gândul că ideea căutată era în asemenea măsură transcendentă, încât aceasta era singura modalitate de a o fixa cumva pe hârtie. Dar, oricare ar fi fost motivul, Tatarski nu executase lucrarea.

Pagina cu fragmentul despre periuța de dinți și kiwi, aflată în mapă, nu-i putea fi arătată în niciun fel de împrejurare lui Hanin, și totuși ceva trebuia să-i arate, și mintea lui Tatarski era ocupată cu autoflagelarea. Trecu în revistă toate brandurile în denumirea cărora se întâlnea cuvântul laser și le adaptă cu savoare propriei persoane: *Loser-Jet* și *Loser-Max* îi șfichiuiseră usturător sufletul, permițându-i să uite pentru o clipă rușinea iminentă.

De altfel, apropiindu-se de metrou, Tatarski fu puțin distras. Acolo se petrecea un lucru straniu. Era un cordon de polițiști – vreo douăzeci de gabori cu puști automate, care vorbeau între ei prin stații, arborând un aer misterios și eroic. În centrul zonei încercuite, o macara mică încărca pe platforma unui camion rămășițele arse ale unei limuzine. În jurul scheletului mașinii se învârteau mai mulți oameni în civil, care studiau cu atenție asfaltul, luau câte ceva de pe el și puneau în niște pungi de plastic asemănătoare

celor de gunoi. Toate acestea Tatarski le privise de la înălțime, dar când coborî în stație spectacolul fu ascuns vederii de mulțimea compactă. După câteva ghionturi în spinările transpirate ale concetățenilor săi, Tatarski oftă și merse mai departe.

Hanin nu era în apele lui. Cu fruntea în palmă, trasa niște semne cabalistice cu mucul de țigară în scrumieră. Tatarski se așeză pe marginea scaunului de vizavi și, strângând mapa la piept, începu să vorbească spăsit:

– De scris, am scris. Cum am putut. Dar, după părerea mea, nu mi-a ieșit, și nu trebuie să-i dăm asta lui Vovcik. Problema e că o astfel de temă… O astfel de temă nu e deloc simplă… Aș putea, eventual, să inventez un slogan sau să completez *brand essence*-ul ideii ruse sau să dezvolt cumva ce va scrie Sașa Blo, dar ca să fac un concept e prea devreme pentru mine. Nu spun asta din modestie, ci obiectiv. În general…

– Las-o baltă, îl întrerupse Hanin.

– Cum adică?

– L-au lichidat pe Vovcik.

– Cum? se dădu Tatarski înapoi în scaun.

– Foarte simplu, zise Hanin. Ieri a avut un schimb de focuri cu niște ceceni. Chiar pe lângă casa ta, că veni vorba. A venit cu două mașini, cu luptători, cu tot tacâmul. A crezut că-i o treabă ca lumea. Dar canaliile alea au săpat o tranșee în dealul de vizavi. Și, când s-a apropiat, l-au prăjit cu două aruncătoare de flăcări „bondar". Și astea-s groaznice. Provoacă o explozie volumetrică la o temperatură de două mii de grade. Mașina lui Vovcik era blindată, dar era blindată împotriva oamenilor normali, nu a degeneraților…

Hanin dădu din mână a lehamite.

– Vovcik s-a prăpădit pe loc. Ceilalți luptători, care au mai rămas vii după explozie, au fost doborâți cu gloanțe când s-au târât din mașină. Nu înțeleg cum poți să faci afaceri cu astfel de oameni, dacă poți să le spui oameni. Mda… I-au dovedit puii de lele…

În loc de tristețea cuvenită într-un asemenea moment, Tatarski, spre rușinea lui, simțea o ușurare vecină cu euforia.

– Da, zise el, acum pricep. Am văzut azi una dintre mașini. Data trecută era cu alta, așa că nici nu mi-a trecut prin cap ceva rău. Iar l-au aruncat pe unul în aer, mi-am zis, că doar se întâmplă în fiecare zi… Dar acuma văd că totul se leagă. Și pentru noi ce înseamnă asta, practic vorbind?

– Concediu, zise Hanin. Pe perioadă nedeterminată. Trebuie să rezolvăm o problemă foarte mare. Hamletiană. Deja m-au sunat de două ori de azi-dimineață.

– De la miliție? întrebă Tatarski.

– Da. Și dup-ia de la comunitatea caucazienilor. Au mirosit, canaliile, că a fost eliberat un comerciant. Sunt ca rechinii. Simt mirosul sângelui. Așa că problema este acum foarte concretă. Ciorile astea ne oferă protecție, dar gaborii vor lovele. Ca să închidă ochii, trebuie să le lingem cizmele până nu mai putem. Dar să te bleasc pot și unii, și alții. Mai ales gaborii,

aș zice. Ce s-au repezit azi la mine… Știm, zic, că briliantele sunt la tine. De unde briliante? Spune, de unde?

– Nu știu, răspunse Tatarski, amintindu-și fotografia colierului de diamante cu promisiunea eternității pe care o văzuse la Hanin în baie.

– Bine, nu-ți bate tu capul. Trăiește, iubește, muncește… Apropo, te așteaptă cineva în camera de alături.

– Cine? tresări Tatarski.

– Nu știu ce cunoscut de-al tău. Zice că are o treabă cu tine.

Morkovin arăta la fel ca la ultima întâlnire, doar că avea mai multe fire cărunte în cărare, iar ochii i se făcuseră mai triști și mai înțelepți. Era îmbrăcat cu un costum sever de culoare închisă, o cravată în dungi și o batistă la fel în buzunarul de la piept. Văzându-l pe Tatarski, se ridică de pe scaun, surâse larg și desfăcu brațele.

– Aoleu, zise el, bătându-l pe spinare, ce mutră ai, Vavan. De mult bei?

– Tocmai am ieșit dintr-una cruntă, răspunse vinovat Tatarski. Mi-au dat aici așa o sarcină, că altfel nu se putea.

– Despre asta îmi povesteai la telefon?

– Când?

– Ce, nu mai ții minte? Da, bănuiam eu. Nu erai deloc în apele tale. Ziceai că scrii un concept pentru Dumnezeu și că din pricina asta te prigonește balaurul antic. M-ai rugat chiar să-ți găsesc altă slujbă – ziceai că te-ai săturat de cele lumești…

– Ajunge, zise Tatarski, ridicând palma. Nu mai trăncăni. Și-așa sunt în rahat până peste urechi.

– Deci chiar îți trebuie o slujbă?

– Și încă cum. Gaborii ne trag de un picior, cecenii de ălălalt. Ne trimit pe toți în concediu.

– Păi să mergem. Apropo, am niște bere în mașină.

Morkovin se opri lângă portiera unui BMW albastru, care semăna cu un torpedou pe roți. Era ciudat înăuntru – corpul îți stătea într-o poziție pe jumătate culcată, genunchii ți se ridicau la piept, iar fundul caroseriei era atât de aproape de asfalt, că mușchii abdomenului ți se încordau fără să vrei de fiecare dată când mașina se hurduca peste o groapă.

– Nu ți-e frică să mergi cu așa ceva? întrebă Tatarski. Dacă lasă careva o rangă ieșită din canal? Sau iese un țăruș din ăla de fier din asfalt…

Morkovin chicoti.

– Știu ce vrei să zici. Dar m-am obișnuit de mult cu senzația asta la serviciu.

Mașina frână la o intersecție. În dreapta se opri un jeep roșu cu șase faruri puternice deasupra. Tatarski aruncă un ochi spre șofer – era un bărbat cu fruntea îngustă și cu arcadele sprâncenelor masive, care avea practic fiecare centimetru de piele acoperit de o blană neagră deasă. Cu o mână ținea volanul, iar în cealaltă avea o sticlă de Pepsi din plastic. Tatarski își dădu seama deodată că mașina lui Morkovin e mult mai fițoasă și avu experiența rară a acțiunii *wow*-factorului anal. Senzația, trebuia să recunoască, era minunată. Scoțând cotul pe fereastră, trase o dușcă de bere și se

uită la șoferul jeepului cam cum s-ar uita un marinar de pe un portavion la un pigmeu care merge cu pluta să vândă banane stricate.

Șoferul îi prinse privirea, și o vreme se uitară fix unul la altul. Tatarski simțea că bărbatul din jeep ia acest schimb prelungit de priviri drept o invitație la încăierare – când mașina lui Morkovin porni, în sfârșit, în adâncul nu prea adânc al ochilor lui mocnea furia. Tatarski își dădu seama că mai văzuse undeva fața aceea. „O fi actor de cinema", își zise el.

Morkovin ieși pe o bandă liberă și acceleră.

– Înțeleg de ce mergi cu o mașină din asta, spuse gânditor Tatarski, uitându-se cu coada ochiului la becurile roșii de pe bord.

– De ce?

– Cum să-ți spun… Pentru echilibrul senzațiilor.

Morkovin ridică din sprâncene:

– Mda. Se poate spune și-așa.

Tatarski aruncă pe geam cutia goală.

– Ascultă, întrebă el, dar unde mergem?

– La organizația noastră.

– Ce organizație?

– O să vezi. Nu vreau să-ți influențez impresia.

După câteva minute, mașina frână la poarta unui gard înalt din bare de fier. Gardul părea solid – barele semănau cu niște sulițe ciclopice cu vârfuri aurite. Morkovin îi arătă o legitimație milițianului din gheretă, și poarta se deschise încet. În spatele ei se afla o clădire stalinistă uriașă de la sfârșitul anilor '40, care semăna cu ceva între o piramidă mexicană în trepte și un zgârie-nori scund, la a cărui construcție se ținuse seama de cerul sovietic jos. Partea de sus a fațadei era acoperită cu stucaturi – steaguri plecate, săbii, stele și un fel de lănci zimțate; amintea de războaie străvechi și de mirosul uitat al prafului de pușcă și al gloriei. Mijind ochii, Tatarski citi inscripția de sub acoperiș: „Glorie eternă eroilor!"

„Că mult îi mai încălzește pe ei acuma gloria eternă", își zise el posomorât. „Pensia le-ar fi fost de ajuns."

Trecuse de multe ori pe lângă clădirea aceasta; cândva, demult, cineva îi spusese că era un institut secret unde se studiază noi tipuri de arme. Putea fi adevărat, căci la poartă era o placă asemeni unui salut din Antichitate, cu stema URSS și cu inscripția aurită „Institutul de Apicultură". Tatarski apucă să vadă sub ea o tăbliță banală de metal pe care scria „Comitetul Interbancar pentru Tehnici Informaționale".

Parcarea era plină de mașini; Morkovin se înghesui cu greu între un Lincoln alb imens și o Mazda sport argintie.

– Vreau să te prezint șefilor mei, zise Morkovin încuind mașina. Poartă-te normal. Dar să nu vorbești în plus.

– Ce înseamnă „în plus"? Din al cui punct de vedere?

Morkovin îl privi cu coada ochiului:

– De pildă, exact ce-ai spus acum. E absolut în plus.

Trecând prin curte, ajunseră la o intrare laterală și intrară într-un hol de marmură cenușie cu un tavan nefiresc de înalt, unde stăteau câțiva paznici în uniformă neagră. Păreau mai serioși decât polițaii obișnuiți, și nu din cauza pușilor cehești Scorpion

care le atârnau pe umeri. Pur și simplu nu încăpea comparație cu polițaii: uniforma albastră a acestora, care odinioară radia puterea opresivă a statului din toți nasturii și ecusoanele, îi stârnea de mult lui Tatarski o nedumerire plină de dispreț; ea încetase în asemenea măsură să reprezinte ceva, încât devenea cu totul de neînțeles în ce calitate acești oameni opresc întruna mașini pe stradă și cer bani. În schimb, uniforma neagră a paznicilor era trăsnet: designerul (Morkovin îi spusese că era Iudașkin) reunise genial estetica *Sonderkomande* SS, motive din antiutopiile cinematografice despre societatea totalitară și temele nostalgice ale modei gay de pe vremea lui Freddie Mercury. Umerii umflați cu vatelină, tăietura adâncă a decolteului și prohabul rabelaisian se amestecau într-un asemenea cocteil, încât nu-ți doreai câtuși de puțin să ai vreo legătură cu cineva care purta această uniformă. *The message* era evident pentru orice idiot.

În lift, Morkovin scoase o cheiță, o introduse într-o broască din panou și apăsă butonul cel mai de sus.

– Și încă ceva, zise el întorcându-se spre peretele cu oglindă și aranjându-și părul. Nu te teme că o să pari prost. Dimpotrivă, teme-te să pari prea deștept.

– De ce?

– Pentru că atunci se naște pe loc întrebarea: dacă ești atât de deștept, cum se face că vrei să te angajezi în loc să fii tu cel care angajează?

– Logic, zise Tatarski.

– Și fii cât mai cinic.

– Asta-i ușor.

Ușile liftului se deschiseră. Apăru un coridor acoperit cu un covor gri cu stele galbene. Tatarski își aminti că la fel arată și trotuarul nu știu cărui bulevard din Los Angeles. La capătul coridorului era o ușă neagră pe care nu scria nimic, deasupra căreia era atârnată o minusculă cameră de luat vederi. Morkovin ajunse la mijlocul coridorului, scoase un telefon din buzunar și formă un număr. Trecură două sau trei minute în tăcere. Morkovin aștepta răbdător. În cele din urmă, la capătul celălalt al firului, cineva răspunse.

– Salut, zise Morkovin. Eu sunt. Da, l-am adus. Uite-l.

Morkovin se întoarse și-i făcu semn lui Tatarski, care rămăsese timid lângă lift. El se apropie, ridicând ochii precum un cățel spre obiectivul camerei de luat vederi. Interlocutorul lui Morkovin spuse probabil ceva amuzant, căci acesta chicoti și-l bătu pe umăr pe Tatarski.

– Nu-i nimic, zise el. Îl dăm pe brazdă.

Se auzi o broască descuindu-se și Morkovin îl împinse înainte. Ușa se închise imediat în urma lor. Se aflau într-o anticameră pe peretele căreia era o oglindă veche din bronz cu mâner, iar deasupra, o mască de carnaval venețiană neobișnuit de frumoasă, de culoare aurie. „Parcă am mai văzut astea", își zise Tatarski, „masca și oglinda. Sau nu? Azi am numai năluciri…" Sub mască se afla un birou la care stătea o secretară de o frumusețe rece, ca de pasăre.

– Bună, Alla, zise Morkovin.

Secretara îi făcu cu mâna și apăsă pe un buton de pe birou. Se auzi un zumzăit ușor și ușa înaltă, izolată fonic, de la celălalt capăt al anticamerei se deschise.

În primul moment, cabinetul spațios, cu storuri la ferestre, i se păru pustiu lui Tatarski. În orice caz, la biroul masiv cu picioare din metal strălucitor nu stătea nimeni. Deasupra biroului – acolo unde în epoca sovietică ar fi trebuit să se afle portretul conducătorului – era atârnat un tablou cu ramă rotundă, grea. Micul dreptunghi colorat din centrul fondului alb nu se deslușea perfect din ușă, dar Tatarski îl recunoscu după culori – avea unul la fel pe tricoul de baseball. Era o etichetă standard cu steagul american și cu inscripția „*Made in USA. One size fits all*". Pe un alt perete era montată o instalație austeră: un șir de cincisprezece cutii de conserve cu portretul lui Andy Warhol pe o etichetă de carne de porc.

Tatarski privi în jos. Podeaua era acoperită cu un covor persan autentic cu desene de o frumusețe uimitoare, asemănătoare cu niște ornamente văzute cândva, în copilărie, într-o ediție veche din *O mie și una de nopți*. Urmărind liniile modelului, ochii îi alunecară într-o spirală capricioasă spre centrul covorului, unde-l găsiră pe stăpânul biroului.

Era un om încă tânăr, plinuț și îndesat, cu rămășițele unui păr roșcat pieptănate pe spate și cu o față destul de plăcută, care stătea întins pe covor într-o poziție absolut relaxată. Era greu de observat din pricina veșmintelor sale, în nuanțe aproape identice cu ale covorului. Avea o jachetă gen „orgasmul plebeului" – nici uniformă de lucru, nici pijama, ci un obiect excesiv carnavalesc, îmbrăcămintea pe care o adoptă businessmenii foarte calculați când vor să-i dea partenerului senzația că afacerile le merg atât de bine, încât nici nu mai e nevoie să se ocupe de ele și că nici cel mai bizar comportament nu are cum să le dăuneze în vreun fel. O cravată puternic retro, cu o maimuță depravată cocoțată într-un palmier, îi ieșea de sub jachetă și se prelingea ca o limbă rozalie pe covor.

Pe Tatarski îl uimea însă nu atât îmbrăcămintea tânărului, ci faptul că fața acestuia îi era cunoscută, și încă foarte bine, deși nu-l întâlnise nici măcar o dată în viață. Văzuse această față la televizor, în sute de emisiuni și clipuri publicitare, de regulă jucând un rol secundar, dar cine era acest om nu știa. Ultima dată îl văzuse în seara precedentă când, meditând la ideea rusă, se uita distrat la televizor. Stăpânul biroului apăruse într-o reclamă la niște tablete – era îmbrăcat într-un halat alb și cu o bonetă cu crucea roșie și pe chipul lui plin erau lipite o barbă și mustăți, făcându-l să semene cu un Troțki tânăr și blând. Ședea într-o bucătărie, înconjurat de o familie cuprinsă de o inexplicabilă voie bună, și spunea pe un ton didactic:

„E ușor să te rătăcești în marea de reclame și deseori ea nu este cinstită. Dacă vă înșelați în alegerea unei cratițe sau a unui detergent de rufe nu e atât de grav, dar când e vorba despre medicamente, vă riscați propria sănătate. Gândiți-vă, în cine aveți încredere – într-o reclamă fără suflet sau în medicul dumneavoastră de familie? Desigur! Răspunsul e clar! Numai în medicul de familie, care vă sfătuiește să luați tabletele Sunrise!"

„Aha", se gândi Tatarski, „așadar, ăsta-i medicul nostru de familie".

Între timp, medicul de familie ridică mâna într-un gest de salut și Tatarski observă că ținea între degete un pai scurt din plastic.

– Veniți lângă mine, zise el cu glas răsunător.

– Am venit de mult, răspunse Morkovin.

Pesemne că aceasta era formula obișnuită aici, căci stăpânul cabinetului înclină condescendent capul.

Morkovin luă două paie de pe masă, îi întinse unul lui Tatarski și se întinse pe covor. Tatarski îi urmă exemplul. După ce se lungi pe covor, se uită întrebător la gazdă. Ca răspuns, aceasta surâse duios. Observă la încheietura mâinii lui un ceas cu o brățară făcută din verigi de diferite dimensiuni. Rotița ceasului era împodobită cu un mic briliant; în jurul cadranului mai erau trei cercuri de briliante în spirală. Tatarski își aminti un editorial despre ceasuri scumpe pe care îl citise într-o revistă radicală și înghiți în sec respectuos. Stăpânul biroului îi prinse privirea și se uită la ceas.

– Îți place? întrebă el.

– Și încă cum, zise Tatarski. Dacă nu mă înșel, Piaget Possession? Costă, parcă, șaptezeci de mii?

– Peje pozeșion? Celălalt își privi cadranul. Da, chiar. Nu știu cât costă.

– Domnul Peje, cu aiurelile lui, zise Morkovin.

Gazda nu păru să priceapă gluma.

– Oricum, adăugă repede Morkovin, nimic nu confirmă mai bine apartenența unui om la clasele de jos ale societății decât priceperea sa la ceasuri scumpe și automobile.

Tatarski se înroși și lăsă ochii în jos.

Fragmentul de covor din fața lui era decorat cu un model înfățișând niște flori ireale cu petale lungi, multicolore. Observă că perii covorului erau acoperiți cu un strat dens de praf alb mărunt, asemănător polenului. Îl privi cu coada ochiului pe Morkovin.

Acesta își băgă paiul într-o nară, își astupă cealaltă nară cu un deget și trecu capătul liber al paiului peste petala unei margarete de un mov ireal. Tatarski se prinse, în sfârșit.

Câteva minute, liniștea din încăpere fu întreruptă doar de inerentele fornăieli. În cele din urmă, gazda se ridică într-un cot.

– Ei, cum e? întrebă el uitându-se la Tatarski.

Acesta se desprinse de trandafirul de un roșu palid la care lucra absorbit. Supărarea i se risipise complet.

– Excelent, zise el, pur și simplu excelent!

Îi era ușor și plăcut să vorbească; deși simțise o oarecare crispare când intrase în cabinetul uriaș, acum ea dispăruse fără urmă. Cocaina era autentică și aproape pură – abia dacă se simțea un gust slab de aspirină.

– Numai că nu înțeleg, continuă el, de ce e nevoie de atâta tehnologie? E, desigur, rafinat, dar oarecum neobișnuit!

Morkovin schimbă o privire cu stăpânul cabinetului.

– Ai văzut placa de la poartă? întrebă gazda. „Institutul de Apicultură“?

– Am văzut-o, zise Tatarski.

– Poftim. Și noi suntem aici ca niște albinuțe.

Începură să râdă și râseră îndelung, chiar și mult după ce motivul veseliei fusese uitat. „Eh“, își zise înduioșat Tatarski, „sunt și oameni buni pe lume!“.

Într-un târziu, veselia se stinse. Gazda privi în jur, parcă încercând să-și amintească de ce se afla acolo și, se pare, izbuti.

– Așa, zise el, să trecem la treabă. Morkovka, așteaptă la Alla. Eu o să vorbesc puțin cu omul ăsta.

Morkovin trase grăbit pe nas dintr-o pereche de albăstrele paradiziace, se ridică și ieși. Ridicându-se și el în picioare, stăpânul cabinetului se întinse, ocoli masa de lucru și se trânti în fotoliu.

– Ia loc, zise el.

Tatarski se așeză în fotoliul aflat de cealaltă parte a mesei. Era foarte moale și atât de jos, încât se cufundă în el ca într-un troian de zăpadă. Ridicând ochii, înlemni. Biroul se înălța deasupra lui ca un tanc deasupra unei tranșee, și în mod evident asemănarea nu era întâmplătoare. Cele două picioare ale mesei, decorate cu plăci de nichel gofrat, arătau întocmai ca niște urme largi lăsate de o omidă, iar tabloul în ramă rotundă de pe perete era acum exact deasupra capului gazdei și amintea de o trapă în acoperiș, prin care aceasta părea să fi ieșit; analogia era întărită de faptul că i se vedeau numai capul și umerii deasupra biroului. Câteva clipe, interlocutorul savură efectul produs, apoi se ridică, se aplecă peste tanc și îi întinse mâna.

– Leonid Azadovski.

– Vladimir Tatarski, zise acesta, ridicându-se pe jumătate și strângând palma moale și durdulie.

– Nu te cheamă Vladimir, ci Vavilen, zise Azadovski. Știu cum stă treaba. Dar nici pe mine nu mă cheamă Leonid. Și taică-meu a fost un căcănar. Știi cum mi-a zis? Leghion. Cred că nici nu știa ce înseamnă cuvântul ăsta. La început și eu am suferit. Dar mai târziu am aflat că scrie despre mine în Biblie și m-am liniștit. Așa deci…

Azadovski răsfoi niște foi împrăștiate pe masă.

– Ce avem aici… Aha. M-am uitat la lucrările tale. Mi-au plăcut. Bravo. Avem nevoie de astfel de oameni. Deși sunt locuri… parcă nu m-au convins. Uite, de pildă, scrii: „inconștientul colectiv". Dar știi ce-i ăla?

Tatarski își frecă degetele în aer, căutându-și cuvintele.

– La nivelul inconștientului colectiv, răspunse el.

– Și nu te temi că o să se găsească cineva care să știe exact?

Tatarski strâmbă din nas.

– Domnule Azadovski, zise el, eu de asta nu mă tem. Și nu mă tem pentru că toți cei care știu exact ce înseamnă „inconștient colectiv" vând de mult țigări la metrou. Într-o formă sau alta, vreau să spun. Și eu am vândut țigări la metrou. Și am intrat în domeniul reclamelor pentru că mă săturasem de asta.

Azadovski tăcu câteva clipe, meditând la ceea ce auzise. Apoi chicoti.

– Tu, de fapt, crezi în ceva? întrebă el.

– Nu, răspunse Tatarski.

– Bun, zise Azadovski și se uită din nou în hârtii, de data asta la un chestionar pus în tabel. Așa… Opinii politice – ce avem aici? Scrie *upper left*. Nu înțeleg. Uite, fir-ar al naibii, în curând o să fie toate actele în engleză. Ce înclinații politice ai?

– Susținător al economiei de piață, răspunse Tatarski. Destul de radical.

– Și mai concret?

– Mai concret… să spunem așa: îmi place când viața are țâțe mari. Dar nu-mi provoacă nici cea mai

mică emoție așa-numita „țâță în sine“ kantiană, oricât lapte ar curge din ea. Și prin aceasta mă deosebesc de idealiștii dezinteresați precum Gaidar[27]…

Sună telefonul, și Azadovski întrerupse discuția cu un gest. Ridică receptorul, ascultă câteva minute și chipul i se strâmbă treptat într-o expresie de dispreț.

– Mai căutați, lătră el, trânti receptorul în furcă și se întoarse spre Tatarski: Ce spuneai de Gaidar? Dar mai pe scurt, că acuși o să sune iar.

– Pe scurt, zise Tatarski, mi se rupe de orice țâță în sine kantiană, cu toate imperativele ei categorice. Pe piața țâțelor, nu-mi trezește tandrețe decât țâța pentru noi feuerbachiană. Așa văd eu situația.

– Uite, și eu cred la fel, spuse Azadovski cât se poate de serios. Mai bine mai mică, dar feuerbachiană…

Telefonul sună din nou. Azadovski răspunse, ascultă puțin, și pe față îi înflori un zâmbet larg:

– Asta voiam să aud! Ați făcut-o și pe aia de control? Bravo!

Pesemne că vestea era foarte bună – ridicându-se, Azadovski își frecă mâinile, se duse cu pas vioi la dulapul din perete, scoase din el o cușcă mare, pe fundul căreia se zbătea ceva cu furie, și o puse pe birou. Cușca era veche, cu urme de rugină, și semăna cu scheletul unui abajur.

– Ce-i asta? întrebă Tatarski.

– Rostropovici, răspunse Azadovski.

Deschise ușița, și din cușcă ieși pe masă un mic hamster alb. Uitându-se la Tatarski cu ochișorii lui roșii, își ascunse fața în lăbuțe și-și frecă boticul.

Azadovski suspină duios, luă de pe masă ceva ce semăna cu o trusă de scule, o desfăcu și înșiră pe masă o sticluță de lipici japonez, o pensetă și un borcănaș.

– Ține-l, porunci el. Nu te teme, nu mușcă.

– Cum să-l țin? întrebă Tatarski ridicându-se din fotoliu.

– Ia-l de labe și ține-i-le desfăcute. Ca la un Iisus mititel. Îmhm, așa.

Tatarski observă pe pieptul hamsterului câteva discuri zimțate asemănătoare roților dințate ale unui ceas. Uitându-se mai bine, văzu că erau mici copii ale unor medalii, realizate cu o uimitoare iscusință – părea că în ele sclipeau până și niște pietre prețioase, ceea ce sporea asemănarea cu piesele unui ceas. Nu recunoscu niciuna dintre medalii – erau în mod clar din altă epocă și aminteau de decorațiile de pe uniforma unui general din oastea Ecaterinei a II-a.

– Cine i-a dat astea? întrebă el.

– Cine să i le dea, eu, bineînțeles, răspunse cântat Azadovski, scoțând cu penseta din borcănaș o panglicuță scurtă din moar albastru. Ține-l bine.

Punând o picătură de lipici pe o bucată de hârtie, trecu bine panglica prin el, apoi o puse pe burta hamsterului.

– Au, zise Tatarski, am impresia că…

– S-a căcat, constată Azadovski, trecând cu penseta prin lipici un fulg de briliant. De bucurie. Hop…

Aruncând penseta pe masă, se aplecă spre hamster și îi suflă zdravăn de câteva ori în piept.

– Se usucă instant, anunță el. Poți să-i dai drumul.

Hamsterul începu să alerge agitat pe masă; ajungând la capătul acesteia, își aplecă fețișoara, parcă încercând să cerceteze podeaua îndepărtată, tresări și se repezi spre capătul celălalt, unde repetă scena.

– Pentru ce l-ați decorat? întrebă Tatarski.

– Fiindcă sunt binedispus. Ce, ești invidios?

Prinzând hamsterul, Azadovski îl băgă în cușcă, o încuie și o puse la loc în dulap.

– De ce are un nume așa de ciudat?

– Știi, Vavilen, zise Azadovski așezându-se la birou, dacă tăceai, filozof rămâneai.

Tatarski își aminti sfatul de a nu vorbi și a nu pune întrebări în plus. Azadovski puse accesoriile pentru decorat în sertar, mototoli hârtia murdară de lipici și o aruncă în coș.

– Pe scurt, te luăm pentru o perioadă de probă de trei luni, zise el. Acum avem un departament propriu de publicitate, dar nu prea creăm noi reclame, mai degrabă coordonăm activitatea câtorva agenții mari. Cum s-ar zice, nu jucăm, dar ținem scorul. Așa că deocamdată o să lucrezi în secția de recenzii interne, la etajul al treilea, intrarea de alături. Te urmărim, ne gândim și pe urmă, dacă o să corespunzi, te trecem pe un post de mai mare răspundere. Ai văzut câte etaje avem?

– Am văzut, zise Tatarski.

– Bun. Posibilitățile de promovare sunt nelimitate. Ai întrebări?

Tatarski se hotărî să pună întrebarea care-l chinuise din primele momente ale întâlnirii.

– Știți, domnule Azadovski, ieri am văzut un clip despre nu știu ce pilule – nu jucați dumneavoastră rolul doctorului?

– Ba da, replică sec Azadovski. Ce, nu e voie?

Luându-și ochii de la el, ridică receptorul și deschise o agendă. Tatarski înțelese că audiența se încheiase. Mutându-se nehotărât de pe un picior pe altul, se uita în covor.

– Aș putea să…

Azadovski îl înțelese pe loc. Zâmbind, scoase un pai dintr-un păhărel și i-l întinse peste masă.

– Ce întrebare prostească, zise el și începu să formeze numărul.

Norul în pantaloni[28]

Elementul central al spațiului de birouri era glasul strident al bucătăresei din vestul Ucrainei, care se auzea aproape toată ziua de la micul bufet. Pe el se înșirau ca pe o ață toate celelalte zgomote ale realității sonore: telefoane, voci, piuitul faxului și hârâitul imprimantei. Iar în jurul acestora se înghesuiau obiectele materiale și oamenii care populau încăperea – așa i se părea lui Tatarski, în orice caz, de câteva luni.

– Pe scurt, mă duc eu ieri la Pokrovka, îi povestea cu glas de tenor secretarei un critic de țigări care tocmai aterizase acolo, și frânez la o intersecție. Era ambuteiaj. Lângă mine, o Ceaikă. Și iese din ea un cecen uriaș de-a binelea, care se uită în jur cu o față de ziceai că o să ne scuipe pe toți de la mare înălțime. Și stă așa, știi, de parcă și-ar lua avânt, și deodată alături oprește un Cadillac adevărat. Și din el coboară o fată în blugi rupți și adidași și zum! la chioșc, să-și ia un Pepsi. Îți dai seama cum i-a căzut asta cecenului? Să înghită așa ceva!

– Mamă! răspunse secretara, fără a se întrerupe din tastat.

Se vorbea și în spatele lui Tatarski, și încă foarte tare. Vrând să facă impresie, unul dintre subordonații lui, un redactor în vârstă, fost jurnalist de partid, certa pe cineva pe speaker, cu glas răsunător de bariton. Tatarski simțea că redactorul vorbește atât de tare, de tranșant și de apăsat exclusiv pentru urechile lui. Asta îl emoționă, iar vocea care răspundea la speaker, tristă și firavă, îi stârni compasiunea.

– Una am corectat-o, pe cealaltă, nu, spunea calm vocea. S-a întâmplat.

– Ce să zic, tună redactorul. Dar, la urma urmei, la ce-ți stă ție mintea când ești la slujbă? Ai două materiale, unul se numește *Prizonierul conștiinței*, celălalt, *Eunucii haremului*, da?

– Da.

– Tu bagi ambele titluri în buzunar, le încurci între ele, iar dup-aia, la pagina 35, găsești *Prizonierul haremului*, da?

– Da.

– Se poate așadar presupune că la pagina 74 o să fie *Eunucii conștiinței*? Sau ești complet idiot?

– Sunt complet idiot, admise vocea tristă.

„Sunteți idioți amândoi", își zise Tatarski. Era chinuit din zori de o depresie – probabil din cauza ploii neîntrerupte. Stătea la fereastră și se uita la șirul de automobile care alunecau pe bulevard prin băltile murdare. Vechi Lade și Moskviciuri, produse încă de pe vremea puterii sovietice, zăceau ruginite de-a lungul trotuarelor ca niște gunoaie aruncate de râul timpului pe malul murdar. Iar râul timpului era compus, în principal, din strălucitoarele mărci străine de sub roțile cărora țâșneau șuvoaie de apă.

În fața lui, pe birou, erau un pachet de Zolotaia Iava într-o cutie promoțională de carton și un teanc de hârtii. Scrise încet pe foaia de deasupra cuvântul „Mercedes".

„Uite, dacă e să ne gândim la Mercedes“, își zise el abătut. „Mașină elegantă, sigur, nimic de zis. Dar, nu știu de ce, viața noastră e aranjată astfel încât nu poți să mergi cu el decât dintr-un rahat în altul…“

Aplecând capul pe fereastră, se uită în parcare. Se vedea capota albă a Mercedesului pe care și-l cumpărase cu o lună în urmă la mâna a doua și care deja începuse să aibă mici hibe.

Oftând, schimbă locul literelor „c“ și „d“. Ieși „Merdeces“.

„E drept“, i se înlănțuiră gândurile mai departe, „începând de pe la al cinci sutelea sau, poftim, de la al trei sute optzecilea turbodiesel, asta deja nu mai contează. Pentru că până atunci te transformi tu însuți într-un asemenea rahat, că nimic din jur nu te mai poate murdări. Adică rahat, firește, nu devii pentru că îți cumperi un Mercedes 600. Dimpotrivă. Posibilitatea de a cumpăra un Mercedes 600 apare tocmai pentru că devii rahat…“.

Se mai uită o dată pe fereastră, apoi notă:

„Merde-SS. În sensul unui ordin ocult al șoferilor proști și fanatici.“

Pe neașteptate, gândurile lui luară o cu totul altă direcție și sufletul îi fu năpădit de un val de mândrie profesională. Mai scoase o foaie din teanc și scrise repede pe ea:

Panou: un vultur de aur cu două capete încoronate, suspendat în aer. Sub el se află o limuzină neagră cu două faruri deasupra (capetele vulturului sunt situate exact pe faruri). În fundal: tricolorul. Slogan:

MERCEDES 600
STILAT, REZISTENT.

Totuși, era timpul să se întoarcă la lucru. De fapt, să se apuce, nu să se întoarcă. Trebuia să scrie o recenzie internă la campania publicitară pentru Zolotaia Iava, apoi la scenariile clipurilor pentru săpunul Camay și pentru parfumurile bărbătești Gucci. Cu Iava era o adevărată pacoste. Tatarski nu pricepuse dacă așteptau de la el o recenzie pozitivă sau nu și nu-i era limpede în ce direcție trebuia să-și îndrepte gândurile. De aceea, hotărî să înceapă cu scenariile. Textul pentru săpun ocupa șase pagini scrise cu caractere mărunte. Deschizându-l dezgustat la ultima pagină, citi ultimul paragraf:

Se întunecă. Eroina adoarme și visează valuri de păr blond strălucitor, sorbind cu sete un lichid albastru plin de proteine, vitamina B_5 și o nesfârșită fericire, care cade peste ele din cer.

Încruntându-se, luă din sertarul biroului un creion roșu și scrise deasupra textului:

Literaturizat. De câte ori să-ți repet: noi n-avem nevoie de artiști, ci de creatori de reclame. Fericirea nesfârșită nu se pretează la metoda secvențelor vizuale. Nu merge.

Scenariul pentru Gucci era ceva mai scurt:

În cadru, ușa unei private de țară. Bâzâie muște. Ușa se deschide încet și vedem stând pe budă un bărbat pirpiriu,

cu față mahmură și mustață în formă de potcoavă. Pe ecran se titrează: „Criticul literar Pavel Bisinski". Omulețul ridică ochii spre cameră și, ca și cum ar continua o discuție începută de mult, spune:

– Dacă Rusia constituie sau nu o parte a Europei este o dispută foarte veche. În principiu, un profesionist autentic poate spune fără greutate că la asta s-a gândit și Pușkin în orice perioadă a vieții sale, cu o marjă de eroare de câteva luni. De pildă, în anul 1833, el scria într-o scrisoare către prințul Viazemski…

În acest moment se aude un trosnet puternic, scândurile de sub bărbat se rup și acesta se prăbușește în groapă. Se aude un pleoscăit sonor. Camera se îndreaptă spre groapă, în același timp ridicându-se (modelul mișcării camerei este filmarea din elicopter a Titanicului), și ne arată de sus suprafața masei întunecate de excremente. Din ea iese capul criticului, care ridică ochii și își continuă fraza întreruptă de cădere:

– Probabil că sursele trebuie căutate în sfera bisericilor. Nu întâmplător îi spunea Krîlov lui Ceaadaev: „Uneori te uiți în jur și ți se pare că trăiești în Europa, dar într-un fel de…"

Ceva îl trage puternic în jos pe critic și el se duce la fund cu un gâlgâit. Se lasă liniștea, tulburată numai de bâzâitul muștelor. O voce din fundal:

GUCCI PENTRU BĂRBAȚI
FII EUROPEAN. MIROASE MAI BINE.

Tatarski se înarmă cu un creion albastru.

Foarte bine, scrise el sub text. *Se aprobă, dar înlocuiește mușchii cu Mașa Rasputina, pe criticul literar, cu un rus nou, iar pe Pușkin, Krîlov și Ceaadaev, cu alți ruși noi. Buda trebuie tapetată cu mătase roz. Rescrie monologul: vorbitorul își amintește de o nuntă la un restaurant de pe Coasta de Azur. E cazul să ne desprindem de literatură și să ne gândim la clientul real.*

Scenariul îl inspirase, și se hotărî, în sfârșit, să se ocupe de Iava. Luând în mână obiectul recenziei, îl mai studie o dată cu atenție. Era un pachet de țigări, de care era lipită o cutie goală de carton de aceeași dimensiune. Pe cutie era desenat New Yorkul văzut de sus, pe care cădea în picaj ca un focos un pachet de Zolotaia Iava. Sub desen scria „Contralovitura". Trăgând spre el o foaie de hârtie curată, Tatarski șovăi un timp ce creion să ia: roșu sau albastru. Punându-le unul lângă altul, închise ochii, roti palma deasupra lor și puse jos un deget. Căzu cel albastru.

Trebuie, negreșit – notă el cu un scris albastru grăbit –, *să recunoaștem că este foarte reușită folosirea în reclamă a ideii și simbolisticii contraloviturii. Aceasta răspunde stării de spirit a maselor largi ale lumpen-inteligheției, principalul consumator al acestor țigări. În mijloacele de comunicare în masă se trâmbițează de mult necesitatea de a contrapune ceva sănătos și național dominației violente a culturii pop americane și liberalismului de grotă. Problema constă în găsirea acestui „ceva". Într-o recenzie internă, care nu este destinată unor ochi din afară, putem constata că el lipsește cu desăvârșire. Autorii conceptului de reclamă pun în această breșă semantică un pachet de Zolotaia Iava, ceea ce, fără îndoială, duce la o cristalizare*

psihologică intens pozitivă în mintea potențialului consumator. El se exprimă astfel: consumatorul va considera inconștient că, odată cu fiecare țigară fumată, aduce mai aproape triumful planetar al ideii ruse…

După o scurtă ezitare, Tatarski rescrise „ideii ruse“ cu majuscule.

Pe de altă parte, trebuie să luăm în considerație acțiunea unitară a întregii simbolistici conținute de brand essence. *În acest context, pare că alăturarea sloganului „Contralovitură“ de sigla companiei British-American Tobaccos Co., producătorul acestor țigări, poate provoca un soi de scurtcircuit mental la o parte din* target group. *Apare o întrebare îndreptățită: pachetul cade peste New York sau, dimpotrivă, este lansat de acolo? În ultimul caz (și această presupunere pare mai logică, având în vedere că pachetul este înfățișat cu capacul în sus), nu este clar de ce vorbim despre o* contra-*lovitură.*

Dinspre fereastră se auzi bătând clopotul de la o biserică aflată în apropiere. Tatarski ascultă gânditor câteva secunde, apoi notă:

Și suntem nevoiți să acceptăm tradiționala supremație a propagandei occidentale în sens mai larg – imposibilitatea concurenței informaționale între o societate introvertită și una extravertită.

Recitind ultima frază, găsi că are un iz de complex slavofil, o tăie și încheie hotărât:

De fapt, la un asemenea scurtcircuit analitic și complex este expusă doar partea cea mai defavorizată material a target group-*ului, astfel încât această scăpare nu poate avea un efect semnificativ asupra volumului vânzărilor. De aceea, proiectul trebuie aprobat.*

Telefonul de pe birou sună și el ridică receptorul.

– Alo.

– Tatarski, la șefu' pe covor, zise Morkovin.

După ce-i spuse secretarei să dactilografieze ce scrisese, Tatarski coborî. Ploua încă. Ridicându-și gulerul, traversă curtea spre aripa cealaltă. Ploua tare și se udă până la piele numai cât alergă până la intrarea în holul de marmură. „Nu s-o fi putut face o trecere prin interior?“ se gândi el enervat. „Doar e aceeași clădire! O să murdăresc tot covorul.“ Dar vederea paznicilor cu automate avu un efect calmant asupra lui. Unul dintre aceștia îl aștepta la lift cu Scorpionul pe umăr, jucându-se cu cheița de pe lanț.

În anticamera lui Azadovski îl găsi pe Morkovin. Văzându-l pe Tatarski leoarcă, începu să râdă satisfăcut:

– Ți-au fremătat nările, ai? Pune-ți pofta-n cui. Leonea e plecat, așa că azi n-avem activitate apicolă.

Tatarski avu impresia că lipsea ceva din anticameră. Cercetând încăperea, observă că oglinda rotundă și masca aurie dispăruseră de pe perete.

– Unde s-a dus?

– La Bagdad.

– De ce?

– În apropiere sunt ruinele Babilonului. Nu știu ce l-a apucat, vrea să se urce în turnul ăla rămas acolo. Mi-a arătat o fotografie – foarte tare.

Tatarski nu se arătă câtuși de puțin impresionat de cele auzite. Străduindu-se să facă mișcări firești, luă țigările de pe masă și își aprinse una.

– Și ce i se pare așa interesant? întrebă el.

– Zice că vrea înălțare sufletească. Da' ce te-ai făcut așa palid?

– N-am mai fumat de două zile, zise Tatarski. Am vrut să mă las.

– Ia-ți un plasture cu nicotină.

Tatarski își veni în fire.

– Ascultă, zise el, ieri l-am văzut iar pe Azadovski în două clipuri. Îl văd de fiecare dată când aprind televizorul. Ba dansează în corpul de balet, ba prezintă prognoza meteo. Ce înseamnă toate astea? De ce atât de des? Îi place să fie filmat?

– Da, zise Morkovin, are slăbiciunea asta. Dar îți dau un sfat: până una-alta, nu-ți băga nasul. Mai încolo poate o să afli. Bine?

– Bine.

– Să trecem la treabă. Ce s-a mai întâmplat cu scenariul pentru Kalașnikov? Tocmai a sunat *brand manager*-ul lor.

– Nu-i nimic nou. Aceeași chestie: doi unchieși îl împușcă pe Batman deasupra pieței Moskvorețki. Pe scurt, Batman cade pe o tavă de șaorma și aripa-i palmată se zbate în praf, apoi e ascuns de un sobor de babe în sarafane.

– Dar de ce doi unchieși?

– Unul are versiunea cu țeavă scurtă, celălalt, cu cea normală. Au cerut întregul spectru de modele.

Morkovin se gândi puțin.

– Poate e mai bine să nu fie doi unchieși, ci tată și fiu. Tatăl are o pușcă normală, iar fiul una cu țeavă scurtă. Și hai să nu fie numai Batman, ci și Spawn, și Nightman, și toată șleahta mă-sii. Bugetul e uriaș, trebuie să-l acoperim.

– Dacă e s-o luăm logic, zise Tatarski, fiul ar trebui să aibă modelul clasic și tatăl, pe cel cu țeavă scurtă.

Morkovin mai stătu puțin pe gânduri.

– Așa e, admise el. Bravo. Dar fără mama cu lansatorul de grenade, ar fi prea mult. Bun, nu de-asta te-am chemat. Am vești bune.

Făcu o pauză, pentru sporirea suspansului.

– Ce vești? întrebă Tatarski fără mare entuziasm.

– Secția întâi te-a evaluat, în sfârșit. Așa că ești promovat – Azadovski mi-a zis să te pun la curent. Ceea ce și fac.

La bufet era pustiu și liniște. Într-un colț, pe un suport suspendat, era un televizor cu sonorul oprit, pe un program de știri. Făcându-i semn lui Tatarski spre măsuța de lângă televizor, Morkovin se apropie de tejghea și se întoarse cu două pahare și o sticlă de Smirnoff Citrus Twist.

– Să bem. Ești ud, o să răcești.

Așezându-se la măsuță, scutură sticla într-un fel anume și rămase uitându-se îndelung la mărgelușele apărute în lichid.

– Nu, nu pot să cred, zise el cu uimire. Aș înțelege, la un chioșc, pe stradă… Dar și aici e contrafăcută. Îți spun sigur, e făcătură poloneză… Uite cum saltă! Ce-nseamnă *upgrade*…

Tatarski pricepu că ultima propoziție nu se referea la vodcă, ci la televizor, și își mută privirea de la vodca tulbure din cauza bulelor la ecran, unde un Elțin vesel și rumen la față brăzda aerul cu palma fără două degete, spunând ceva cu însuflețire.

– *Upgrade*? întrebă Tatarski. Ce-i ăsta, un fel de stimulator?

– Cine-o mai fi împrăștiind și zvonurile astea, dădu din cap Morkovin. Pentru ce? Pur și simplu au crescut frecvența la 600 de megahertzi. Apropo, riscăm enorm.

– Iar n-am priceput nimic, zise Tatarski.

– Înainte ne trebuiau două zile să prelucrăm un subiect ca ăsta. Acum îl facem peste noapte. De aceea putem să redăm mai bine și gesturile, și mimica.

– Dar ce prelucrăm?

– Păi pe el, spuse Morkovin și arătă cu capul spre televizor. Și pe toți ceilalți. Tridimensionalii.

– Tridimensionalii?

– Dacă e să folosim termenul științific, atunci „modelele 3D". Dar băieții le numesc tridimensionale.

Tatarski se holbă la prietenul său, străduindu-se să-și dea seama dacă glumește sau vorbește serios. Acesta îi susținu privirea în tăcere.

– Ce-mi tot spui tu acolo?

– Îți spun ce m-a pus Azadovski să-ți spun. Te pun la curent.

Tatarski se uită pe ecran. Acum era arătată tribuna Dumei, la care stătea un orator posomorât, parcă abia scăpat din vâltoarea furiei populare. Deodată, i se păru că deputatul este, de fapt, mort – corpul acestuia era complet nemișcat, i se mișcau numai buzele și, foarte rar, sprâncenele.

– Și ăsta-i la fel, zise Morkovin. Doar că pe ăsta îl prelucrează mai grosolan, au prea mulți. E episodic. Semigonflabil.

– Ce?

– Ei, așa-i numim noi pe tridimensionalii de la Dumă. Videobasorelief dinamic: imaginea e redată mereu din același unghi. Există două tipuri: gonflabil și semigonflabil. Vezi cum i se mișcă gura și sprâncenele? Înseamnă că e semigonflabil. Iar ăla care doarme cu ziarul în față, ăla-i gonflabil. De obicei, ăsta încape pe un hard disk. Apropo, departamentul nostru legislativ a primit de curând un premiu. Azadovski se uita seara la știri și deputații ziceau ba că televiziunea e vândută, ba că e coruptă și așa mai departe. Pe bună dreptate, Azadovski s-a supărat: a vrut să pornească o anchetă, a pus chiar mâna pe telefon. În timp ce forma numărul, și-a dat seama brusc: ce să ancheteze? Nu, dacă până și noi putem fi iritați, înseamnă că lucrăm bine.

– Și cum, toți sunt… aia?

– Toți, fără nicio excepție.

– Da, bine, las-o mai moale, spuse neîncrezător Tatarski. Că doar îi vede atâta lume în fiecare zi!

– Unde?

– La televizor… A… Aha… Așa deci… Dar or fi și oameni cu care se întâlnesc mereu.

– I-ai văzut tu pe oamenii ăștia?

– Sigur.

– Unde?

Tatarski se gândi.

– La televizor, zise el.

– Acu' pricepi ce tot zic?

– Încep, răspunse Tatarski.

– De fapt, pur teoretic, poți să întâlnești pe cineva care să-ți spună că i-a văzut sau chiar îi cunoaște. Există un serviciu special, Voința Poporului. Peste o sută de oameni, foști kaghebiști, pe care îi plătește Azadovski. Slujba lor este să se plimbe și să relateze că tocmai i-au văzut pe conducătorii noștri. Pe unul, la vila lui cu trei etaje, pe altul, cu o târfuliță minoră, pe ălălalt, într-un Lamborghini galben pe șoseaua Rubliov. Dar Voința Poporului lucrează, în general, prin berării și gări, iar tu nu te învârți pe-acolo.

– Tu vorbești serios? întrebă Tatarski.

– Serios, serios.

– Păi e o păcăleală grandioasă!

– Ah, se încruntă Morkovin, numai asta nu. Îi păcălim – aplaudă mai cu foc. Ce vrei? Orice politician este, prin însăși natura sa, doar o emisiune TV. Să zicem că punem un om în carne și oase în fața camerei. Oricum discursurile îi sunt scrise de o echipă întreagă de *speech writers*, sacourile i le alege o echipă de stiliști, iar hotărârile le ia Comitetul Interbancar. Și dacă-l lovește damblaua, ce facem, o luăm de la capăt cu toată hărăbaia?

– Mă rog, zise Tatarski. Dar cum se poate face asta la o asemenea scară?

– Te interesează tehnologia? Pot să-ți explic în linii generale. Mai întâi e nevoie de o sursă. O figură de ceară sau un om în carne și oase. I se captează corpul noros. Știi ce-i ăla corp noros?

– Ceva gen ăla astral?

– Nu. Stai să-i asculți pe toți tâmpiții. Corpul noros e același lucru cu norul digital. Pur și simplu, un nor de puncte. E captat fie cu o sondă, fie cu un scanner cu laser. Pe urmă, punctele astea se unesc – sunt introduse într-o rețea digitală și se leagă spațiile goale. Mai sunt câteva proceduri – *stitching*, *clean-up* și așa mai departe.

– Și cu ce le închid?

– Cu cifre. Se leagă niște cifre de alte cifre. Nici eu nu înțeleg chiar tot – sunt umanist, știi și tu. Pe scurt, după ce s-a legat și s-a curățat tot, se obține modelul. Există două tipuri: poligonal și așa-numitul *NURBS patch*. Cel poligonal este compus din triunghiuri, iar *NURBS*[29], din curbe – e o tehnologie avansată, pentru tridimensionali serioși. Deputații sunt toți poligonali – e mai puțin tămbălău și se obțin fețe mai populare. Dar când modelul e gata, în el se introduce un schelet. Tot digital. Sunt un fel de bețișoare cu articulații – pe monitor arată exact ca un schelet, dar fără coaste. Și acest schelet e animat ca orice desen animat – o mână încoace, un picior încolo. E drept, nu mai facem nimic de mână. Avem specialiști care lucrează cu scheletele.

– Cu scheletele?

Morkovin se uită la ceas.

– Chiar acum e o filmare în pavilionul trei. Hai să ne uităm. Altfel, pot să-ți explic până diseară.

Locul în care Tatarski intră timid în urma lui Morkovin după câteva minute semăna cu atelierul unui pictor conceptualist care primise o subvenție grasă ca să lucreze cu furnir. Era o sală înaltă cât două etaje, plină de construcții din furnir de diferite forme și cu o destinație nu foarte clară – erau niște scări care nu duceau nicăieri, niște tribune neterminate, niște suprafețe din furnir înclinate în diferite unghiuri spre podea, ba chiar și o limuzină lungă din furnir. Tatarski nu văzu nici camere, nici spoturi – în schimb, la perete erau îngrămădite tot felul de aparate electrice asemănătoare unor dispozitive muzicale, în fața cărora stăteau pe scaune patru oameni, aparent ingineri. Pe podea, alături de ei, se aflau o sticlă de vodcă pe jumătate goală și nenumărate cutii de bere. Unul dintre ingineri, cu căști pe urechi, se uita pe un monitor. I-au făcut prietenoși cu mâna lui Morkovin, dar nimeni nu s-a întrerupt din lucru.

– Hei, Arkașa, strigă omul cu căștile. O să râzi, dar mai vine o dată.

– Ce? se auzi o voce puternică din centrul sălii.

Tatarski se întoarse și văzu o instalație ciudată: un tobogan din furnir, ca acelea care se găsesc în locurile de joacă pentru copii, dar mai înalt. Suprafața în pantă se întrerupea deasupra unui hamac atârnat de niște stâlpi de lemn, iar spre vârf ducea o scară din aluminiu. Pe podea, lângă hamac, stătea un bărbat în vârstă, greoi, cu față de veteran de miliție. Era îmbrăcat în pantaloni de trening și un tricou cu inscripția *Sick my duck*. Lui Tatarski inscripția i se părea cam sentimentală și nu tocmai corectă gramatical.

– Ce-ai auzit, Arkașa. Hai să mai încercăm o dată.

– Da' de câte ori? mormăi Arkașa. Mi se învârte capul.

– Păi mai ia o dușcă. Îți iese cam sugrumat. Serios, ia o dușcă.

– Nu m-a ajuns încă nici paharul de adineaori, răspunse Arkașa, ridicându-se de pe podea și ducându-se la ingineri.

Tatarski observă că avea prinse de încheieturile mâinilor, de coate, de genunchi și de glezne niște mici discuri din plastic negru. Mai avea și pe corp – erau vreo paisprezece.

– Cine-i ăsta? întrebă el în șoaptă.

– Ăsta-i Arkașa Korjakov. Nu, nu te gândi. E doar o coincidență de nume[30]. El prelucrează scheletul lui Elțin. Aceeași greutate, același gabarit. De altfel, e actor – înainte a jucat la Teatrul pentru Tineret, în piese de Shakespeare.

– Și ce face?

– O să vezi imediat. Vrei bere?

Tatarski dădu afirmativ din cap. Morkovin aduse două cutii de Tuborg și o fotografie. Cu o senzație ciudată, Tatarski văzu pe cutia de bere personajul cunoscut în cămașă albă – Tuborg Man își ștergea, ca de obicei, sudoarea de pe frunte cu o batistă, temându-se să-și continue călătoria finală. După ce bău, Arkașa se întoarse pe tobogan, se cățără pe scară până sus și încremeni pe panta de furnir.

– Încep? întrebă el.

– Stai, zise omul cu căștile, să recalibrăm.

Arkașa se așeză pe vine și apucă marginea scândurii cu mâna, semănând deodată cu un imens porumbel gras.

– Ce-i cu șaibele alea pe el? întrebă Tatarski.

– Sunt senzori, răspunse Morkovin. Tehnologia *motion capture*. Sunt puși în locurile în care se află articulațiile scheletului. Când Arkașa se mișcă, le captăm traiectoria. Apoi o filtrăm puțin, o suprapunem peste model și mașina prelucrează totul. E noul sistem Star Track. Cel mai tare de pe piață la ora asta. Fără cabluri, treizeci și doi de senzori, merge oriunde – dar și costă, îți dai seama…

Omul cu căștile se ridică din fața monitorului.

– Gata, zise el. Deci, repet în ordine. Mai întâi îl îmbrățișezi, apoi îl inviți să coboare, apoi te împiedici. Dar când lași mâna jos, fă-o mai solemn și mai încet. Și cazi ca lumea, grămadă. Ai priceput?

– Priceput, mormăi Arkașa și se ridică în picioare cu grijă. Se clătina puțin.

– Începem.

Arkașa se întoarse spre dreapta, desfăcu brațele și îmbrățișă încet aerul. Tatarski era uimit – mișcările lui căpătară pe loc o grandoare statală și o încetineală solemnă. La început, își aminti de sistemul lui Stanislavski, dar înțelese imediat că Arkașa nu făcea decât să se balanseze cu mare efort pe scândura înaltă, străduindu-se din toate puterile să nu cadă. Când se desprinse din îmbrățișare, arătă cu un gest larg interlocutorului său nevăzut spre pantă, păși spre ea, se clătină pe marginea abisului din furnir și își dădu drumul penibil în jos. În timpul căderii se rostogoli de două ori, și dacă n-ar fi fost hamacul, în care îi ateriză trupul greoi, n-ar fi scăpat fără oase rupte. Rămase întins în hamac, ținându-se cu mâinile de cap. Inginerii se îngrămădiră în jurul monitorului și începură să discute cu voce joasă.

– Acum ce urmează? întrebă Tatarski.

Morkovin îi întinse în tăcere fotografia. Tatarski văzu o sală din Kremlin cu coloane din malachit, spre care cobo- ra o scară largă din marmură, cu covor roșu pe mijloc.

– Ascultă, dar de ce-l arată pilit dacă e virtual?

– Crește *rating*-ul.

– Îi crește *rating*-ul de la asta?

– Nu lui. Ce *rating* poate să aibă o undă electromagnetică? Canalului TV. Nu te-ai întrebat de ce costă patruzeci de mii minutul în timpul știrilor din prime-time?

– M-am lămurit. Și de mult e… așa?

– De la dansul din Rostov. Când a căzut de pe scenă.

A trebuit să-l codificăm în regim de urgență. Îți aduci aminte operația aia de bypass pe care a făcut-o? Au fost o grămadă de probleme. În timp ce-l digitalizam, deja toată lumea lucra cu mască de oxigen. De-atunci lucrăm cu furnir.

– Dar fața cum i-o fac? întrebă Tatarski. Gesturile, mimica?

– La fel. Numai că nu e un sistem magnetic, ci optic, Adaptive optics. Iar pentru mâini, mănuși CyberGlove. La una au tăiat două degete, și totul e-n ordine.

– Hei, băieți, zise unul dintre ingineri, mai încet, da? Arkașa trebuie să mai sară o dată. Să se odihnească un pic.

– Cum? întrebă Arkașa, ridicându-se puțin din hamac. Ce, ați luat-o razna?

– Să mergem, zise Morkovin.

Al doilea loc în care-l duse pe Tatarski se numea „studio virtual". În ciuda denumirii, în el se aflau camere și spoturi dintre cele mai autentice, care dădeau o căldură plăcută. Studioul era o încăpere mare, cu pereți și podea verzi, în care erau filmați câțiva oameni în costume țărănești moderne. Cuprinzând cu privirea întinderea pustie, ei dădeau gânditori din cap, iar unul frământa în mâini un spic de grâu copt. Morkovin îi explică prietenului său că aceștia erau niște fermieri prosperi, pe care costa mai puțin să-i filmezi decât să-i animi digital.

– Le spunem, de pildă, încotro să se uite, zise el, și când să pună întrebări. Pe urmă putem să-i combinăm cu cine vrem. Ai văzut *Infanteria stelară*? Unde trupele se luptă cu gândacii?

– L-am văzut.

– La fel e și aici. Numai că în loc de infanteriști sunt fermieri sau mici întreprinzători, în loc de automate, pâine și sare, iar în loc de gândaci, Ziuganov sau Lebed. Pe urmă le punem în spatele Catedralei Mântuitorului sau cosmodromului Baikonur, copiem pe Betacam și îi dăm drumul… Hai să mergem și în camera de control.

Camera de control, care se găsea în spatele unei uși cu inscripția nostimă „Secția mașini", nu-l impresionă prea tare pe Tatarski. Îl impresionară cei doi soldați cu mitraliere de la intrare. Dar sala arăta banal – era o încăpere cu parchet scârțâitor și cu un tapet prăfuit cu gladiole verzi, care aminteau puternic de epoca sovietică. Nu exista niciun fel de mobilă; pe un perete era o fotografie color cu Gagarin ținând în mâini un porumbel, iar lângă altul erau niște rafturi metalice cu o mulțime de cutii albastre identice, al căror unic ornament semăna cu fulgul de zăpadă de pe sigla Silicon Graphics. Din afară, cutiile nu se deosebeau prea tare de un aparat pe care-l văzuse cândva Tatarski la Draft Podium. Pe aceste cutii nu erau niciun fel de beculețe sau indicatori interesanți – la fel ar fi putut arăta și un banal transformator secundar. Dar Morkovin se comporta extrem de solemn.

– Azadovski spune că-ți place când viața are țâțe mari, zise el. Uite, asta-i cea mai mare. Și dacă nu te excită încă, e pentru că nu ești obișnuit.

– Ce-i ăsta?

– Un *render-server* 100/400. Silicon Graphics le face special în acest scop – *high end*. După standardele americane, în principiu e deja învechită, dar nouă ne ajunge. De altfel, toată Europa lucrează cu de-astea. Permite prelucrarea a până la o sută de politicieni importanți și patru sute de mâna a doua.

– Ce computer tare, zise Tatarski fără entuziasm.

– Ăsta nu-i computer. E un raft cu douăzeci și patru de computere, controlate de o singură tastatură. Fiecare are câte patru procesoare cu frecvență de 800 de megahertzi. Fiecare bloc prelucrează pe rând cadrele și întregul sistem funcționează ca un tun de aviație cu țevi rotative. Americanii ne-au secat de parale pentru

el. Dar ce să-i faci, când a început totul noi nu aveam așa ceva. Acum, după cum poți deduce, nici n-o să mai avem vreodată. Apropo, tocmai americanii sunt principala noastră problemă. Ne chinuie ca pe hoții de cai.

– Cum așa?

– Cu megahertzi. Mai întâi ne-au scăzut frecvența cu două sute din cauza cecenilor. De fapt, bineînțeles, din cauza conductei de gaz, îți dai seama. Pe urmă, pentru că am furat creditul. Și tot așa, pentru orice. Noi, evident, tragem tare noaptea, dar ăia de la ambasadă se uită și ei la televizor. Îndată ce urcăm un pic frecvența, ne-o taie și trimit un inspector. În general, e o rușine. Ditamai țara, și stăm pe 400 de megahertzi. Și nici ăia ai noștri.

Morkovin se apropie de raft, scoase din el un bloc albastru îngust și îi deschise capacul, pe care apăru un monitor cu cristale lichide. Sub el era o tastatură cu *track-ball*.

– De la tastatura asta sunt acționate? întrebă Tatarski.

– Ei, asta-i, dădu din mână Morkovin. Ca să intri în sistem, îți trebuie parolă. Toate terminalele sunt deasupra. Ăsta nu e decât monitorul de control – vreau să văd ce prelucrăm.

Apăsă niște taste și în partea de jos a monitorului apăru o fereastră cu indicatorul de progres și câteva inscripții oculte: *memory used 5184M, time elapsed 23:11:12* și încă ceva cu caractere foarte mici. Apoi *path*-ul ales apăru scris cu litere mari: *C:/oligarchs/berezka/excesses/vo_pole/slalom.prg*.

– Clar, zise Morkovin. E Berezovski[31] în Elveția.

Ecranul începu să fie acoperit de niște pătrățele cu fragmente de ilustrație colorată, ca și cum cineva monta un puzzle. După câteva secunde, Tatarski văzu chipul cunoscut, pe care se mai zăreau niște dungi negre încă neprelucrate; îl uimi mai ales bucuria nebună care strălucea în ochiul drept, deja prelucrat.

– Schiază, porcul, zise Morkovin, și noi doi stăm aici și tragem praf în piept.

– Dar de ce e clasificat ca *excesses*? Ce mare lucru că schiază?

– Păi în loc de bețele astea cu steguleț vor fi balerine goale, răspunse Morkovin. Unele au panglici albastre, altele, roșii. Fetele au fost filmate pe Kodak, chiar pe traseu. Au fost tare încântate să meargă pe de-a moaca în Elveția. Două încă se fâțâie pe acolo.

Stinse monitorul, închise capacul și puse la loc blocul de control. Lui Tatarski îi veni în minte un gând îngrijorător.

– Ascultă, întrebă el, da' americanii au și ei chestia asta?

– Bineînțeles. Și au început mult mai devreme. Reagan a fost animat pe tot parcursul mandatului al doilea. Iar Bush… Ții minte când era în elicopter și șuvița de păr pe care și-o pieptănase peste chelie i se tot ridica vertical și tremura? O adevărată capodoperă. Eu cred că nimic n-a întrecut asta în grafica computerizată. America…

– Dar e adevărat că în politica noastră lucrează copywriteri de la ei?

– Uite, asta-i o minciună. Ăștia nu sunt în stare să conceapă nimic bun de capul lor. Rezoluție, număr de pixeli, efecte speciale – asta da. Dar e o țară fără

suflet. Personalul creativ din politica lor e un rahat. Candidații la președinție sunt doi, iar echipa de scenariști, una singură. Și lucrează în ea numai tipi veniți de pe Madison Avenue, că banii-s puțini în politică. M-am uitat de curând pe niște materiale de-ale lor de campanie electorală – o oroare. Dacă unul vorbește depre o punte spre trecut, după două zile altul va vorbi obligatoriu despre o punte spre viitor. Pentru Bob Dole n-au făcut decât să transforme sloganul Nike – din *Just do it* în *Just don't do it*. Singurul lucru concret pe care au fost în stare să-l inventeze a fost o muie în Biroul Oral… Nu, scenariștii noștri sunt de zece ori mai tari. Uite ce personaje proeminente au creat. Ba Elțin, ba Ziuganov, ba Lebed. Cehov curat. *Trei surori*. Așa că toți ăia care zic că Rusia nu are branduri proprii ar trebui să se înece cu propriile inepții. Avem aici asemenea talente, că nu ne facem de râs în fața nimănui. Uite, de pildă, vezi?

Arătă din cap spre fotografia lui Gagarin. Tatarski o privi mai atent și își dădu seama că nu-l înfățișa pe Gagarin, ci pe generalul Lebed în uniformă de gală, și că nu ținea în mâini un porumbel, ci un iepuraș cu urechile date pe spate. Fotografia amintea atât de tare de prototip, încât producea un efect de tipul *trompe l'oeil*: iepurele din mâinile lui Lebed părea în prima clipă un porumbel indecent de gras.

– E făcută de un miner tinerel, zise Morkovin. E pentru coperta unui *Playboy*. Sloganul atașat este „Rusia va fi mai grasă și mai frumoasă". În raioanele flămânde a avut un succes imens. Înainte, flăcăul ăsta mânca, probabil, o dată la două zile; acum e unul dintre cei mai importanți creatori de publicitate. E drept, încă se învârte totul în jurul mâncării în creațiile lui… Ții minte versul Ahmatovei: „Dacă ați și din ce mizerie…"

– Stai, zise Tatarski, mi-a venit o idee. Stai s-o notez.

Scoțându-și agenda din buzunar, scrise:

Silicon Graphics/mai multe țâțe – siglă nouă. În locul fulgului de zăpadă, conturul unui sân imens, ce pare umplut cu silicon (schițat cu o peniță, pentru ideea de grafică). În varianta dinamică (clip), din sfârc iese un vierme din silicon organic și ia forma semnului $ (model – Specii II*). De gândit.*

– Un val de sudoare inspirată? întrebă Morkovin. Sunt de-a dreptul invidios. Bun, excursia s-a terminat. Să mergem la bufet.

Bufetul era la fel de pustiu. Televizorul era tot cu sonorul oprit, iar în fața lor, pe masă, erau sticla neterminată de Smirnoff Citrus Twist și două pahare. Morkovin le umplu, ciocni în tăcere cu paharul lui Tatarski și bău. În urma excursiei, Tatarski se simțea vag neliniștit.

– Ascultă, spuse el, nu reușesc să pricep ceva. Să zicem că tuturor le scriu textele copywriterii. Dar cine răspunde de textele alea? De unde ne luăm subiectele și cum stabilim în ce direcție o s-o ia mâine politica națională?

– Mare lucru! răspunse scurt Morkovin. De oligarhi ai auzit?

– Îmhm. Și ce, se adună ei și decid? Sau trimit conceptul în scris?

Morkovin puse degetul mare pe gura sticlei, o scutură și începu să privească bulele – părea că priveliștea îl fascina. Tatarski așteptă răspunsul în tăcere.

– Păi cum ar putea să se adune undeva, răspunse într-un târziu Morkovin, când toți sunt făcuți la etajul de deasupra? Tocmai l-ai văzut pe Berezovski.

– Aha, răspunse gânditor Tatarski. Da, chiar, sigur. Și scenariile cu oligarhii cine le scrie?

– Copywriterii. E același lucru, numai etajul diferă.

– Aha. Și cum alegem ce să decidă oligarhii ăștia?

– Pornind de la situația politică. Vorba vine, „alegem". De fapt, nu prea avem de ales. Suntem guvernați de legea de fier a necesității. Și pentru unii, și pentru alții. Până și pentru noi doi.

– Carevasăzică nici oligarhi nu există? Păi și placa aia de jos, pe care scrie „Comitetul Interbancar"…

– Aia-i ca să-i ținem la respect și să nu iasă din ograda noastră. Comitetul e interbancar, așa e, dar toate băncile astea sunt intercomitet. Iar comitetul suntem noi. Asta e.

– Am priceput, zise Tatarski. Cred că am priceput, adică. Așadar, stai un pic… Rezultă că unii îi determină pe alții și ăia… ăia îi determină pe primii. Dar atunci… Stai… și atunci pe ce se bazează totul?

Întrerupându-se, țipă de durere. Morkovin îl ciupise cu sete de încheietura mâinii – atât de puternic, că-i rupsese și o bucățică de piele.

– La asta, spuse el aplecându-se peste masă și privindu-l drept în ochi cu o privire înnegurată, să nu te mai gândești niciodată. Absolut niciodată, ai înțeles?

– Dar cum? întrebă Tatarski simțind că durerea tocmai îl trăsese de pe marginea unei prăpăstii adânci și întunecate. Cum să nu mă gândesc?

– Tehnica e următoarea, zise Morkovin. Îndată ce conștientizezi că dintr-o clipă în alta o să duci gândul ăsta până la capăt, te ciupești sau te înțepi cu ceva ascuțit. În mână, în picior, n-are importanță. Într-un loc cu cât mai multe terminații nervoase. Cam cum se ciupește un înotător de pulpă când are un cârcel. Ca să nu se înece. Și pe urmă, treptat, în jurul acestui gând o să ți se formeze un fel de bătătură, și o să-l poți ocoli fără mari probleme. Adică o să simți că există, dar n-o să-l gândești niciodată. Încetul cu încetul, te obișnuiești. Etajul al optulea se bazează pe al șaptelea, al șaptelea se bazează pe al optulea, și peste tot, în fiecare loc concret și în fiecare moment concret, există o anumită stabilitate. Și când o să ai treabă până peste cap, o să tragi o linie de coca și o să rezolvi în viteză probleme concrete toată ziua. N-o să-ți mai rămână timp și pentru cele abstracte.

Tatarski dădu pe gât restul de vodcă dintr-o înghițitură și se ciupi de coapsă de mai multe ori la rând. Morkovin râse trist.

– Uite, Azadovski, de pildă, spuse el, de ce îi tot hăituiește și-i încarcă pe toți aici? Fiindcă nu-i trece prin cap că ar fi ceva ciudat în asta. Astfel de oameni se nasc o dată la o sută de ani. Am putea spune că omul ăsta are simțul vieții la scară internațională…

– Bine, zise Tatarski și se mai ciupi o dată de picior. Dar nu ajunge să încarci și să hăituiești, e

nevoie și să reglementezi. Că doar societatea e lucru complicat. Iar pentru reglementare este nevoie de anumite principii, nu?

– Principiul e foarte simplu, zise Morkovin. Ca totul să fie normal în societate, trebuie să reglementăm doar dimensiunea masei monetare pe care o avem. Tot restul intră firesc în matcă. De aceea nu trebuie să ne amestecăm pentru nimic în lume.

– Și cum se reglementează dimensiunea asta?

– În așa fel încât să fie maximă.

– Asta-i tot?

– Bineînțeles. Dacă e maximă, înseamnă că totul a intrat în matcă.

– Da, zise Tatarski, e logic. Dar cineva trebuie să comande toate astea, nu?

– Cam repede vrei să le pricepi pe toate, se încruntă Morkovin. Îți spun: ai răbdare. Asta, frățioare, e o problemă complicată – să înțelegi cine comandă toate astea. Deocamdată o să-ți spun doar atât: lumea e condusă nu de un „cine", ci de un „ce". De anumiți factori și impulsuri despre care e încă devreme să afli. Deși, Vavan, e pur și simplu imposibil să nu știi. Ăsta-i paradoxul…

Morkovin tăcu și rămase pe gânduri. Tatarski își aprinse o țigară – nu mai avea chef să vobească. Între timp, la bufet apăruse un nou vizitator, pe care îl recunoscu imediat: era cunoscutul analist politic de la televizor, Farsuk Seiful-Farseikin. În realitate arăta mult mai bătrân decât pe ecran. Părea că venea de la o emisiune: fața îi era acoperită de stropi mari de sudoare, iar faimosul lui pince-nez îi stătea cam strâmb pe nas. Tatarski credea că Farseikin avea să se repeadă direct la bufet, după vodcă, dar acesta se apropie de masa lor.

– Pot să dau drumul la sonor? întrebă el, făcând semn cu capul spre televizor. Clipul ăsta e făcut de băiețelul meu. Și eu nu l-am văzut încă.

Tatarski ridică ochii. Pe ecran se petrecea ceva straniu de cunoscut: într-o poiană dintr-o pădure de mesteceni se afla un cor de marinari cu o înfățișare cam dubioasă (îl recunoscu imediat pe Azadovski – acesta stătea chiar în centrul grupului și era singurul pe pieptul căruia strălucea o medalie). Ținându-se pe după umeri și legănându-se dintr-o parte în alta, marinarii acompaniau surd un solist blond care semăna cu un Esenin la cub. La început, lui Tatarski i se păru că solistul stă pe buturuga unui mesteacăn uriaș, dar după forma perfect cilindrică a acestei buturugi și lămâia mică și galbenă desenată pe suprafața lui, își dădu seama că era o cutie de băutură răcoritoare mărită de multe ori, pe care era un desen ce semăna fie a scoarță de mesteacăn, fie a zebră. Schimbarea subtilă a cadrelor arăta că era un clip dintre cele mai scumpe.

„Bom-bom-bom", cântau înăbușit marinarii care se legănau. Solistul duse mâna de la inimă spre cameră și cântă cu voce de tenor:

Patria, generoasă,
Îmi dă să beau acum
Un Sprite ca un mesteacăn,
Un Sprite ca un mesteacăn.

Tatarski își stinse țigara în scrumieră cu un gest brutal.

– Ce porci, zise el.

– Cine? întrebă Morkovin.

– Dac-aș ști… Auzi, da' la ce direcție vor să mă mute?

– *Senior Creator* la secția Kompromat[32]. Și o să ne ajuți și în perioadele de heirup. Așa că acum o să ne sprijinim unul pe altul. Uite, ca marinarii ăștia. Umăr la umăr… Iartă-mă, frate, că te-am băgat în chestia asta. Pentru pifani viața e mai ușoară, cine nu știe asta? Ei cred până și că există canale TV diferite, companii de televiziune… Dar de-aia și sunt pifani.

Factorul islamic

Se întâmplă deseori să treci într-un Mercedes alb pe lângă o stație de autobuz și să vezi oameni care Dumnezeu știe de când își așteaptă exasperați autobuzul și brusc să observi că unul dintre ei se uită fix la tine, poate chiar cu invidie. Și pentru o clipă crezi că acest vehicul, furat de la un neamț necunoscut, care nu are toate formele vamale rezolvate în Bielorusia vecină și prietenă, dar căruia deja îi tușește bizar motorul cu seria ștearsă, chiar este un trofeu, mărturie a triumfului total și definitiv asupra vieții. Și un fior fierbinte îți străbate trupul; îți întorci fața mândru de la cei care așteaptă în stație și hotărăști în sinea ta că nu degeaba ai trecut prin știi tu ce și că ai reușit în viață.

Așa acționează în sufletele noastre *wow*-factorul anal. Dar Tatarski nu reușea nicicum să simtă această dulce furnicătură. Poate că era din cauza apatiei postpluviale a reprezentanților clasei de mijloc care așteptau în stațiile lor. Sau poate era, pur și simplu, excesiv de nervos – se apropia o trecere în revistă a muncii lui, la care urma să participe însuși Azadovski. Sau era din cauza rateurilor pe care începuse să le dea în ultima vreme detectorul social din sufletul lui.

„Dacă privim ce se întâmplă din punctul de vedere al animației pure", medita el trăgând cu ochiul la vecinii de ambuteiaj, „atunci toate noțiunile sunt

inversate la noi. Pentru Siliconul celest care amăgește această lume, un Zaporojeț rablagit e o treabă mult mai complicată decât un BMW nou, trecut trei ani prin vijeliile tunelurilor aerodinamice. Așa că totul nu e decât o chestiune de creatori și scenariști. Dar ce nemernic a scris acest scenariu? Și cine e spectatorul care își înfulecă pizza uitându-se la acest ecran? Și, cel mai important, oare toate astea se întâmplă numai pentru ca un hamster grăsan și supranatural să facă ceva gen bani din ceva gen reclame? Așa se pare. E știut doar: totul în lume se întemeiază pe analogii…".

Traficul începu, în sfârșit, să devină posibil. Tatarski aprinse radioul. În mașină dădu buzna un glas fonfăit, inegal, asemănător vuietului ce se aude uneori printr-un horn:

Nici icoane, nici eseuri,
Nici cel mai atent control
Nu ne scapă de tâlharii
Ce-au pus laba pe petrol
Serviciul de publicitate al Radioului Rus!

Veselia infernală emanată de acest glas nu lăsa nicio îndoială asupra faptului că posesorul nu era nici el chiar ultimul între acești tâlhari. Tatarski închise nervos radioul și apăsă pe ambreiaj.

Acum era și mai prost dispus; avea nevoie de căldura unui om viu. Ieșind din șirul de mașini spre stația de autobuz, frână. Geamul lateral spart al adăpostului era peticit cu un afiș publicitar al canalului de televiziune STS, pe care erau înfățișate alegoric patru păcate de moarte cu telecomenzi în mâini. Pe bancă, sub afiș, stăteau o bătrână nemișcată cu un coș pe genunchi și un individ creț de vreo patruzeci de ani, îmbrăcat într-o pufoaică militară ponosită și cu o sticlă de bere în mână. Remarcând că omul avea încă destulă forță vitală, Tatarski lăsă geamul în jos și scoase cotul pe fereastră.

– Nu vă supărați, domnule militar, zise el, ați putea să-mi spuneți unde este magazinul *Cămăși bărbătești*?

Bărbatul ridică ochii spre el. Părea să fi ghicit despre ce era vorba, căci se citea în ei o furie rece. Scurtul schimb de priviri se dovedi extrem de instructiv: Tatarski înțelese că omul înțelesese. Iar omul părea să fi înțeles chiar și că Tatarski înțelesese că era înțeles.

– La Kandahar a fost mai bine, a zis individul.

– Mă scuzați, cum ați spus?

– Am spus, răspunse omul, mutându-și mâna pe gâtul sticlei, că la Kandahar a fost mai bine. Și să nu îndrăznești nici măcar să-mi ceri scuze.

Ceva îi spunea lui Tatarski că individul nu se apropia de mașina lui ca să-i explice cum ajunge la magazin, așa că apăsă pedala de accelerație până jos. Intuiția nu-l înșelase – o clipă mai târziu, ceva se lovi cu putere de geamul din spate și acesta fu acoperit de o rețea de crăpături prin care curgea înăuntru o spumă albă. Sub acțiunea unui val de adrenalină, Tatarski accelera din nou. „Ce nemernic", își zise el uitându-se în spate. „Nu degeaba sunt ținuți ăștia în cazărmi."

În timp ce parca în curtea Comitetului Interbancar, lângă mașina lui frână un Range Rover roșu ultimul tip, cu niște faruri incredibile deasupra și

cu un desen vesel pe ușă: soarele răsărind deasupra preriei și un cap de indian cu o găteală din pene. „Interesant, cine-o fi mergând cu de-astea?“ se întrebă Tatarski și întârzie puțin lângă portieră.

Din Range Rover coborî un bărbat scund și plinuț într-un costum în dungi accentuat burghez; când se întoarse, Tatarski îl recunoscu uimit pe Sașa Blo – mai gras și mai chel decât îl știa, dar cu aceeași grimasă de chinuitoare nedumerire pe chip.

– Sașa, zise Tatarski, tu ești?

– A, Vavan, răspunse Sașa Blo. Și tu ești aici? La Kompromat?

– De unde știi?

– Păi de acolo încep toți. Ca să-și facă mâna. Personalul de la creație nu e foarte mare. Se cunosc toți între ei. Așa că dacă nu te-am văzut până acum, iar acum parchezi lângă intrarea asta, înseamnă că ești la secția Kompromat. Și asta de vreo două săptămâni, nu mai mult. Elementar, Watson.

– Ba e deja o lună, răspunse Tatarski. Dar tu unde lucrezi?

– Eu? Sunt șeful departamentului Ideea Rusă. E în corpul secundar. Dacă-ți vine vreo idee, treci pe la noi.

– N-o să-ți fiu de prea mult folos, răspunse Tatarski. Am încercat să mă gândesc la asta – nu-mi iese. Mai bine du-te prin suburbii, întreabă oamenii.

Sașa Blo se încruntă nemulțumit.

– Am încercat la început, zise el. Le torni un pahar, îi privești în ochi și ei îți răspund: „Pocni-ți-ai nenorocitu' ăla de Mercedes în morții mă-tii.“ Nu-și pot închipui nimic mai șmecher ca Mercedesul… și totul e atât de distructiv… E a ta?

Întrebarea se referea la mașina lui Tatarski.

– A mea, zise el mândru.

– E clar, zise Sașa Blo încuind ușa Range Roverului. Patruzeci de minute de rușine, și ai ajuns la serviciu. Dar să nu ai complexe. Ai totul înainte.

Salutându-l din cap, fugi în pas săltat spre intrare, bălăngănindu-și servieta umflată și unsuroasă. Tatarski privi lung în urma lui, apoi se uită la luneta mașinii sale și scoase agenda.

Răul cel mai mare – scrise el pe ultima pagină – *constă în aceea că oamenii clădesc comunicarea între ei pe o flecăreală fără noimă, în care își introduc cu cruzime, cu viclenie și inuman impulsul anal în speranța că poate va deveni oral. Dacă acest lucru se întâmplă, omul e cuprins de un tremur orgiastic și, pentru câteva secunde, simte așa-numitul „puls al vieții“.*

Azadovski și Morkovin stăteau în sala de vizionare de la primele ore ale dimineții. Prin fața intrării se fâțâiau câțiva oameni care pălăvrăgeau pe teme politice și înjurau crunt guvernul. Tatarski își zise că trebuiau să fie copywriterii de la secția politică, exersând inactivitatea corporatistă. Erau chemați unul câte unul; în medie, petreceau cu șefii cam zece minute, iar problemele care se discutau acolo erau, pesemne, importante chestiuni de stat: Tatarski își dădu seama de asta după vocea lui Elțin care răzbătuse de câteva ori din sală, dată la sonor maxim. Prima dată

bolborosea: „La ce ne trebuie atâția piloți? Ne trebuie un singur pilot, gata pentru orice! Uite, nepotu-meu se joacă la Play Station; când l-am văzut, am înțeles imediat…“

A doua oară, se pare, ascultau un fragment dintr-un discurs în fața națiunii, căci vocea lui Elțin era solemnă și măsurată: „Pentru prima dată după multe decenii, populația Rusiei are posibilitatea de a alege între inimă și rațiune…“

Un proiect fu respins, ceea ce se vedea limpede pe fața bărbatului înalt, mustăcios, încărunțit înainte de vreme care ieșise din sală ținând în mâini un dosar roșu pe care scria cu auriu „țar“. După aceea, în sală începu să cânte o muzică; la început zdrăngăni îndelung o balalaică, cineva scoase un răcnet, apoi se auzi glasul lui Azadovski:

– Ce mama dracului! O să-l scoatem de pe post. Eu zic că mai bine Lebed. Ăla măcar n-are chelie. Următorul.

Lui Tatarski îi veni rândul târziu – era ultimul. Sala întunecată în care aștepta Azadovski era de o eleganță sumbră, dar oarecum arhaică, de parcă ar fi fost decorată și mobilată prin anii ’30 sau ’40. Intrând, Tatarski se înclină, tropăi grăbit până în primul rând și se așeză pe marginea unui scaun din stânga lui Azadovski, care arunca dâre de fum în lumina videoproiectorului. Azadovski îi strânse mâna fără să-l privească – parcă nu era în apele lui. Tatarski știa despre ce era vorba, îi explicase Morkovin cu o zi înainte.

„Ne-au scăzut la trei sute“, spusese el posomorât. „Pentru Kosovo. Ții minte cum nu se găsea unt pe vremea comuniștilor? Acum e rândul aparatelor. E ceva fatal în istoria țării ăsteia. Azadovski vizionează acum personal toate ciornele. Pe *render-server* nu mai ajung decât cele pentru care există ordin scris, așa că dă-ți silința.“

Tatarski vedea pentru prima dată cum arată așa-numita ciornă, adică schița neprelucrată. Dacă n-ar fi fost el însuși autorul scenariului, n-ar fi ghicit niciodată că acel contur verde întretăiat de o linie punctată galbenă era masa pe care se afla jocul Monopoly. Piesele de joc erau niște săgeți roșii identice, iar zarurile erau două pete albastre. În partea de jos a ecranului clipeau perechi de cifre de la 1 la 6, redate la întâmplare de generatorul de numere, iar mutările corespundeau punctelor realizate – jocul era corect modelat. Jucătorii însă nu existau încă: în locul lor la masă ședeau niște schelete din linii gradate, cu niște cerculețe la încheieturi. Se vedeau doar fețele, compuse din niște poligoane grosolane – barba lui Salman Raduev[33] semăna cu o cărămidă roșcată atașată părții de jos a feței, iar Berezovski putea fi recunoscut numai după triunghiurile movulii ale obrajilor bărbieriți. După cum era de așteptat, câștiga Berezovski.

– Da, zicea el scuturând zarurile cu liniuțele verzi ale degetelor, Monopoly e o problemă în Mama Rusia. Cumperi câteva străzi și pe urmă te trezești că locuiesc oameni pe ele.

Raduev râse:

– Asta nu-i numai în Rusia. Peste tot e așa. Și-ți mai spun ceva, Boris, oamenii nu numai că locuiesc acolo, dar adeseori chiar cred că sunt străzile lor.

Berezovski aruncă zarurile. Îi ieșise iar șase-șase.

– Nu-i chiar așa, zise el. În vremurile noastre, oamenii află ce cred de la televizor. De aceea, dacă vrei să cumperi niște străzi și să nu ai insomnii pe urmă, trebuie să faci mai întâi în așa fel încât să fie dominate de propriul tău turn de televiziune.

Se auzi un țiuit și în colțul mesei apăru un adaos animat: un aparat militar de transmisie cu o antenă lungă. Raduev îl ridică spre capul sumar schițat, spuse ceva foarte scurt în cecenă și îl puse la loc.

– Eu îmi vând crainicul TV, zise el și împinse cu degetul-bețișor o piesă de joc în mijlocul mesei. Nu-mi place televiziunea.

– Îl cumpăr, răspunse repede Berezovski. Dar de ce nu-ți place?

– Pentru că se produce un contact mult prea frecvent între urină și piele. Ori de câte ori aprind televizorul, urina începe să intre în contact cu pielea.

– Dar nu cu pielea ta, Salman.

– Tocmai, zise supărat Raduev, și atunci de ce intră ele în contact la mine-n cap? Ce, altundeva n-au unde?

Partea de sus a feței lui Berezovski fu acoperită de un dreptunghi cu o pereche de ochi redați în detaliu. Mijiți, aceștia îl priviră cu neliniște pe Raduev, clipiră de câteva ori și dreptunghiul dispăru.

– Dar, până la urmă, a cui e urina? reluă Raduev pe un ton care făcea să pară că abia atunci îi venise în minte întrebarea.

– Las-o baltă, Salman, zise împăciuitor Berezovski. Mai bine mută.

– Stai așa, Boris. Vreau să aflu a cui urină și a cui piele intră în contact în capul meu când mă uit la televizorul ăla al tău.

– Da' de ce la al meu?

– Dacă o conductă trece pe proprietatea mea, înseamnă că eu răspund de conductă. Tu ai spus asta. Nu-i așa? Atunci, dacă toți crainicii TV sunt în pătrățelele tale, ești responsabil pentru televizor. Așa că ia zi, a cui urină face pleosc în capul meu când mă uit la el?

Berezovski își scărpină bărbia.

– Urina ta, Salman, zise el hotărât.

– De ce?

– Păi a cui poate să fie? Gândește-te și tu. Pentru îndrăzneala ta, ți se spune „omul cu un glonț în cap". Bănuiesc că ăla care s-ar apuca să te ude cu urină în timp ce te uiți la televizor n-ar avea viață lungă.

– Corect.

– Atunci, Salman, înseamnă că e urina ta.

– Și cum ajunge la mine în cap când mă uit la televizor? Urcă din vezica urinară?

Berezovski întinse mâna după zaruri, dar Raduev le acoperi cu palma.

– Explică-mi, îi ceru el. Pe urmă jucăm mai departe.

Pe fruntea lui Berezovski se ivi un pătrățel animat conținând un rid adânc.

– Bine, spuse el, o să încerc să-ți explic.

– Zi.

– Când Allah a creat această lume, începu Berezovski aruncând o privire în sus, mai întâi a gândit-o. După aceea a creat obiectele. Toate cărțile

sfinte spun că la început a fost cuvântul. Ce înseamnă asta în limbaj juridic? În limbaj juridic asta înseamnă că Allah a creat, în primul rând, noțiunile. Obiectele brute le-a menit oamenilor, dar la Allah – din nou aruncă o privire fugară în sus – în locul acestora sunt idei. Așadar, Salman, când privești la televizor o reclamă la pamperși, în capul tău nu este urină umană udă, ci noțiunea de urină. Ideea de urină intră în contact cu noțiunea de piele. Ai înțeles?

– Oarecum, zise Raduev gânditor. Dar nu până la capăt. În capul meu intră în contact ideea de urină cu noțiunea de piele. Da?

– Da.

– Iar Allah în loc de lucruri are idei. Da?

– Da, zise Berezovski și se încruntă. Pe obrajii lui albaștri bărbieriți apărură niște petice animate pe care se încordau niște mușchi.

– Înseamnă că în capul meu se produce contactul dintre urina lui Allah și pielea lui Allah, fie-i numele binecuvântat. Da?

– Am putea spune și-așa, zise Berezovski și pe fruntea lui apăru iar pătrățelul cu ridul. (Tatarski notase în această parte a scenariului indicația „Berezovski simte că discuția ia o întorsătură nedorită".)

Raduev își mângâie cărămida roșcată a bărbii.

– Adevărat grăia al-Hallaj, zise el. Cel mai mare miracol este omul, care nu vede miracolele din jurul lui. Dar spune-mi, de ce atât de des? Odată, urina a intrat în contact cu pielea în conștiința mea de șaptesprezece ori într-un singur ceas.

– Asta, probabil, a fost pentru raportul în Gallup Media, răspunse condescendent Berezovski. La început au furat, dar dup-aia le-au închis bugetul. Și ce? Cât timp ni s-a plătit, atâta transmitem.

Scheletul lui Raduev s-a aplecat spre masă.

– Stai, stai. Vrei să spui că de câți bani ți se dau, de atâtea ori urina intră în contact cu pielea?

– Păi da.

– Și tu poți să rezolvi personal asta?

– Bineînțeles, răspunse Berezovski. Sigur, nu mă ocup de toate mărunțișurile, dar la mine se ajunge. Cum altfel?

– Și ai de gând să faci asta mai departe?

– Sigur că da, zise Berezovski. La unii urina intră în contact cu pielea. Iar la alții, banii intră în contact cu contul.

Scheletul lui Raduev fu acoperit de un petic având desenat destul de grosolan pe el un bust în uniformă militară iordaniană. Întinse mâna după spătarul scaunului, scoase de acolo un Kalașnikov și îl îndreptă spre fața interlocutorului.

– Ce-i cu tine, Salmancik? întrebă încet Berezovski, ridicând din reflex mâinile.

– Tu spui că Allah a creat mai întâi noțiunile, zise Raduev, așa că, după toate noțiunile, un om care pentru bani e gata să împroaște cu urină pielea lui Allah nu trebuie să facă umbră pământului.

Peticul cu bustul iordanian dispăru, pe ecran reveniră liniile subțiri ale scheletului, iar Kalașnikovul se transformă într-o linie punctată care se balansa. Partea de sus a capului lui Berezovski, înspre care era

îndreptată linia punctată, fu acoperită de un petic animat cu o frunte socratică pe care apărură pentru o clipă picături mari de sudoare.

– Liniștește-te, Salmancik, liniștește-te, spuse Berezovski. Doi oameni cu gloanțe în cap la aceeași masă ar fi prea mult. Nu te enerva.

– Cum să nu mă enervez? Fiecare picătură de urină pe care ai vărsat-o pe Allah pentru bani o s-o speli cu o găleată din sângele tău, îți spun eu.

Ochii mijiți ai lui Berezovski reflectau o gândire furibundă. În scenariu așa și scria: „gândire furibundă", și Tatarski nici nu-și putea închipui ce tehnologie le permisese animatorilor să obțină o redare atât de literală.

– Ascultă, zise Berezovski, începi să mă îngrijorezi. N-am căpățâna blindată, asta-i clar. Dar nici tu, după cum bine știi. Iar aici bodyguarzii mei sunt peste tot… Aha… Deci, asta ți-au spus prin stație.

Raduev râse:

– În revista *Forbes* scria că te prinzi repede. Dar orice om care se prinde repede, scrie *Forbes* mai departe, trebuie să fie pregătit să fie prins el însuși la un moment dat. Bodyguarzii tăi se odihnesc.

– Ești abonat la *Forbes*?

– Sigur. Acum Cecenia face parte din Europa.

– Păi, dacă ești așa de cultivat, de ce pui mâna pe armă? zise iritat Berezovski. Hai să stăm de vorbă ca doi europeni, fără atâtea figuri de fiară.

– Ia hai.

– Ai spus că o să spăl fiecare picătură de urină cu o găleată de sânge.

– Am spus, confirmă cu mândrie Raduev. Și o repet.

– Dar urina nu poate fi spălată cu sânge. Că sângele nu e Tide.

(Lui Tatarski îi trecu prin minte că propoziția „urina nu poate fi spălată cu sânge" era un slogan minunat pentru reclama pe scară națională la Tide, dar se jena să scoată agenda în fața lui Azadovski.)

– Asta așa e, admise Raduev.

– Și apoi, ești de acord că nimic pe lume nu se întâmplă fără voia lui Allah?

– Sunt de acord.

– Așa, să mergem mai departe. Oare crezi că aș fi putut… aș fi putut… ei, aș fi putut să fac ce-am făcut dacă n-ar fi fost asta voia lui Allah?

– Nu.

– Mergem și mai departe, continuă sigur pe el Berezovski. Încearcă să privești astfel lucrurile: eu nu sunt decât o unealtă în mâinile lui Allah, iar ce și de ce face Allah nu putem înțelege. Și-apoi, dacă n-ar fi fost voia lui Allah, n-aș fi adunat toate turnurile de televiziune și crainicii pe cele trei pătrățele ale mele, așa-i?

– Așa-i.

– Mai ai gărgăuni?

Raduev propti țeava mitralierei în fruntea lui Berezovski.

– Da, zise el. O să mergem și mai departe. O să-ți spun cum vorbesc bătrânii la noi în sat. Așa cum a gândit-o Allah, lumea asta ar trebui să fie asemeni unei zmeure care ți se topește în gură. Iar oamenii ca tine, din avariție, au transformat-o în urina care intră în

contact cu pielea. Poate că voia lui Allah a fost și ca în lume să apară oameni ca tine. Dar Allah e milostiv, pentru că tot voia lui este și să-i trăsnească pe cei din cauza cărora viața nu pare o zmeură. Iar după discuția cu tine, mie nu mi se pare că ar fi o zmeură, ci o urină care mi-a invadat tot creierul, ai priceput, nu? De aceea cea mai bună hotărâre în ce te privește e să te rogi.

Berezovski oftă.

– Văd că te-ai pregătit bine pentru conversația asta. Bine. Să zicem că am făcut o greșeală. Cum o pot ispăși?

– S-o ispășești? Să ispășești o asemenea ofensă? Nu știu. Ar trebui să faci ceva care să-i placă lui Allah.

– De pildă, ce?

– Nu știu, repetă Raduev. Să construiești o moschee. Sau o școală musulmană. Dar ar trebui să fie o moschee foarte mare. Atât de mare, încât să poată fi spălat în ea păcatul pe care l-am săvârșit așezându-mă la masă cu un om care împroașcă pielea Celui Neînțeles cu urină.

– Clar, zise Berezovski, lăsând mâinile un pic mai jos. Dar concret, cam cât de mare?

– Mă gândesc ca prima contribuție să fie de vreo zece milioane.

– Dar nu-i cam mult?

– Nu știu dacă-i mult sau nu, spuse gânditor Raduev, mângâindu-și barba cu mâna, pentru că noi înțelegem categoriile „mult“ și „puțin“ prin comparație. Dar poate ai observat o turmă de capre când ai venit la sediul meu?

– Am observat-o. Care-i legătura?

– Până când aceste douăzeci de milioane ajung în contul meu la Banca Islamică, la fiecare oră o să fii cufundat de șaptesprezece ori într-un butoi cu urină de capră și ea o să intre în contact cu pielea ta, iar tu o să te gândești dacă e mult sau puțin de șaptesprezece ori pe oră.

– Ei, ei, ei, zise Berezovski lăsând de tot mâinile în jos. Ce tot spui? Adineaori erau zece milioane.

– Ai uitat de mătreață.

– Ascultă, Salmancik, nu așa se fac afacerile.

– Vrei să mai plătești zece pentru mirosul de transpirație? întrebă Raduev, scuturând mitraliera. Vrei?

– Nu, Salman, spuse obosit Berezovski. Nu vreau să plătesc pentru mirosul de transpirație. Apropo, cine ne filmează cu camera ascunsă?

– Ce cameră?

– Păi ce e cu portofelul ăla de pe pervaz?

Berezovski împunse ecranul cu degetul.

– Ah, tu, Satană, mormăi Raduev și ridică mitraliera.

Pe ecran trecu un zigzag alb, apoi totul fu acoperit de puncte cenușii, iar în sală se aprinse lumina.

Azadovski icni și schimbă o privire cu Morkovin.

– Ei, cum vi se pare? întrebă timid Tatarski.

– Ia spune-mi, tu unde lucrezi? întrebă Azadovski disprețuitor. În departamentul de PR de la Logovaz[34]? Sau la mine, la Kompromat?

– La Kompromat, răspunse Tatarski.

– Ce temă ai avut? Să scrii un scenariu cu niște negocieri între Raduev și Berezovski, în cadrul cărora Berezovski le dă teroriștilor ceceni douăzeci de

milioane de dolari. Și tu ce-ai scris? Ce le dă? La tine construiește o moschee! Bine că nu construiește de-a dreptul Biserica Mântuitorului. Dacă nu l-am fi făcut noi înșine pe Berezovski ăsta, aș fi fost convins că ești pe statul lui de salarii. Și Raduev? Parc-ar fi profesor de teologie! Citește reviste de care nici măcar eu n-am auzit.

– Păi trebuia să existe o logică a dezvoltării subiectului…

– Mie nu-mi trebuie logică, ci materiale compromițătoare. Iar ăsta nu-i material compromițător, e un rahat. Ai priceput?

– Am priceput, răspunse Tatarski lăsând ochii în jos.

Azadovski se mai îmblânzi.

– În general, anunță el, un nucleu sănătos există. Primul plus e că trezește ura față de televiziune. Îți vine să te uiți și s-o urăști, să te uiți și s-o urăști. Al doilea plus e jocul Monopoly. A fost numai ideea ta?

– A mea, prinse curaj Tatarski.

– Asta-i reușită. Un terorist și un oligarh își împart averea poporului la masa de joc… Pifanii o să-și iasă din minți de furie.

– Dar nu e prea… interveni Morkovin, însă Azadovski îl întrerupse:

– Nu. Important e ca oamenii să aibă mintea ocupată și să clocotească de emoții. Așa că figura asta cu Monopoly e bună. O să ne crească ratingul la știri cu minimum cinci procente. Așadar, minutul în *prime time*…

Azadovski scoase din buzunar un calculator și începu să socotească ceva.

– …o să crească cu vreo nouă mii, zise el după ce termină de calculat. Cât ne iese pe oră? Înmulțim cu șaptesprezece… E bine. Așa facem. Pe scurt, lasă-i să joace Monopoly și spune-i regizorului să introducă un montaj: cozi la casa de economii, mineri, bătrâne, copii flămânzi, soldați răniți. Tot tacâmul. Numai scoate partea aia cu crainicii TV, altfel o să trebuiască să facem scandal, ca reacție. Mai bine fă-le o piesă pentru Monopoly în formă de sondă-turn de televiziune și Berezovski să spună că vrea să construiască de-astea peste tot, ca să scoată de jos petrol și de sus reclame. Adăugați un montaj cu Turnul de Televiziune Șabolovski și un sfredel. Cum ți se pare?

– Genial, zise plin de zel Tatarski.

– Și ție? îl întrebă Azadovski pe Morkovin.

– Sunt sută la sută pentru.

– Ce să zic! Pot să fac singur treaba în locul tuturor… Bun, deci, ăsta-i diagnosticul. Tu, Morkovin, dă-i-l pe tipul ăla nou care scrie despre mâncare să-l ajute. E băiat deștept. Pe Raduev îl lăsăm așa cum e, numai puneți-i un fes în loc de șapca aia, că deja m-am săturat. Facem și-o aluzie la Turcia în același timp. Și încă ceva, de mult vreau să-ntreb: ce-i rasoleala asta? De ce poartă tot timpul ochelari de soare? Ce, durează prea mult să-i prelucrați ochii?

– Durează, spuse Morkovin. Raduev e tot timpul la știri, și cu ochelari merge cu douăzeci la sută mai repede. Scăpăm de mimică.

Azadovski se încruntă vag.

– Cu frecvența rezolvăm, dacă ne ajută Dumnezeu. Dar pe Berezovski să-l mai aranjați, ai înțeles?

– Am înțeles.

– Și chiar acum, materialul e urgent.

– Se face, răspunse Morkovin. Terminăm vizionarea și mergem direct la mine.

– Ce mai avem?

– Reclame pentru televiziune. Un nou tip.

Tatarski se ridică de pe scaun, pregătindu-se să iasă, dar Morkovin întinse mâna și-l opri.

– Hai, zise Azadovski făcând un gest indulgent. Mai avem vreo douăzeci de minute.

Lumina se stinse din nou. De pe ecran surâdea o japoneză mărunțică și drăguță în chimonou. După ce se înclină, spuse cu un accent puternic:

– Acum îl veți urmări pe Yohohori-san. Yohohori-san este cel mai vechi colaborator al firmei Panasonic, de aceea i s-a încredințat această onoare. Din cauza rănilor căpătate în timpul războiului, el are probleme de exprimare. Vă rugăm, stimați telespectatori, să-i scuzați acest defect.

Fata se retrase. În cadru apăru o sală rotundă cu pereții zugrăviți în alb. În centrul sălii se afla un cufăr lung, ferecat, pe care ședeau nemișcate douăsprezece personaje în lințolii albe. În fața lor se ivi un japonez cărunt și îndesat cu o sticlă desfăcută de rom în mână. Era în veston, dar, nu se știe de ce, avea o sabie la brâu. După ce trase o dușcă din sticlă, pocni din degete și personajele în lințolii, sărind de pe cufăr, fugiră care-ncotro. Cufărul se deschise și din adâncurile lui ieși un televizor negru cu formă aerodinamică, asemănător unui ochi smuls de la un monstru uriaș – comparația îi veni în minte lui Tatarski deoarece capacul cufărului era căptușit cu catifea stacojie.

– Panasonic vă prezintă o invenție ce revoluționează lumea televiziunii, zise japonezul bâlbâindu-se ușor. Primul televizor din lume cu comandă vocală în toate limbile planetei, inclusiv în rusă. Panasword V-2!

Pe ecran apăru inscripția „Panasword V-2".

Japonezul privi în ochii telespectatorilor cu o ură năprasnică și deodată trase sabia din teacă.

– O sabie făurită în Japonia! strigă el lipind tăișul de lentilele camerei. Sabia cu care își taie gâtul lumea degenerată. Trăiască împăratul!

Ecranul fu acoperit de oameni în lințolii – Mister Yohohori fu târât de-acolo, fata în chimonou, palidă, începu să facă plecăciuni ca pentru a cere scuze și peste toate acestea se desenă cu neobrăzare sigla Panasonic. O voce subțirică rosti: „Panasonic. Mama japonezului!"

Tatarski auzi un telefon sunând.

– Alo, zise glasul lui Azadovski în întuneric. Ce? Vin acu'!

Ridicându-se, Azadovski acoperi o parte a ecranului.

– Of, zise el, se pare că Rostropovici primește azi o decorație. O să sune acuși din America. Le-am trimis ieri un fax în care le spuneam că democrația e în pericol și îi rugam să crească frecvența cu 200 de megahertzi. Se pare că au priceput, în sfârșit, că facem același lucru.

Lui Tatarski i se păru deodată că umbra lui Azadovski de pe ecran nu e reală, ci un element al înregistrării video, o siluetă de felul acelora care apar în copiile-pirat, filmate cu camera direct de pe ecran.

Pentru el, aceste umbre negre ale spectatorilor care ieșeau din sală, pe care proprietarii centrelor ilegale de închirieri video le numeau „fugari", erau un indicator al calității: sub acțiunea *wow*-factorului dislocant, de la un film bun ieșea mai multă lume decât de la unul prost; de aceea, el cerea, de obicei, să i se păstreze „filmele cu fugari". Acum însă aproape că se sperie, gândindu-se că dacă fugarul se dovedește deodată un om care până mai adineaori a stat lângă tine, asta poate însemna că tu însuți ești un fugar. Senzația era complexă, profundă și nouă, dar nu apucă să și-o lămurească: fredonând un tangou nedeslușit, Azadovski ajunse la marginea ecranului și dispăru.

Al doilea clip începea într-o manieră mai tradițională. În fața unui șemineu mare, aprins, aflat pe un perete bizar de oglindă, stătea o familie – tata, mama, fetița cu un pisoi și bunica, împletind un ciorap. Ei priveau flăcările care dansau în spatele grilajului cu mișcări rapide și oarecum caricaturale – bunica tricota, mama mesteca o bucățică de pizza, fetița mângâia pisoiul, iar tatăl bea bere. Camera trecu pe lângă ei și pătrunse prin peretele de oglindă. Din partea cealaltă, peretele apăru transparent; când camera își încetă mișcarea, peste familie se suprapuseră flăcările și grilajul căminului. O orgă începu să cânte tare și amenințător; camera porni înapoi și peretele transparent se transformă într-un ecran plat de televizor cu boxe stereo de o parte și de alta și cu inscripția nostimă „Tofetissimo" pe fond negru. Pe ecranul televizorului apăru un foc ce mistui rapid cele patru corpuri negre de după grilaj. Orga tăcu și se auzi glasul insidios al crainicului:

– Credeți că pe geamul absolut plat al televizorului Black Trinitron e vacuum? Nu! Acolo arde un foc care vă pârjolește inima! Sony Tofetissimo. *It's a sin*[35].

Tatarski nu înțelesese mai nimic din ce văzuse, dar se gândi că s-ar putea crește considerabil coeficientul de atracție dacă s-ar înlocui sloganul pur englezesc cu jocul de cuvinte *It's a son*[36]. Își mai aminti întâmplător că exista și un sat vietnamez Son My, devenit celebru după un sângeros atac american.

– Ce-i asta? întrebă el când se aprinse lumina. Nu prea seamănă a reclamă.

Morkovin zâmbi satisfăcut.

– Tocmai asta e, că nu seamănă, zise el. Științific vorbind, este o nouă tehnică de reclamă, reflectând reacția mecanismelor de piață la repulsia tot mai mare a oamenilor față de mecanismele de piață. Pe scurt, telespectatorul trebuie să capete treptat sentimentul că undeva în lume, în însorita Californie, să zicem, există o ultimă oază a libertății neconstrânse de gândul la bani, unde se face această reclamă. Ea este profund anticomercială ca formă și de aceea promite să fie extrem de comercială prin conținut…

Se uită în jur, ca să se convingă că nu mai era nimeni în sală, și șopti:

– Să trecem la afaceri. Aici cică nu se ascultă, dar vorbește încet, pentru orice eventualitate. Bravo, a fost foarte bine. Ca la carte. Uite partea ta.

În mâna lui apărură trei plicuri – unul umflat și galben, celelalte două mai subțiri.

– Ascunde-le repede. Ai douăzeci de la Berezovski, zece de la Raduev și încă două de la Wahhabi. De la ei e cel mai gros, pentru că sunt bancnote mici. Le-au strâns de prin aule.

Tatarski înghiți în sec, luă plicurile și le vârî iute în buzunarul interior al scurtei.

– Ce crezi, s-o fi prins Azadovski? șopti el.

Morkovin scutură din cap.

– Ascultă, șopti Tatarski, uitându-se din nou în jur, dar cum e posibil? Cu Wahhabi mai înțeleg. Dar Berezovski nu există, și nici Raduev. Sau, mai degrabă, există, dar sunt făcuți numai din zero și unu, zero și unu. Cum pot să vină lovelele astea de la ei?

Morkovin ridică din umeri.

– Nici eu nu înțeleg până la capăt, răspunse el în șoaptă. Or fi niște oameni interesați. Lucrează în nu știu ce structuri și au nevoie să-și dreagă *image*-ul. Poate că dacă pricepem, în cele din urmă o s-o pățim. Dar de ce să pricepem? Unde mai câștigi treizeci de mii dintr-odată? Nicăieri. Așa că nu-ți mai bate capul cu asta. Despre lumea asta în general e mai bine să nu înțeleagă nimeni nimic cu adevărat.

Un operator băgă capul pe ușă.

– Băieți, mai stați mult?

– Vorbim despre clipuri, șopti Morkovin.

Tatarski își drese vocea.

– Dacă am înțeles corect diferența, zise el cu glas nefiresc de tare, atunci reclama obișnuită și cea pe care tocmai am văzut-o sunt precum muzica pop și cea alternativă?

– Exact, răspunse la fel de tare Morkovin, ridicându-se de la locul lui și uitându-se la ceas. Dar ce-i aia muzică alternativă? Care muzicant e alternativ și care pop? Cum determini asta?

– Nu știu, răspunse Tatarski. Merg pe intuiție.

Trecură pe lângă operatorul care zăbovea în prag și se îndreptară spre lifturi.

– Există o definiție exactă, zise Morkovin didactic. Muzica alternativă este acea muzică a cărei esență comercială este destinația ei anticomercială. Ca să spunem așa, caracterul antipop. Ca să interpreteze corect partitura, muzicantul alternativ trebuie înainte de orice să fie un foarte bun subcomerciant, iar comercianții buni apar rar în industria muzicală. Adică apar, bineînțeles, dar nu ca executanți, ci ca șefi… Gata, las-o baltă. Ai textul la tine?

Tatarski dădu din cap.

– Să mergem la mine. O să-ți dăm un coautor, cum a ordonat Azadovski. Iar coautorului o să-i dau vreo trei bucăți, ca să nu strice scenariul.

Tatarski nu mai fusese niciodată la etajul al șaptelea, unde lucra Morkovin. Coridorul pe care ieșiră din lift arăta banal și amintea de cancelariile vremurilor sovietice – podeaua era acoperită cu un parchet uzat, iar ușile erau capitonate cu imitație de piele. E drept, pe fiecare ușă era câte o tăbliță elegantă din metal cu un cod format din cifre și litere. Literele erau numai trei: „A“, „O“ și „V“, dar în diferite combinații. Morkovin se opri lângă o ușă pe tăblița căreia scria „1— A-V“ și formă un cod pe încuietoarea digitală.

Biroul lui Morkovin impresiona prin dimensiuni și mobilier. Numai masa de scris era evident de câteva ori mai mare decât Mercedesul lui Tatarski. Această capodoperă a artei mobilierului era aproape goală – pe ea se aflau un dosar cu hârtii și două telefoane fără cifre: unul roșu și unul alb. Mai era un dispozitiv bizar: o cutie nu prea mare de metal cu capac de sticlă. Deasupra mesei era atârnat un tablou mare, care la început i se păru un hibrid între un peisaj realist-socialist și o mostră de caligrafie Zen. El înfățișa un colț de grădină umbroasă, unde deasupra unor tufe de măceș desenate cu precizie fotografică era schițată neglijent o hieroglifă complicată, acoperită de niște cercuri verzi identice.

– Ce e asta?

– Președintele la plimbare, zise Morkovin. Mi l-a făcut cadou Azadovski pentru a impune un aer oficial. Uite, vezi cravata de pe schelet? Și mai e și un fel de insignă – chiar pe fondul unei flori, așa că trebuie să te uiți cu atenție. Dar asta-i deja fantezia artistului.

Întorcându-și privirea de la tablou, Tatarski observă că nu erau singuri în birou.

La celălalt capăt al vastei încăperi era un raft cu trei monitoare plate și tastaturi ergonomice, ale căror cabluri dispăreau într-un perete tapetat cu plută. În fața unuia dintre monitoare stătea un tinerel cu coadă de cal, care plimba cu mișcări încete mouse-ul pe un *pad* cenușiu. Urechile flăcăului erau străpunse de nu mai puțin de zece cercelușI, iar alți doi îi împodobeau nara stângă. Amintindu-și sfatul lui Morkovin de a se înțepa cu ceva ascuțit la apariția vreunui gând despre absența oricărei logici în ordinea generală a lucrurilor, Tatarski își zise că nu era vorba despre o nemăsurată atracție față de *piercing*, ci despre faptul că, din cauza apropierii de epicentrul tehnic al acțiunii, băiatul cu coadă de cal pur și simplu nu-și mai scotea nicio secundă boldurile.

Așezându-se la masă, Morkovin ridică receptorul telefonului alb și dădu o dispoziție scurtă.

– Coautorul tău vine imediat, îi spuse el lui Tatarski. N-ai mai fost aici, nu? Uite, terminalele astea merg la serverul central. Iar băiatul ăsta e designerul nostru principal, Semion Velin. Îți dai seama ce responsabilitate e asta?

Tatarski se apropie temător de flăcăul de la computer și se uită pe ecran, unde tremura o rețea fină de linii albastre. Acestea păreau a se uni într-un fel de carcasă din sârmă înfățișând două palme curbate, cu degetele mijlocii atingându-se. Ele se roteau încet în jurul unei axe verticale invizibile. Tabloul amintea oarecum de un cadru al unui film fantastic cu buget redus din anii ’80. Tipul cu coadă de cal mișcă mouse-ul pe *pad*, dădu click într-o rubrică a meniului apărut în partea de sus a ecranului și înclinația palmelor se schimbă.

– V-am spus eu, trebuia să lucrăm în secțiunea de aur, zise el, întorcându-se spre Morkovin.

– Despre ce vorbești? întrebă acesta.

– Despre unghiul dintre palme. Trebuia să-l facem același ca al piramidelor egiptene. I-ar crea telespectatorului o senzație inconștientă de armonie, pace și fericire.

– De ce-ți bați capul cu vechiturile astea? întrebă Morkovin.

– A fost o idee bună aia cu acoperișul. Oricum tot acolo ajungem.

– Bine, fu de acord Morkovin, bagă secțiunea aia de aur. Să se mai relaxeze pifanii. Dar să n-o menționezi în scris în documentele anexate.

– De ce?

– De-aia, zise Morkovin. Eu și cu tine știm ce-i aia secțiune de aur. Dar ăia de la contabilitate, arătă el din cap în sus, s-ar putea să nu ne aprobe bugetul. O să spună că, dacă e de aur, costă mult. Au redus bugetul pentru Cernomîrdin[37].

– Am priceput, răspunse flăcăul. Atunci aranjez pur și simplu unghiurile. Sună-i să dea drumul la *root directory*.

Morkovin trase spre el telefonul roșu.

– Alla? Sunt Morkovin, de la anal-dislocant. Dă drumul la *root directory* pentru terminalul cinci. Facem niște retușuri cosmetice. Bine…

Puse palma pe capacul transparent al dispozitivului bizar și pe geam trecu o dungă de lumină strălucitoare.

– Gata, zise Morkovin. Stai, Alla, vrea Semion să te întrebe ceva.

Băiatul în halat alb luă receptorul:

– Allocika, salut! Fii bună și uită-te: ce densitate are părul lui Cernomîrdin? Cum? Nu, tocmai asta e, că-mi trebuie pentru tipar. Vreau să fac acum niște probe de culoare. Așa, notez: treizeci și doi HPI, ondulare zero trei. Mi-ai dat acces? Atunci, asta-i tot.

– Auzi, întrebă încet Tatarski când Semion se întoarse la computer, dar ce înseamnă „de la anal-dislocant"?

– Așa se cheamă departamentul nostru.

– Și de ce are o denumire așa ciudată?

– Ei, asta-i teoria generală a alegerilor, se încruntă Morkovin. Pe scurt, întotdeauna trebuie să existe trei *wow*-candidați: unul oral, unul anal și unul dislocant. Numai să nu mă întrebi ce înseamnă asta, că încă n-ai aprobare. De fapt, nici eu nu pricep foarte bine. Pot să-ți spun numai că în țările normale ajung cel oral și cel anal, pentru că dislocarea s-a produs; la noi totul e la început, așa că e nevoie și de cel dislocant. Ăstuia îi dăm cincizeci de procente în primul tur. Dacă te interesează, pot să-ți dau o aprobare scrisă. Treci pe la Marlen, de la departamentul Sufletul Popular, și-ți explică el.

– Bine, zise Tatarski. Nu contează.

– Așa e. De ce mama mă-sii să-ți încarci creierul, la cât ești plătit? Cu cât știi mai puțin, cu atât respiri mai ușor.

– Exact, zise Tatarski, observând în sinea lui că, dacă Davidoff începea să producă varianta „ultra lights", nici că se putea găsi slogan mai bun.

Morkovin deschise dosarul și se înarmă cu un creion. Din delicatețe, Tatarski se apropie de perete și începu să studieze hârtiile și pozele prinse cu piuneze – erau o grămadă. La început îi atrase atenția un panou mare cu Antonio Banderas în capodopera hollywoodiană *Stepan Bandera*[38]. Banderas, romantic nebărbierit, cu o cutie de bandură imensă în mână, stătea la marginea unui oraș ucrainean abstract și privea trist un tanc T-34 zdrobit într-un câmp de floarea-soarelui și urzici. De la prima privire aruncată mulțimii de săteni mustăcioși în ponchouri brodate cu

cocoși, care se profila fotografic pe soarele galben-roșcat, era limpede că filmările se făcuseră în Mexic. Panoul nu era original, ci un colaj. Un glumeț anonim adăugase o pereche de picioare feminine cu fund cu tot, în niște ciorapi închiși la culoare, pe pieptul îmbrăcat în piele groasă al lui Banderas. Sub desen era sloganul:

SAN PELEGRINO
NIMIC NU-I POATE DISTRUGE.

Direct pe panou era lipit cu scotch un fax cu antetul companiei Young and Rubicam. Era scurt:

Serioja! Am șters. Corecturi finale pentru brand-essence *pe două secțiuni:*

Ciubais – îndrăzneală incendiară/verdeață la borcan

Lebed – adevăr camuflat/ordine cu papion

Iavlinski – think different/think doomsday[39] *(Apple nu obiectează)*

Elțin – stabilitate în comă/democrație în groapă

Hi there,

Edik

– Pentru Ciubais au găsit unul cam slab, zise Tatarski întorcându-se spre Morkovin. Dar comuniștii unde sunt?

– Ăia se fac la departamentul oral, răspunse Morkovin. Și slavă Domnului că-i așa. Nu m-aș apuca de asta nici pentru salariu dublu.

– Da' ce, acolo se plătește mai bine?

– La fel. Și sunt unii care ar trudi și pe gratis. Pe unul o să-l vezi acuși.

Alături de Banderas era o felicitare făcută la o imprimantă color cu un vultur de aur cu două capete care ținea în ghearele unui picior un Kalașnikov, iar în ale celuilalt, un pachet de Marlboro. Sub ghearele vulturului scria cu litere aurii:

SANTA BARBARA FOREVER.
DEPARTAMENTUL IDEEA RUSĂ ÎȘI
FELICITĂ COLEGUL CU OCAZIA
ZILEI SFINTEI VARVARA!

În dreapta felicitării era atârnat un alt panou publicitar: Elțin, aplecat deasupra unei table de șah cu piesele în poziție inițială. Se uita la ea oarecum dintr-o parte (se pare că aranjamentul era menit să sublinieze rolul său de arbitru suprem), iar în locul regelui alb și al celui negru erau niște sticluțe pe care scria „Whisky obișnuit" și „Black Label". Inscripția era:

BLACK LABEL
O ROCADĂ PUTERNICĂ!

Se auzi o bătaie în ușă. Tatarski se întoarse și încremeni. Atâtea întâlniri cu vechi cunoștințe într-o singură zi păreau de-a dreptul incredibile: în cabinet intră Maliuta, copywriterul antisemit cu care lucrase cândva la agenția lui Hanin. Era îmbrăcat într-o rubașcă turcească încinsă cu o curea militară, de care era atârnată o adevărată expoziție de echipament tehnic: un telefon mobil, un pager, o brichetă Zippo în etui de piele și o sulă într-un toc negru îngust.

– Maliuta! Ce faci tu aici?

Maliuta însă nu se arăta mirat.

– Eu compun *image menu*-ul pentru tot cahalul, răspunse el. Ai auzit de cvasul cu hrean? Sau de blinia cu pește? Sunt hiturile mele. Și lucrez și la departamentul oral cu juma' de normă. Tu la Kompromat?

Tatarski tăcu.

– Vă cunoașteți? întrebă curios Morkovin. A, da, ați lucrat amândoi la Hanin. Înseamnă că o să colaborați fără probleme.

– Eu prefer să lucrez singur, zise sec Maliuta. De ce aveți nevoie?

– Azadovski vrea să finisezi tu un proiect. Cu Berezovski și Raduev. De Raduev nu trebuie să te atingi, dar pe Berezovski trebuie să-l mai aranjezi un pic. Te sun diseară să-ți mai dau niște indicații. Îl faci?

– Pe Berezovski? întrebă Maliuta. Să-l aranjez? Cum să nu! Când vă trebuie?

– Ieri, ca de obicei.

– Și unde-i materialul original?

Morkovin se uită la Tatarski. Acesta dădu din umeri și îi întinse lui Maliuta dosarul cu transcrierea scenariului.

– Nu vrei să discuți cu autorul? întrebă Morkovin. Să te pună la curent?

– Mă lămuresc eu din text. Mâine la zece e gata.

– Bine, cum vrei.

După ce Maliuta ieși, Morkovin spuse:

– Nu prea te place.

– Ei, nimic serios, zise Tatarski. Ne-am certat un pic pe geopolitică. Auzi, dar cine o să schimbe turnul? Cu sonda-turn de televiziune?

– Fir-ar al dracului, am uitat. Bine că mi-ai amintit, îi explic diseară. Apropo, să te împaci cu el. Știi și tu ce probleme avem cu frecvența, și totuși Leonea i-a repartizat un general 3D. Cică însuflețește știrile. Așa că e un cadru cu perspective, și nimeni nu știe ce schimbări o să mai vină și de unde. Poate să ajungă șef de departament în locul meu, și atunci…

Morkovin nu termină fraza. Ușa se dădu de perete și în cameră dădu buzna Azadovski. În urma lui intrară doi paznici cu pistoale Scorpion la centură. Azadovski era alb la față de furie și își încleșta și descleșta degetele cu atâta forță, că Tatarski își aminti de ghearele vulturului de pe felicitare. Nu-l mai văzuse niciodată așa.

– Cine l-a editat pe Lebed ultima oară? țipă Azadovski din ușă.

– Ca de obicei, răspunse speriat Morkovin, Semion. Dar ce s-a întâmplat?

Azadovski se întoarse spre flăcăul cu coadă de cal.

– Tu? întrebă el. Tu ai făcut asta?

– Ce? întrebă Semion.

– Tu i-ai schimbat țigările lui Lebed? Din Camel în Gitanes?

– Eu, zise Semion, și ce dacă? M-am gândit pur și simplu că așa o să fie mai actual. Aveam de gând să-l montăm cu Alain Delon.

– Luați-l, ordonă Azadovski.

– Stați, stați, zise speriat Semion, întinzând mâinile în față. Să vă explic…

Dar paznicii îl îmbrânceau deja pe coridor. Azadovski se întoarse spre Morkovin și-l sfredeli cu privirea câteva clipe.

– Eu n-am știut nimic, zise Morkovin, jur.

– Și cine trebuia să știe? Eu? Știi de unde m-au sunat acum? De la J. R. Reynolds Tobacco, ăia care ne-au plătit Camelul pentru Lebed pe doi ani înainte. Și știi ce mi-au spus? Că o să apeleze la congresmenul lor să ne scadă frecvența cu 50 de megahertzi. Și că o s-o scadă cu încă 50 dacă Lebed fumează tot Gitanes la următoarea transmisiune. Nu știu cât a câștigat Semion ăsta pe piața neagră a PR-ului, dar noi pierdem mult, foarte mult. Ce mama mă-sii, vrem să funcționăm pe 100 de megahertzi în secolul XXI? Când e următoarea transmisiune despre Lebed?

– Mâine. Un interviu despre ideea rusă. Deja e totul gata.

– Ai văzut materialul?

Morkovin se luă cu mâinile de cap.

– L-am văzut, răspunse el. Aoleu… așa e. Are Gitanes. Am observat, dar am crezut că s-a aprobat de sus. Știi doar că nu eu hotărăsc chestiile astea. Nici nu mi-a trecut prin cap.

– Unde sunt țigările? Pe masă?

– Bine-ar fi. Se joacă tot timpul interviului cu pachetul.

– Putem să-l scoatem?

– De tot, nu.

– Dar să schimbăm desenul de pe pachet?

– Nici asta. Pachetul de Gitanes are alte dimensiuni. Și e mereu în fața camerei.

– Ce facem?

Azadovski dădu cu ochii de Tatarski, părând că abia atunci îl vede. Tatarski își drese glasul.

– Dar n-am putea, zise el timid, să adăugăm un *patch* cu un pachet de Camel pe masă? Asta e simplu.

– Și ce, o să fluture în aer un pachet și în fața lui o să stea altul? E o tâmpenie.

– Și putem să-i punem mâna în ghips, continuă Tatarski invadat brusc de un val de inspirație. Astfel încât pachetul să dispară.

– În ghips? repetă gânditor Azadovski. Și ce spunem?

– Tentativă de asasinat, spuse Morkovin.

– Și ce, l-au nimerit în mână?

– Nu, zise Tatarski. Au încercat să-l arunce în aer cu mașina.

– Și cum de nu spune nimic despre atentat în interviu? întrebă Morkovin.

Azadovski stătu o clipă pe gânduri.

– Asta e chiar bine. Un tip de neclintit… Azadovski își flutură pumnul în aer. Nu rostește o vorbă. E soldat. Despre atentat anunțăm la știri. Iar pe *patch*-ul de pe masă nu punem un pachet de Camel, ci un cartuș întreg. Să se sature nenorociții ăia.

– Și ce dăm la știri?

– Cât mai puțin. Indiciile duc la ceceni, factorul islamic, are loc o anchetă etc. Cu ce se deplasează Lebed în mod tradițional? Cu un Mercedes vechi? Trimite imediat o echipă de filmare în oraș, ia un grup de polițai, găsiți un Mercedes vechi, aruncați-l în aer și filmați. La zece trebuie să fie pe post. Spuneți că generalul a plecat imediat să-și continue treburile și că își

va respecta programul. A, da, și la locul crimei să fie găsit un fes, din ăla de care o să aibă Raduev. Ați prins ideea?

– Genial, zise Morkovin. Absolut genial.

Azadovski surâse strâmb; surâsul semăna mai degrabă cu un spasm nervos.

– Dar unde să găsim un Mercedes vechi? întrebă Morkovin. Că nu-s decât noi peste tot.

– Are cineva de la noi unul, spuse Azadovski, l-am văzut în parcare.

Morkovin se uită la Tatarski.

– Păi… ăăă…, bolborosi acesta, dar Morkovin îi făcu semn să tacă.

– Nu, spuse el, nici să nu te gândești. Dă-mi cheile.

Tatarski scoase din buzunar cheile mașinii și i le așeză, supus, în palmă.

– Husele sunt noi, zise el plângăreț. N-aș putea să le scot?

– Ce, te-ai tâmpit? își ieși din fire Azadovski. Dacă ne mai scad frecvența cu 50 de megahertzi, ce facem, iar dăm jos guvernul și dizolvăm Duma? Care huse? Ce-i în capul tău?

În buzunar îi piui un telefon.

– Da, zise el ducându-l la ureche. Cum? Vă spun eu ce să faceți cu el. Acum pleacă în oraș o echipă să filmeze explozia unei mașini. Luați-l pe idiotul ăla, puneți-l pe locul șoferului și aruncați-l în aer. Vedeți să fie sânge și bucăți de piele și filmați-le. O să fie o lecție și pentru alți amatori de PR negru… Cum? Spune-i că ceva mai important decât ce-o să se întâmple cu el nici nu există pe lume. Să nu se împiedice în amănunte. Și să nu creadă că poate să-mi spună ceva ce nu știu deja.

Închizând telefonul, Azadovski îl băgă în buzunar, oftă adânc de câteva ori și duse mâna la inimă.

– Mă doare, se plânse el. Ce-oți fi vrând, nemernicilor, să fac infarct la treizeci de ani? Eu cred că în comitetul ăsta numai eu nu fur. Toți lucrează pe două fronturi. Mă duc să sun în State. Poate scăpăm.

După ce ieși Azadovski, Morkovin se uită cu înțeles în ochii lui Tatarski, scoase din buzunar o cutiuță de tablă și turnă pe masă o grămăjoară de praf alb.

– Hai, zise el, servește-te.

Când procedura se încheie, Morkovin își umezi degetul, strânse firimiturile albe rămase pe masă și le linse.

– Și tu mă întrebai cum se poate să fie așa, pe ce se bazează asta și cine controlează totul, zise el. Iar eu îți spun: aici nu trebuie să te gândești decât cum să-ți păzești fundul și să-ți faci treaba. Nu-ți rămâne timp pentru alte gânduri. Apropo: pune banii în buzunar, iar plicurile în care au venit aruncă-le chiar acum în closet. Pentru orice eventualitate. Toaleta e pe coridor, la stânga…

Încuindu-se în cabină, Tatarski își împărți teancurile de bancnote prin buzunare – nu mai văzuse niciodată atâta bănet la un loc. Rupând plicurile în bucățele mărunte, le aruncă în closet. Dintr-unul din plicuri căzu un bilețel; ridicându-l în aer, citi:

Băieți! Vă mulțumesc enorm că-mi permiteți uneori să trăiesc o viață paralelă. Fără asta, viața reală ar fi de-a dreptul abjectă!

Succes în afaceri,

B.B.

Textul era tipărit la o imprimantă laser, iar semnătura albastră era în facsimil. „Iar se ține Morkovin de bancuri", își zise Tatarski. „Sau poate nu Morkovin…"

Își făcu cruce, se ciupi tare de coapsă și trase apa.

Zile critice

Se trăgea, ca de obicei, în Moscova, dinspre pod. Bătrânele T-80 funcționau cu pauze lungi – ca și cum sponsorilor nu le ajunseseră banii de obuze și se temeau că totul avea să se termine prea repede, nemaiajungând în programele internaționale de știri. Existau, pare-se, anumite cerințe pentru comunicările din Rusia: începeau să transmită doar de la trei sau patru tancuri, o sută de morți și încă ceva, Tatarski nu-și mai amintea exact. De data asta însă, pesemne că se făcuse o excepție din cauza caracterului extrem de pitoresc al evenimentelor: deși erau numai două - tancuri, de-a lungul apei era plin de echipe TV care stârneau, cu bazooka lor optice, megatone de atenție umană amorțită dinspre râul Moscova, dinspre tancuri, dinspre statuia de bronz a lui Petru I și dinspre fereastra în spatele căreia se ascundea Tatarski.

Tancul aflat pe pod trase o salvă și, în același timp, lui Tatarski îi trecu prin cap o idee interesantă: să le propună celor de la serviciul de *image* al grupei Podul silueta unui tanc pe un pod ca emblemă a succesului, în locul vulturului ăluia neinteligibil al lor. Într-o fracțiune de secundă – mai repede decât îi luă obuzului să ajungă la țintă –, mintea lui trecu în revistă perspectivele posibile („imaginea tancului simbolizează forța agresivă a grupei și, totodată, aduce

o notă tradițional rusească într-un context financiar cosmopolit"), și ideea fu abandonată. „O să facă pe ei", constată el. „Păcat."

Obuzul îl nimeri pe Petru în cap, dar nu explodă, ci trecu prin el și zbură undeva în direcția parcului Gorki. O dâră lungă de fum țâșni în aer. Tatarski își aminti că în capul monumentului era un mic restaurant, cu toate utilitățile aferente, și își zise că probabil obuzul lovise sistemul de încălzire. De pe mal răsunară strigătele de entuziasm ale celor din echipele de televiziune. Pe după dâra de fum spiralată, Petru începea să semene cu monstrul-pescar din romanul lui Stephen King. Amintindu-și cum se prelingea creierul putrezit pe umerii monstrului din *Talismanul*, Tatarski se gândi că asemănarea avea să fie totală dacă următorul obuz avea să lovească țeava de canalizare.

Capul lui Petru era protejat de comitetul „Apărarea Sevastopolului". La știri se spunea că nu e vorba de oraș, ci de hotelul *Sevastopol*, pe care se bat două grupuri mafiote: cecenii și oamenii lui Solnțev. Se mai spunea că grupul lui Solnțev plătise cascadori de la Mosfilm și înscenase un schimb de focuri ca să atragă televiziunea și să răscolească sentimentele anticaucaziene (judecând după cantitatea de pirotehnică și efecte speciale, acesta era adevărul). Naivii ceceni, care nu pricepeau nimic din campaniile de PR, nu înțeleseseră despre ce era vorba și angajaseră două tancuri din afara Moscovei.

Cascadorii se mențineau pe poziții și chiar răspundeau cu focuri pe măsură – gaura de lângă ochiul spart al lui Petru fumega, iar pe pod explodă o grenadă. Tancul trase în replică. Capul lui Petru fu lovit de obuz; dedesubt zburau așchii sărite din bronz. Dintr-un motiv obscur, fiecare lovitură făcea ochii împăratului tot mai bulbucați.

Dintre toți participanții la dramă, singurul față de care Tatarski simțea o oarecare compasiune era idolul din bronz care murea încet sub ochii de sticlă ai camerelor de luat vederi. Și nici față de el cine știe ce: treaba era neterminată și energia centrului afectiv trebuia păstrată. Trase jaluzelele, desprinzându-se total de ceea ce se petrecea, se așeză la computer și reciti pasajul scris cu markerul direct pe tapet, deasupra monitorului:

Ca să acționezi asupra imaginației clientului rus și să-i inspiri încredere (cei care comandă reclame în Rusia sunt, de regulă, reprezentanții fostelor KGB și GRU și ai nomenclaturii de partid), conceptul de reclamă trebuie să se inspire pe cât posibil din ipoteticele cercetări semisecrete sau secrete ale serviciilor speciale occidentale în legătură cu programarea conștiinței, caracterizate de un cinism și o lipsă de omenie incredibile. Din fericire, nu este greu să improvizezi pe această temă: e de ajuns să-ți amintești cuvintele lui Oscar Wilde, care spunea că viața imită arta.
„The Final Positioning"

– Mda, mormăi Tatarski, nu-i greu.

Încordându-se, ca înainte de a sări într-o apă rece, el se încruntă, trase aer în piept, ținu aerul în plămâni, numără până la trei și își năpusti degetele asupra tastaturii:

Rezumând cele spuse mai sus, putem afirma că principalul canal pentru implantarea schizo-unităților în conștiința rușilor pe parcursul unei perioade previzibile destul de lungi va rămâne televiziunea. Legat de aceasta, apare o tendință extrem de periculoasă, care se observă în ultima vreme la așa-numita clasă de mijloc – stratul de telespectatori cu cele mai mari perspective din punctul de vedere al rezultatelor sociale ale schizo-manipulării prin televiziune. Este vorba despre refuzul total sau limitarea conștientă a numărului de emisiuni TV vizionate în scopul economisirii energiei nervoase pentru muncă. Așa procedează până și scenariștii profesioniști, căci în postfreudism se consideră în mod obișnuit că în epoca informatizării nu atât sexualitatea este supusă sublimării, cât acea energie care se risipește în vizionarea zilnică lipsită de sens a programelor de televiziune.

Pentru a tăia de la rădăcină această tendință, propunem ca pentru conceptul de față să fie folosită metoda dezvoltată de M-5 împreună cu CIA pentru neutralizarea ultimilor reprezentanți ai inteligheției naționaliste în țările din Lumea a Treia. (Pornim de la premisa că clasa de mijloc a Rusiei se formează direct din inteligheția care a încetat să gândească naționalist și a început să se gândească de unde să ia bani.)

Metoda este extrem de simplă. Câtă vreme programul oricărui canal de televiziune conține un număr suficient de materiale sinapsdistructive pe unitatea de timp…

Dincolo de fereastră se auzi un bubuit și pe acoperiș răpăiră schije. Tatarski își băgă capul între umeri. Recitind ce scrisese, tăie „sinaps“ și scrise în loc „neuro“.

…misiunea schizosugestionării va fi îndeplinită ca rezultat al reținerii persoanei neutralizate în fața ecranului o perioadă de timp suficient de îndelungată. Pentru atingerea acestui rezultat, propunem folosirea unei trăsături tipice a intelectualului naționalist, cum este insatisfacția sexuală.

Ratingurile interne și datele relevate de sondajele secrete arată că de cea mai mare atenție în rândurile reprezentanților inteligheției naționaliste se bucură canalele erotice. Dar efectul maxim s-ar obține dacă nu alegerea unei emisiuni anume, ci televizorul ca atare ar căpăta în conștiința personajului studiat statutul de stimulent erotic. Luând în considerație caracterul patriarhal al societății ruse și rolul determinant pe care îl are partea bărbătească a populației în formarea opiniei publice, mult mai oportun ni se pare să formăm asocierea subconștientă „televizor – organ sexual femeiesc“. Această asociere trebuie s-o evoce însuși televizorul, indiferent de firma producătoare sau de tipul emisiunii transmise, ceea ce ar permite obținerea unor rezultate optime în schizomanipulare.

Metoda cea mai ieftină și cea mai simplă din punct de vedere tehnic pentru a atinge acest scop este suprasaturarea spațiului de emisie cu reclame la tampoane igienice pentru femei. Ele trebuie udate în permanență cu un lichid de culoare albastră (va fi acționat câmpul asociativ „ecran albastru, unde în eter

ș.a.m.d."), iar clipurile trebuie să fie construite astfel încât tamponul să se târască pe ecran, sugerând asocierea necesară în mod direct și nemijlocit…

Auzi un zgomot ușor în spatele său și se uită să vadă ce era. Pe ecranul televizorului, pe fondul unei muzici stranii, parcă nordice, apăru un bust de femeie din aur de o frumusețe neobișnuită, indescriptibilă. El se întoarse încet.

„Ișstar", ghici Tatarski, „cine altcineva…". Fața statuii nu se vedea dincolo de marginea ecranului, însă camera urca încet și te așteptai să apară dintr-o clipă în alta. Dar exact cu o secundă înainte ca ea să devină vizibilă, camera se apropie atât de tare de statuie, încât pe ecran nu rămase decât o scânteiere aurie. Tatarski apăsă pe telecomanda care ajunsese fără să-și dea seama sub mâna lui, dar nu se schimbă imaginea de pe ecranul televizorului, ci chiar televizorul – începu să se umfle pe margini, transformându-se într-un fel de vagin uriaș, spre al cărui centru întunecat sufla un vânt șuierător, ce era aspirat.

– Dorm, murmură Tatarski în pernă, dorm…

Se întoarse cu grijă pe partea cealaltă, dar zgomotul nu încetă. Ridicându-se într-un cot, o privi mohorât pe prostituata de o mie de dolari care sforăia ușor alături (în semiîntuneric nu se deosebea câtuși de puțin de Claudia Schiffer), întinse mâna spre telefonul mobil de pe noptieră și zise răgușit:

– Alo.

– Ce, iar ești criță? ciripi vesel Morkovin. Ai uitat că mergem la *barbecue*? Coboară repede, sunt deja jos. Lui Azadovski nu-i place să aștepte.

– Imediat, zise Tatarski. Numai să fac un duș.

Șoseaua autumnală era pustie și tristă. Ceea ce o făcea atât de tristă era mai ales faptul că pomii de pe margine erau încă verzi și arătau ca în plină vară, dar era clar că vara se sfârșise, fără să-și fi îndeplinit nici măcar una dintre promisiuni. În aer plutea un vag presentiment al iernii, al ninsorilor și al catastrofelor; Tatarski nu putu înțelege multă vreme sursa acestei senzații, până nu observă instalațiile de pe marginea drumului. La fiecare jumătate de kilometru, mașina trecea pe lângă un panou de reclamă la Tampax – un scut uriaș din furnir, pe care era înfățișată o pereche de patine cu rotile albe, așezate pe o zăpadă feciorelnic de curată. În privința presentimentului iernii, totul deveni clar, dar rămânea de neînțeles de unde venea acea senzație acută de îngrijorare. Tatarski își zise că probabil el și Morkovin nimeriseră într-una din undele psihice de depresie care planau deasupra Moscovei și a împrejurimilor ei de la începutul crizei. Natura acestor unde era inexplicabilă, dar în ce privea existența lor Tatarski nu avea niciun fel de îndoieli; de aceea se și supără un pic văzând că vorbele lui îi stârnesc râsul lui Morkovin.

– În privința zăpezii ai dedus corect, zise acesta. Cât despre unde… Ia uită-te mai bine la scuturile alea. Nu observi nimic?

Lângă următorul panou, Morkovin frână și Tatarski remarcă deodată o inscripție mare, mâzgălită cu un graffiti roșu ca sângele peste patine și zăpadă: „Să fie judecată banda lui Elțin!"

– Clar, zise el admirativ. Înseamnă că era același lucru și pe celelalte! Pe ultimul, secera și ciocanul, pe

cel dinainte, o zvastică, iar înainte… ceva despre butuci… Zăpăcitor. Mintea filtrează simplu – nu observi. Și ce culoare, ce culoare! Cine a fost cu ideea?

– O să râzi, răspunse Morkovin accelerând. Maliuta. E drept, textele le-am rescris aproape pe toate. Erau dureros de oribile. Dar ideea a rămas. După cum îți place ție să te exprimi, se formează un câmp asociativ: „zile critice – poate să curgă sânge – Tampax – scutul dumneavoastră împotriva exceselor". Închipuie-ți: în momentul de față, în Moscova numai două branduri mai au aceleași vânzări ca înainte – Tampax și Parliament Lights.

– Normal, zise Tatarski și plescăi gânditor din limbă. Se cere un slogan: „Tampax *ultra safe*: Roșiii nu trec pe aici!" Sau, ca să personificăm, nu Roșiii, ci Ziuganov. Ca la Castañeda: menstruația e o fisură între lumi, și dacă nu vreți ca prin această fisură… Sau, estetizând, „Roșu pe albastru". Ce orizonturi…

– Da, spuse Morkovin gânditor, va trebui să le strecurăm o idee celor de la departamentul oral.

– Se poate exploata și tema mișcării Albilor. Îți închipui: un ofițer în sacou nisipiu pe o colină în Crimeea, ceva din Nabokov… De cinci ori mai mult ar vinde.

– Ce importanță are, zise Morkovin. Vânzările sunt un efect secundar. Că doar noi nu Tampax vrem, de fapt, să sugerăm, ci îngrijorare.

– Dar de ce?

– Așa-i criza la noi.

– Aha, da, spuse Tatarski. Sigur. Auzi, apropo de criză, nu reușesc să pricep în ruptul capului cum a reușit Semion Velin ăsta să șteargă tot guvernul. Că doar erau trei niveluri de apărare.

– Păi, Senia nu era doar designer, răspunse Morkovin, ci și programator. Știi la ce scară lucra? Dup-aia s-au găsit treizeci și șapte de milioane de verzișori în conturile lui. I-a schimbat până și lui Ziuganov sacoul din Pierre Cardin în Saint Laurent. Cum a mânărit directorul oral de la terminalul nostru, nu poate nimeni să înțeleagă nici acum. Cât despre ce-a făcut cu cravatele și cămășile… să nu mai vorbim. După ce a citit raportul, Azadovski a zăcut bolnav două zile.

– Tare.

– Tu ce credeai? Așa că Semion avea ochi buni, dar știa în ce se bagă. Și a hotărât să se asigure. A scris un program care la sfârșitul fiecărei luni trebuia să șteargă tot directorul dacă nu-l oprea el manual și l-a plantat în fișierul lui Kirilenko. Și pe urmă programul ăsta a șters singur tot guvernul. Împotriva virușilor suntem securizați, bineînțeles, dar Semion a inventat un program foarte șiret, care se scria singur la sfârșitul secțiunilor și la sfârșitul lunii se asambla singur, iar de la centrele de control nu putea fi depistat nicicum. Numai să nu mă întrebi ce înseamnă asta, că nici eu nu pricep – am auzit doar o discuție. Pe scurt, când l-au scos din oraș în Mercedesul tău, a încercat să-i spună despre asta lui Azadovski, dar ăla n-a vrut să-l asculte. Iar pe urmă – *default*. Leonea și-a smuls părul din cap.

– Și o să avem curând un guvern nou? întrebă Tatarski. Că m-am plictisit să nu fac nimic.

– Curând, curând. Elțin e deja gata – poimâine îl externăm de la Spitalul Central al Kremlinului. A fost digitalizat din nou la Londra. După figura de ceară de la Madame Tussaud's, o au în depozit. E a treia oară când îl refacem, n-o să-ți vină să crezi cât ne-a chinuit pe toți. Pentru restul facem niște nurbs. Numai că guvernul ăsta iese cam de stânga, în sensul că e plin de comuniști. Ăia de la departamentul oral se țin de intrigi. De fapt, nu mi-e teamă – pentru noi o să fie mai ușor. Și pentru popor o să fie mai ușor – o singură *identity* pentru toți, plus cartele de ulei. Dar deocamdată ne ține în loc Sașa Blo cu ideea rusă.

– Hei, stai așa, zise Tatarski devenind brusc precaut, nu mă speria. Cine o să fie următorul? După Elțin?

– Cum cine? Ăla care-o să fie votat. Avem alegeri corecte, ca în America.

– Și de ce mama naibii avem nevoie de ei?

– N-avem nevoie nici cât de mama naibii. Dar altfel nu ne-ar fi vândut *render-server*-ul. Au nu știu ce amendament la legea comerțului: pe scurt, totul trebuie să fie ca la ei. O porcărie cât toate zilele, evident…

– Dar ce treabă au ei cu noi? De ce-i interesează?

– Pentru că alegerile costă mult, zise posomorât Morkovin. Vor să ne distrugă total economia. Cel puțin asta e una dintre versiuni… În general, nu e niciun pericol. Nu trebuie să-i digitalizăm pe cretinii ăștia, ci să facem politicieni noi, normali, tineri. Să-i creăm de la zero, prin *focus group* – ideologia și mutra la un loc.

– De ce nu-i dai ideea lui Azadovski?

– Ia încearcă tu să-i dai o idee… Gata, am ajuns.

Din șosea pornea o potecă având de ambele părți indicatoare de „Stop". Morkovin coti pe ea, încetini și intră în pădure. Curând ajunseră la un zid de cărămidă cu o poartă metalică înaltă. Morkovin semnaliză de două ori, poarta se deschise și mașina pătrunse într-o curte mare cât un teren de fotbal.

Vila lui Azadovski producea o impresie stranie. Cel mai tare amintea de biserica Vasili Blajenîi, dar era de două ori mai mare și avea în plus o mulțime de anexe. Verandele și mansardele în spirală erau decorate cu balconașe cu coloane scurte și groase, iar toate ferestrele aflate mai sus de etajul al doilea erau acoperite complet de obloane. Prin curte se plimbau câțiva Rottweileri, din coșul uneia dintre anexe ieșea un firicel de fum albăstrui (pesemne se făcea focul în baie), iar Azadovski, înconjurat de o mică suită, care-i includea pe Sașa Blo și pe Maliuta, stătea pe treptele casei. Avea o pălărie tiroleză cu pană, care-i ședea foarte bine, ba chiar conferea feței lui pline o noblețe banditească.

– Pe voi vă așteptam, zise el când Tatarski și Morkovin se apropiară. Mergem printre oameni. Să bem o bere la gară.

Tatarski simți o dorință aprinsă de a-i spune șefului ceva plăcut.

– Precum Harun al-Rașid cu vizirii lui, nu?

Azadovski îl privi nedumerit.

– El se deghiza mereu și mergea prin Bagdad, îi explică Tatarski, deja regretând că începuse conversația. Să vadă cum trăia poporul. Și să-și testeze ratingul.

– Prin Bagdad? întrebă Azadovski bănuitor. Cine-i Harun ăsta?

– A fost un calif. Demult, acum cinci sute de ani.

– Aha, am priceput. Că acuma nu te prea plimbi prin Bagdad. E ca la noi: numai cu trei jeepuri și cu bodyguarzi. Ei, ne-am adunat toți? Pe cai!

Tatarski se urcă în ultimul automobil, Range Roverul roșu al lui Sașa Blo. Sașa era deja afumat și în mod evident foarte binedispus.

– Am tot vrut să te felicit, zise el. Materialul ăla al tău cu Berezovski și Raduev e cel mai bun kompromat din toamna asta. Pe bune. Mai ales scena în care își propun să străpungă trupul mistic al Rusiei cu sondele-turnuri de televiziune în principalele puncte sacre. Și inscripția de pe banii de la jocul de Monopoly – *In God We Monopoly!* – și să-i pui pe cap o *kippa* lui Raduev – cred că ai cugetat ceva…

– Da, bine, ajunge, zise Tatarski și se gândi îmbuf- nat: „L-au rugat pe cretinul ăla de Maliuta să nu se atingă de Raduev. Acu' să vezi că o să trebuiască să dau lovelele înapoi. Și încă-i bine dacă scap fără penalizări." Mai bine ia zi, când o să ne livreze departamentul ăla al tău o idee ca lumea? întrebă el. În ce stadiu e proiectul?

– De fapt, totul e strict secret. Dar în linii mari, ideea e aproape gata. Și o să-i facă pe toți să se umfle de oftică. A mai rămas numai să terminăm de scris rolul lui Attila și să mai periem stilul, ca să fie un adevărat contrapunct între orgă și acordeon.

– Attila? Ăla care a dat foc Romei? Ce amestec are el aici?

– Attila înseamnă „omul de pe Itil". Cum ar veni la noi, omul de pe Volga. Itil e denumirea antică a Volgăi. Te-ai prins încotro bat?

– Nu prea.

– Păi noi suntem a treia Romă. Aflată, în mod caracteristic, pe Volga. Așa că n-avem nevoie nici măcar să pornim vreo invazie. De aici completa noastră autonomie istorică și demnitatea națională.

Tatarski cântări ideea.

– Da, zise el, impecabil.

Uitându-se pe geam, văzu înălțându-se dincolo de pădure o construcție uriașă de beton – o spirală ce urca oblic, având în vârf un turnuleț cenușiu. Miji ochii și îi deschise din nou – blocul de beton nu dispăruse, doar rămăsese vag în urmă. Tatarski îl ciupi de cot pe Sașa Blo, și mașina șerpui brusc pe drum.

– Ce-ai, te-ai tâmpit? întrebă Sașa.

– Uită-te repede, zise Tatarski, uite, vezi turnul ăla din beton?

– Ce-i cu el?

– Nu știi ce e?

Sașa se uită pe fereastră.

– A, ăla. Tocmai ne-a povestit Azadovski. Se construia o bază antiaeriană acolo. Ca un fel de avertizare timpurie. Au reușit să termine numai fundația și zidurile, apoi, știi și tu, n-au mai avut pe cine avertiza. Azadovski are un plan să privatizeze

întregul complex și să termine construcția, dar nu ca radar, ci ca reședință personală. Spune că-i place designul. Nu știu, eu, de pildă, nu suport pereții de beton. Da' ce-ai sărit așa?

– A, habar n-am, zise Tatarski. Arată foarte straniu. Dar cum se cheamă gara unde mergem?

– Rastorguevo.

– Rastorguevo, repetă Tatarski. Atunci, totul e clar.

– Da, uite-o. Noi intrăm în clădirea aia. Aici e cea mai murdară berărie din suburbiile Moscovei. Lui Leonea îi place să bea bere aici în timpul liber. Ca să simtă ca lumea ce-a realizat în viață.

Berăria, aflată în subsolul unei clădiri jerpelite din cărămidă nu departe de peronul gării, era într-adevăr deosebit de murdară și urât mirositoare. Oamenii care se înghesuiau la mese cu litre de vodcă în față se potriveau perfect cu instituția – se distingeau oarecum doar doi bandiți în treninguri care stăteau la o măsuță de lângă intrare.

Tatarski fu mirat că Azadovski se salută cu unii dintre clienți – chiar era, pesemne, un obișnuit al localului. Sașa Blo înșfăcă două halbe de bere blondă cu o mână, îl luă de braț pe Tatarski cu cealaltă și-l târî spre o masă retrasă.

– Ascultă, spuse el, am o treabă pentru tine. Mi-au venit doi frați din Erevan și au pornit o afacere. Pe scurt, au deschis o firmă exclusivistă de pompe funebre, cu servicii de înaltă clasă. Au calculat pur și simplu câte lovele sunt blocate în bănci. Acuma, băncile tocmai au început să și le smulgă unele altora, ceea ce a creat o nouă nișă de piață.

– Asta așa e, zise Tatarski privindu-i pe bandiții de la intrare, care beau bere cehească din niște sticle pe care le aduseseră cu ei. Era de neînțeles ce căutau într-un asemenea loc – deși poate că motivul era același ca în cazul lui Azadovski.

– În general, cinstit, prietenește, continua să trâncănească Sașa Blo, scrie-mi un slogan bun pentru ei, unul care să funcționeze cu adevărat la *target group*. Cum se pun pe picioare, te plătesc.

– Cum să nu, în amintirea vremurilor trecute, răspunse Tatarski. Care e legenda brandului nostru?

– Păi ți-am spus, moartea de lux.

– Și cum se cheamă firma?

– După numele de familie. *Pompe funebre, Frații Debirsian*. Te gândești?

– Se face, zise Tatarski. Nicio problemă.

– Apropo, continuă Sașa, o să râzi, dar o cunoștință de-a noastră a fost deja clientul lor. Nevastă-sa, înainte să se care de-aici, i-a plătit o înmormântare clasa întâi.

– Cui?

– Îl ții minte pe Hanin, de la agenția *Sfetnic de taină*? L-au lichidat.

– Groaznic. N-am auzit nimic. Cine?

– După unii, cecenii, după alții, gaborii. Ceva cu niște briliante. O chestie nebuloasă, ce mai… Unde te duci?

– La WC, răspunse Tatarski.

Toaleta era și mai murdară decât restul berăriei. Privind peretele cu sedimente geologice de deasupra pisoarului, Tatarski observă un fragment triunghiular de stucatură ciobită, care semăna uimitor de tare ca

formă cu colierul de briliante din fotografia expusă în baia lui Hanin. La vederea acestei imagini, mila față de fostul său șef, care-i copleșise sufletul, se transformă în sloganul comandat de Saşa Blo.

Ieșind din toaletă, se opri, uluit de priveliștea ce se deschisese brusc în fața lui. Probabil că pe vremuri existase în hol o ușă dublă, care fusese smulsă cu toc cu tot, iar urmele fuseseră acoperite grosolan; acum, din pereți și din tavan ieșea o ramă din cărămidă vopsită neglijent în negru. Această arcadă ce dădea spre sala berăriei amintea uimitor de tare prin conturul ei ușor rotunjit de conturul ecranului de televizor – în asemenea măsură, încât lui Tatarski i se păru pentru o clipă că se uită la cel mai important televizor al țării. Azadovski și restul grupului rămăseseră în afara ecranului, în schimb, se vedeau cei doi bandiți de la măsuța din margine și un nou-venit care apăruse alături de ei. Era un bătrân înalt și slab în manta de ploaie cafenie, cu beretă și niște ochelari cu dioptrii mari și brațe cam scurte; în spatele lentilelor, ochii lui păreau disproporționat de mari și inocenți ca ai unui copil. Tatarski era gata să jure că-l mai văzuse undeva. Bătrânul reușise deja să adune în jurul lui câțiva ascultători fără căpătâi.

– Oameni buni, zicea el cu o voce subțire și plină de mirare, n-o să mă credeți niciodată! Îmi iau eu o juma' de litru de la prăvălia de zarzavaturi de la stația Kursk, da? Aștept la casă. Și cine intră în magazin? Ciubais! Mama mă-sii… Avea un paltonaș gri, un fular din mohair și o șapcă – și niciun paznic. Numai buzunarul drept al paltonului e umflat, ca și cum ar avea o armă în el. Se apropie de raionul de conserve, ia un borcan de trei litri de gogonele murate bulgărești – de-alea verzi, le știți, nu? – și îl pune în sacoșă. Mă uit la el cu gura căscată – și el mă vede, îmi face cu ochiul și iese. Mă duc la fereastră. O mașină neagră cu sirenă parcă-mi face și ea cu ochiul… Sare în ea! Și dus a fost. Ce chestii se întâmplă, lua-m-ar naiba…

Tatarski își drese glasul și bătrânul își întoarse privirea spre el.

– Voința poporului, zise Tatarski și, neputându-se abține, îi făcu și el cu ochiul.

Rostise aceste cuvinte foarte încet, dar bătrânul îl auzise. Trăgându-l de mânecă pe unul dintre bandiți, el arătă cu capul în direcția arcadei. Bandiții își puseră sincronizați berile neterminate pe masă și, surâzând vag, porniră spre Tatarski. Unul dintre ei băgă mâna în buzunar și el înțelese că era perfect posibil să fie omorât pe loc.

Valul de adrenalină care-i invadă trupul dădu mișcărilor lui o ușurință uluitoare – întorcându-se, țâșni afară din berărie și o luă la fugă. Când ajunse pe la mijlocul pieței, în spatele lui se auziră niște pocnete și ceva vâjâi foarte aproape de el de câteva ori. Tatarski mări viteza. Își permise să arunce o privire în urmă abia lângă o casă din bârne de lemn, după colțul căreia se putea ascunde – bandiții nu mai trăgeau, pentru că erau fugăriți de gărzile de corp ale lui Azadovski cu mitralierele în mâini. Lipindu-se de perete, Tatarski își scoase cu degetele înțepenite țigările și începu să fumeze. „Uite-așa se întâmplă", medită el, „chiar așa. Simplu și pe neașteptate". Se mai încumetă să se uite pe după colț abia când țigara era pe terminate. Azadovski și compania se urcau în mașini; cei doi

bandiți, cu fețele pline de sânge, erau deja așezați pe bancheta din spate a jeepului împreună cu un bodyguard, iar bătrânul în manta cafenie își pleda cu însuflețire cauza în fața unui alt bodyguard, complet indiferent. Tatarski își aminti, în sfârșit, unde-l mai văzuse pe bătrân: era profesorul de filozofie de la Facultatea de Litere. Și-l amintise nu atât după trăsăturile feței – căci reușise să îmbătrânească zdravăn –, cât după intonația aceea mirată cu care își ținea uneori cursurile. „Iar obiectul are un mare nărav, spunea el, dându-și capul pe spate și privind tavanul amfiteatrului, pretinde deschidere de la subiect! Și atunci, dacă are noroc, poate avea loc contopirea…"

Contopirea, din câte înțelegea Tatarski, avusese loc, în sfârșit. „Se întâmplă și asta", își zise el, scoase agenda și notă sloganul conceput în berărie:

DIAMONDS ARE **NOT** FOREVER![40]
POMPE FUNEBRE, FRAȚII DEBIRSIAN

„Probabil că o să mă dea afară", se gândi el după ce cavalcada de mașini dispăru după o curbă. „Și acum, încotro? Dracu' știe încotro. La Ghireev. Oricum stă pe-aici, pe-aproape."

Găsi casa lui Ghireev neașteptat de ușor – o recunoscu după grădina deasupra căreia se înălța o pădure de umbrele ce semănau mai degrabă cu niște copăcei decât cu niște buruieni mari. Bătu de câteva ori în poartă, și Ghireev apăru pe verandă. Era îmbrăcat cu niște pantaloni de culoare incertă, zdrențuiți la genunchi și un tricou cu un „A" mare în centrul unui curcubeu.

– Intră, spuse el. Poarta e deschisă.

Ghireev bea, și încă de câteva zile, și băuse o sumă destul de mare de bani, care se apropia de sfârșit. Se putea deduce acest lucru pe baza faptului că lângă perete era un maldăr de sticle goale de whisky și de coniac scumpe, iar cele care se aflau mai aproape de centrul încăperii erau deja de diferite tipuri de vodcă ieftină, contrafăcute prin Osetia, cu denumiri romantice și înfricoșătoare.

În timpul care trecuse de la ultima vizită a lui Tatarski, bucătăria nu se schimbase aproape deloc, devenise doar și mai murdară, dar pe pereți apăruseră imagini ale unor amenințătoare zeități tibetane. Mai era ceva nou: într-un colț era aprins un mic televizor.

Așezându-se la masă, Tatarski observă că televizorul stătea cu capul în jos. Pe ecran rulau niște desene animate – în jurul unor ochi cu gene lungi pe care tremura rimelul negru zbura o muscă. Apăru titlul filmulețului, *Întâlnirea*, și în același moment musca se așeză pe pupilă, bătu din aripi și genele începură să se înfășoare în jurul ei ca niște plante carnivore.

Se ivi un prezentator îmbrăcat în uniformă de maior din trupele de escortă – Tatarski ghici că era o reacție revoltată a unui copywriter de la etajul al șaptelea față de o declarație recentă a unui copywriter de la etajul al optulea, cum că televiziunea era, în Rusia, o instituție de constrângere. Pentru că prezentatorul era cu capul în jos, el semăna foarte mult cu un liliac care stă atârnat de o bârnă invizibilă. Nu se miră cine știe ce recunoscându-l în el pe Azadovski.

Acesta era deghizat într-un brunet focos cu o mustăcioară subțire sub nas. Zâmbind tâmp, el începu să vorbească:

– Foarte curând, dintr-o cală din orașul Murmansk va ieși crucișătorul cu rachetă nucleară Idiotul, lansat cu ocazia împlinirii a o sută cincizeci de ani de la nașterea lui Fiodor Mihailovici Dostoievski. În momentul de față nu se știe dacă guvernul va reuși să returneze banii primiți ca garanție pentru navă, de aceea tot mai multe voci propun amanetarea unui alt vas de acest tip, crucișătorul Potiomkin, care este atât de mare, încât marinarii îl numesc un sat plutitor. În acest moment, crucișătorul Potiomkin se deplasează pe Oceanul Înghețat de Nord spre portul în care se vor semna actele. Noutăți despre cărți!

Azadovski scoase de undeva o carte pe coperta căreia trona o combinație mistică între un lansator de grenade, un fierăstrău electric și o femeie goală.

– Binele trebuie să aibă pumni. Știam asta de mult, și totuși lipsea ceva! Iată acum o carte pe care ați așteptat-o atâția ani – binele cu pumni și sulă mare! *Aventurile lui Sviatoslav cel Crunt*. Știri din economie: astăzi, la Duma de Stat, a fost anunțată noua compoziție a coșului anual minim. El trebuie să conțină douăzeci de kilograme de paste făinoase, un chintal de cartofi, șase kilograme de carne de porc, un palton, o pereche de încălțăminte, o căciulă căzăcească și un televizor Sony Black Trinitron. Din Persia aflăm…

Ghireev opri sonorul.

– Ce, ai venit să te uiți la televizor? întrebă el.

– Ei, sigur că nu. Doar că e ciudat: de ce e cu fundul în sus?

– E o poveste lungă.

– Ca aia cu castraveții? Nu poate fi decât transmisă ceremonial?

– Nicidecum, dădu din umeri Ghireev. Astea sunt informații neclasificate. Dar se referă la practica adevăratei *dharma*, așa că dacă ceri să ți se vorbească despre asta, îți asumi obligația karmică de a deprinde această practică. Iar tu nu cred că o să faci asta.

– Poate o s-o fac. Tu povestește-mi.

Ghireev oftă și se uită la umbrelele care se legănau dincolo de fereastră.

– Există trei metode budiste de a te uita la televizor. În esență, este una și aceeași metodă, dar în stadii diferite de instruire ea arată diferit. Mai întâi te uiți cu sonorul oprit. Cam o jumătate de oră pe zi, la emisiunile preferate. Când ți se pare că la televizor se spune ceva important și interesant, conștientizezi instantaneu acest gând și-l neutralizezi. La început o să cedezi și o să dai drumul la sonor, dar treptat te obișnuiești. Important e să nu te simți vinovat când nu reușești. I se întâmplă oricui la început, chiar și unui lama. Apoi începi să te uiți la televizor cu sonorul pornit, dar fără imagine. Și, în sfârșit, începi să te uiți la televizorul stins. Aceasta este, de fapt, tehnica principală; primele două sunt pregătitoare. Te uiți la toate programele de știri, dar nu aprinzi televizorul. Foarte important este pentru aceasta să stai cu spatele drept, iar mâinile cel mai bine e să le așezi pe abdomen – palma dreaptă jos, palma stângă deasupra. Asta pentru bărbați; pentru femei e invers. Și să nu fii

distras nicio secundă. Dacă te uiți așa la televizor de zece ori la rând măcar o oră pe zi, poți înțelege natura televiziunii. Dar și a orice altceva.

– Și atunci, tu de ce îl întorci cu fundul în sus?

– Asta e cea de-a patra metodă budistă. Ea se folosește în cazul în care este totuși necesar să te uiți la televizor. De pildă, dacă vrei să afli cursul dolarului, dar nu știi când anume va fi anunțat și cum (îl vor spune sau vor arăta panoul unei case de schimb).

– Dar de ce să-l întorci?

– Iar e mult de explicat.

– Încearcă.

Ghireev își șterse fruntea cu palma și oftă din nou. Părea că-și caută cuvintele.

– Te-ai gândit vreodată de ce se citește o ură atât de adâncă în ochii prezentatorilor TV? întrebă el într-un târziu.

– Lasă, zise Tatarski. De fapt, nici nu se uită la cameră, așa pare doar. Chiar sub obiectiv se află un monitor special, pe care rulează textul care trebuie citit și niște simboluri care indică intonația și mimica. Cred că sunt numai vreo șase, hai să le amintim… Ironie, tristețe, îndoială, improvizație, mânie și amuzament. Așa că nu radiază nimeni niciun fel de ură – nici personală, nici de serviciu. Asta știu precis.

– Dar eu nici nu spun că radiază ei ceva. Pur și simplu, când își citesc textul, în ochii lor se uită câteva milioane de oameni, de regulă foarte răi și nemulțumiți de viață. Gândește-te numai ce efect cumulativ apare când se întâlnesc în același punct atâtea conștiințe frustrate. Știi ce-i aia rezonanță?

– Aproximativ.

– Așa. Dacă un batalion de soldați merge în cadență pe un pod, acesta se poate rupe. Au fost cazuri; de aceea, când o coloană militară intră pe un pod, se dă comanda „pas de voie“. Ei, când atâția oameni se uită la cutia asta și văd același lucru, îți dai seama ce rezonanță se produce în noosferă?

– Unde? întrebă Tatarski, dar în acel moment îi sună telefonul mobil din buzunar și el ridică mâna, întrerupând conversația. În receptor se auzeau muzică la intensitate mare și voci nedeslușite.

– Vavan! răzbătu prin muzică vocea lui Morkovin. Unde ești? Ești viu?

– Viu, răspunse Tatarski. Sunt la Rastorguevo.

– Ascultă, continuă vesel Morkovin, le-am tras-o căcănarilor ălora, acum probabil o să-i băgăm la închisoare și o să le dăm vreo zece ani. Azadovski s-a stricat de râs după interogatoriu! A zis că l-ai scăpat de stres. Data viitoare o să primești o medalie alături de Rostropovici. Să trimitem o mașină după tine?

„Nu, nu mă dau afară“, își zise Tatarski simțind cum o căldură plăcută i se răspândește din inimă în tot corpul. „Sigur nu mă dau afară. Și nici nu mă belesc.“

– Mulțumesc, zise el. Mă duc acasă. Sunt praf cu nervii.

– Da? E de înțeles, admise Morkovin. Du-te, fă-te bine. Eu o să mă duc – sună telefoanele întruna. Numai să nu întârzii mâine, avem o acțiune importantă. Mergem la Ostankino. Apropo, o să vezi acolo și colecția lui Azadovski – secțiunea spaniolă. Te las, ne auzim.

Băgând telefonul în buzunar, Tatarski îmbrățișă încăperea cu o privire absentă.

– Se pare că mă iau drept hamster, zise el gânditor.

– Ce?

– N-are importanță. Ce ziceai?

– Pe scurt, continuă Ghireev, toată așa-numita magie a televiziunii constă în psihorezonanță, în faptul că e privită concomitent de mulți oameni. Orice profesionist știe că, dacă te uiți la televizor…

– Profesioniștii nu se uită niciodată, îți spun eu, îl întrerupse Tatarski, cercetând un petic pe care tocmai îl remarcase pe un crac al pantalonilor interlocutorului.

– …dacă te uiți la televizor, atunci trebuie să privești undeva într-un colț al ecranului, dar în niciun caz în ochii prezentatorului, altfel ori faci gastrită, ori schizofrenie. Dar cel mai sigur e să-l întorci cu fundul în sus, cum fac eu. Asta înseamnă, de fapt, să nu mergi în cadență. Și de fapt, dacă te interesează, există și o a cincea metodă budistă de a te uita la televizor, supremă și secretă…

Adeseori se întâmplă să vorbești cu cineva, să-ți placă, dintr-un motiv sau altul, cuvintele lui și să ți se pară că e în ele un sâmbure de adevăr și apoi să remarci deodată că tricoul de pe el e vechi, papucii, scâlciați, pantalonii, cârpiți în genunchi, iar mobila din camera lui e uzată și ieftină. Te uiți mai atent și vezi în jur urme neobservate până atunci ale unei sărăcii umilitoare; înțelegi atunci că tot ce a făcut și a gândit interlocutorul tău în viață nu l-a dus către acel triumf unic pe care ți-l doreai atât de mult în acea îndepărtată dimineață de mai, când, strângând din dinți, îți promiteai să nu pierzi, deși nu-ți era încă prea clar cu cine jucai și ce anume. Și cu toate că nu ți-a devenit mai clar între timp, interesul pentru cuvintele lui te părăsește brusc, și ai vrea să-i spui ceva plăcut ca „rămas-bun“ și să pleci cât mai repede să-ți vezi de treburi.

Astfel acționează în sufletul nostru *wow*-factorul dislocant. Când însă Tatarski fu victima loviturii lui imperceptibile, nu trădă prin nimic că discuția ar fi încetat să-l intereseze, pentru că îi veni o idee. Așteptă până când Ghireev tăcu, se întinse, căscă și întrebă degajat, ca pentru a face conversație:

– Auzi, apropo, ți-au mai rămas bureți?

– Am, zise Ghireev, numai că eu n-o să-ți țin companie. Îți cer scuze, firește, dar după cele întâmplate…

– Dar mie îmi dai?

– De ce nu? Numai să nu mănânci aici, te rog mult.

Ridicându-se de pe scaun, Ghireev deschise dulapul suspendat într-o rână și scoase un pachet învelit în ziar.

– Aici e o doză zdravănă. Unde te duci, la Moscova?

– Nu, răspunse Tatarski, în oraș am halucinații. Mă duc în pădure, dacă tot am făcut excursia asta.

– Corect. Stai puțin, să-ți dau niște vodcă. Îi mai înmoaie. Dacă-i iei goi pot să-ți facă rău la creier. Nu te teme, nu te teme, am Absolut.

Luând de pe jos o sticlă goală de Hennessy, Ghireev îi deșurubă dopul și începu să toarne cu grijă

în ea vodcă dintr-o sticlă de un litru de Absolut, care exista, într-adevăr, în același dulap în care ținea și ciupercile.

– Ascultă, tu parcă ai oarece legături cu televiziunea, zise el, circulă un banc bun despre voi. Îl știi pe ăla cu muia și cântecele pe întuneric?

– Ăla în care tipul aprinde lumina și vede că e singur în cameră, iar pe noptiera de lângă perete e un ochi de sticlă? Îl știu. E foarte în vogă la slujbă. Dacă tot veni vorba, tu ce crezi, ochiul e același cu ăla de pe dolar? Sau nu?

– Nu m-am gândit, zise Ghireev. Dar ce tot scrii acolo? Cum să te uiți la televizor?

– Nu, zise Tatarski, mi-a venit o idee pentru la serviciu.

Idee de panou, scrise el în agendă. *O cameră murdară, cu pânze de păianjen. Pe masă e un alambic, iar lângă masă, un alcoolic în haine ponosite (variantă: un narcoman care-și filtrează efedronul), care își toarnă produsul dintr-o sticlă mare de Absolut într-o sticlă mică de Hennessy. Slogan:*

ABSOLUT HENNESSY

De propus mai întâi distribuitorilor de Absolut și Hennessy, iar dacă ei nu vor, celor de Finlandia, Smirnoff și Johnny Walker.

– Ține, zise Ghireev, întinzându-i lui Tatarski pachețelul învelit în ziar și sticla. Dar să ne înțelegem. După ce le mănânci, nu mai vii pe-aici. Că încă nu pot să uit toamna aia.

– Promit, spuse Tatarski. Apropo, pe unde e construcția aia neterminată pe care vor s-o facă bază antiaeriană? Am văzut-o pe drum din mașină.

– E aproape. După ce traversezi câmpul, începe un drum prin pădure. O să vezi un gard din sârmă – mergi pe lângă el vreo trei kilometri. Da' ce, vrei să te plimbi până acolo?

Tatarski dădu afirmativ din cap.

– Nu știu, nu știu dacă-i bine, zise Ghireev. Așa, în general, merge, dar sub efectul bureților… Bătrânii spun că-i un loc malefic. Deși, pe de altă parte, unde-o să găsești un loc benefic în suburbiile Moscovei?

La ușă, Tatarski se întoarse și-l luă pe Ghireev pe după umeri.

– Știi, Andriuha, zise el, nu vreau să sune patetic, dar îți mulțumesc din toată inima!

– Pentru ce? întrebă Ghireev.

– Pentru că uneori îmi permiți să trăiesc o viață paralelă. Fără asta, viața reală ar fi de-a dreptul abjectă!

– Ei, mulțumesc, zise Ghireev plecând ochii. Mulțumesc.

Era vizibil mișcat.

– Succes în afaceri, zise Tatarski și ieși.

Bureții începură să-și facă efectul când deja mergea de jumătate de oră de-a lungul gardului de sârmă. Mai întâi apărură simptomele cunoscute: tremurul și furnicăturile plăcute în degete. Apoi, din tufișurile de pe margine țâșni stâlpul cu inscripția „Nu faceți focul în pădure!", pe care îl luase cândva drept Husein. După cum era de așteptat, la lumina zilei nu se

observa asemănarea. Cu toate acestea, Tatarski își aminti nu fără nostalgie povestea despre Semurg, regele păsărilor.

– Semurg, Sirruf, rosti o voce cunoscută în capul lui, ce diferență e? Nu sunt decât transcrieri diferite. Iar te-ai îmbuibat, nu?

„A început", se gândi Tatarski, „mica fiară e aici".

Dar sirruful nu se mai arătă tot drumul până la turn. Porțile peste care sărise cândva erau deschise. Pe șantier nu se vedea nimeni; rulotele erau încuiate, iar din cabina paznicului dispăruse telefonul odinioară atârnat pe perete.

Tatarski urcă în vârful construcției fără niciun fel de aventuri. În turnulețul pentru lifturi totul era neschimbat: sticle goale și o masă în mijlocul încăperii.

– Ei, întrebă el cu glas tare, unde-i o zeiță pe-aici?

Nu răspunse nimeni; nu se auzea decât pădurea fremătând undeva, dedesubt, sub adierea vântului autumnal. Se sprijini de perete, închise ochii și începu să asculte. Hotărî, nu se știe de ce, că era foșnet de sălcii plângătoare și își aminti un vers dintr-un cântec auzit la radio: „Sunt tristele fecioare ce locuiesc în sălcii." Și deodată, din foșnetul liniștit al copacilor, începură să răsune frânturi de glasuri femeiești ce păreau ecouri ale unor cuvinte care-i fuseseră spuse cândva, demult, și care rămăseseră uitate prin cotloanele memoriei.

„Dar or fi știind ei oare", șopteau glasurile liniștite, „că în lumea lor faimoasă nu există nimic în afară de un întuneric tot mai dens – nici inspirație, nici expirație, nici dreapta, nici stânga, nici cinci, nici zece? Or fi știind ei oare că faima lor nu e cunoscută nimănui?

Totul e pe dos decât cred oamenii – nu există nici adevăr, nici minciună, ci doar o idee infinit clară, pură și simplă, în care spiritul se rotește ca o picătură de cerneală căzută într-un pahar cu apă. Și când omul încetează a se mai roti în această puritate simplă, nu se întâmplă absolut nimic și devine limpede că viața nu este decât foșnetul perdelelor de la fereastra unui turn demult distrus, și fiecare firicel din aceste perdele crede că marea zeiță e cu el. Și zeița chiar este cu el.

Cândva, și tu, și noi, dragul nostru, am fost liberi; de ce ai creat lumea asta urâtă, înfricoșătoare?".

– Păi eu am făcut asta? șopti Tatarski.

Nu răspunse nimeni. Deschise ochii și se uită prin arcada ușii. Deasupra liniei pădurii era un nor ce semăna cu un munte celest; era atât de mare, încât înaltul infinit al cerului, uitat din copilărie, deveni din nou vizibil. Pe una dintre coastele norului era o proeminență conică îngustă, asemănătoare unui turn văzut prin ceață. Pe Tatarski ceva îl tulbură: își aminti că existase cândva și în el această substanță celestă efemeră din care erau făcuți muntele alb și turnul. Și pe atunci – demult, tare demult, probabil încă înainte de a se naște – nu l-ar fi costat nimic să se transforme într-un astfel de nor și să se ridice până la înălțimea turnului. Dar viața reușise să-i înlăture din suflet această substanță stranie și nu mai rămăsese din ea decât exact atât cât să și-o poată aminti pentru o clipă și-apoi s-o uite din nou.

Observă că podeaua de sub masă era acoperită cu un panou făcut din scânduri. Uitându-se printr-o crăpătură dintre ele, văzu abisul negru al unei prăpăstii multietajate. „A, da", își aminti el, „e casa liftului. Iar aici e camera motoarelor, ca în încăperea aia unde e serverul. Lipsesc doar mitralierele". Așezându-se la masă, puse cu grijă picioarele pe scânduri. La început îi fu teamă că acestea se vor rupe și va cădea împreună cu ele în groapa adâncă, pe fundul căreia zăcea în straturi gunoiul adunat de-a lungul anilor. Dar scândurile erau groase și rezistente.

Cineva trecuse în mod vădit pe acolo – cel mai probabil, vagabonzi de prin partea locului. Pe jos erau împrăștiate mucuri de țigări proaspăt stinse, iar pe masă era o bucată dintr-un ziar cu programul TV pe o săptămână. Tatarski citi titlul ultimei emisiuni de deasupra rupturii ondulate:

0.00 – Camera de aur.

„Ce emisiune o fi asta?" se întrebă el. „Probabil una nouă." Sprijinindu-și bărbia pe mâinile împreunate în fața lui, rămase uitându-se la fotografia femeii care alerga pe plajă, aflată exact în același loc ca data trecută. La lumina zilei se vedeau broboanele și petele care apăruseră pe hârtie din cauza umezelii. Una dintre pete se așternuse chiar pe fața zeiței, care în lumina zilei părea posomorâtă, pistruiată și bătrână. Tatarski bău ce-i mai rămăsese din vodcă și închise ochii.

Visul scurt pe care-l avu era foarte bizar. Mergea pe o plajă cu nisip în întâmpinarea unei statui de aur ce strălucea în soare; aceasta era încă departe, dar se vedea deja că era un tors de femeie fără cap și fără mâini. Alături de el se târa încet un sirruf pe care călărea Ghireev. Sirruful era trist și semăna cu un măgar epuizat de muncă, iar aripile de pe spatele lui aminteau de o șa veche din pâslă.

– Tu scrii sloganuri, zicea Ghireev, dar știi care e cel mai important slogan? Sloganul de bază, aș putea spune?

– Nu, răspundea Tatarski, punându-și mâna streașină la ochi în fața strălucirii aurului.

– O să-ți spun eu. Ai auzit sintagma „Jude-cata de Apoi"?

– Am auzit-o.

– De fapt, în judecata asta nu e nimic înspăimântător. În afară de faptul că ea a început de mult și că tot ce ni se întâmplă nu este decât o etapă a unui experiment în procesul de anchetă. Gândește-te, i-ar fi greu lui Dumnezeu, în veșnicia și nesfârșirea lui, să creeze pentru câteva secunde din nimic această lume pentru a pune la încercare un singur suflet aflat în fața lui?

– Andrei, răspunse Tatarski, uitându-se cu coada ochiului la papucii lui ponosiți în scările din sfoară, ajunge, da? Mi-ajunge rahatul de la serviciu. Măcar tu nu mă freca la cap.

Camera de aur

Când i se scoase legătura de la ochi, Tatarski era deja înghețat. Mai ales picioarele goale pe podeaua de piatră îi erau chinuite de frig. Deschizând ochii, văzu că se afla la intrarea unui spațiu vast, asemănător foaierului unui cinematograf unde, din câte putea să-și dea seama, avea loc un fel de sindrofie. Remarcă pe loc o ciudățenie: pereții placați cu piatră galbenă nu aveau nici măcar o fereastră, dar unul dintre ei era o oglindă, făcând ca sala luminată de lămpi puternice cu halogen să pară mult mai mare decât era, de fapt. Oamenii adunați în încăpere discutau încet și se uitau la niște hârtii cu texte bătute la mașină care erau atârnate pe pereți. Deși Tatarski stătea în prag complet gol, cei de față nu-i acordau prea mare atenție – abia dacă-l priviseră indiferenți vreo doi sau trei. Îi văzuse de multe ori la televizor pe aproape toți cei aflați în sală, dar personal nu cunoștea pe nimeni în afară de Farsuk Seiful-Farseikin, care stătea lângă perete cu un pahar în mână. O mai remarcă pe Alla, secretara lui Azadovski, prinsă într-o conversație cu doi playboy vârstnici; părul ei ciufulit, decolorat, o făcea să semene cu o meduză cam păcătoasă. I se păru că undeva, în mulțime, zărește și jacheta în pătrățele a lui Morkovin, dar o pierdu imediat din vedere.

– Vin, vin, răsună vocea lui Azadovski și acesta apăru dintr-un pasaj spre vreo sală internă. Ai ajuns? De ce stai în ușă? Intră, nu te mâncăm.

Tatarski se duse spre el. Azadovski mirosea vag a vin; în lumina becurilor cu halogen, fața lui părea obosită.

– Unde suntem? întrebă Tatarski.

– La vreo sută de metri sub pământ, în zona lacului Ostankino. Ne scuzi pentru legatul la ochi și tot tacâmul – pur și simplu, așa e ritualul. Tradițiile, fir-ar mama lor. Ți-e frică?

Tatarski dădu afirmativ din cap și Azadovski râse satisfăcut.

– Fii serios, zise el, nu-s decât niște maimuțoi. Deocamdată plimbă-te, uită-te la noua colecție. Abia acum două zile am expus-o. Eu am vreo două trebușoare importante.

Ridică o mână și îi făcu semn secretarei să se apropie.

– O să-ți povestească Alla. Ăsta-i Vavan Tatarski. Vă cunoașteți? Arată-i tot ce-i pe-aici, da?

Tatarski rămase în compania secretarei.

– De unde începem vizionarea? întrebă ea zâmbind.

– Păi de-aici, zise Tatarski. Dar unde-i colecția?

– Uite-o, răspunse secretara, arătând din cap spre perete. Asta e colecția spaniolă. Care dintre marii spanioli vă place cel mai mult?

– Cred că… Velásquez, zise Tatarski, amintindu-și cu greu un nume corespunzător.

– Și eu sunt nebună după moșulică ăla, spuse secretara și îl privi cu ochii ei verzi și reci. Aș zice că e un Cervantes al penelului.

Îl apucă ferm de cot și, cu coapsa lipită de piciorul lui gol, îl conduse spre cea mai apropiată foaie de hârtie de pe perete. Tatarski văzu pe ea două paragrafe de text și o ștampilă albastră. Secretara se apropie, mioapă, de hârtie ca să citească scrisul mărunt.

– Da, asta e o pânză. E varianta roz destul de puțin cunoscută a portretului infantei. Aici vedeți autentificarea notarială dată de firma Oppenheim and Radler spre a certifica faptul că tabloul a fost într-adevăr achiziționat cu șaptesprezece milioane de dolari pentru o colecție privată.

Tatarski hotărî să nu arate că l-ar mira ceva. De altfel, nici el nu știa prea bine dacă-l mira sau nu.

– Și asta? întrebă el, arătând spre foaia de hârtie de alături cu text și ștampilă.

– O, zise Alla, asta e perla noastră. E un Goya, Maja cu evantai în grădină. Achiziționat de la un mic muzeu din Castilia. Din nou Oppenheim and Radler confirmă suma: opt milioane și jumătate. Uimitor.

– Da, zise Tatarski. E adevărat. Dar pe mine, ca să fiu cinstit, mă atrage mai mult sculptura decât pictura.

– Îmi închipui, răspunse secretara. Pentru că sunteți obișnuit să lucrați în tridimensional, nu?

Tatarski o privi întrebător.

– Păi grafică tridimensională. Cu manechine din alea…

– A, zise Tatarski, asta voiați să spuneți. Da, sunt obișnuit și să lucrez, și să trăiesc cu ele.

– Iată și o sculptură, exclamă secretara și îl târî spre o nouă foaie de hârtie, unde textul era ceva mai mare decât pe celelalte. Este un Picasso. Statuetă ceramică înfățișând o femeie alergând. Nu prea seamănă a Picasso, nu vi se pare? Așa este. Pentru că aparține perioadei postcubiste. Aproape 13 milioane de dolari, vă puteți închipui?

– Și statuia propriu-zisă unde este?

– Nici nu știu, răspunse ea dând din umeri. Probabil prin vreun depozit. Dar dacă vreți să vedeți cum arată, e un catalog pe măsuța aceea.

– Dar ce importanță are unde e statuia?

Tatarski se întoarse. Din spate, se apropiase neauzit Azadovski.

– Poate că niciuna, răspunse Tatarski. Ca să spun drept, n-am mai văzut niciodată o colecție de acest fel.

– Este cea mai actuală tendință în design, zise secretara. Minimalismul monetarist. Care, de altfel, s-a născut la noi, în Rusia.

– Mai plimbă-te și tu, îi spuse Azadovski și se întoarse spre Tatarski. Îți place?

– E interesant. Numai că nu prea înțeleg.

– Păi să-ți explic. Această nenorocită de colecție spaniolă costă în jur de 200 de milioane de dolari. Și încă vreo sută de mii s-au dus pe experți. Care tablou se potrivește, care nu, în ce ordine să fie puse pe perete și așa mai departe. Tot ce este menționat pe facturi a fost cumpărat. Dar dacă aș aduce aici tablourile și statuile, tapiseriile și armurile, n-am mai avea loc să ne

mișcăm. Numai praful, și am fi sufocați. Și-apoi… Drept să spun, te uiți o dată la tablourile astea, te uiți și a doua oară, și pe urmă? Ce mai poți vedea nou?

– Nimic.

– Tocmai. Și-atunci, de ce să le ținem aici? Uite, Picasso ăsta, după părerea mea, e, de fapt, un cretin.

– Aici nu sunt întru totul de acord, zise Tatarski înghițind în sec. Sau, mai exact, sunt de acord, dar numai începând cu perioada postcubistă.

– Văd că ești isteț, spuse Azadovski. Eu, unul, nu știu ce să zic. La urma urmei, ce rost are? Peste o săptămână o să fie colecția franceză. Ia gândește-te: abia pricepi ceva dintr-una și după o săptămână e luată, apare alta-n loc – ce faci, o iei de la cap? De ce?

Tatarski nu știu ce să răspundă.

– De-aia zic, n-are rost, conchise Azadovski. Bun, să mergem. Trebuie să înceapă. Dup-aia ne întoarcem aici să bem șampanie.

Se întoarse și porni către peretele din oglindă. Tatarski îl urmă. Ajungând la perete, Azadovski îl atinse cu mâna și un șir vertical de oglinzi se răsuci fără zgomot în jurul unei axe, aruncând asupra ei o lumină electrică. Prin spațiul apărut se zări un coridor construit din piatră brută.

– Intră, spuse Azadovski. Dar apleacă-te, aici tavanul e jos.

Tatarski intră pe coridor și i se făcu și mai frig din cauza umezelii. „Oare când o să mă lase să mă îmbrac?“ se întrebă el. Coridorul era lung, dar nu vedea unde duce – era întuneric. Uneori, îi nimerea câte o pietricică ascuțită sub tălpi, și el se crispa de durere. Într-un târziu, zări în față o licărire de lumină.

Pătrunseră într-o încăpere nu prea mare, capitonată, care amintea de vestiarul unei săli de gimnastică. De fapt, chiar vestiar era: o dovedeau dulapurile în perete și cele două jachete atârnate în cuier. Una dintre ele părea să fie a lui Sașa Blo, dar nu era foarte sigur – acesta avea prea multe jachete diferite. Din vestiar mai era o ieșire: o ușă întunecată din lemn cu o tăbliță aurie, pe care era gravată o linie frântă, care semăna cu dinții unui fierăstrău. Tatarski își amintea încă din școală că așa arăta hieroglifa egipteană pentru „repede“. Și-o amintea numai pentru că de ea era legată o poveste nostimă: vechii egipteni, după cum le explicase profesorul, făceau totul foarte încet, și de aceea linia dințată scurtă, care însemna „repede“, a devenit în inscripțiile celor mai mari faraoni foarte lungă, ba chiar se scria pe câteva rânduri, ceea ce însemna „foarte-foarte repede“.

În jurul chiuvetei erau atârnate trei foi de hârtie bătute la mașină ce păreau dispoziții ale unei administrații nevăzute (Tatarski ghici însă că nu erau niciun fel de dispoziții, ci mai degrabă o parte a colecției spaniole), iar pe unul dintre pereți era un raft cu niște nișe mici, numerotate, în care se aflau oglinzi de bronz și măști de aur exact la fel ca acelea din anticamera lui Azadovski.

– Ce-i? întrebă acesta, descheindu-și haina. Vrei să întrebi ceva?

– Ce sunt hârtiile acelea de pe perete? întrebă Tatarski. Tot din colecția spaniolă?

În loc de răspuns, Azadovski își scoase telefonul mobil și apăsă un singur buton de pe tastatură.

– Alla, zise el, cineva vrea să te întrebe ceva.

Îi dădu telefonul lui Tatarski.

– Vă ascult, spuse în receptor vocea Allei.

– Întreab-o ce avem în vestiarul de lângă baie, zise Azadovski, scoțându-și tricoul. Că eu tot uit mereu.

– Bună ziua, spuse Tatarski emoționat, sunt tot eu, Tatarski. Spuneți-mi, ce este expoziția aceea din vestiar?

– Sunt niște exponate absolut unice, răspunse secretara. Nu putem vorbi despre asta la telefonul mobil.

Tatarski acoperi microfonul cu mâna.

– Zice că nu se poate la telefon.

– Spune-i că-i dau eu voie.

– Vă dă el voie, repetă Tatarski.

– Bine, oftă secretara. Numărul unu. Elementele porții lui Ișstar din Babilon – lei și sirrufi. Locul oficial al păstrării lor este British Museum. Au fost autentificate de un grup mare de experți independenți. Numărul doi. Lei, basorelief în cărămidă cu email. Strada Procesiunilor, Babilon. Locul oficial al păstrării este British Museum. Au fost autentificate de un grup de experți independenți. Numărul trei. Fut-Ui, demnitar din Mari. Locul oficial al păstrării – Luvru…

– Fut-Ui? repetă Tatarski, amintindu-și că văzuse o fotografie a acestei statui de la Luvru. Era veche de mii de ani și înfățișa un omuleț șiret, sculptat dintr-o piatră albă strălucitoare, bărbos, îmbrăcat cu o fustă mițoasă bizară, ce amintea oarecum și de niște pantaloni de golf.

– Uite, mie ăsta îmi place în mod special, spuse Azadovski, dându-și jos pantalonii. Cred că se trezea în fiecare dimineață și își zicea: „futu-i pe toți…“, și de aceea a fost singur toată viața. Exact ca mine.

Deschise un dulăpior și scoase din el două fuste ciudate, făcute probabil din pene sau dintr-o lână scărmănată. Aruncându-i una lui Tatarski, și-o trase pe a doua peste chiloții roșii Calvin Klein, devenind brusc foarte asemănător unui struț.

– Dă-mi telefonul, zise el. Ce aștepți? Îmbracă-te. Pe urmă ia chestiile alea și intră. Poți să iei orice pereche, numai ai grijă să-ți fie bună botnița.

Azadovski luă dintr-o nișă o mască și o oglindă, le lovi una de alta, ridică masca și se uită la Tatarski prin găurile pentru ochi. Mica față aurită de o frumusețe nepământeană, ieșită parcă din mulțime în timpul unui carnaval venețian, se potrivea atât de puțin cu torsul lui dolofan, acoperit cu păr roșcat, încât lui Tatarski i se făcu frică. Mulțumit de efectul obținut, Azadovski râse, deschise ușa și dispăru într-un nor de lumină aurie.

Tatarski începu să se îmbrace. Fusta pe care i-o dăduse Azadovski era făcută din bucățele de piele de oaie cu lâna lungă, cusute între ele și lipite pe un șort Adidas din nailon. Reușind cu chiu, cu vai să și-o pună (dacă n-ar fi văzut statuia lui Fut-Ui, n-ar fi crezut în ruptul capului că locuitorii antici ai Mesopotamiei chiar purtaseră așa ceva), își puse masca, pe care o simți imediat fixându-i-se pe față, și luă oglinda în mână. Aurul și bronzul erau, fără îndoială, autentice

– era limpede chiar și după greutate. Dând aerul afară din piept, ca înainte de o săritură în apă, împinse ușa cu hieroglifa dințată.

Încăperea în care intră îl orbi cu strălucirea aurie a pereților și a podelei luminate de spoturi. Pereții, acoperiți cu panouri de metal, se ridicaseră, formând un con larg, ce dădea impresia unei cupole de biserică pustii, aurită pe dinăuntru. Chiar vizavi de ușă se afla un altar: un postament cubic din aur, pe care trona un ochi masiv din cristal cu iris din email și pupilă din oglindă. Pe podea, în fața altarului, se afla un pocal din aur, iar alături de el se înălțau doi sirrufi din piatră, acoperiți cu urme de vopsea și foiță de aur. Deasupra ochiului era atârnată o lespede din bazalt negru, aparent foarte veche. Chiar în centrul acesteia era gravată hieroglifa egipteană „repede", înconjurată de niște creaturi imaginare – Tatarski distinse un câine ciudat cu cinci picioare și o femeie cu tiară înaltă, care stătea întinsă pe un fel de sofa, cu un pocal în mână. În colțurile lespezii erau înfățișate patru animale fioroase, iar între câine și femeie ieșea din pământ o plantă asemănătoare cu roua-cerului, numai că rădăcina i se despărțea în trei ramificații lungi, fiecare marcată cu un simbol neinteligibil. Pe lespede mai erau gravate un ochi și o ureche mari, iar restul spațiului era umplut de coloane dese de scriere cuneiformă.

Azadovski, cu mască de aur, fustă și șlapi roșii, ședea pe un taburet pliant nu departe de altar. Oglinda i se odihnea pe genunchi. Tatarski nu mai văzu pe nimeni altcineva în cameră.

– Așa! zise Azadovski, ridicând degetul mare. Arăți perfect. Ce, ți-e târșă? Numai să nu te-ntorci împotriva noastră, să nu crezi că suntem toți niște cretini. Pe mine personal mă doare-n fund de toate astea, dar dacă vrei să rămâi în domeniul nostru, nu se poate fără. Pe scurt, o să-ți explic clar, pe puncte, și dacă o să vrei amănunte, poți să-l întrebi pe șef, vine acuși. Important e să iei lucrurile mai simplu, mai calm. Ai fost în vreo tabără de pionieri?

– Am fost, răspunse Tatarski, remarcând în sinea lui cuvântul „șef".

– Ați organizat Ziua lui Neptun? Când toată lumea e cufundată în apă?

– Da.

– Ei, consideră că și asta e un fel de Zi a lui Neptun. O tradiție. Într-un cuvânt, umblă vorba că a fost odată o zeiță antică. Nu vreau să spun că a existat de-adevăratelea, dar așa-i legenda. După legenda asta, zeii erau și ei muritori și-și purtau în ei moartea, la fel ca oamenii. De aceea, zeița asta trebuia să moară și ea când avea să-i vină sorocul. Iar ea, se-nțelege, nu voia. Și atunci s-a împărțit în două: moartea ei și partea din ea care nu voia să moară. Vezi aici, în imagine?

Azadovski arătă cu degetul în direcția basoreliefului.

– Uite, cățelușul ăsta e moartea ei. Iar muierea cu coroană e ea însăși. Pe scurt, ascultă mai departe fără să mă întrerupi, că nici eu nu mă pricep prea bine. Când s-au despărțit, între ele a pornit pe loc un război în care nimeni nu avea cum să învingă. Ultima bătălie din acest război a avut loc chiar deasupra lacului Ostankino, adică unde ne aflăm noi acum, dar nu sub

pământ, ci în aer. De aceea locul ăsta e considerat sacru. La început, în această bătălie n-a putut învinge nimeni multă vreme, dar apoi câinele a început s-o domine pe zeiță. Și atunci celorlalți zei li s-a făcut frică pentru sine, au intervenit și i-au pus să facă pace. Aici e consemnat totul. E ceva de genul unui tratat de pace la care au fost martori din toate cele patru colțuri ale lumii acești buhai și…

– Grifoni, îl corectă Tatarski.

– Da. Iar ochiul și urechea înseamnă că toți au văzut și au auzit. Pe scurt, acest tratat i-a mulțumit pe amândoi. Zeiței i-a fost luat trupul și ea a fost redusă la concept pur. S-a transformat în aur, dar nu mă refer doar la metal, ci în sens figurat. Pricepi?

– Nu prea.

– Nu-i de mirare, oftă Azadovski. Mă rog, s-a transformat în ceva după care tânjesc toți oamenii, dar nu pur și simplu într-un morman de aur, să zicem, care se află undeva, ci în tot aurul în general. Așa, ca idee.

– Acum am înțeles.

– Iar moartea ei s-a transformat într-un câine șchiop cu cinci labe, care trebuie să doarmă veșnic într-o țară îndepărtată din nord. Pesemne că ai ghicit deja unde anume. Uite-l acolo, în dreapta, îl vezi? Cu un picior în loc de sulă. Ferească Dumnezeu să întâlnești unul din ăsta pe-afară.

– Și cum îl cheamă pe câinele ăsta? întrebă Tatarski.

– Bună întrebare. Să spun drept, nu știu. Dar de ce întrebi?

– Păi am citit ceva asemănător. Într-un articol dintr-o antologie universitară.

– Ce anume?

– E mult de povestit, răspunse Tatarski. De fapt, nici nu-mi mai amintesc tot.

– Despre ce era articolul? Despre întreprinderea noastră?

Tatarski își dădu seama că șeful glumește.

– Nu, zise el. Despre argoul rusesc. Scria că termenii obsceni au devenit înjurături abia în timpul creștinismului; înainte aveau cu totul alt sens și reprezentau niște divinități păgâne incredibil de vechi. Iar printre aceste divinități era și un câine din ăsta șchiop, pe care-l chema Pizditul. În cronicile străvechi era reprezentat prin litera „P“ cu două virgule. Conform legendei, el doarme undeva într-un ținut înzăpezit și, câtă vreme doarme, viața se desfășoară mai mult sau mai puțin normal. Dar când se trezește, atacă. Și de aceea pământul nu mai dă roade, e președinte Elțin și așa mai departe. Evident, în articol nu scria despre Elțin, dar în general cam asta e. Și mai scria că noțiunea cea mai apropiată care există în cultura rusă contemporană este idiomul gamover din limbajul copiilor. De la englezescul *Game Over*.

– Da, m-am prins că-i din engleză, că nu-s prost, zise Azadovski. Dar n-am înțeles: pe cine atacă pizditul ăsta?

– Nu atacă pe cineva sau ceva, ci lumea întreagă. De aceea au și intervenit, probabil, ceilalți zei. Special am întrebat cum îl chema pe câinele ăla – mi-am zis că poate e un arhetip transcultural. Dar pe zeiță cum o cheamă?

– N-o cheamă în niciun fel, îi întrerupse o voce din spate, și Tatarski se întoarse.

În ușă stătea Farsuk Seiful-Farseikin. Era îmbrăcat într-o mantie lungă și cenușie cu glugă, de sub care strălucea o mască de aur, și Tatarski îl recunoscu doar după glas.

– N-o cheamă în niciun fel, repetă Seiful-Farseikin, intrând în cameră. Cândva, demult, i se spunea Ișstar, dar de atunci numele i s-a schimbat de multe ori. Cunoști brandul No Name? Și cu câinele șchiop e aceeași chestie. Restul l-ai povestit corect.

– Vorbește tu cu el, Farsuk, spuse Azadovski, deși văd că știe tot și fără noi.

– Interesant, ce știi, de fapt? întrebă Farseikin.

– Așa, niște frânturi, răspunse Tatarski. De pildă, semnul acela dințat din centrul lespezii. Știu ce înseamnă.

– Și ce înseamnă?

– „Repede" în egipteana veche.

Farseikin râse.

– Da, zise el, e original. De obicei, membrii noi cred că sunt bomboanele M&M. În orice caz, este un simbol care trimite la un dicton foarte vechi și destul de neclar. Toate limbile vechi în care el a existat sunt moarte de mult, iar în rusă e destul de greu de tradus – nu avem o glosă corespunzătoare. În engleză, în schimb, îi corespunde propoziția lui Marshall McLuhan *The medium is the message*[41]. De aceea, noi descifrăm acest semn ca două litere „M" legate între ele. Adică nu numai noi, bineînțeles; Silicon Graphics montează astfel de altare împreună cu *render-server*-ele.

– Atunci, lespedea asta nu e autentică?

– Cum să nu. Cât se poate de autentică, răspunse Farseikin. Bazalt de trei mii de ani. Poți s-o pipăi. E drept, nu sunt sigur că desenul ăsta a însemnat mereu ce înseamnă acum.

– Și ce-i cu planta aia carnivoră dintre zeiță și câine?

– Nu e o plantă carnivoră. E arborele vieții. Și, totodată, simbolul marii zeițe, pentru că una dintre ipostazele ei este un copac cu trei rădăcini care înflorește în sufletele noastre. Și copacul ăsta are un nume, dar el este aflat abia în stadiile cele mai înalte ale inițierii în societatea noastră.

– Dar ce societate e asta? întrebă Tatarski. Cu ce se ocupă membrii ei?

– Parcă n-ai ști. De când lucrezi la noi? Păi exact cu toate astea se ocupă membrii ei.

– Și cum se numește?

– Cândva, demult, se numea Ghilda Caldeenilor, răspunse Farseikin. Dar îi spuneau așa numai cei care nu erau membri, ci doar auziseră de ea. Noi o numim Societatea Grădinarilor, pentru că misiunea noastră este să avem grijă de copacul sacru care-i dă viață marii zeițe.

– Există de multă vreme societatea asta?

– De foarte multă vreme. Se spune că acționa chiar și în Atlantida, dar, pentru simplificare, noi considerăm că a venit din Babilon în Egipt și de acolo la noi.

Tatarski își îndreptă masca: îi aluneca de pe față.

– Înțeleg, zise el. Și ce, s-a ocupat de construirea Turnului Babel?

– Nu. Nicidecum. Nu suntem întreprindere de construcții. Suntem doar servitori ai marii zeițe. Ca să folosesc terminologia ta, avem grijă ca Pizditul să nu se trezească și să nu atace, asta ai înțeles corect. Cred că înțelegi și că în Rusia avem o responsabilitate sporită. Câinele doarme chiar aici.

– Unde anume?

– Peste tot, răspunse Farseikin. Când se spune că doarme în zăpezi e o metaforă. Dar că era să se trezească de câteva ori în secolul ăsta nu e.

– Și de ce ne scad ăia frecvența tot timpul?

Farseikin își desfăcu brațele, dând din umeri.

– Superficialitate umană, zise el, apropiindu-se de altar și luând pocalul de aur. Calcule imediate, conjunctură simplist înțeleasă. Dar n-o să ne-o întrerupă de tot niciodată, nu te teme. Au mare grijă de asta. Și acum, dacă nu te superi, să trecem la ritual.

Apropiindu-se de Tatarski, îi puse mâna pe umăr.

– Așază-te în genunchi și scoate-ți masca.

Tatarski se lăsă ascultător în jos și își scoase masca de pe față. Farseikin cufundă un deget în pocal și făcu un zigzag ud pe fruntea lui.

– Tu ești canalul și tu ești mesajul, spuse el, și Tatarski înțelese că linia de pe fruntea lui era un „M“ dublu.

– Ce lichid e ăsta? întrebă el.

– Sânge de câine. Sper că nu e nevoie să-ți explic simbolistica.

– Nu, răspunse Tatarski, ridicându-se de jos. Nu sunt prost, am mai și citit câte ceva. Ce urmează?

– Acum trebuie să privești în ochiul sacru.

Tatarski avu, fără să vrea, o tresărire și Azadovski observă.

– Nu te teme, interveni el. Prin acest ochi marea zeiță își recunoaște soțul. Și cum deja are un soț, asta nu este decât o formalitate. Te uiți în ochi, se lămurește că nu ești tu zeul Marduk și ne vedem de treabă mai departe.

– Care zeu Marduk?

– Ei, n-are nicio importanță dacă nu-i Marduk, spuse Azadovski, scoțând de sub fustă un pachet de Marlboro și o brichetă. Am zis și eu așa. Farsuk, explică-i tu, te pricepi mai bine. Eu fac o plimbare în țara bărbaților adevărați.

– Și ăsta-i tot un mitologem, zise Farseikin. Marea zeiță avea un soț, zeu și el, cel mai important dintre toți zeii, căruia i-a dat să bea o poțiune de dragoste, și el a adormit în sanctuarul din vârful ziguratului său. Și cum era zeu, și visul lui era de așa natură, încât… Eh, în general e o chestie încurcată, dar se pare că întreaga noastră lume, cu noi toți, ba chiar și cu zeița asta, e visul lui. Iar marea zeiță îl caută întruna pe cel care o visează, pentru că doar prin el își poate redobândi viața. Și cum nu-l poate găsi, are un soț pământean simbolic, pe care și-l alege singură.

Tatarski aruncă o privire spre Azadovski. Acesta dădu afirmativ din cap și scoase prin gaura pentru gură a măștii un rotocol perfect de fum.

– Ai ghicit, zise Farseikin. Acum el e. Pentru Leonea este, firește, un moment destul de tensionat când un altul privește în ochiul sacru, dar până acum nu s-a întâmplat nimic. Hai.

Tatarski se apropie de ochiul de pe măsuță și îngenunche în fața lui. Irisul din email albastru era despărțit de pupilă printr-un cerculeț subțire de aur, iar pupila era întunecată și reflecta ca o oglindă. Tatarski își văzu în ea propriul chip, deformat, fața bombată a lui Farseikin sub gluga întunecată și un genunchi umflat al lui Azadovski.

– Întoarceți un spot, îi spuse Farseikin cuiva. Așa n-o să poată vedea. Și trebuie să țină minte toată viața.

Asupra pupilei fu îndreptată o rază puternică de lumină, și Tatarski nu-și mai văzu reflectat propriul chip; în locul lui apăru o strălucire aurie estompată, de parcă ar fi privit câteva minute la soarele ce răsărea, apoi închise ochii și văzu imaginea acesteia rătăcind în terminațiile lui nervoase. „Și ce-o fi trebuind să văd?" se întrebă el.

În spatele lui se auzi o agitație puternică, ceva metalic se izbi cu zgomot de podea și răsună un strigăt răgușit. Tatarski sări pe dată în picioare, se îndepărtă de altar cu un salt și se întoarse. Scena pe care o văzu era atât de ireală, încât nici măcar nu se sperie, presupunând că făcea parte din ritual. Sașa Blo și Maliuta, îmbrăcați în fuste mițoase și cu măștile de aur legănându-li-se pe piept, îl sugrumau pe Azadovski cu niște corzi din nailon galben, străduindu-se să se țină cât mai departe de el, iar acesta, cu ochii lui de berbec ieșiți din orbite, trăgea din toate puterile cu ambele mâini șnurul subțire din nailon spre el. Din păcate, forțele erau inegale – din palmele lui rănite țâșni sângele, înroșind firul galben, și el căzu mai întâi în genunchi, apoi pe burtă, acoperind cu pieptul masca de aur care-i alunecase de pe față. Tatarski reuși să prindă momentul în care uimirea și perplexitatea din ochii lui Azadovski, îndreptați spre el, pieriră, fără a mai fi înlocuite de nimic. Abia atunci înțelese că și dacă asta fusese o parte a ritualului, fusese una cu totul neașteptată pentru Azadovski.

– Ce-i asta? Ce se petrece?

– Liniștește-te, zise Farseikin. Acum nu se mai petrece nimic. Totul s-a petrecut deja.

– De ce? întrebă Tatarski.

Farseikin dădu din umeri:

– Marea zeiță s-a săturat de mezalianță.

– De unde știți?

– La templul de divinație din Atlanta, oracolul a prezis că în țara noastră o să apară un nou soț al lui Ișstar. Cu Azadovski aveam deja de mult probleme, dar vreme îndelungată n-am putut înțelege cine era cel nou. Se spunea despre el doar că e un om cu nume de oraș. Ne-am gândit, ne-am tot gândit, am căutat, și deodată primim de la secția întâi dosarul tău personal. După toate criteriile, reieșea că tu erai acela.

– Eu???

În loc de răspuns, Farseikin le făcu un semn lui Sașa Blo și lui Maliuta. Aceștia se apropiară de trupul lui Azadovski, îl luară de picioare și îl târâră din sala altarului în vestiar.

– Eu? repetă Tatarski. Dar de ce eu?

– Nu știu. Întreabă-te pe tine însuți. Pe mine, nu știu de ce, zeița nu m-a ales. Și ce bine suna: un om care și-a abandonat numele…

– Și-a abandonat numele?

– Eu provin, de fapt, dintr-o familie de germani de pe Volga. Dar când am terminat universitatea, a

venit o repartiție de la televiziune pentru un post de corespondent la Washington, dar destinat cuiva provenit din altă republică sovietică. Eram secretar de Komsomol, deci primul pe listă pentru America. Așa că mi-au schimbat numele la Lubianka. Oricum, n-are nicio importanță. Tu ai fost cel ales.

– Dar ați fi acceptat?

– De ce nu? Sună bine: soțul marii zeițe! E o funcție pur ritualică, fără niciun fel de obligații și cu posibilități vaste. Chiar infinite, aș putea spune. Dar totul depinde de imaginație, firește. Răposatului, femeia de serviciu îi presăra în fiecare dimineață cocaină pe covor dintr-o găleată. Și-a construit vile, și-a cumpărat nu știu ce tablouri… La altceva nu l-a dus capul. Cum ți-am spus: o mezalianță.

– Pot să refuz?

– Nu cred, zise Farseikin.

Tatarski privi prin ușa deschisă, dincolo de care se întâmpla ceva bizar: Maliuta și Sașa Blo îl băgau pe Azadovski într-un container de forma unei bile mari și verzi. Trupul lui inestetic curbat era deja înăuntru; prin ușița deschisă atârna un picior păros cu papuc roșu, care nu voia nicicum să intre.

– Ce-i cu bila aia?

– Aici coridoarele sunt lungi și înguste, răspunse Farseikin. Ar fi un chin să-l cari. Dar să-l rostogolești e foarte comod. Și când ajungi în stradă, nu-ți pune nimeni niciun fel de întrebări. A inventat-o Senia Velin înainte să moară. Ce designer era… Și tot din cauza idiotului ăstuia s-a prăpădit. Ce mi-aș fi dorit să vadă Senia toate astea!

– Dar de ce e verde?

– Nu știu. Ce contează? Tu, Vavan, nu căuta semnificație simbolică în toate, că s-ar putea să găsești. Și să nu-ți placă.

Din vestiar se auzi un trosnet slab, și Tatarski se crispă.

– O să fiu și eu sugrumat cândva? întrebă el.

Farseikin dădu din umeri.

– Soții marii zeițe, după cum ai înțeles, se schimbă câteodată. Dar asta face parte din profesie. Dacă nu te obrăznicești, poți foarte bine s-o duci până la adânci bătrâneți. Ba chiar să ieși și la pensie. Principalul e ca dacă ai vreo îndoială în legătură cu ceva să vii direct la mine. Și să-mi asculți sfaturile. Primul va fi acesta: când te muți în biroul lui Azadovski, scapă de covorul ăla îmbâcsit de cocaină. Că și-așa au început să apară zvonuri prin oraș și se înghesuie la noi, la recepție, tot felul de extremiști de stânga. La ce ne trebuie nouă așa ceva?

– O să scap de covor. Dar cum le explicăm tuturor celorlalți de ce mă mut în biroul lui?

– Nu e nevoie să le explicăm nimic. O să înțeleagă singuri. Altfel, n-ar lucra la noi.

Din vestiar băgă capul pe ușă Maliuta, care deja reușise să se schimbe. Își ridică o clipă ochii spre Tatarski, îi coborî imediat, apoi îi întinse lui Farseikin telefonul mobil al lui Azadovski.

– Îl rostogolim afară?

– Nu, zise Farseikin, îl rostogoliți înăuntru. De ce pui întrebări tâmpite?

După ce așteptă ca vuietul metalic să se stingă pe coridorul lung și îngust, Tatarski întrebă încet:

– Farsuk Karlovici, spuneți-mi, confidențial…

– Da?

– De fapt, cine controlează toate astea?

– Sfatul meu pentru tine e să nu-ți bagi nasul, spuse Farseikin. O să fii un zeu viu mai multă vreme. Dar, ca să-ți spun drept, nici eu nu știu. Și sunt deja de atâția ani în slujba asta.

Se apropie de peretele din spatele altarului, descuie cu o cheie o ușiță secretă și, aplecându-se, se strecură prin ea. Dincolo de ușiță se aprinse lumina, și Tatarski văzu o mașinărie mare, ce semăna cu o carte neagră deschisă cu doi cilindri verticali din sticlă mată pe margini. Pe suprafața neagră, întoarsă spre el, era scris cu alb cuvântul *Compuware* alături de un simbol necunoscut, iar în fața mașinii se afla un fotoliu ca de cabinet stomatologic, cu curele și sisteme de prindere.

– Ce-i ăsta? întrebă Tatarski.

– Un scanner 3D.

– Pentru ce?

– Să-ți scanăm fețișoara.

– Dar fără asta nu se poate?

– În niciun caz. Conform ritualului, devii soțul marii zeițe abia după ce ești digitalizat. Transformat, ca să spunem așa, într-o secvență vizuală.

– Și pe urmă asta o să fie pusă în toate clipurile și emisiunile? Ca a lui Azadovski?

– Asta e principala ta funcție sacră. Zeița nu are corp material, dar există ceva care-i înlocuiește corpul. Natura ei pământească e dată de totalitatea imaginilor folosite în reclame. Și cum ea se manifestă prin intermediul unei secvențe vizuale, și tu trebuie să fii transformat, ca să devii asemeni unui zeu. Atunci veți avea posibilitatea de a vă uni mistic. De fapt, soțul ei va deveni modelul tău 3D, iar tu vei fi un fel de… regent sau așa ceva. Vino încoace.

Tatarski se zgribuli neliniștit și Farseikin râse:

– Ei, nu te teme. Nu doare când ești scanat. E ca la xerox, doar că nu se închide capacul… Deocamdată, nu se închide… Gata, glumesc, glumesc. Hai mai repede, că suntem așteptați sus. E o seară solemnă – investirea ta, ca să spunem așa. O să te relaxezi într-un cerc restrâns.

Tatarski privi pentru ultima dată lespedea de bazalt cu zeița și câinele și trecu hotărât prin ușița dincolo de care îl aștepta Farseikin. Pereții și tavanul erau zugrăviți în alb, iar încăperea era aproape goală – în afară de scanner, se mai aflau acolo o masă cu un panou de control și câteva cutii din carton de la niște produse electronice lângă perete.

– Farsuk Karlovici, dumneavoastră ați auzit de pasărea Semurg? întrebă Tatarski, așezându-se în fotoliu și sprijinindu-și mâinile pe brațele acestuia.

– Nu. Ce pasăre-i asta?

– Era un poem oriental, răspunse Tatarski, eu nu l-am citit, doar am auzit de el. Cum că treizeci de păsări au pornit în zbor să-l caute pe regele lor, Semurg, au trecut prin nenumărate încercări de tot felul și la sfârșit au aflat că „Semurg“ înseamnă „treizeci de păsări“.

– Și ce-i cu asta? întrebă Farseikin, băgând un ștecher negru într-o priză.

– Nimic, zise Tatarski. Mă gândeam că poate generația noastră, care a ales Pepsi – și dumneavoastră ați ales Pepsi în tinerețe, nu?

– Păi ce era să fac, mormăi Farseikin, apăsând pe niște comutatoare de pe panoul de control.

– Păi da… Mi-a venit în minte un gând destul de înfricoșător: dacă, de fapt, noi toți suntem câinele ăla cu cinci labe? Și acum, să zicem așa, atacăm?

Lui Farseikin, care era absorbit de manevrele pe care le făcea, cuvintele lui Tatarski îi trecură pe lângă urechi.

– Așa, spuse el, acum stai nemișcat și nu clipi. Gata?

Tatarski oftă adânc.

– Gata, răspunse el.

Mașina vâjâi, și pe marginile ei se aprinseră niște becuri albe mate cu o lumină orbitoare. Construcția care semăna cu o carte deschisă începu să se rotească încet în jurul unei axe, o rază albă îi intră în ochi lui Tatarski, și pentru câteva secunde fu orbit.

– Mă plec în fața zeului viu, rosti solemn Farseikin.

Când Tatarski deschise ochii, Farseikin stătea în genunchi în fața fotoliului, cu capul plecat, și îi întindea un mic obiect negru. Era telefonul lui Azadovski. Îl luă cu grijă în mână și îl studie atent: telefonul arăta ca un mic Phillips obișnuit, dar avea un singur buton, în formă de ochi de aur. Vru să întrebe dacă Alla era la curent, dar nu apucă – înclinându-se, Farseikin se ridică în picioare, se retrase cu spatele spre ieșire și închise delicat ușița după el.

Tatarski rămase singur. Sculându-se din fotoliu, se apropie de ușiță și trase cu urechea. Nu se auzea nimic – pesemne Farseikin ajunsese deja în vestiar. Se duse în cel mai îndepărtat colț al camerei și apăsă cu grijă pe butonul telefonului.

– Alo, spuse el încet în receptor. Alo!

– Mă plec în fața zeului viu, se auzi vocea Allei. Ce instrucțiuni aveți pentru astăzi, șefu'?

– Deocamdată, niciuna, răspunse Tatarski simțind cu uimire că intra în noul rol fără niciun efort. Ba nu, știi ce, Allocika, o să fie câte ceva. În primul rând, pune să se arunce covorul din birou – m-am săturat de el. În al doilea rând, la bufet începând de azi să fie numai Coca-Cola și niciun fel de Pepsi. În al treilea rând, Maliuta nu mai lucrează la noi… De-aia, că avem nevoie de el aici cum are nevoie un câine de al cincilea picior. Nu face decât să strice scenariile altora, și pe urmă pierdem lovele… Și tu, Allocika, ține minte: când îți spun ceva, nu întrebi „De ce?", notezi și gata. Ai înțeles? Bravo.

Încheind convorbirea, Tatarski încercă să-și pună telefonul la brâu, dar pielea de oaie a fustei lui Fut-Ui era prea groasă. Cugetă câteva clipe unde să-l bage, apoi își aminti că nu spusese tot ce voia și apăsă din nou pe ochiul de aur.

– Și încă ceva, zise el, am uitat cu totul. Ocupați-vă de Rostropovici.

Tuborg Man

Dublura 3D a lui Vavilen Tatarski a apărut pe ecran de nenumărate ori, dar lui Tatarski, amintindu-și ca prin vis zilele de odinioară, îi plăcea să se uite numai la câteva înregistrări. Prima era o conferință de presă a ofițerilor FSB[42], care primiseră ordin să-l lichideze pe cunoscutul om de afaceri și politician Boris Berezovski: Tatarski, cu o mască neagră ce-i acoperea chipul, stă în capătul din stânga al mesei cu microfoane. A doua era cu funeraliile comentatorului TV Farsuk Seiful-Farseikin, care fusese sugrumat cu o coardă în împrejurări bizare la intrarea în propria casă: Tatarski, cu ochelari de soare și banderolă neagră pe mânecă, o sărută pe văduva neconsolată și aruncă peste sicriul pe jumătate acoperit cu pământ o bilă verde de biliard. Ce se întâmplă în următorul reportaj este greu de înțeles: e o filmare în direct, realizată cu camera ascunsă, a descărcării unui avion american de transport militar Hercules C-130, aterizat noaptea în Piața Roșie. Din avion sunt scoase o mulțime de cutii de carton cu inscripția „echipament electronic" și o siglă neobișnuită – conturul schițat neglijent al unei glande mamare de o dimensiune ce n-ar putea fi obținută decât prin implantarea unei proteze de silicon. Tatarski, în uniforma trupelor de elită, stă nemișcat în cordonul de soldați. Următoarea apariție cunoscută tuturor este Stepan Razin în Lobnoe Mesto în monumentalul clip pentru șamponul Head & Shoulders (sloganul e „Capul cu păr mult sabia nu-l taie"). Un clip mult mai puțin cunoscut, filmat tot în Piața Roșie, este o reclamă la Coca-Cola, dată de câteva ori la televiziunea petersburgheză, care înfățișează o întrunire a fundamentaliștilor radicali ai tuturor confesiunilor importante ale lumii. Tatarski apare ca un evanghelist din Albuquerque, New Mexico, îmbrăcat în negru de sus până jos, care, strivind cu furie o cutie goală de Pepsi-Cola, ridică mâna, arată spre zidul Kremlinului și rostește un verset din Psalmul numărul 13:

There they are in great dread,
For God is with the Righteous Generation! [43]

Multă lume își amintea apariția lui în clipurile pentru vodca Falsul Boris al II-lea și supa instant Carmino Burano. Tatarski însă, nu se știe de ce, pe acestea nu le ținea în colecția sa. Nu există în ea nici faimoasa reclamă a lanțului de magazine moscovite Gap, unde fusese filmat împreună cu adjunctul său, Morkovin: Morkovin, într-o geacă de jeans brodată cu fir auriu, stă în vitrina magazinului, iar Tatarski, îmbrăcat cu un pieptar militar, aruncă o cărămidă în geamul securizat, strigând: „La Kandahar a fost mai bine!" (sloganul era *Enjoy the Gap*). Dar înregistrarea lui preferată, după vizionarea căreia, după cum povestea în șoaptă secretara Alla, ochii i se umpleau de lacrimi, nu a fost dată nici măcar o dată la televizor.

Este un clip neterminat pentru berea Tuborg, cu sloganulSta, viator! (varianta pentru companiile de televiziune regionale e „Stai, aviatorule!"), în care este animată celebra fotografie cu vagabondul solitar.

Tatarski, îmbrăcat într-o cămașă albă descheiată la piept, merge pe o potecă prăfuită sub soarele amiezii. Deodată, îi vine o idee. Se oprește, se sprijină de un gard de lemn și își șterge cu batista sudoarea de pe frunte. Trec câteva secunde și eroul pare a se liniști: întorcându-se cu spatele la cameră, bagă batista în buzunar și pornește încet mai departe, spre orizontul de un albastru viu, deasupra căruia stau suspendați câțiva nori pufoși.

S-a zvonit că a fost filmată o variantă a acestui clip în care pe drum merg unul după altul treizeci de Tatarski, dar nu există nicio posibilitate de a stabili dacă este sau nu adevărat.

Note

1 „Așteptarea maimuțelor" (în rusă).
2 „Plaja Brazzaville" (în engl., în orig.). Protagonista romanului, Hope Clearwater, ajunge în Africa pentru a studia comportamentul cimpanzeilor.
3 În limba rusă, denumirea orașului Babilon este „Vavilon".
4 Carte de referință în marketing, scrisă de Al Ries și Jack Trout.
5 Cuvânt argotic rusesc însemnând „cetățean sovietic".
6 *Tiho*, în limba rusă, înseamnă „tăcut", „liniștit".
7 „Jocul ăsta n-are nume" (în engl., în orig.).
8 „Nu va fi niciodată la fel" (în engl., în orig.).
9 „Ai rămas încuiat? Masturbează-te!" (în engl., în orig.).
10 Rusia n-o înțelegem prin rațiune,/ În Rusia poți doar să crezi" (în rusă, transliterat în alfabet latin în original).
11 „Criza psihedelică a Sfântului Evanghelist Ioan".
12 „Rusia a fost întotdeauna faimoasă pentru decalajul dintre cultură și civilizație. Acum nu mai există cultură. Nu mai există civilizație. Singurul lucru care rămâne este Gap. Felul în care ești văzut" (în engl., în orig.). Joc de cuvinte între engl. *gap*, „spațiu liber", „decalaj", și numele unei rețele internaționale de magazine de îmbrăcăminte (în ediția rusă).
13 Referință la cneazul Oleg din Novgorod, întemeietor al Rusiei Kievene. A domnit în perioada 882–912.
14 *Mal, da udal* înseamnă în limba rusă „Deși mic, a reușit".
15 „Banii vorbesc, rahatul pute peste tot" (în engl., în orig.).
16 „Dacă ești așa deștept, arată-mi banii pe care-i ai" (în engl., în orig.).
17 Aluzie la „Il Duce" Benito Mussolini și la acțiunea de eliberare a sa condusă de Otto Skorzeny.
18 Marcă de tutun cunoscută mai ales pentru că era cea preferată de Stalin.
19 „Perdant", „ratat" (în engl., în orig.).
20 „Câștigător" (în engl., în orig.).
21 „A ține pasul cu familia Jones" (în engl., în orig.).
22 „Întotdeauna te întorci la lucrurile fundamentale" (în engl., în orig.).
23 „De Beers. Diamantele sunt eterne" (în engl., în orig.).

24 Boris Grebenșcikov (n. 1953), poet și muzician rus, liderul grupului rock Acvarium, este unul dintre fondatorii muzicii rock sovietice.

25 *Țentralnîi Kommitet Vsesoiuznogo Leninskogo Kommunisticeskogo Soiuza Molodioji* – Comitetul Central al Komsomolului (în rusă).

26 Vladimir Dovgan, întreprinzător rus; a devenit cunoscut în anii 1990 pentru o linie de produse alimentare și băuturi.

27 Este vorba despre Egor Gaidar (1956–2009), economist și om politic rus, arhitect al reformelor economice radicale aplicate în Rusia după căderea Uniunii Sovietice. Susținător al economiei de piață.

28 Trimitere la titlul unei cunoscute poezii de Vladimir Maiakovski.

29 *Non-uniform rational basis spline* (NURBS) este un model matematic folosit frecvent în grafica computerizată pentru a reprezenta curbe și suprafețe ce oferă o mare flexibilitate și precizie.

30 Referire la Alexandr Korjakov, fost șef al serviciului de pază al președintelui Boris Elțin, destituit după un scandal ce a urmat publicării a două volume de „revelații" despre familia Elțin.

31 Boris Abramovici Berezovski, om de afaceri rus acuzat de numeroase infracțiuni în Rusia. S-a îmbogățit în special cumpărând pe nimic importante proprietăți de stat în perioada de început a trecerii Rusiei spre capitalism. Între acestea, compania petrolieră Sibneft și principalul canal de televiziune din Rusia, ORT, pe care l-a transformat într-un vehicul de propagandă pentru Boris Elțin. După venirea la putere a lui Vladimir Putin, a fost acuzat de fraudă, a intrat în opoziție și a părăsit Rusia, cerând azil politic în Marea Britanie. A murit în 2013, dar încă nu s-a stabilit dacă s-a sinucis sau a fost asasinat.

32 Prescurtare de la *komprometiruiușcii material* („material compromițător"). În această formă prescurtată, termenul se referă la materialele compromițătoare obținute de la diferite servicii de securitate sau falsificate și folosite împotriva politicienilor sau a altor persoane publice fie pentru a le discredita, fie pentru a le șantaja.

33 Salman Raduev (1967–2002) a fost unul dintre cei mai radicali comandanți ai separatiștilor ceceni în perioada 1994–1999. Arestat în 2000, a murit într-o colonie penitenciară rusească în împrejurări misterioase.

34Primul dealer capitalist de mașini din Rusia, proprietatea lui Boris Berezovski. În 2002, Berezovski a fost acuzat că ar fi folosit compania în scopul unor fraude de proporții.

35 „E un păcat" (în engl., în orig.).

36 *Son*, în limba rusă, înseamnă „vis".

37 Viktor Stepanovici Cernomîrdin (1938–2010), prim-ministru al Rusiei între 1992 și 1998.

38 Stepan Bandera (1909–1959), unul dintre liderii marcanți ai mișcării naționaliste ucrainene din Galiția. Activitatea lui politică a dus la proclamarea unui stat ucrainean independent în Lvov, la 30 iunie 1941. A fost asasinat de KGB în 1959, la München.

39 „Gândește altfel/gândește apocaliptic" (în engl., în orig.).

40 „Diamantele nu sunt veșnice!" (în engl., în orig.).

41 „Canalul este mesajul" (în engl., în orig.).

42 *Federalnaia Slujba Bezopasnosti* – Serviciul Federal al Securității în Federația Rusă (în rusă).

43 „Acolo s-au temut de frică, unde nu era frică,/ Că Dumnezeu este cu neamul drepților" (în engl., în orig.), Psalmi 13:5.